

ב"ה

אין ליכט

פון תורה

ספר

חק לישראל

חוקת

בלשון הקודש

ואידיש

779

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשנ"ט לפ"ק

ספר חק לישראל

פרשת חוקת

מן חמשה חומשי תורה

עם מ"ב פירושים. מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים.

נזמט על חמש מצלות עיר פירושים חדשים להגליא אשר לא בא עור כבושם חזק פלוקס מגדולי מפרשים וחקיקה זו יתנוג סבור, ולעל מ"י תכבדו החקיקה גם על ע"ש (יעקב) וזאם חקיקה ליעקב חזק ברום פקדונותיו האמין).

(כא) על ספר שרי השירים יקוב בשם שרי שלמה.
 (כב) על ספר רות יקוב בשם יחוס דוד.
 (כג) על ספר איכה יקוב בשם קינות ירמיהו.
 (כד) על ספר קבלת יקוב בשם הבלי העולם.
 (כה) על ספר אסתר יקוב בשם מצר והדם.
 (כו) לקומים יקרים על ח"ס מגדלים אנשי ע"ש.
 (כז) משלים ערבים וקנינים על כל הח"י.
 (כח) תרגום שני על מצלת אסתר.
 (כט) פרשן הכתב על התרגום שני בתקן נלא.
 (ל) העיקר ע"ש סה"ג"ט שני בחופות וקנינים.
 (לא) גרסם במקו כל כך סדר התחלה וכו'.
 (לב) גם חוסטנו קצור הינוק הנצרכים לתפלה.
 (לג) נביאים עם מר"י ומצורת דוד.
 (לד) כתובים עם מר"י ומצורת דוד.
 (לה) המשניות עם ברטוריא ועיקר חו"ש בנדרים סכר עם חופות וקנינים.
 (לו) נמ"א עם מר"י והתקנה ע"ש ועם אוהר רבוי חופות.
 (לז) הולכה פסוקה עם התקנה ע"ש.
 (לח) המוסר עם התקנה ע"ש.
 (לט) למחרים ללוטר ככל וזו דר"רי"ג מצות באשר חקיקה וקנינים.
 (מ) ארורות חיים מהרא"ש ז"ל.
 (מא) הארורות חיים וכל גיקס גם ללשון ע"ש.
 (מב) אגרת הרמב"ן ללבונו"ל נקח גם הוא ג"ל ע"ש.

(א) תורה גרסמה בשלמות עם המפרות וחוס מצלות עם העסקים.
 (ב) תרגום על התורה.
 (ג) מ"י רש"י בשלמות ועם מ"י רש"י יסן.
 (ד) מ"י שפתי חכמים תורע ללוטר תורה.
 (ה) מ"י הרשבים ז"ל כבד רש"י ז"ל.
 (ו) מ"י בעל המורים סרבונו בעל ארבעה מורים.
 (ז) מ"י דעת זקנים בעליו החוסמות ז"ל.
 (ח) תולדות אר"ן סורח מקם כל פסוק בש"ס.
 (ט) מצני המצות למר"י"ם חזונו ז"ל גרסמו במנים החוסים ע"ש המפוקים.
 (י) מעמי הקרבנות כרך, חרש ונלא, נאמרו מגדולי המפרשים ז"ל.
 (יא) דיני הקרבנות בקנה.
 (יב) הדפמרות עם לקומים ומש"י"ם.
 (יג) עניני המדרה פירוש על מקומו אשר גם הוא נאקח מגדולי המפרשים כמוב טעם ורעה.
 (יד) ענין המדרה על ג"ש לפני כל סורה.
 (טו) מ"י" (ע"ש) על התורה חיא כמקם התקנה הדישה כמוב טעם וכן בהחמרת.
 (טז) ליקוטים יקרים ע"ש סהמפרים תקינים בשמותם למטה (ותו מחסמים כמספר).
 (יז) משלי חכמים נעיסים הוסיכום לב חקיקא למוטר (ו"דג"ג ז' על התורה והמפרות.
 (יח) ספר הדר"א עם ספר הישר וחרו נקח על ע"ש (יעקב) ואל ווסקן חזאם עם אוז גינין מן וועלם בעקאמנג כיו חייבם.
 (יט) מצות השם על תרי"ג מצות (אויף ע"ש) ועיקר סעכנס ואל ווסקן דו מצות נואם באם חזאם גיבאטין.
 (כ) זמנא מצלות עם מר"י" (במקף כל כך מהחוסים גרסמה המנה חשיבה לכך החו"י) וזלת זה

מיט אלע מפרשים אויף עברי טייטש, תנ"ך, משניות, גמרא, מוסר, הלכה, איבערזעצט אויף א לייכטע אידישע שפראך, מיט שיינע ליכטונגע אותיות און קלארען דרוק.

הוצאת אמונה — 388 8812

ברכות הפטרה

קודם קריאת הפטרה יברך

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בחר
בנביאים טובים ורצה בדבריהם הנאמרים
באמת: ברוך אתה יי הבורח בתורה ובמשה
עבדו וב ישראל עמו ובנביאי האמת וצדק:

ואחר קריאת הפטרה יברך

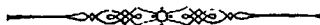
ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם צור כל העולמים צדיק
בכל הדורות האל הנאמן האומר ועושה המדבר
ומקים שכל דבריו אמת וצדק:

נאמן אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריה ודבר אחד
מדבריה אחר לא ישוב ריקם כי אל מלך נאמן
ורחמן אתה: ברוך אתה יי האל הנאמן בכל דבריו:

רחם על ציון כי היא בית חיינו ולערוכת נפש תושביע
במתה בימינו: ברוך אתה יי משמח ציון בבניה:
שמחנו יי אלהינו באליהו הנביא עבדך. ובמלכות בית
דוד משיחך. במתה יבא ויגל לבנו. על פסא
לא ישב זר ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם
קדשה נשבעת לו שלא יכפה נרו לעולם ועד: ברוך אתה
יי מגן דוד:

על התורה ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת
הזה שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה לכבוד
ולתפארת:

על הכל יי אלהינו אנתנו מודים לך ומברכים אותך ותברך
שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך אתה יי
מקדש השבת:

תפלה לאומרה קודם קריאת התורה

לשם יחוד קודשא כריך הוא ושכינתיה ברחילו ורחימו ליחדא שם י"ה ביהודה שלים בשם כל ישראל ולאקמא שכינתא מעפרא הריני קורא בתורה שהיא כנגד תפארת דועיר אנפין שבו נ' כלים רג' בחיות נפש רוח נשמה יהו"ה כלי החיצון דנפש. י' יהו יהוה כלי אמצעי דרוח. יוד הא ואו הא כלי פנימי דנשמה. ובחינת אורות מקיפים שהם יחידה חיה יהו"ה בנקודת חולם לעשות לה מרכבה. ויהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי שתוכך את רוחי ותפשי שיהיו ראויים לעורר מיין תהאין ע"י קריאת התורה הזאת ואל יעכב שום חטא ועון והרהור רע את קריאת התורה הזאת. ויהי נועם ארני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו.

יחינו לט"כ ימים כאלמתיים כט"ז בשבוע ד' מדי יום בימות ולא יוליא שום סם מפיו רק יחינו כנ"ל:

מוסר וויא נייטיג עם איז צוא מאהן תשובה צו יעדער צייט

אונ עם קען נאך אַמאהל זיין אַעביקא אויף דרייניגער וועט ווערין ביי אויף זיין פאטער אונ מוּסער אָדער אויף אַתלמיד חכם. אָדער נאך אַנדערע עבירות וואס קען קוקען פון פּעס. ווערט גאר פון זיין תשובה קער עבירות וויא פריער. דריבער ווען דער מענטש מוהט תשובה אונ פאסט, דעם טאג וואס ער פאסט דארף ער זיין מיט גרויס גיידעריגקייט ביי זיך אונ זאל זיין געהיט גיט צו טאהן איין עבירה, דיא תשובה זאל קיין פעלער האבן. אָשר לאַ עלה עליה עול, ער זאל זעהן דיא תשובה זאל גיט זיין בייא איהם אמשא, גאר אַלע אַכין וואס ער וועט טאהן וועגן תשובה, זאל ער טאהן מיט שמחה גלייך ווי ער וואלט פארדינט פיל געלט, ווארום מיט זיין תשובה מאכט ער זיין זיין נשמה פון עבירות, אונ וועט זוכה זיין צו עולם הבא וואס איין שעה עולם הבא איז פייערער וויא דאס גאנצע בעקטע לעבן פון עולם הזה, וואס דארף שוין דער מענטש אַבעסערע שמחה ווי אז ער איז זוכה צו טאהן תשובה. אונ אַלע ספרות וואס, ער איז זיך ספרים ביי דיא תשובה דארף ער טאהן מיט די גרעסטע שמחה. וְגַהֲתָם אוהב אל אַלְעֵי הַבְּטוֹן וְגו', נאָכדעם וויא דיא תורה האט געשטעמט פון תשובה, זאָנט אונז דיא תורה דער מענטש וואס וויל טאהן תשובה זאל ער זיין צו אַתלמיד חכם וואס איז אַנרויסער צדיק פון איהם וועט ער לערנען וויא צו טאהן תשובה. דער ספר עסק הַתְּלָה דער ציילט עם איז אַמאהל גינען אַנרויסער צדיק רבי משה די ליאון, וואס ריין זייגע צדקות האט, ער זוכה גינען אז אויף איהם האט גערוהט דיא שביבה, אונ וויא דער בעל הַתְּלָה זאָנט וְבַמְרָא גָדֹל זו גלוי שביבה, ווא דיא שביבה איז פאלט אויף דעם מענטש אַנרויסע מרדא, דריבער איז גינען יעדער

זאת חקת התורה וגו' דיא פרשה פון פרשה אדוקה לערינט אונז פיל ערליי מוסר, ווארום בייא דעם מענטש איז דא צוויי ערליי מוסמות, איין מוסמה וואס דער גוף ווערט מוסא, אויב ער רירט אן אמת אדער אשרץ אדער אנבלה, אָדער אַסצורע, אונ נאך אַעלעכע מוסמות. עם איז דא נאך מוסמות וואס זענען מוסמא דיא נשמה, דאס זענען דיא עבירות וואס דער מענטש מוהט זיין זענען מוסמא דיא נשמה, אונ אזוי וויא נאמקנה אונז דיא פרשה אדוקה רייניגען דעם גוף פון זיינע מוסמות, אזוי תשובה רייניגט דיא נשמה פון אידעע מוסמות, אונ דריבער ווערין דיא עבירות גערופין פרשה אדוקה, ווארום דיא יודין מיט זייערע עבירות ווערין געגליקען צו אקה, ווי דער פסוק זאָנט (ו' חושע) כי כפרה סברה כפר ישראל. אזוי ווי אזוילדע קוה אַנמלויפט פון איר בעל הבית, אזוי זענען דיא יודין אַנמלאפין פון הקב"ה. אַדוקה ארויסע, דיא עבירות ווערין גערופין רויט, זאָנט אונז דיא תורה דער מענטש וואס זיין גוף איז מוסא גינארין פון אמת אונ ער וויל רייניגען דעם גוף מיט די פרשה אדוקה, זאל ער זיך דערמאנען צו רייניגען דיא נשמה פון אידעע מוסמות, דיא פרשה אדוקה דערמאנט דעם מענטש אז ער איז מוסא פון עבירות וואס זיי ווערין גערופין רויט אונ זענען געגליקען צו אקה. תמימה, אַנאַנצע מינט קען דיא תשובה זאל זיין אַנאַנצע, ער זאל טאהן תשובה אויף אַלע זייגע עבירות, וויא מיר בעטן אַלע טאג וְהִחַיֵּנוּ בְּחַשְׁבֵּה שְׁמָחָ לְפָנֶיךָ נָאט זאל אונז צוריק קערן צו זיך מיט אַנאַנצע תשובה, אויף אַלע עבירות. אין בה סוס, אין דיא תשובה זאל קיין פעלער זיין, קמשל ער פאסט אַמאָנ, אונ ווען אַמענטש פאסט איז די נאמור ער זאל זיין ביי, אויב ער ווערט ביי אונ קרינט מיט מענטשין.

לענין תשובה ויראת שמים

ויבטען מאהל. אלע זיבען מעג פון דער נואה זאל
 ער געבין צדקה. גישט וויא אנדערע מענטשן
 וואס גיבען צדקה איין מאהל אין דער וואך.
 נאר פרייקאג אדער צוויי מאהל אין דער וואך
 קאנמאג אונ דאנערשטאג. אבער דער בעל
 השוכה זאל געבין צדקה אלע טאג. ושרף את
 הפרה לעניו, דאס מיינט מען, ער זאל פאר-
 ברענען די האות פון זיין גוף. וואס דער גוף וויל
 מאהן וואס זיינע אויגן זעהען, פרה איז דער
 שייטש מעדערין, ווארום די האות פון גוף ווערן
 אלע מאהל פארברענערט, וואס מער דער
 מענטש האט, מער וויל ער האבן, זאל ער די
 פאנה אונעק טארפן פון יך וועט, ער קעגען
 טאהן השוכה, את עורה ואת בשרה ואת דמה,
 ער זאל פאר ברענען די פעל און די פלייש און
 דיא בלוט, דאס מיינט מען, ער זאל פארברענען
 דרייא זאכן, ער זאל גיט טאהן אונעלכע צבירות
 ווי ער האט גיטאהן, און ער זאל גיט ריידן
 אונעלכע שלעכטע רייד וויא ער האט גרעט,
 און ער זאל גיט טראכטן אונעלכע טראכטונג
 וויא ער האט גיטראכט ודאס טאהן איז אוויא
 ווי דיא פער, אווי וויא די פעל זעהן אלע, און
 וואס דער מענטש טוהט זעהן אויך אלע, דאס
 ריידן איז אווי ווי דיא פלייש, אווי ווי די פלייש
 קען מען נאר אן סאפען אבער מען זעהט גיט,
 אווי דאס ריידן זעהט מען גיט, דיא ווערמער
 וואס גייען ארויס פון כויל זעהט מען גיט, נאר
 דיא אויערן פון מענטש קעגען זייא אן סאפען,
 דאס טראכטונג פון מענטש איז אווי וויא דאס
 בלוט, אווי ווי די פלוט איז געהאלטן אינעווייניג
 און קיינער זעהט זיא גיט, אווי וואס דער מענטש
 טראכט איז געהאלטן אינעווייניג אין מענטש
 און קיינער זעהט דאס גיט, על פרשה ישרוף,
 אז דער מענטש וועט זיך דערקאנען אז פון אים
 וועט ווערן מיט אונ, ער, דריבער וועט ער
 אונעק ווארפן אלע צבירות ולקח חסדו, גז אור אוב
 ישני תלפת וחסדו לא הוה שבת חסדו דער פהן דאס
 מיינט מען דער צדיק זאל נעמען אפענענבוים,
 דאס מיינט מען ער זאל לערנען מיט דעם בעל
 השוכה תורה, דיא תורה ווערט גערופן אבוים,
 וויא עס שטייט אין פסוק גז מים היא לפניהם
 דיא תורה אין אבוים פון לעבין צו דיא מענטשן
 וואס האלטן זיא, וואס זעגען קנייס וואס עס
 שטייט אין די תורה, און ווי אווי זאל ער לערנען
 תורה מיט דעם בעל השוכה, ער זאל איהם
 פריער דערקלערן די גרויסקייט פון די תורה,
 אז דער וואס לערנט תורה איז גרויס בייא
 הקב"ה, אווי וויא דער פגענע בוים איז דער

רשע וואס איז גיווען נאר פיר איילין ווייט פון
 דעם צדיק, איז אויף איהם גיפאלן אנרויסע
 שרעק און האט געמוזט פאלן פאר זיינע פיס
 און בעטן פון איהם ער זאל אים געבן אהשוכה
 אויף זיינע זינד, אכאהל האט גיטראפן, עס איז
 געאנגען גיט ווייט פון דעם צדיק רבי משה
 אנרויסער גביר וואס, ער איז גיווען אנרויסער
 רשע, וואס ער האט גיטאהן אלע געקעטע
 צבירות פון דיא תורה, פלוצלונג איז אויף אים
 געפאלן אנרויסע שרעק און איז געפאלן פאר
 דיא פיס פון דעם צדיק און האט גיבעטן בייא
 איהם, ער זאל איהם זאגן און לערנען ווי אוויא
 ער זאל טאהן תשובה, דער צדיק האט פאר-
 זיבערט דעם גביר אז ער וועט טאהן אאמחה
 תשובה וועט מען איהם מוחל זיין אלע זינד וואס
 ער האט גיטאהן, נאר מיט אהנאי ער זאל קומען
 אלע טאג אין זיין בית הכפרש לערנען תורה,
 אין אציט שפעטער איז געקומען די צייט וואס
 דער צדיק רבי משה די ליאון האט געדארפט
 שטארבן האט דער גביר געוויינט פאר איהם
 און דאס איהם גיבעטן, ער זאל אים מיט נעמען
 מיט זיך, דער גביר האט גיזאגט צום צדיק אווי
 לאנג ווי דער רבי לעבט, וועגן זיין מורא פאר
 דעם רבי האב איך מורא צו זינדנען, און איצט
 אז דער רבי וועט שוין גיט זיין האב איך מורא
 טאמער וועל איך טוישער זינדנען, האט דער
 צדיק אים גיבעטן דיא האנט אז ער זאל איהם
 באלד מיט נעמען, דער צדיק איז גיטארבן
 מארגן איז דער גביר אויך גיטארבן, זעהן
 מיר דער מענטש וואס וויל טאהן תשובה זאל
 זיך בהעפטן צו אצדיק, וועט ער זיך שעמען
 פאר דעם צדיק צו זינדנען און וועט טאהן
 השוכה, דריבער זאגט דער פסוק, ער זאל געבין
 דיא פרה ארויף ודאס מיינט מען דיא השוכה
 צו אלעזר הכהן וואס ער וועט זיין דער פהן
 גדול נאקדעם ווי אהרן וועט שטארבן, און ער
 וועט איהם לערנען ווי צו טאהן תשובה, און
 אלעזר הכהן זאל גימען תרבה באצבעו, דמה
 מיינט מען געלט, דער צדיק זאל געמען פון
 בעל השוכה געלט אויף צדקה, און דיא צדקה
 וואס ער וועט נעמען זאל ער צו שילן צו דיא
 ארעמע קוסים וואס לערנען אין דיא קפי
 קדרשם, און דאס מיינט מען ויהיה אל נכח פני
 אהל מועד, ער זאל שפריטצען דאס געלט, ער
 זאל געבן דיא צדקה, צו דיא מענטשן וואס
 זענען אין דעם געזאמלט פון פארזאמלונג אין בית
 הכפרש, וואס דארטן ווערן פארזאמלט דיא
 מענטשן וואס לערנען תורה, שבע פעמים,

דער דאקטאר געהיילט ביז ער האט איהם געוונד
געמאכט, און דאס אלץ האט דער דאקטאר
גיטארן אומוקום אן געלט, פארשטייען מיר אז
דער מענטש וועט דאנקען דעם דאקטאר נייל ער
האט איהם דערהאלטן בייא זיין לעבן, אפילו
דער דאקטאר האט איהם געמאכט גרויסע יסורים
דיא יסורים זענען אבער גיווען פון זיין טובה
ווענין, און דער דאנק וועט זיין מיט אַקט און
מיט שמחה, זעהן מיר אז אַמענטש דאנקט אזוי
פיל דעם דאקטאר פאר דעם דעטונג פון זיין גוף,
אפילו דער דעטונג איז גיווען מיט יסורים און
ער איז איצט נויטער גיט זיךער מיט זיין לעבן
אפילו אויף איין מינוט, און שטארבן מוז מען,
וויפיל דארף שוין דער מענטש דאנקען הקב"ה
אז ער האט איהם גירעטעט זיין נשמה, זיא זאל
לעבן אייביג אין גן עדן מיט דעם גירעטעט פער
געניגען, אפילו ער האט זיא גירעטעט דורך
יסורים ווי דער דאקטאר, פון דעטונגען דארף
ער לויבן גאט מיט שמחה, זענען דיא גירות פון
דיא תורה צו מטהר זיין דיא מענטשין וואס זענען
טמא פון עבירות, וויא איז אבער פארקערט אז
אַמענטש האלט זיך פאר אצדיק ער זאגט ער האט
גאר גיט געווינדריגט, און אז הקב"ה פריינגט אויף
איהם יסורים איז ער ביז אויף גאט, און ער רעט
שלעכטע רייד אויף גאט אדער ער זאגט אז הקב"ה
גיט גאר גיט אַכטונג אויף דער וועלט, די וועלט
פירט זיך אליין וויא אייגעם טרעפט אדער אין
וועלכען מזל ער איז גיבארין, און דאס איז גיט
פון גאט געקומען אויף איהם, זענען די יסורים
איהם טמא, ווארם דורך די יסורים ווערט ער
ארשע און לייקונג די השגחה פון הקב"ה אויף
דיא וועלט, זעהן מיר אז דיא פרה אדוקה, דאס
זענען די גירות פון די תורה, פון הקב"ה, זענען
מטהר דעם מענטש וואס האלט זיך פאר טמא,
פאר אוינדינער, און ער מוהט תשובה און ווערט
אצדיק, און זייא זענען טמא דעם מענטש וואס
האלט זיך פאר אשהור, פאר אצדיק, און פון די
יסורים קען ער ווערין ארשע און ווערין אין אַקט
טמא, דריבער דארף יעדער מענטש וויסען אז
אלץ וואס גאט מיהט מיט איהם איז גאר ווענין
דיא טובה פון דיא נשמה זייגע און זאל אויף אלץ
לויבן גאט מיט שמחה וועט איהם גיט זיין אויף
עולם הזה און עולם הבא:

גירעטער בים אין וואלד, אזוי דער וואס לערנט
תורה איז גירעטער בייא הקב"ה וויא דיא אלע
מענטשין וואס לערנען גיט תורה, און אז דער
בעל תשובה לערנט שוין תורה, נארף מען איהם
לערנען ער זאל זיין בייא זיך אזוי גירעט וויא
דער גרא וואס הייבט אוב, וישגי הולעת, און
אזוי ווי דער וואקעס, און די גירעטקייט וואס
דער מענטש איז בייא זיך גירעט דאס פריינגט
דעם מענטש צו יראת שמים און צו תשובה און
צו אלע גוטע מדה, און דריבער שטייט גיט אין
פסוק וזאת חקת הפרה גאר עם שמיים זאת חקת
התורה, צו נוייון אז דער עיקר פון דיא פרה
אדוקה איז גאר ווענין דיא תורה, פון דיא פרה
אדוקה וועט דער מענטש לערנען אמוסר ער
זאל ווערין פרום און טאהן תשובה, און דער
עיקר פון תשובה איז ער זאל לערנען תורה, ווי
דיא נקרא זאגט דאס ליכטיגקייט פון דיא תורה
פריינגט דעם מענטש וואס לערנט דיא תורה
ער זאל ווערין פרום, גאך אמוסר האט די תורה
געמיינט מיט דיא פרה אדוקה וואס זיא מאכט
טהור רייון די מענטשין וואס זענען טמא און זיא
איז טמא דיא מענטשין וואס זענען טהור, דיא
טמא מיט דיא טהרה מיניט מען ווענין דיא
נשמה, דיא טמאה וואס דיא נשמה איז טמא
פון עבירות, און דיא טהרה וואס דיא נשמה איז
רייון פון עבירות, אויף דעם פסוק וזאת חקת התורה
זאגט דער פרנס דא גרת אידימא דאס זענען דיא
גירות וואס הקב"ה איז גאר אויף אַמענטש אפילו
דיא גירות וואס הקב"ה איז גאר אויף אַמענטש,
און דער מענטש האט צרות און יסורים, דאס איז
אויף פון זיין טובה ווענין, ער זאל טאהן תשובה
וואס זיגע זינד און ער זאל ריין מאכן זיין נשמה
דריבער זאגט די נקרא יעדער מענטש מוז ראנקען
הקב"ה פאר דיא שלעכטע מיט שמחה אזוי וויא
ער דאנקט פאר דיא גוטע מיט שמחה, דאס איז
קייט ווי איינער איז געפאלן און האט צוגראבן
אהאנט אדער אפוס, און פון דעם האט דער
מענטש געקומען אגרויסע היץ קראנקייט, און
דער דאקטאר זאגט מען מוז איהם אראפ נעמען
דיא זאגט אדער דיא פוס, און ווען גיט וועט ער
שטארבן, און דער דאקטאר האט אזוי גיטאהן,
און די זאגע צייט פון זיין קראנקייט האט איהם

חקת יום א תורה

אונקלוס

להמשיך בתה"ד ד"א יהודה נפשי ית יהו יהודה רוח יוד הא ואו הא נשכה יהודה חיה חיה ויחיה ו דמלוי יו"ד אלשם בין שבועות בניקוד חולם:

יט א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־
אָהֳרֹן לֵאמֹר: ב זֹאת חֻקַּת
הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לְאמֹר דְּבַר

א ומליל יי עם משה ועם אהרן למימר: ב דא גזירת אוריתא דפקיר יי למימר מליל ת"א זאת חקת הטורה. ויפט ב מה זכמים יד מנחום ים מוילן כד:

רשב"ם
(ב) זאת חקת התורה. ולפנינו יפרש באיוו תורה הוא מורה. דכתיב זאת התורה אדם ימות באהל, כלומר חקת התורה שאמר למשה זאת וסמך ליה חקת הטורה שח"ה שמואל הוא חילול הסם: שפתי חכמים

א דק"ל למה כתיב מלת חקת ומלת הטורה שיהיה דודאי חקת או הטורה אחד למד למה לא קשה לרש"י דכא סבכה סממ"ס כתיב כמותה כמו זאת חקת הפסח וכמו אל בחקתי: גם עלת כתיב כמו זאת חקתה לעולם וזאת חקת הפסח אל עניני פרה ארומה

(ב) זאת חקת הטורה אשר לוח ה' לאמר. הקשו סממ"ס ח"ה כי לו נכתוב זאת חקת הפסח, ולמה לאמר חקת הטורה. וע"ה הכישר וכל לומר דידע דידע כל המלות הוא לעמיד וללמד להאחרים, לא שילמד האדם די לו להקפיד את עליו מה לא להשגיח על האחרים, רק הטיק הכשרות גם על העיני, וכן אמר הכשרות עיניו אל מולל כפי חסיה וגו', וא"כ וכל היות שכן הוא ה' המורה, זאת חקת הטורה, זאת הטיק אשר לוח ה' לאמר להאחרים, ללמד דרך ה' לא שיהיה די לו אל חכמי לבדי לעבוד את ה', רק שיהיה גם על האחרים ללמד חסיה ועלות: ויקחו ללך פסח ארומה המצב וגו'. כמדומה אמרתי למכמה ויאלו לחוקק מעניו פסח ארומה שחברד ועממ"ס סטורים, וסמך ליה כאלה דכמה כדכר בענין שיהיה עיניו אשר הם מנוונים לא ליה דיהו ופסוח, ויש עיניו אשר להסמון אין מול כלל רק לאיש סלדק

ליקוטים על התורה

(א) זאת חקת התורה וגו'. די גמרא ואגם אמענקש ואל גיש זאמן איך ויול גיש מסין חורר ונוייל גם אין מיאוסו נאר ער ואל זאמן איך ויול מסין חורר נאר איך עם גיש ויול גאם האם גיבאשין מסין ואל גיש מסין, ביי דיא פרה אדוקה ואזי חזוי ביי אלע תקימו האם תקב"ה גיבאשין אידיער דער מענטש שיהיה די חקה ואל ער זאמן איך מות די חקה ויול גאם האם גיבאשין ואל פאהן דיא חקה. איך דער פייטש זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר. גאם האם גיבאשין מסין זאל זאמן זאת חקת התורה די חקה אין פון די חקה: אג"ר אין ביה מום וגו' דער אול המינים פרייבט אלע זאמן פון דיא פרה אדוקה וינייס אויף דיא דינים וואס די יודין דארפן גע" שמשך וינרין פאר די זינד פון עגל, עקשענס וואס די קנה דארפן זיין ורייס אפילו צוויי האר שווארצע אדער וינייס מאכן פסול די קנה און אפילו דיא תענדער און דיא קלארן דארפן זיין ורייס, און ורייס וינייס אויף דינים. און וואס אויף איהר אין גאך געוירן איך דאס וינייס די יודין האבין אויף זיך

משלי חכמים

(ב) זאת חקת התורה וגו'. שלמה המלך האם גיבאשין כל זך נסיתי בתקפה, אלע זאמן האב איך געפרובט מיס חקמה, אפדתי אחיקה. איך האב געמייסן דיא פרה אדוקה וועל איך אויך ווייסן מיס חקמה, היא דאוקה מסני, און זיא אין גיב"ס פון מיר איך ווייס ווייס ווייס אין אפיק פאר וואס האם גאם גיבאשין חקמה צוא שלמה אויך דיא נאמק חקמה און אויף די פרה אדוקה גיש, לקישל אסחר אין ושארתין אין אווייט, סדינה האנדלן סחורה אין ער

בעל הטורים

(ב) זאת חקת הטורה. לפי שהשם א ואלומו העולם מונין את ישראל לומר מה המלוה הולת ומה העולם כלן כתיב זאת חקת הטורה קשה ל"ל סחוייה ויוד סממ"ך ארומה

ויכיר והפסחים כמעשו לוח אף הקלם שבקלות לגדולה ויחשב. כמו הכחם אל יפול על גוד פסחן חזינו נראה ויכיר הקלוק. משא"כ כגוד משי הכחם הקטן ילך וגולה בעליל, והסם הפכה מקפדה על עון העגל והעגל כפי מלות הפסחויי ה"ה עזיבה גדולה כללו שכדו פ"ו. אלל כדכר נמנו עמסו הרב"ש והכוזר ומכרנבל שלם ה"ה פ"ו. רק עגלו ככדו שוכן נעוים" (שכדו ה' שכונו על סוכה של סעגל), וא"כ לא ה"ה סעמט" (גדול, ולי זה לאמר שאלל אהל קדום ה' ה"ה סעמטו גדול לכך מעלה וקדושתו, משא"כ אלל ישראל, וא"כ ה"ה סעגל דעוים מעשה סעגליס ומעמט סטורים, כי אלל הסעגל הוא סטור ארומה כל סעגליס כעוד שוכן נעוים, משא"כ אלל אהלן הוא שמה, לכן סרה דרומה ס"ה ס"ה סעגל וסעמטו מעמטו סטורים כי סעמטו קלם ית עס סעמטו ארומה סעמטו על יום וסכורים לכך מעמטו סעמטו על יום [ד"ש]:

פירושו להורה אלהים

(א) וידבר יי און נאם האם גייעט צו משה און צו אהרן לאמר ויי זאלין זאמן צו די ישראל: (ב) זאת חקת התורה וואס איז דאס גינעץ פון דער תורה אשר צוה ה' נאם האם גייהייסן זאמן נאם האם איך געהייסן זאמן אז דיא מצוה פון פרה אדוקה איז אחוק וטארום דער לשון מייט דיא עובדי פוכבים ומגלות לאבין פון דיא ישראל און פרעגין וואס פאר איין מעם האם דיא מצוה דרום האם דיא תורה געשריבן חקת עם איז איין גינעץ הקב"ה האם דאס גורר גינעץ און מיר האבין קיין רשות גיש צוא קלערין דעם מעם פון דער נאך. איצט וועט שטיין אז נאם האם גייהייסן זאמן צו דיא ישראל די דינים פון פרה אדוקה דבר בייך צו

געקומען אין אגרושע שפאם ווען עם איז געקומען דיא צייט פון מסיבא האם דער סחר געזוכט ארעסטראציע אבין זיין מסין מסאג, האם ער גינעהר אגרושע רעספארציע ציער אשיינע, וויא ער איז געקומען צוא די סיר ועשה ער עם איז געשריען. אין דיא שטוב געקומען מסין אלע ערליי שפייזן וואס מען וויינעט צו מסין, דער סחר איז אבין געקומען: און די רעספארציע און זאגם צום בעל הבית ער ויול מסין: און איהם געבין מסין איין פערסיל נאנדו געבראשין, זאגם דער

עם בני ישראל ויסבון
 לך תורתא סמוקתא
 שלמתא די לית בה
 מוקיא דלא סליק עליה
 נירא : ג ונתגון יתה
 לאלעור הפנה והוציא
 אתה אל-אלעור הפנה והוציא

ת"א דבר אל בני ישראל : מ"ו כג :
 ויקחו אליה . יומא ג : סרה ארומה . מנייה כט : אשר אין כס מוס : מוסה מו : אשר לא עלה עליה על : שס : ומתסס חסה .
 יומא מצ זמרים די : וסולא חסה . יומא מצ סרה ס"ו :

רשב"ם

התורה : פרה ארומה . צוה לקחת לעשות תורת
 שהרתו של אדם כי ימות באהל להשתר בו גוגע

שפתי חכמים

חקת לתורה . ע"כ ל"ל שהחזק היה ס'י לשני כאלו אמר שהחזק
 הואט של כרה חזק וכל הוה דומיא דמקוסי והוכיח דהסס אוי
 סעור חוקים לתורה וס'י דכל המורה כלל היה גזירת השלך
 דלא כל להוריע שאין כזה טעם כלל דק הורס ודמי קבלה חף
 שאין טעם כלל דומע לביהל וסו סה"ש ומתקן לפי ששכנן
 כו"ו וס'ה גבי כל מדון נמי כתיב וזת חקת החזק . וס'י
 דהסס נמי קאי אלספר סרה דכתיב חף נמי לכה וסחטא . וס'י
 להכשירן מן החיסור הטעון ענינה ללמי מחכות לרין לומר דגס
 סאה שלא נתקן ענין ענינה כע' סאה דמי מקוס . כ"א"ס : ב וס'י
 למה נקט ס'י ל' מה האלה עשה וס'י עסס יד גס וס'י ק
 מלוח שאין כזה טעם כנון כללים או שאר דברים ויכולא כזה . וס'י
 עמיה יסרו להרדי ולסר סרה מסרס הסמלים וספור שטאט אלס
 ג ר"ל למה כתיב חף נמי לכה וסחטא אלס סאה דמי לכה וס'י
 שני איה שלא כתיב ס'י מן סיה מתססק . י"ל שמשא סיה מתססק
 סרה ו כמדבר סיו מתקין עמיה לכה כמשא לכהסס גו לים
 סיו לריכס לריכ מתסס של עמיה וסס מקדשין וסיה ולי למו ככי
 כתיב עמיה ל' סהסח תמימה ללא מוס ס' . כדריה כתיב אשר אין כה מוס : וס'י
 כלס סיה כתיב תמימה אלל ארומה לבדו וס'י וס'י לרין סהסח
 סיחס ספולא וסור ס'י וכתיב תמימה ללא עמיה כולה תמימה
 סיה מיטוס אלס וס'י מיטוס אחר מיטוס אלל לכותס מיטוס אלס
 סיה מיטוס אלס וס'י מיטוס אחר מיטוס אלל לכותס מיטוס אלס
 סיה מיטוס אלס וס'י מיטוס אחר מיטוס אלל לכותס מיטוס אלס

למחוקים כס : סרה ארומס . נגמ' : ס' מל מון עגל : לא עלס
 עליה על . על כתיב חסר שס'י לא משכס כעוול אלל עלה

רש"י

יש בה ב לפיכך כתב בה חקה גזירה הוא מלפניו אין לך
 רשות להרהר אחריה : ויקחו אליך . (כמדבר רבה)
 לעולם הוא נקרא על שמך ג פרה עששה משא ב כמדבר
 ארומה חבויה . סהסח תמימה כאלדמיות ה שסס סיה
 כה שמי עשרות שמורות ו פסולס : (ג) אלעור . (ספרי)
 מדרש כ"ז דהאי קראל קמי כדה יסחטס אטכילס קאי ספך
 דטכילס עמיה סיה מוקס וס'י עסס נמכ לכו לל וס'י חלף
 לכה נקט ס'י ל' מה האלה עשה וס'י עסס יד גס וס'י ק
 מלוח שאין כזה טעם כנון כללים או שאר דברים ויכולא כזה . וס'י
 עמיה יסרו להרדי ולסר סרה מסרס הסמלים וספור שטאט אלס
 ג ר"ל למה כתיב חף נמי לכה וסחטא אלס סאה דמי לכה וס'י
 שני איה שלא כתיב ס'י מן סיה מתססק . י"ל שמשא סיה מתססק
 סרה ו כמדבר סיו מתקין עמיה לכה כמשא לכהסס גו לים
 סיו לריכס לריכ מתסס של עמיה וסס מקדשין וסיה ולי למו ככי
 כתיב עמיה ל' סהסח תמימה ללא מוס ס' . כדריה כתיב אשר אין כה מוס : וס'י
 כלס סיה כתיב תמימה אלל ארומה לבדו וס'י וס'י לרין סהסח
 סיחס ספולא וסור ס'י וכתיב תמימה ללא עמיה כולה תמימה
 סיה מיטוס אלס וס'י מיטוס אחר מיטוס אלל לכותס מיטוס אלס
 סיה מיטוס אלס וס'י מיטוס אחר מיטוס אלל לכותס מיטוס אלס

פירוש לתורת אלהים

לוקוסיים על התורה
 גים גענוקסן יסורים פאר דיא עבירה פון עגל . אונ וואס מען
 פארברענגט איהר און פייגער דאס ווייניס און דיא יודין האבין
 געדארפט שטארבן פאר דיא וינד פון עגל . אונ נאכדעם גיין
 אין פייגערדיקען גיהנם אונ אז מען נעקסט די אש פון דיא פרה
 ארוקס און מען מישט אים אים מיט חאספער . אונ וואסער און
 חסד ווערן אים געמישט דין מוס חסד און דאס מכפר אויף
 די עבירה פון עגל אונ עס האלט אויף דיא פורעניגות די יודין
 זאלן גים גישטראפט ווערן :

(ג) ונתתם אותה אל אלעור הפנה . אונ ווייל די פרה ארוקס
 פון משה און געמאכט גינארדין צוא מכפר ויין

די יודין ויקחו אותה און וי זאלין געקען צו דיר פרה
 אקוה ארוקס חסיפה שונאנך רויטע און עם געפינט
 זיך אין איהר גענוייה שונאנרע האר און זיא פסול
 אשר אין עם זאל אין איהר גיט ויין אפעלער אשר לא
 עלה עם איו אויף איהר גיט אויפגעגאנגען גיין יאך
 דאס הייסט מען האט מיט איהר גיין קאהל
 געארבייט : (ג) ונתתם אונ איהר נאלט ויא עקבין צו
 אלעור הפנה והוציא אונ ער זאל ויא ארויס ציהען

משלי חכמים

אז געבראטענע גענדו וועט איהר דא גיט געקופען , דאס
 געליקע און גינען ביי שלמה הקב"ה האט גינענדיקן חסמה צו
 שלמה גענין אלע יודין , וועלכער יוד זאגער וועלכער עניש
 עס וועט עפעס פרעגן בייא שלמה זאל שלמה וויסען צוא
 ענפערין דרייפער דעם שלמה גענואסען די נאנצע תורה , וועלכע
 שאלה מען וועט איהם פרעגן אין די תורה זאל ער וויסען צו
 ענפערן און ביי שלמה גינען וואנענער פאר וואס ווייס ער
 גיט מיט חקתה דעם עגן פון דיא פרה ארוקס , אונ מען וועט
 איינער קופען צו איהם פרעגן אפעס אויף פרה ארוקס וועט
 ער דאך גיט וויסען צו ענפערן נאר באפט וועט קיינער גיט

בעל הבית געבראטענע גענדו איז ביי מיר גיטא , זאגט דער
 סוחר צום בעל הבית אויף דיא מיר איך דאך געשריבען דיא
 געקויפט מען אלע עפענווארג וואס מען וויל , זאגט
 דער בעל הבית צום סוחר בייא אונד אונד אונד אונד אונד
 מען זאל גיט עסין געבראטענע גענדו , אונ קיינער עסס דאס
 גיט אונ קיינער קופט גיט פרעגן בייא מיר אויף געבראטענע
 גענדו צוא וואס זאל איך בראטן גענדו , אבער אויפער דיא
 געבראטענע גענדו געקויפט איהר ביי מיר אלע ערליי עסיגן
 וואר אונ אויף די מיר ביי דער וייס און געשריבען געבראטענע
 גענדו פאר מען גיט עסין , האט איהר שאין געדארפט וויסען

מצות השם

ויקחו אליך פרה ארוקס וגו' דאס איז אפצוה עשהו צו מאכין
 אפורה ארוקס , דיא מצוה איז גינען אין ארץ ישראל
 ווען דער בית המקדש איז גינען :

(כ) [שנ] : [פשה קס] נטחוס סרה ארומס סהיס אסרה מוכן
 ומועין לפי שילכך חלמי לטכית סומתס עס שנלמל זסס
 מהס המורס וגו' דכר וגו' ויקחו חלף סרה ארומס וגו' וסיהס
 געמס כני ישכאל וגו' :

אַתָּה אֶרֶץ־מְחֹיץ לַמַּחְנֶה וְשַׁחַט
 אַתָּה לְפָנָיו: י וְקָח אֶלְעֶזֶר הַכֹּהֵן
 מִדְּמָה בְּאַצְבָּעוֹ וְהָזָה אֶל־נֹכַח
 פְּנֵי אֹהֶל־מוֹעֵד מִדְּמָה שִׁבְעַ
 פַּעַמִּים: ה וְשָׂרָף אֶת־הַפָּרָה
 לְעֵינָיו אֶת־עֵרָה וְאֶת־בְּשָׂרָהּ
 וְאֶת־דְּמָהּ עַל־פְּרִשֵׁי יִשְׂרָאֵל: י וְקָח
 הַכֹּהֵן עֵץ אֶרֶץ וְאֹזֹב וְשָׁנִי תוֹקַעַת

יְתָה לְמִצְרָא לְמִשְׁרִיתָא
 וְיִכּוּס יְתָה קְדָמוּהִי:
 י וְיִסַּב אֶלְעֶזֶר כְּהֵנָא
 מִדְּמָה בְּאַצְבָּעֵיהּ וְיָדִי
 לְקַבֵּיל אִפִּי מִשְׁכַּן וְכֵנָא
 מִדְּמָה שִׁבְעַ זְמָנִין:
 ה וְיִקְדֵי יַת תּוֹרָתָא
 לְעֵינֵיהּ יַת מִשְׁכַּה וְיַת
 בְּשָׂרָהּ וְיַת דְּמָה עַל
 אוֹכְלָהּ יִקְדֵי: י וְיִסַּב
 כְּהֵנָא אֵעָא דְאַרְזָא
 וְאוֹזֹבָא וְצִבְעַ זְהוּרִי

ת"א כל ממון למחנה . יומא סה
 זכמים קב קין : ובחסא סהס . יומא
 סהס . יומא ד עמנותו כו : ובקף סה
 זכמים גה קין עמנותו : יומא עג :

מכ עג זכמים קין חוהין יא כד לב: ולקח אלעזר הכהן . יומא עג : זכמים קין : כל יכמ . יומא ד עמנותו כו : ובקף סה
 סהסא למיניו . זכמים גה קין עמנותו : סמלין יא : על פרעהס . זכמים קין : ולקח סהסן . יומא עג :

בעל המזורים

רשבים

ונושא ומאוהל (ה) לעיניו . של אהרן :

עיהס לבד סמולס : (ס) ובקף סה סהסא לפיניו . הסמק
 עתחיל ופסיסו כסרסא , לומר שסרסא עליס כסרסאס :

רש"י

שפתי חכמים

מלונתו ז כסנין : אל מחוץ למחנה . (יומא סה, ספרי)
 חוץ לשלש חז ממנות : ושחט אותה לפניו . (יומא
 מכ) זר שוחט ש ומלעזר רואה : (ד) אל נוכח פני
 אהל מועד . כמזרחא י של ירושלים ומתכוין ומראה
 פתחו של היכל בשעת כוחת הדס (יומא כח) :

ז ס' דכ"ל נכחוכ ונחמה כל כסנין אלה מלונתו כסנין כ"ל כסנין
 של כ"ג דהיינו אלעזר ונקלל וחס סנין שחט סיה כ"ג סעס סיה
 זס כסנינו לפעוד עבוסה וחס סנין מלונתו כסנין כ"ל דוקא
 פרכ : וז מלונתו כסנין אכל סרוח למחנה י"ט (יומא עכ) שנעשה
 פ"י כ"ג מלכו כדכרס"י כסמיון ולכך כתיב ונחמה סוסה ד"ל
 סוסה יפסיס ולעזר דהיינו סנין אכל סמריה ונחמה פ"י כסניס
 דגוליס : וליסנין עמון למחנהס דסכא עממון למחנהס דכתיב
 כסרסא מלונתו וחס סוכה כסריס דמחון ללכל מלונתו אייכי
 דכתיב כד יבש מחון למחנהס וכו' כ"ל שישב כד סנין
 סוס סמא יבש עמו . פ"ס כפ' ויקרא : ס מלונתו לפניו דכל"ל וחס
 סוסה : לפניו ל"ל אלה סחכ סוסה ומדלס ס' סכ' מי סוסה סוסהס סממס סמי' כז כסרסא : כ"ל סכא כקכא כתיב דלכין
 לשחוט סוסהס מחן לשלש עמנותו כסרסיתו לפיל , ועל זס קולו ולקח אלעזר וכו' עממנו דלפ ליהוס מחן : כלכל עמנותו ללכין
 לכוסה וסס כן סלין עיין כוסה סני אכל מועד , ומסנין לל פיכרי סקלס כוסה סני אכל מועד ממש אלה מועד כו' :

ליקובים על התורה

פירוש לתורת אלהים
 אויסקער דיא כהנה (עין רש"י) : שחט אונ מען ואל יוא
 שעכמין פאר איהם (עין רש"י) : (ד) ולקח אונ אלעזר
 הכהן ואל געקען פון איהר בלוט באצבע מיט זיין
 פינגער יהיה אונ ער ואל שפרענגען אל נוכח פני אהל
 מועד פאר דעם אוהל כוועד מדינה פון איהר בלוט
 שבע פגיסים זיכין מאהל : (ה) ושרף אונ ער ואל פאר
 ברענגען דיא קוה פאר זיינע אויגין מיינס מען פאר
 דיא אויגין פון אלעזר את עורה מיט איהר פעל ואת
 בשרה אונ מיט איהר פלייש ואת דמה אונ מיט איהר
 בלוט על פגשה מיט איהר מיטם : שורף ואל ער פאר
 ברענגען : (ו) ולקח הכהן דער כהן ואל געקען ער און
 מענגען האלץ וזיב אונ קרייסקעך וואס ווערט
 גערופן אזוב ושני תולעת אונ ארויסקען פארדעם

אייך דעם עגל און אהרן האם דאך געבראכט דעם עגל ,
 דריבער האם מען די פרה אדוקה געניבן צו אלעזר גיט צו
 אהרן , גיט ואל גיט דערמאנט ווערין דורך אהרן דיא וינד פון
 עגל , אונ די אנדערע פרה יודיסות ווען אהרן האם שוין גיט
 גילעכט האם גימקענס סאכין די פרה אדוקה וועלעכער כהן עס
 האם גינאולט אכטן גדול אדער אפראקסר כהן : ושחט
 אותה לפניו . אייגער האם געבראכטן דיא פרה אדוקה פאר
 אהרן , אלעזר האם געבראכט ווערן דער פגיסהס שעקס
 די פרה אדוקה , דער כ"ל יקר שרייבט ווייל סיר וערן הקב"ה
 האם געהייסן געבן די פרה אדוקה צו אלעזר , אונ ווען משה
 ברענו און גינעוון אין היפעל אונ ער האם גיערעך ווי הקב"ה
 זאגט אלעזר מיין ווען זאגט די פרה אדוקה דורך אלס זיין
 צוויי האם משה גינאולט דער אלעזר ואל ער פון איהם
 מביאהרין , ווייל דער ווארם אלעזר און דער מיישט אל ער
 מיין זאם ואל סיר העלשן ווייל ווען גיט דיא היף פון הקב"ה
 וואלט

משלי חכמים

די יודין נאם האם געהייסן זאגן די פרה אדוקה איז אהקה
 אן אפסם נאר נאם האם אוי נטר גינען אונ סיר סארין : אר
 גיט קלייגן אונ גיט פרעגן וועגן די פרה אדוקהס צוא וואס
 האם הקב"ה געבראכט : זאגן צוא שלכח דעם בינס פון פרה

שיקען צוא שלמה פרעגן אפסם אויף פרה אדוקה ווארם
 הקב"ה האם פארבראכטן מען ואל גיט פרעגן אפסם אויף פרה
 אדוקה ווייל רש"י זאגט פאר וואס שפייט זאה חקת התורה
 לאמר , ווייל די פקלקער אונ דער שטן דערצווענגן דיא ויגין
 אונשפעגן וואס איז דער פסם סנין די פרה אדוקה , ענטפערן

וירמי לגויקידת התורה: והשליך אל-התוך שרפת הפרה:

פירוש לתורת אלהים

והשליך אונ ער זאל ארביין ווארפין אל הוד שרפת תפה אין דעם פאר ברענונג פון דער קוה :

ליקוטים על התורה

וואלט די פרה אדוקה נים געקענט פאפער זיין אויף די גבירה פון עגל דריבער זאגט דער פסוק ויער עם ויעם שעבסין די פרה אדוקה זאל ער זיא שעבסין פאר איהם. פאר דעם נאכטן זאל ער זאל געסין אונ גאט זאל ויזא מוחל זיין די זינד פון עגל : און ער זאל אפסאדן דאס שפארטן פון די יודן וואס עס איז אויף ויזא גנור גיטארין דורך דיא זינד פון עגל :

משלי חכמים

אדוקה. אונ שלמה אליין צוא וואס האט זיך געדארפט וואגן דערין ער האט דאך גיזעהן אז אין די תורה שפיים זאת חקת התורה דריבער האט נאכדעם שלמה אליין מודה גיזעהן אז

תרגום

לחמשך מנה רזא צבאות נפש צב צבא צבאו צבאות רוח יהודה נשטה הנצח אדני נשטה ההוד יהודה מיה יהודה הנצח יהודה מיה יהודה דהוד אל שם בין שבשטה :

א ויפתח גלעד היה גבור חיל והוא בן-אשה זונה ויורד גלעד את-יפתח : יותלד אשת-גלעד לו בנים ויגדלו בני-האשה ויגרשו את-יפתח ויאמרו לו לא-תנחל בבית-אבינו פי בן-אשה אחרת אתה : ויברח יפתח מפני אחיו וישב בארץ טוב ויתלקמו אל-יפתח אנשים ריקים ויצאו עמו : ויהי מימים וילחמו בני-עמון עס-ישראל : יהיה כאשר-נלחמו בני-עמון עס-ישראל וילכו זקני גלעד לקחת את-יפתח מארץ טוב : ויאמרו ליפתח לכה והייתה לנו לקצין ונלחמה בבני עמון :

א ויפתח גלעדא היה גבר חילא והוא בר אשתא פונדקיא ואוליד גלעד ית יפתח : = ויליכת אשה גלעד ליה בגין ורביאו בני אשתא והרכיבו ית יפתח ויאמרו ליה לא תחסן בבית אבונא ארי בר אשתא אחרת את : י ויעקב יפתח מן-קדם אחוהי ויחייב פארעא סבא והאפנישו לות יפתח גברין סריקין ונפסקו עמיה : י והיה זמן יומין ואנחו קרבא בגי עמון עם ישראל והיה קרבא בגי עמון :

מצודת דוד

(6) ויורד גלעד. כ"ל עס שטמו סיחה וזה מ"מ היה הכבוד כבוד גלעד חסד יפתח ולא אחר הולידו : (ג) ופתח חסד יפתח לו שטמו סכסוכה חליו : ויגרשו : בתוקף ובשלמות : כי אשה אחרת. חסו על כבוד חביבם ולא זכרו שם וזה : (ד) ויהי מימים וילחמו וגו'. כ"ל עס שטמו בני עמון דעם פירוש עברי חיישם געפינט מען ביא דער הפסוקה פון דער וואך :

רש"י (7) וילחמו בני עמון. היא האמורה למעלה : (ו) והיית לנו לקצין. לשר ונניד :

(ג) ויפתחו. מתקופים מחילומים : וילאו עמו. בכל אשכ ולא הוא : עס ישלל היה מסוף ימים לכיס אחר שנתגרש יפתח : (כ) לקחת. להשיבו אל גלעד : דעם פירוש עברי חיישם געפינט מען ביא דער הפסוקה פון דער וואך :

כתובים תהלים ג

לחמשך מיכוד וכלכות דזיא שין דלת יוד נפש שין שין דלת יוד רוח יאהרונהי נשטה דיסור א אר ארנ ארני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשטה דכלכות יו דה וו חיה יהודה דיסור יהודה מיה יהודה דכלכות אל שם בין שבשטה :

א הו ש ב ח ת א ל כ ז ד א מ ז מ ו ר ל ד ו ד ב ב ר ח ו א א כ ש ל ו ש ב נ ו : = יהנה מה-בטיעקיה מן-קדם אבשלום

רש"י

(6) מומור לדוד בברתו וגו'. יס מדרשם רבים : (6) מומור. הספלה היא אחרת צומחה לדוד. של דוד כי סוף ארנ : ונשט אז צבס"ק סימור למלכות :

פירוש עברי מיימש

(א) מומור לדוד בברתו בגי אבשלום בגי דעם קפיטל איז אנטלאפין פאר זיין וזהו אבשלום אונ ער איז גארעט גיטארין פון איהם : (ב) ה' מה רבו צרי גאט :

רְבוּ צְרִי רַבִּים קָמִים עָלַי : ג רַבִּים אֲמָרִים לְנַפְשִׁי אֵין
 יִשׁוּעָתָה לֹא בְּאֵלֵהֶם מִלָּה : ד וְאַתָּה יְהוָה מִגֵּן בְּעַדִי כְּבוֹדִי
 וּמְרִים רֵאשִׁי : ה קוֹלִי אֲלֵי־יְהוָה אֶקְרָא וְיִעַנֵּנִי מִהַר קִדְשׁוֹ
 מִלָּה : ו אֲנִי שָׁכַבְתִּי וְאִישָׁנָה הִקְיֹצְתִי כִּי יְהוָה יִסְמְכֵנִי :
 וּמְרִים רֵישִׁי : ח קְלִי קָמָם וְיִ אֲצַלֵּי יִקְבֹּל צְלוֹתִי מִן מוֹר בַּיִת מִקְרִישָׁה לְעַלְמוֹן : י אֲנָא שְׁבִיבַת וְדַמְקִית
 אֲתַעְרִית מִטַּל דְּנֵי קִמְיָה וְחֵי :

מְצוּרַת רוּר

רִשְׁיִי

לאמר התפלה הסיח בזמרה : (ב) מה רבו לבי עד שאף בני
 קם עלי : רבים . בני אדם גדולים כשמתו ודואג ואחיסופל :
 (ג) לנפשי . על נפשי אחרו שער מולח לא יסיה לו חסות מה'
 ונאסף סתל לנפול לא יסוף לקום : (ד) ואתה ה' . אבל לא כן
 כולו לא חסתי עמו וסודר כבודו ופניו ראשי כי חסוד
 לנלכותי : (ה) קולי . כשהקול חל פ' ירעמי כי יענני
 מהר קדשו וסוף ליון מקום שכינתו : (ו) אלני כשנפתי : כהנאי
 טשכ ה' יסמכני :

שוכב וכרס מגודל סלע : סקולומי . ר"ל כהנאי לפני בזכרתי
 יסמכני :

פִּירוּשׁ עֲבְרֵי מִימֵשׁ

אוג מיט זייער נבורה בנדי ופרים ראשי האקסוד
 גרוים נעמאכט מיין פבוד אונ דוא האקס אויפגע-
 הויבין מיין קאפ גענין וויא , אויך זאל גיט דארפין
 איינגייגין מיין קאפ גענין ווי גיט פאר זייער חקמה
 אונ גיט פאר זייער נבורה , אונ גענין די מענטשן
 וואס האבין גיאגט אז נאט וועט מיר גיט העלפין :
 (ה) קולי יל ה' אקרא או איך האב נאר גירופין מיט
 מיין שטימע צו נאט וועגן סוד קרשו האט מיר נאט
 גיענטפערט פון זיין הייליגען בארג . פון דעם
 הימער סף אונ אזוי איז גינען אייביג ביו איצט .
 אונ אזוי וועט זיין ווייטער אויף אייביג , אונ דער
 מענטש וואס האט קיין פערזיכערונג אויף נאט ,
 נאר ער העלפט זיך מיט מענטשליכע הילף , דער
 מענטש האט אייביג צו טראכטן אונ צו זארגן .
 אונ אפילו ביי נאכט קען ער גיט שלאפן . אָבער
 אויך וואס מיין פערזיכערונג איז אויף הקב"ה : (ו) אֲנִי
 שָׁכַבְתִּי וְאִישָׁנָה אויך האב מיה נאר גילייגט בין אויך
 שוין גישלאפן הקיצות אונ ווען אויך האב מיה
 אויפגיוואכט פון שלאף . בין אויך אויך גינען ררהיג
 ווייל אויך האב גיוואקסט ב' ה' יסמכני נאט וועט מיה
 אַנְלֵעֲהֶנְען , שְׁמִיִּצְעֵן :

צו אַמְלַחְמָה דאַרף מען חַקְמָה אונ נבורה , אונ
 אַקְאֵהֶל קען טרעפן אז דיא מענטשן וועגען גיט
 חַקְמִים אונ גיט נבורים נאר ווייל וויא וועגן פיל
 פאלק הריבער קעגען זיי איינגעקען די מלחמה .
 וְאָנָה דוֹר דיא מלחמה וואס מיין ווהן אַבְשָׁלוֹם
 האט מיט מיר געהאט , וועגען גינען גיטע זאכין
 צוואקען מה רבי זיי וואס פאר אַרְיִסְע לייט וועגען
 גינען מינע שונאים , וויא וועגען גינען גרויסע
 חַקְמִים אונ נבורים רבים קמים עלי אונ די מענטשן
 וואס וועגען אויפגעשטאנען אויף מיר וועגען גינען
 זייער פיל , איז דאך געוויס די מלחמה אויף מיר
 זייער שטארק גינען : (ג) רַבִּים אֲמָרִים לְנַפְשִׁי אֵין יִשׁוּעָתָה
 לֹא בְּאֵלֵהֶם מִלָּה אונ פיל מענטשן האבין גיאגט אז
 מיין נשמה איז נאר גיט ווערט זיא ואל גיהאלפין
 ווערן פון הקב"ה , דריבער וועל אויך געוויס
 פאלין אין דיא הענט פון מיין ווהן : (ד) וְאִתָּה ה'
 אָבְעֵר דוא נאט האקסט אנדערש גיטאון , גענין
 דעם וואס זיי וועגען פיל מענטשן גיטאון , האקסט
 געשיצט פאר מיר , וויא זאלין גיט קעגען קומען
 צו מיר שלעכטס טאהן מיר . אונ גענין דעם וואס
 זיא האבין זיך גרויס געהאלטן מיט זייער חַקְמָה

בְּרַמְנוּרָא

יוֹם אַ מְשַׁנָּה שְׁבִיעִית מִרְקוֹ

שֶׁלש ארצות לשיבועית . חלוקות לענין דין שביעית:
 כל שהחזיקו עולי בבל . עורא וסיפתו כשעלו
 מבבל : לא נאכל ולא נעבד . שטבות הארץ ההיא
 חסורה כשביעית ולס נעבדה ונדלה אסור לנכול מחזות
 גדולים פ"א ועיקר לא נאכל לאחת שביעית בלא כיוסר
 כויב משוך כלפי האפון ללד מזרח ורועזע וילאה מעכו שיושבת

פני חמשי דחסד דעלכות זיכרה אלה למד אלה למד
 שלש ארצות לשיבועית כל שהחזיקו עולי בבל
 מארץ ישראל ועד כויב לא נאכל ולא
 נעבד וכל שהחזיקו עולי מצרים מכויב ועד
 ולא נעבד כשביעית: מכויב ועד הגדר ועד אמנה .

דאס איז פון ארץ ישראל ביו כויב , דארפין מאר
 קען גיט ארבייטען די ערד אום שביעית אונ אויב
 קען האט גיארייט די ערד אום שביעית מען האט
 גיאקערט אונ גינייט אונ עם האט גיוואקסן מאר
 קען דער פון גיט עסין וכל שהחזיקו עולי מצרים , כויב

מרקו אַ שְׁלֶשׁ אַרְצוֹת לְשִׁבְעִית אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִיז גַּע-
 טִיילט אין דריי טייל גענין די דינים
 פון שביעית קל שהחזיקו עולי בבל מארץ ישראל ועד כויב .
 לא נאכל ולא נעבד די אלע שיקום וואס די וידן האבין
 צו גינען ווען זיי וועגען אויף גיאנגען פון קב"ל

ברכונה של ח"י במקושו לפניות מזרחית ואחזה רעושה מאוכה כלפי לפון והולכת מד כובד ורעושה אחרת מחוכה מעט כלפי מזרח ובה הנהר האמור כאן, ואלו השתי רעושו' ככשו' עולי מזרים ולא ככשוס עולי בכל: ועד אמנה. הוא הר ההר (ה) הכבוד בגבולי הארץ כפרשת מפני תחולו לכס הר ההר מתרנמין ידושו' טורי אמנס והוא ככשוס של ח"י ללך מערב אלל הים הגדול וגס זו לא ככשו עולי בכל הלכך נאכל לאהר הכישור לאידך לישאל חס ועבד

הנהר ועד אמנה נאכל [6] אבל לא נעבד. מן הנהר ומאמנה ולפנים נאכל ועבד: ב עושיין בתלוש בסוריא אבל לא במחוצר [7] דשין וזורין ודורכין ומערמין אבל לא קוצרין ולא בוצרין ולא מוסקין. כלל אמר רבי עקיבא כל שבוצרין בו מותר בא"י עושיין אותו בסוריא: ב בצלים שירדו עליהם גשמים וצמחו אם היו העלין שרדו: שחורין [ג] אמורין. הוריקו הרי אלו מותרין: רבי חנינאי בן אנטיגנוס אומר אם יכולין להחליש בעלין שרדו אמורין. וכנגד כן מוציא שביעית מזה לארץ וכן מתחלת טורי אמנס ולפנים ללך ההר קרוי לפנים: ב סוריא. אחר נהיח וחרס טובה שכלל דוד ואינו כא"י לכל דבר מפני שכבשה קודם שכבש ח"י כולה

(6) ז"ל ס"ט"ט יש מי שקולס חמסנ ויאלו חמסנ ויש מי שקולס חמסנס ויש מי שקולס חמסנס רומן למסקון פאריז מרלס חמסנ (7) ד"ס ד"ס וכן פ"ט"י"ט סט שפמנס ט"ל ס"ס: [6] אלל לא כ"י. ודוקא כמסוכל אלל כמלוס טוקין כמו כסוריא דכמסוק דלמל"ס ח"י לנתי ד' הללוס לפכטיים דים לסוקיל דין לפמנס, סק"מ"ט: [7] ד"ס ד"ס כ"י. טלל מסוכל סט שטוים ופוד דרמלכס סטוה כפמנס כמנס דין מלכסוה יולו ידמלס סממל, פו"ט: [ג] לסוקיל. עמוס גדולו שפיעית וילכלס כקדושה שביעית, ח"י אמרוים סט"י. טללילס

וכקלת דיניס פמלוה כא"י ונקלתן כח"י: עושים בתלוש. ח"י' אלל הכסודים ואלו כא"י חתן אלל תבור ולא חסון ענה: אבל לא במחוצר. כגון חסיקה קלירה וכלירה ודוקא בשמור אלל כמוסקר ח"י' בחרץ מותר דתניא כח"י מן השמור ח"י אהה בולר אלל אהה בולר מן המוסקר וסעמו דגזור כסוריא כמחובר כדי שאלו הענייס שכח"י קלת ריוח כסוריא שיהא קרובה להס ולא יטרכו ללאת ומתקטעיס כסוריא ובתלוס החיור כדי שיתללו הענייס שכח"י קלת ריוח כסוריא שיהא קרובה להס ולא יטרכו ללאת מח"י למל': כל שבוצרין בו מותר בא"י. מדאורייתא כגון תלוס ח"י' דמדרכין אסור בלל סניני: עושים אותו בסוריא. י"ד ארומיה וזינו לר"ך לשנות ח"י ה"ה אלל ככיוולל בו מותר בחרץ כמחובר עושים בסוריא ח"י' והולכים כמחובר אסור מדרבנן בחרץ ח"י' כמוסקר: ג בצלים שירדו עליהם גשמים. כלליל של שביעית שביעית וירדו מליכס גשמים וממו: אם השחורין העלין. ידוע שגדלו והופסו ואלו גדולי שביעית ומבטלים העיקר ח"י' פ' שיהא מרובה אלל אלל הרוריק העלני או הולכיס וכמסין ואלו מארעא קא רבו: אם יכולין לתלוש בעלין. דרך כלליס כענגמרים וילוצין מעמלן מן הארץ וטהין וילכלס אלל העלין חוקים וכשאלו כהן יכול ליתלש הכלליס מן הארץ או ודאי גדלו כשביעית: וכנגד כן מוציא שביעית מותרין. ללו כלליס של שביעית שילאו למולאי שכיעית מיירי דלל

ועד הנהר ועד אמנה. נאכל אבל לא נעבד. אמר רבי אלע ששטע נואם די יודין האבין צו גינאקסן ווען זיי זענען אויף גינאנגען פון מצרים. פון קייב ביי דעם טייך פרת און ביי אקנה, אויב מען האט גינארבייט אום שביעית קען האט געצאקערט און געווינעט און עס איז גינואקסין מען קען דאס עסיין. אקער אריינזען אום שביעית קאר מען גיט פן הנהר יבאמנה ולפנים. נאכל ועבד. פון דעם טייך און פון אקנה און נויטיער (צו חוץ לארץ) קען מען עסין אום שביעית און מען קען ארבעטן אין דיא קעלדער אקערין און וויינען: ב עושיין בתלוש בסוריא קען מען אין סוריא העלפען ארבייטען אין דיא אפגישינטיקע תבואה פון פעלד אבל לא כמחוצר אקער גיט ביי די תבואה נואם איז נאך באהעפט צום פעלד דשים מען קען גענען דרעשען די תבואה הרים און ווינדשופפען דיא תבואה הירכים און פקעטען דיא וויינטיקויען ויסקרים און פינגלאך סאכין פון די אפ גישטיקע תבואה אבל לא קוצרין. ולא בוצרין. ולא מוסקין שניידען תבואה פון פעלד און שניידען וויינטיקויען פון בוים און בייסקען אייבלבירמין פון בוים קאר מען גיט אום שביעית כלל איין כלל האט רבי עקיבא גינאנט גל שביעית בו מותר בחרץ ישראל. עושיין אותו בסוריא אלץ נואם מן התורה מען קען אין ארץ ישראל נאך סודרנן איז אסור מען קען אין סוריא אפילו

קוצרנן אויף: ג בצלים שירדו עליהם גשמים ציבעלע נואם זענען נזיים גינארין דעם זעקסמין יאהר און זענען גינען אין דער ערד ביי און זיבעטין יאהר און עס איז אויף זיין גינאנגען רעגין דעם זיבעטין יאהר זיבתי און עס קען זיין אז זיי זענען צו גינואקסין אום שביעית, איז דער סיקון אס היי העלין שלהם שחורין אמרין אויב דיא בלעטער זענען שווארץ קאר מען די ציבעלע אנדערש גיט עסין נאר אזוי וויא פירות שביעית מען סוף די ציבעלע ספקר זיין. ווארום דיא בלעטער זענען געוויס צו גינואקסין אום שביעית און זיי זענען כמבטל דעם עיקר פרי נואם ער איז פון זעקסמין יאהר הוריקו הרי אלו סוריא און אויב דיא בלעטער זענען געל איז אסיקון אז זייא וואקסין שוין גיט פון דער ערד איז דאך אין דיא ציבעלע נאר גיטא פון שביעית, מען קען דיא ציבעלע עסין אזוי וויא אלע פירות פון זעקסמין יאהר. רבי חנינאי בן אנטיגנוס זאגט אם יכולין להחליש בעלין שלהן אמרין אויב דיא בלעטער פון דיא ציבעלע זענען שטארק אז מען נעמט אן די בלעטער קען מען ארויס ציהען דיא ציבעלע פון דער ערד. איז אסיקון אז זייא וואקסען נאך איצט אום שביעית אריבער האבין די גאנצע ציבעלע דעם שין פון שביעית. אקער אז די בלעטער פון די ציבעלע זענען גיט שטארק

מקילים בזה כולי האי שגדלו היתר כל שהוא יעלו את האכור אלא סיפא נמי מיירי בגללים של שנית שערך בשנית וחזר ונטמן בשביעית ולאחר שגדלו מסע בשביעית עקרו וחזר ונטמן בשביעית ומתוך שזכר גדלו בשנית לא הוסיפו כ"כ מסע בשביעית ולאכור וכשהזרו והוסיפו מסע בשביעית חזר וזכר היתר וכפל ליסור המועט שנס של שנית מסיס לבטלו אחר שסוף גדולו היתר, ואין הלכה כדבי מנינא בן אנטונינוס: ד' משיעשה כיוצא בו. ממה שנועד במגילת שביעית יש גדל כיוצא בזה

דחלין ביה לי נמי מפני שרבה היתר על האכור ונתכסל(ב): ה הבכיר. מקום שמהר לכבד פירוחיו יותר משאר מקומות: הותר האפל. דחלין שממקום הבכיר הניאוס: במוצאי שביעית מר. לפי שהו

מניאוס ירק מה'ל ויהי רבה על ירק שבא". ואפי שמעתי העסק לפי ששנים או בשלשה ימים עושה כיוצא בו: ד' השבין ומה'ל שכן על תרומה מהלך מתוך שלשרפה עומד קרי ליה שכן שרפה ומעלה עשו לשרפה בלחץ כלאשכחן בקדשים פסולים שהן נשרפים במקומן וכן פירות שביעית לריכין בעיור בלחץ דלתיב בלחץ תהיה כל תבואתה, ואין הלכה כ' שמעון: ו אין מביאין תרומה בחור'ל לארץ. לפי שהתרומה כהנים מחזירים חסריה לבית הברית מיהו רבין שנה יהיו כהנים מרפסין אחריה ויהיו חולה ללחץ להוציא את התרומה (ג) ואין הלכה כר"ט:

אויף פון אקטען יאהר עשה הבכיר היתר האפל אויב אין דעם ארמ וואס עס ווערט פריא צייטיג פירות איז שוין ארץ גינאקסען ירק אין דעם אקטען יאהר קעג מען שוין קויפען ירק אפילו אין דעם ארמ וואס איז נאך גיט אויף גינאקסען. אונ קען זאגן גיט מן הסתם איז די ירק פון שביעית נאר קען זאגט אז די ירק האט מען גיבראקט פון דעם ארמ וואס איז צייטיג גינאריין אין דעם אקטען יאהר רבי היתר ליקח ירק במוצאי שביעית מד רבי איז מהיר צו קויפען ירק אין מוצאי שביעית פאלד אין אנהייב אקטען יאהר ווייל כיר זאגן געוויס האט מען דיא ירק געבריינגט פון חוץ'ל לארץ: ח אין מוציאין שמן שרפה ופירות שביעית מהרץ לחיצה לארץ אייל פון תרומה וואס איז קטא גינאריין ווייל מען דארף די אייל פאר גערענען אונ קען קאר די שרפה'ן מוז מען דיא אייל פאר ברענען אין ארץ ישראל, אונ קען קאר גיט ארויס פירן די אייל אין חוץ'ל לארץ, אונ פירות שביעית מוז מען אויף עסן נאר אין ארץ ישראל אונ גיט אין חוץ'ל לארץ אפר רבי שמעון שמעתי בפירוש שמוציאין לסריא. ואין מוציאין לחוצה לארץ האט רבי שמעון גיזאגט איך האב גיהערט בפירוש אז אין סוריא קען מען פאר ברענען אייל פון תרומה וואס איז קטא גינאריין נאר מען קען אין סוריא עסן פירות פון שביעית נאר אין חוץ'ל לארץ קאר מען גיט: ו אין מביאין תרומה בחור'ל לארץ שמעתי בפירוש שמוציאין מסוריא ואין מביאין תרומה לארץ האט רבי שמעון גיזאגט איך האב גיהערט בפירוש אז פון סוריא קעג מען בריינגען תרומה אין ארץ ישראל נאר פון חוץ'ל לארץ קאר מען גיט בריינגען אין ארץ ישראל:

אונ אז מען געמט אן די בלעמער רייסען זיי זיך אפ אונ קען קען גיט ארויס ציהען די ציגעלע איז אסיקן אז זייא וואקסן שוין גיט, זענען זיי דאך גיט צו גינאקסען אום שביעית, איז בייא זייא ניקא דער דין שביעית זינגן פון מוצאי שביעית שותין. אונ אויף דעם אויפן מוצאי שביעית איז מותר. דריינו די ציגעלעס זענען גינאקסין אין זעקסען יאהר אינ מען האט זייא אויס געריסען אין דעם זעקסען יאהר אונ צוריק איין גינלאנצט אין דעם זיבעטן יאהר אונ זיי זענען אביקעל צו גינאקסען אין זיבעטן יאהר, אונ נאכדעם האט ער זייא אויס גריסען אין זיבעטן יאהר אונ האט זייא צוריק איין גינלאנצט אין אקטען יאהר, איז דער דין אויב דיא בלעמער זענען שטארק אין מען געמט אן די בלעמער קען מען ארויס ציהען די ציגעלעס אין דאך אקטען זייא האבן גינאקסען דעם אקטען יאהר אויך, דאריבער זענען זייא מותר, ווייל דעם זעקסען יאהר זענען זייא גינאקסען פרימר אונ דעם אקטען יאהר פרימר זענען זייא קמל דעם איסור פון זיבעטן יאהר, אפער אז מען געמט אן דיא בלעמער ארויס צו ציהען רייסען זיך דיא אפ בלעמער איז דאך א סימן אז זייא האבן דעם אקטען יאהר גיט גינאקסען, איז דער איסור פון זיבעטן יאהר קמל דעם הימר פון זעקסען יאהר אונ זייא האבן דעם דין וויא פירות שביעית: ד' באסימי בומר אדם ליקח ירק במוצאי שביעית ווען מען אפענטש קויפן ירק מוצאי שביעית (דעם אקטען יאהר) אונ מען האט גיט מוקא קאמער איז דאס גינאקסען אין זיבעטן יאהר משיעשה כיוצא בו ווען עס איז שוין אויף גינאקסען דעם אקטען יאהר אזעלכע גרויסע ירק וויא דיא וואס ער קויפט, זאגט מען מן הסתם זענען די ירק וואס ער קויפט

אש"ך לעיל במנאר שמו
 פון זומן זיכרבל עושין ללוטו
 פון מקום נאמר וסמסם
 דנקל. ו"ל ו"ה ו"ה לנקן זומן
 עשין זיכרבל עושין ללוטו של
 מקום עוקרין. ו"ל דמיירי
 ו"ה ע"ש ע"שין ללוטו אבל פון
 עושין ללוטו כל כך דרביס
 לדיקס עומדים. וע"ל דנלין
 ל"ס חסד לנקן עבד לפדס מס
 עין עומים ו"ן עומים ו"ה
 עומים ו"ן עומים כי סודי
 ניסוי:

דברים ככתבן. של
 יעסוק בדרך חרץ:
 הנהג בהם. עס דברי
 מורס: מנהג דרך ארץ.
 שלס תבא לידו לורך הניוית
 סוסך לנמל מדברי מוכה:
 אפשר. בחמיה, אפשר
 כדכרין: ביומי גיסן. ימי
 הקליר, ביומי חסרי לריכת

כלנ ס' כלה כלי כסילון דחסד דמלכות דכ"ס: אלף למד
 ת"ו ואספת דנגך מה ת"ל לפי שנאמר לא ימוש
 ספר התורה הזה מפיו יכול דברים ככתבן
 ת"ל ואספת דנגך הנהג בהן מנהג דרך ארץ דברי
 ר' ישמעאל, ר"ש בן יוחאי אימור אפשר אדם תורש
 בשעת חרישה ווורע בשעת זריעה וקוצר בשעת
 קצירה ודש בשעת דרישה ווורה בשעת תורה
 מה תהא עליה אלא בזמן שישראל עושים רצונו
 של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים, שנאמר
 ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו', ובזמן שאין ישראל

עושים רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי עצמן שזכר ואספת דנגך. ולא עוד אלא שמלאכת
 אחר' נעשית על ידו שנא' ועבדת את אויביך וגו', אמר אביי הרכה עשו כר' ישמעאל ועלחה בידן,
 כר' שמעון בן יוחאי ולא עלחה בידן. אמר להו רבא לרבנן כסמיה מינייכו ביומי גיסן וכיומי
 תשרי לא תתחוזו קמאי כי היכי דלא תסרדו במונויכי כולה שהא. אמר רבה בר בר חנה א"ר

תנו רבנן דיא רבנן האבין גילערינן עם שמיים
 אין פסוק ויפסד דנגך דוא זאלקט פארזאמלען
 דינע קארין מה תלמוד לומר צו וואס דארף דער
 פסוק זאנין קען זאל פארזאמלען דיא קארין.
 געוים וועלדער מעקמט עם האם קארין וועט
 ער זיי גיט לאזין לינען אויף דעם פעלד נאר ער
 וועט זיי פאר זאמלען אין אשפיידלער לפי שנאמר
 לא ימוש ספר התורה הזה מפיו נוייל עם שמיים
 אין פסוק די בייד פון די תורה זאל גיט אפ גיטאן
 ווערין פון דיין מויל יכול דברים ככתבן וואלט איה
 מיינען עם זאל ויין ווי עם איינגעשריבען, ועדער
 מעקמט זאל לערנען תורה קאן אונ נאכט אונ זאל
 איין מינוט גיט אויפגהערין פון לערנען תלמוד לומר
 ואספת דנגך ויפסד דער פסוק דו זאלקט פארזאמלען
 דינע קארין היינט בנן סנהד דרך ארץ זאלקט פירען
 מיט די תורה דאס לעבונג פון דער וועלט איה.
 זאלקט ארבעטין פאר דיין גוף אין דיא צייט
 וואס קען דארף ארבעטין פאר דעם גוף, אונ
 ווען דוא וועקט האבין צייט זאלקטו ארבעטין
 פאר די נשקה דברי רבי ישמעאל אזוי זאנט רבי
 ישמעאל רבי שמעון בן יוחאי אימור רבי ישמעון בן
 יוחאי זאנט אפשר אדם תורש בשעת חרישה ווורע בשעת
 זריעה ווי אזוי קען דס ויין זאמעלש וועט זאקערן ווען
 קען דארף אקערין אונ וועט זינען ווען קען דארף
 זינען וקוצר בשעת קצירה אונ ער וועט שניידין דיא
 תבואה ווען קען דארף זיי שניידין ו"ל בשעת דרישה
 אונ ער וועט דרעשען די תבואה ווען קען דארף
 דרעשען ווורה בשעת תריס אונ ער וועט נוארפין די
 תבואה אין שיער ווען עם וועט ויין וווינט תורה
 מה תהא עליה וואס וועט זיין מיט דיא תורה, ווען
 וועט ער לערנען התורה קאל בזמן שישראל עושים רצונו
 של מקום נאר ווען די יידן מוהקען דעם ווילען פון
 זאמט מלאכתן נעשית על ידי אחרים ווערט זייער ארבעט
 גיטאיהן דורך אנדערע מענטשין שנאמר ווארום
 עם שמיים אין פסוק ויפסד זרים ורעו צאנכם וכן נכר
 אברקב פרעמקע מענטשין פון די פעלדער וועלין

אויף שפיין פירערין אייערע שפיין, אונ דיא
 פרעמקע מענטשין וועלין ארבעטין אייערע ערד
 ווי וועלין אקערין אונ זינען אונ שניידין דיא
 תבואה אונ וועלין איה גרינגען פעלדען
 תבואה אונ איהר וועט לערנען תורה ויפסד דנגך
 ישראל עושין רצונו של מקום אונ ווען דא יידן מוהקען
 גיט דעם ווילען פון זאמט מלאכתן נעשית על ידי
 עושים ווי אזוי ארבייטין שנאמר ויפסד דנגך וויא
 עם שמיים אין פסוק דוא זאלקט פארזאמלען
 דינע קארין ו"ל ע"ה אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידן
 נאך קער וועלין זיי גישמארפט ווערין, זיי וועלין
 נאך מוהן ארבעטין פאר דיא פעלקערס וועלין
 שנאמר ועבדת את אויביך ווארום עם שמיים אין
 פסוק דוא וועקט דינען זינען פיינט אפ אביי תריה
 עשו דברי ישמעאל ועלחה בידן אבני זאנט פיל מענטשן
 האבין געקאמחן וויא רבי ישמעאל זאנט, ויאי
 האבין געארבייט אין די פעלדער ווען קען האט
 געדארפט ארבעטין, אונ ווען זיי האבין געהאט
 צייט האבין זיי גילערינט תורה, האבן זיי ביידע
 זאכן געהאט, ויאי האבין געהאט פאר דעם גוף
 אונ האבין געהאט פאר די נשקה דברי שמיין בן
 יוחאי ו"ל עליה בידן אונ פיל מענטשין האבין גיטאן
 ווי רבי שמעון בן יוחאי, זיי האבין נאר גילערינט
 תורה, האבן זיי גיט געקענט אויספירען ווייל
 זיי האבין קיין פרנסה געהאט אפסר לוי רבא לרבנן
 במבואת מנייכו בימי גיסן ויבטו תשרי לא תתחוזו קמאי
 רבא האט זינאנט צו זינען תלמידים איה קעט
 פון איהן אין די קעגן פון די צוויי חדשים גיסן אונ
 תשרי זאלקט איהר גיט גיזעהן ווערין פאר מיר
 אין בית הכדוש, אין דיא צוויי חדשים זאלקט
 איהר איהן אנגריימין פרנסה, גיסן זאלקט איהר
 אנגריימין פרנסה אויף דעם ויפסד, תשרי זאלקט
 איהר אנגריימין פרנסה אויף דעם וויפסדער ואין
 ארץ ישראל איז דיא צייט פון די פעלד ארבעט
 גיסן אונ תשרי ו"ל תשרי דלא תסרדו במונויכי כולה שהא

הגמות והכנין : דרך יוחנן משום רבי יהודה ברבי אלעאי בא וראה טרקסמון . לך עשרי הלאר המבל : אין המבל הראשונים עשו תורתן קבע ומלאכתן עראי זו וזו חייב במעשר . מן המורה : דורות האחרונים שעשו מלאכתן פני הבית . פתח כניסה ויליאה חבל אכילת קבע אסור לחלו מדרכן :

אלעאי בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים , דורות הראשונים היו מכניסין פירותיהן דרך טרקסמון כדי לחייבן במעשר . דורות האחרונים מכניסין פירותיהן דרך גנות , דרך חצרות , דרך קרפופות , כדי לפטרן מן המעשר , דא"ר ינאי אין המבל מהחייב במעשר עד שיראה פני הבית , שנאמר בערתי הקדש מן הבית . ור' יוחנן אמר אפילו חצר קיבעת , שנאמר ואכלו בשעריך ושבעו :

שפיילקער . קען זאל דארפין געבין מעשר פון די פירות דורות האחרונים ככניסים פירותיהם דרך גנות דרך תצרות דרך קרפופות כדי לפטרן מן המעשר אבער די שפעטערדיגע דורות בריינגען אריין זייערע פירות אין די שפיילקערס דורך די דעבר דורך די הויפן ואיבער די וועגן דורך די זיידע פלאם צער ארוםגיץאמטע . זיי זאלין גיט דארפין געבין מעשר פון די פירות דורך די זיי ווארום רבי ינאי האט גיט אים פון הסכסכה כתיביב פני הבית די אויבגיטע שריתת הבואה ווערין אנדערש גיט כתיביב קען זאל פון זיי געבין מעשר סיידן זיי זענען אריין געקומען אין שטוב דורך דיא טיר שנאמר בערתי הקדש מן הבית ווארום עם שמיים אין פסוק איך האב אויסגעקראמט די הייליגקייט פון שטוב . איך האב געגעבען דיא תרומה און מעשר פון דיא הבואה וואס איך האב אריין גענומען אין שטוב . רבי יוחנן אמר אפילו חצר קובעת רבי יוחנן זאגט אפילו קען האט די הבואה אריין גענומען נאר אין הויף און גיט אין שטוב . דארף מען שוין פון זיי געבין מעשר , אויב זיי זענען נאר אריין געקומען דורך דעם טויער שנאמר ויבאו בשעריך ויבשו ווארום עם שמיים אין פסוק זיין דער כבוד מיינט דער פהן און דער לוי זאלין עסן דיא תרומה און דיא מעשר פון דיא הבואה וואס זענען אריין געגאנגען אין הויף דורך דיא טויערין :

זוהר (חקת דף ק"ב ע"ב) ח"ה דאצילות יוד הא ואו הא

וגתתם אותה אל אלעזר . מנחה כסנן ואוקמיה . מ"ט ליה ולא לאכרן . אלא חקרן אשכנתא דמטרוניתא ועוד דהקין לא אחי מסכרא טעור חלא (קען צ) מסכרא קדוש ובגין דלח אחייא לטכרה לא אחייביב ליה . כל מלה דהאי כעס צו כעסו וכו' והא (עו צ) אחמר . מ"ט בגין דהוי שבע שני משמה וכת שבע אחקרי וע"ד כל עובדיו כעס . מ"ח כל מאי דלחעביד מהאי פרה בגין דלכאה ולא לקדשא יאע"ל דלחתיביב כסנן הוא לא שחיס ולא שריף בגין דלא ישתכח לוינא דסעוריו וכ"ס חקרן דלזויה דכרנא סליס יתיר דלא כען ללשכתהא תמן ולחזמנא תמן . האי פרה כיון דלחעביד אפר כעי למשדי בה סך הוי חזוב ושני תולעת ובה אילן דאחמרי . ואסף איש עהור וכו' קדוש . והיטת מחור למחנה כמקום סכור דהא טהור לא חקרי אלא מן סטרא דמסכב כקדמיתא רוח דכללא האי דכתיב למי נדה מעלת היא בגין דכל דיין תחלין וכל חיונן לחמו מסכרא דמסכבא כד איכר יתקא מסכרא אחרת ויחיתב דלוינא , כל"ל (ישעיה נד) מלאה כל החדש סמך מחלב כלין כלכו מהערי ומסחלקי ושרון בעלמא כיון דעבדי האי עובדא דלחמא וכל האי דלחא דלחא פרה ורמאן עלה עז ארו וכו' . כדון אחתלס חילא דלהון ובעל אחר

(תק לישראל י"ב)

דשרתן תכבדו ותחלבו וערקין מניה דהאי חילל לדהון תתווי כגונאל דל לנבייכו כדון לא שרתן כנ"ג וחתרני . וע"ד חתקרי מי נדה מיה לדכאה כד עלמא שארי בדינא וספרה מסאכא חתפסט בעלמא הכא תחלילין כל זניי מסאכי וכל זניי דכיו וזנין כך עומאה וטהרה כללא עלאה לדורייתא וחוקמה חכרייא:

הלכה פסוקה

יוסף לחה

מוסר

הרמב"ם הלכות פרה אדומה פרק א .

(א) מצות פרה אדומה שתהיה בת שלש שנים או בת ארבע . ואם היתה זקנה כשרה אלא שאין ממתינים לה שסא תשהר וחפסל . ואין לוקחים עגלה ומגדלים איתה . שנאמר ויקחו אליך פרה ולא עגלה . לא כצואר אלא עגלה פוסקין עליה דמים ותהיה אצל בעליה עד שתגדל והעשה פרה . ולוקחים אותה מתרומת הלשכה : (ב) זה שנאמר בתורה חמיסה חמיסה בארומות לא תמיטת קומה . שלא אם היתה נגמט כשרה כצאר הקדשים . זה בה שהיא שעוות לבנות או שהורית בתוך גומא אחת או בתוך שתי

מספר חסידים סימן צו צו צו . אל ימן שלום לרבו כדרך שמתנים חכמים זה לזה . ולא יחזיר שלום כדרך שמתחייבין שלום . אלף טוהה לטניו בירלס וכבוד יאומר שלט ענין רבי ומורי : מעשה בחכם אחד שהיה לבנו בלל יבנה יופה גדול . מן הטעם ושלם ויכבו עלי יתר משלמים יום בלל הטעם . וכשתם פולחובו מקדכו והכובו ונלעפלו מזה על הרבה . וכל בחלום פנינו לאחר וסגור לו עפני כספייתי וזהה ספרים כעמקיים קרויים לה סימני הוצרס יחד עם דמי ספרים ומלניס : אהוב אל שבתה וטוול חס ענין . סירוב סובב ליכר סמא אלס לוהר דכז או כל אפסא או אלך לבנות או לבנות דכז או כל אטעמ דכז וז עיטומ זמירוס או אלך לבייל סמא

(א) מצות פרה אדומה שתהיה בת שלש שנים או בת ארבע היא מצוה איו היא פרה אדומה ואל אלמ ויין דרייא יאהר אדער פיר יאהר . ואם היתה זקנה כשרה אויב היא איו עלטער פון פיר יאהר איו היא אויך קשר אלא שאין פתחינו לה נאר מען ווארט ניט ביו היא נועט ארס ווערין שפא משחר חפסל סאמער נועט אירע האר שווארץ ווערין נועט היא ויין פסול ואין לוקחין עגלה ומגדלין אותה אונ מען סאר ניט קויפין ארויסע קאלב אונ מען ואל היא האדענען ביו היא נועט ווערין אקה שנאמר ווארום עם שמייט אין פסוק ויקחו אליך פרה ולא עגלה נאם האם גיאנאט צו משה דוא אלוסט ואנין צו היא יודין וייא אריוען נעמען לא דיר ארויסע קוה . אבער ניט ארויסע קאלב לא כצואר אלא עגלה אז מען האם אבער ניט געפונען ארויסע קאלב פוסקין עליה דמים ואל מען בעדינגען מיט דעם בעל הבית פון די קאלב וויפיל מען ואל אויחס נעקבין פאר איהר ותהיה אצל בעליה עד שתגדל ותעשה פרה אונ די קאלב ואל נאך ויין בייא איהר בעל הבית ביו היא נועט גרויס ווערין אונ היא נועט ויין אקה ולקוחין אותה ספורות הלשכה אונ דאס נעלט צו קויפין היא קוה נעמט מען פון היא געלט וואם ליגט איו היא ארויסע קוה פון בית המקדש אויף קרבנות צו קויפין : (ב) זה שנאמר בתורה חמיסה חמיסה בארומות אין היא תורה היא קוה ואל ויין נאנץ חמיסה בארומות מיינט מען היא ואל ויין נאנץ מיט רויסקייט . עם ואל ניט ויין אויף איהר אנדערע האר וואם איו ניט רויט לא חמיסת קוסת מען מיינט ניט היא ואל ויין נאנץ אין היא הייך אלא אם היתה נגמט כשרה כצאר הקדשים נאר אפילו די קוה איו קליין גידיענין איו היא אויך קשר אוזי וויא עם איו דער דין בייא אלע קרבנות היו בה שמי שערות לבנות או שחורות בתוך גומא אחת אויב אויף היא קוה איו נא צוויי האר ווייסע אדער שווארצע וואם די ביידע

אל ימן שלום לרבו כדרך שהתנים חכמים זה לזה אפנינאט סאר ניט נעקבין שלום צו ויין רבי אוזי וויא חכמים גיבען גיבען שלום איינער צום אנדערין ולא יחזיר שלום כדרך שמתחייבין שלום אונ אויב רער רבי האם איהם גיבעבין שלום ואל ער ניט צוריק געבין שלום וויא ער ניט צוריק שלום צו ויין חכר אלא שוחט לפני בריאה וכבוד ווארט שלום עליך רבי ומורי נאר ער ואל יוך איינביינין פאר ויין רבי מיט מורא אונ מיט כבוד אונ ואל ואנין שלום עליה רבי ומורי ופרידען ואל ויין אויף דיר מיינ רבי אונ מיינ לערנער מעשה בחכם אחד שצוה לבנו שלא יהנה יתר סביא מן הטעם עם האם אפאל גיטראפין אלמך וואס גיבאנאט ויין וזהו ער ואל פיל הנאה האבין פון די וועלט ואלא יעבור עליו יתר משלמים יום בלא תמנית אונ עם ואל ניט ארויבער גיין בייא אים דרייסיג טאג אן אפגענות . נאר איין קאל אין דרייסיג טעג ואל ער פאסטין . אוזי ואל ער שמענין דינ מאן וכשתת חציאיהו סקברו והכדו והצמערו סאר על ידבר אונ ווען רער למך איו גישטארבין האם מען אים ארויס גענומען פון ויין קבר אונ מען האם אים גישלאנין . האבין דיא קינדער גיהאם גרויס צער פון דעם ויב בחלום בלילה לאחד ביי נאקט איו ער גיקומען צו חלום צו איינעם ואסר לי אונ ער האם גיאנאט צו אים איו וועל דיר ואנין פאר וואם מען האם מיה גישלאנין אפנין כשהיית רואה ספרים גיבקים קרדיס לא הייתי קוטרס חזר עם דמי ספרים ומצניעם ווייל אויך האב פיל קאל גינעהן אלשע ספרים אפ גיטעקע צוריקענע אונ אויך האב זיי ניט צו ואמען גיבונדין מיט דיא סאנארען אונ בעהאלמיין אהוב את השכח וישאן את בית ככה האב ליב דעם ווארט . קאר קער . אונ האב פיינט דעם ווארט . וואס מען דאם שארדין סאן פירוש אהוב ליטר שפא אם אומר דבר זה או אפסא או אלה לעשות או לאות דבר זה או אשמע דבר זה גביחות ומרות או אלה לפעול שפא בלא ליהודי לי ליהי חסא

גומות והן מונחות זו על זו פסולת: (ג) היו בה שתי שערות עיקרין מאדים וראשון משחיר עיקרן משחיר וראשון מאדים, הכל הולך אחר העיקר, וגו' במספרים את ראשון המשחיר ואינו חושש משום גיזה בקדושים שאין כונתו לגו'.

האר נואקסין פון איין גריבעל או בחוף שתי נסיות וכו' סגירות זו על זו פסולת אדרע זייא נואקסען אין צווייא גריבלאה, געדער האר נואקסט פון אפגעזונדער גריבעל, נאר זיי זענען איין האר געבוי אנדערין, און זייא ליגען איינס אויף דאס אנדערע, און עס זעהט אים ווי זיי נואלטיג גינען פון איין גריבעל איז די קוה פסול: (ג) היי בה שתי שערות עיקרין מאדים זראשן משחיר אויב אויף די קוה איז דא צוויי האר אונטען בייא דעם נוארציל זענען זיי גינען רוים, און דיא שפיטצען זענען גינען שווארץ, אדרע פארקערט איז גינען עיקרן משחיר זראשן מאדים אונטערן מען בייא דעם נוארציל זענען זייא גינען שווארץ און דיא שפיטצען זענען גינען רוים הכל הולך אחר העיקר גיירט מען אלץ נאך דעם נוארציל, אויב דער נוארציל פון די האר איז רוים און פאר, און אויב דער נוארציל פון די האר איז שווארץ איז פסול נוארצען פון די האר זענען רוים און די שפיטצען זענען שווארץ, זאל מען אפשערין די שווארצע שפיטצען מיט אשעריל ביז צו די רויען ווינו חושש משום גיזה בקדושים און ער זאל גיט מורא האבן פאר דעם איסור וואס מען קאר גיט שערין דיא האר פון אקרען שאין כונתו לגו' ווארום ער מיינט גיט צו שערין ווייל ער דארף דיא האר, ער וויל נאר די קוה זאל זיין פאר:

אמענטוש ואל ליב האבן צו זאגן מאמר אז איך וועל זאגן די וואך, אדרע איך וועל קאן די וואך, אדרע איך וועל גיין זעהן די וואך, אדרע איך וועל גיין הערין דאס שייגע זינגען, אדרע איך וועל גיין שפאצירען, מאמער וועל איך קומען דורך דעם צו אעבירה זשאן לופר כי מה בכך לספר חידושים ולשמע דברי הגבאי בשריות לבי ולא אבא לבי חטא און זאלסט פיינט האבין צו זאגן וואס קען דען שארין סאקו או קען הערם אדרע מען שמועסט פון גייעם אדרע מען הערם נארזשקייט, איך וועל גיט קומען זענען דעם צו אעבירה, אזוי זאל אמענטוש גיט זאגן, ווארום דער יצר הרע האט שוין זייגע עצות ווי אזוי ער וועט אים אריין פירען צו אעבירה:

אמענטוש ואל ליב האבן צו זאגן מאמר אז איך וועל זאגן די וואך, אדרע איך וועל קאן די וואך, אדרע איך וועל גיין זעהן די וואך, אדרע איך וועל גיין הערין דאס שייגע זינגען, אדרע איך וועל גיין שפאצירען, מאמער וועל איך קומען דורך דעם צו אעבירה זשאן לופר כי מה בכך לספר חידושים ולשמע דברי הגבאי בשריות לבי ולא אבא לבי חטא און זאלסט פיינט האבין צו זאגן וואס קען דען שארין סאקו או קען הערם אדרע מען שמועסט פון גייעם אדרע מען הערם נארזשקייט, איך וועל גיט קומען זענען דעם צו אעבירה, אזוי זאל אמענטוש גיט זאגן, ווארום דער יצר הרע האט שוין זייגע עצות ווי אזוי ער וועט אים אריין פירען צו אעבירה:

חקת יום ב תורה

אונקלוס

להסתיק סת"ת ד"א יהוה נפשי י יה יהוה יהוה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהוה חיה יחידה ד' וטלוי יוד"אל שם ב"ן שבעשה בניקר חולם:

וּכְבֹּס בְגָדָיו הַבְּהֵן וְרַחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחַר יָבֵא אֶל־הַמִּחְנֶה וְטָמֵא הַבְּהֵן עַד־הָעֶרְב׃ וְהִשְׁתַּף אֶת־הַיְכָל בְּגָדָיו בַּמַּיִם וְרַחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעֶרְב׃ וְאַחַר וְהִשְׁתַּף אֶת־הַיְכָל בְּגָדָיו בַּמַּיִם וְרַחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעֶרְב׃

ת"א וכתם בגדיו הכהן - ס: וספר יבא כל סמנחה, זכחים קס: וספר יבא - ויבא מג: בעל המורים (פ) וספר - ג', כהל, וז"ל וספר כמלכות, וספר נדחי ישראל, סמלכות אמקס למח וכסם שפטר ספס פסוקים כן סמלם סלזיקים גס כן מססרס, וספר נדחי ישראל רש"י (ו) אל המחנה - למחנה סכניו שאין עמה משולח חון לפתי מחנות אלף זכ ב כבעל קרי ומלוע: וממא הכהן עד הערב - סרסכו ודרסוהו ועמלה עד הערב ל זמחר טעמנט זס עמסם סכניס: ל דק"ל דקדקס טעמט אמר פירוש לתורת אלהים (ז) וזאפ אונ אריינער מענטש זאל איין ואמקען דאס אש פון דער פרה והגים און ער זאל דאס אש

איש מהור את אפר הפרה והנית
 מחוץ למחנה במקום מהור והיתה
 לעדת בני ישראל למשמרת למי
 נדה חטאת הוא: וכבס האסף
 את אפר הפרה את בגדיו וטמא
 ער הערב והיתה לבני ישראל
 ולגר הגר בתוכם לחקת עולם:

קסמא דתורתא וינע
 סבא למשריתא באתר
 דכי ותי לבושאת דבני
 ישראל למטרא למי
 אדיותא חטאתא היא:
 וינפע דכניש ית
 קסמא דתורתא ית
 לבושודי ויהי מסאב עד
 רמשאותיה לבני ישראל
 ולגירויא דיתגירון
 ביניהון לקיים עלם:

שפתי חכמים

עמס עד הפיר וכי שירן זס טיבס מוהכ לכל נעמס:
 שריב בשסס סססוואס עליו וזה אפי' אכילת נעמס און
 לו לכול אס לא הפיריב שמשו כ"ס שלל יכנס נעמס
 שריב אס לא הפיריב שמשו, לכן לירך למרס סמקאל כו':
 מ דחנן ספיר ג' דפריס (דף פו) ונחום' פירשו סג'
 חלקיס כע"ס סס רש"י ז"ל. וסר"ס כסב וי"ל סהחלוק
 סלמרו סמחלקיס לסלס חלקיס הוא קבלה בירס כו' אף
 על פי סלמכ סג' חללה וספס אפי' סהור וי"ל סור וסלמ
 וסיס לערס סג' יסרלל וי"ל כירי להודיס מ"ס ע"ס
 כס כסנחמס כמקוס עסור וסס' ג' סלמכ וסיתס לבני
 יסרלל ונגר סגר וי"ל ג' לא להודיע סיהל דין זס סיגס ע"ס
 ססכר סוס סמיר, עכ"ל: ג' לא חסלח כסמסו סלל מ"ס סיהח
 עכ"ל: ס' וס' וסלל סוי עכסרין עמס, וי"ל זס עכסל
 אסוכס כסלס, וי"ל כקדסיס סכ"ס לכפרה כן סלס: ג'
 לסכר ע' סלרין וי"ל סוס סכסל סלרס עמס, מלמ"י:

רש"י

יח אל הממנה: (ט) הניח מחוץ למחנה. (פרה
 פרק ו) לשלש חלקים מן המחלקת, אחד נתן סכר
 המשקה, ואחד מחלקק לכל המשמרות, ואחד נתן כחיל.
 זה של משמרות היה חוץ לעזרה ליעול ממנו בני
 העזירות וכל הכריזים להטרה. וזה עברה המשקה כהניס
 גדולים לפרות אחרות מקדשין הימנה. וזה שחיל נתון
 למשמרת מזרות הכחוב, שאלמר וסיתס לעדה בני ישראל
 למשמרת: למי נדה. למי זכיה, כמו (איכה ג) וידו אבן
 גי, (זכריה ב) לידות את קרנות הגויס, לשון זריקה:
 חטאת היא. לשון חטוי ג כשטטו. ולסי הלכותו קרלה
 הכחוב חטאת לומר שיהי כקדסיס להסר מ כגלח:

פירוש לתורה אלהים

(ו) וכבס אונ דער וואס נועט איין זאמלן דאס אש
 פון דער פרה זאל וואשיין זינע קליידער וספא אונ
 ער זאל זיין טמא ביז דעם אביבם ותיח אונ דיא
 פרה זאל זיין צו די ודין זילגר אונ צו דעם גר וואס
 וואנמ צווישיין זיי לחקת עולם צו אגינעץ אויף אייביג:

ליבין אויסין זייניג פון דער סחנה אויף אריין ארט
 ותיח אונ עם נועט זיין צו דער עדה ישראל למשמרת
 צו אדיוסנג לפי גיה צו שפריינגעדיגע וואקער ווי
 זויקער נועט שמיין אין דער פרשה חטאת היא דאס
 איז זאמל וואס קען זייניגם דער קיוב אדער חטאת
 היא דאס איז אזוי ווי קרשיס עם איז אסור בהנאה:

נביאים שופטים יא

לחמשה מנ"ה ד"א צבאות נפש צ צב צבא צבאות רוח יהודה נשמה דגנח ארני נשמה דהוד יהודה חיה

תרגום

יהודה דגנח יהודה חיה יהודה אל שם ב"ן שבעשתי:

וואמר ופקח לבסי גלעד * ויאמר יפתח לוקני גלעד הלא אתם שנאתם
 אותי ותגרשוני מבית אבי ומדוע באתם אלי עתה
 באשר צר לכם: * ויאמרו זקני גלעד אל יפתח
 לכן עתה שבנו אליה והלכת עמנו ונלחמת בבני
 עמון והיית לנו לראש לכל ישרי גלעד: * ויאמר
 יפתח אל זקני גלעד אם משיבים אתם אותי להקחם

הלא אתון קניתון יתי
 וקריבונני מבית אבי ומה
 דין אסיתון קומי קען פד
 עקת לבון: * ויאמרו סבי
 גלעד ליפתח דבון קען
 סבנא ליהוד ותיח עמנא
 ותיגיס קרבא דבני עמון
 ותיח לגא לריש לבני יתבי
 גלעד: * ג וואמר יפתח לבסי גלעד אם קתיבין אתון ותי

לאנחא

מצודת דוד

כיון שבאו עמס סלך כפלאונו לסלחוס סכעס גדולס
 ומכס פירס כ"ל סיס עפני סדקס סיס די לטילת אסרין:
 וסלכס. כלסר חלך עמנו: לבני יושבי נגור. כ"ל לא
 לנו סכלס לבני כ"ל ללכס: (ג) אס יושביס. כ"ל אס

(6) ותגרשוני. עמסם לבני נגורס אוח: ומדוע וי"ל
 כ"ל אס חסמרו סנלחמס כחמס על הכספס ל"כ
 נחס חלכמס פד כס ומדוע חלחס עמס כלסר לך ללכס
 ולא עוקדס וכלס מזה סטרין חלכמס כמקומה עומס:
 ומפני סדקס כחמס: (ב) כ"ל לכל חסמרו כולס

בְּבִנְיַ עֲמוֹן וְנָחַן יְהוָה אוֹתָם לִפְנֵי אֱלֹהֵי רָכֶם
רְאֵשׁ: ד וַיֹּאמְרוּ וְקָבְלָנוּ לְעַד אֲלֵי-יִפְתָּח יְהוָה
יְהִי שְׁמֵעַ בִּינוֹתֵינוּ אִם-לֹא כַדְבָרָה בִּן גַּעֲשֵׂה:
 יְהִי קְהִיר בִּינָא אִם לֹא כַפְתָּנְקָד בִּן גַּעֲבִיד:

מצודת דוד

יום-בד הכל ושלך למלחמה ונתן סי' וגו' אז חכני עשמי
 שהיה לכם לראש מלך הדון וכל עדין חין זה הכנעה
 שבע. ויהיה הוא לפד כדכתיב למשעל אוקף מיר:
 דעם פירוש עברי סייטס נענימט סען בייא דער הפסודה פון דער וואך .

כתובים תהלים מג

להמשך מיסוד וסלכות דו"א עין דלת יוד נפש שין דלת שון דלת יוד וזה יאהודנהו נשמה דיסוד א אד
 ארנ אדני נפש אדני רוח אלה דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וזו היה יחידה דיסוד יתרה היה יחידה-שלכות
 אל עם בין שבעשה:

א שִׁפְטֵנִי אֱלֹהִים וְרִיבָה רִיבִי מִנֹּצֵי לֹא חֲסִיד מֵאִישׁ מִרְחֵה
וְעוֹלָה תִּפְלִמֵנִי: ב כִּי-אַתָּה אֱלֹהֵי מַעֲזֵי לְמַה וְנִחַנְתִּי
לְמַה-קָּדַר אֶתְהַלֵּךְ בְּלִחַץ אַיִב: ג שְׁלַח-אוֹרֶךְ וְאַמְתָּךְ
הַמָּה יִנְחֵנִי יְבִיאֵנִי אֶל-הַר-קֹדֶשׁךָ וְאֶל-מִשְׁכַּנְתּוֹךָ:
ד וְאֲבֹאֶה אֶל-מִזְבֵּחַ אֱלֹהִים אֶל-אֵל שְׁמַחַת גִּילִי וְאוֹרֶךְ
בְּכַנּוֹר אֱלֹהִים אֱלֹהֵי:

נהורף והימנותך הינון וברונגי יעלון יתי למור בית מוקדשא ומדרשי בית שכנתך: ד ואיעול
 קרקא קורבניה למדברתו אלהי די מגיה חרות בעתי ואודי קרקא בלנורא יי אלהי:

מצודת דוד

(6) שפטני משפט משפט לניקום נקמתי: מאלי מכל
 ליש ממש וגו': (ב) למת ונחמי למת עונמתי
 ביד הכהנים ולמה לך כעבור לכן הכהנים: (ג) שלח
 אורך ואתך. ר"ל סבר ל' והלמח כעשתמן לסביא אוסי

פירוש ע"מ

(א) שפטיני אלהים דוד הקלך האם גוזאמט פאר
 הקב"ד, איה קען גיט משפטין מייגע
 שזנאים, דריבער קעט איה דיר מיון משפט
 וואס איה דארף זייא משפטין, אונ איה קען גיט,
 זאלסטו זייא משפטין וריבה ריבי אונ קריג דיה מיט
 זיי מיון קריג וואס איה דארף מיה מיט זיי קריגען
 מינו לא חסיד אונ פאר וואס קען איה זיי גיט משפטין
 אונ קען מיה גיט קריגען מיט זיי, ערשטינס ווייל
 זיי זענען אנאנצע פאלק פיל מענטשין, אונ זיי
 ווילען גיט טאן חסד, זיי ווילען גיט זוכען אויף
 מיר אזכות זיי זאלין מיה גירעכט מאכין מייש מרטה
 זעליה חלפני איין מענטש איז דא וואס ער איז פאלש
 אונ טוט אונרעכט, דאס איז אחרתופל וואלט איה
 זועלן דו זאלסט מיה מאכין אנקריגען פון דעם
 מענטש: (ב) כי אפה אלהי מעיזי לפת ונתחני ווארום דו
 ביזט דאך דער גאט וואס דוא האקט מיר אייביג
 גישטארקט, פאר וואס זאלסטו מיה היינט האבין
 פאר לאזט למה קודר איתפלג בלחץ איבי פאר וואס זאל
 איה גיין פאר שווארצט פאר פינקשערט אונ צוא
 נעדריקט פון דעם פייער: (ג) שלח אורך ואתך שיק

שמחה

על חמץ כסיה המין צרות כשחט או המקריב (ט) עובר בלאו דדריש זכתי המיוחד (י) והוא התמיד, ואין הלכה כרבי יהודה: ר"ש אומר הפסח ב"ד. ששחטו על חמץ: לשמו חיוב. משום לא תשחטו על חמץ דפסח כבר הוא

ושחטוהו רחוייה הוא ושמח שמחיה: שלא לשמו פסח. דפסול הוא ושחטוהו שחיה רחוייה היא ולאו שמה שחיה: ושאר כל הזבחים ששחטו ב"ד חקר חנות על חמץ: בין לשמן בין שלא לשמן פסח. ואע"פ שכשרים הם כדתם כל הזבחים שזוכו שלא לשמן כשרים וכו', אע"פ פסור

דכת"ב זכתי וזכתי שתי פעמים לא תשחטו על חמץ דס זכתי לא תזבח על חמץ דס זכתי ולמחי לכתח פלגיניהו רחמנא ולא כתב זכתי בחד קרף והכל במשמע ל"פ"ט דתמידי ספס קאי: (ג) ד"ש" אכל כרישא בין פסח בין שאר זבחים לומר דן (זמן) דליכא זבח דהיינו ב"ד דליכא פסח לא מחייב אשאר זבחים וזמן דליכא זבח כגון פסח דהפסח מחייב אשאר זבחים אם שחטו על חמץ: ובבמועד. בתוך הפסח אם לשמו שחטו לפסח על החמץ: מלא תשחטו דפסח לא תזבח על חמץ והוא לה שחטה שחיה רחוייה: שלא לשמו. אלא לשם שחיה: חיוב. ולהכי קאי (יא) והוא לה שחטה רחוייה מחייב משום לא תשחטו בכדי לאו דלא יראה ולא ימלא (יב): ושאר כל הזבחים. שזוכו בתוך המועד על חמץ: בין לשמן בין שלא לשמן חיוב. דקרא אשאר זבחים נמי אחר: חוץ מן החמאת ששחטה שלא לשמה. דפסולה היא משום דלחייב באשחית מעלת היא היא ולא תשחטו שלא לשמה: דה הפסח נשחט בשלש ברות. (בין שהזבח מועדים ויכולים כלם לשחטו בכת אמת מזה ליחלק לשלשה חנות זו אחר זו: שנה ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל קהל ועדה וישראל. הרי ג'

עופר דזבח קרייה רחמנא: (ט) ל"ל וזכתי הכי או מקריב האמוניו דריקת דס פ"ט דש"י דלמכרי דמכילתא מ"ס זכתי ומקריב ילדין דמנעל דמסמכין לה שחטו בלא ידן חבל כל שיטתו דעמוד בלאו כחומר הלנה ויטו נמי כחומר חמץ ל"כ"ט ילדין הכי וה"ל להכי נלמד כן דמ"ק: (י) דגמול, וז"ל דכי ילדף זבח זכתי כולוהי זבח היינו פסח וכספי כתי וי"ד להכי סמך דס ל"י ח"ף סמך קלמ"ד ש"פ דלסופיה ד"פ תוי"ט: [ג] כל סוכות, גמול, דכתיב זכתי וזכתי מתי זמני קרי זכתי זבח זכתי פסח"י שקלי"י דמד מתיבו ושיי אהרן וקרי זכתי זבח דהיינו פסח וקרי זכתי זכאל זכתי (א) דלוקיט כתיב ס"ף דגמול דק"ל פסח דכאל ימות פסח פלמיט הוי וכל דיוו פלמיט וק' דלפי' לשמו היא מתי דכא פלמיט שחטון של"ש דהיינו לבס פסח מתי, ומתי דגמול דכאל כגון פסח הכתיב סמ"י מס' ודמתי ל"פ"ט דתמידי ספס קאי: (ב) ד"ש" אכל כרישא בין פסח בין שאר זבחים לומר דן (זמן) דליכא זבח דהיינו ב"ד דליכא פסח לא מחייב אשאר זבחים וזמן דליכא זבח כגון פסח דהפסח מחייב אשאר זבחים אם שחטו על חמץ: ובבמועד. בתוך הפסח אם לשמו שחטו לפסח על החמץ: מלא תשחטו דפסח לא תזבח על חמץ והוא לה שחטה שחיה רחוייה: שלא לשמו. אלא לשם שחיה: חיוב. ולהכי קאי (יא) והוא לה שחטה רחוייה מחייב משום לא תשחטו בכדי לאו דלא יראה ולא ימלא (יב): ושאר כל הזבחים. שזוכו בתוך המועד על חמץ: בין לשמן בין שלא לשמן חיוב. דקרא אשאר זבחים נמי אחר: חוץ מן החמאת ששחטה שלא לשמה. דפסולה היא משום דלחייב באשחית מעלת היא היא ולא תשחטו שלא לשמה: דה הפסח נשחט בשלש ברות. (בין שהזבח מועדים ויכולים כלם לשחטו בכת אמת מזה ליחלק לשלשה חנות זו אחר זו: שנה ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל קהל ועדה וישראל. הרי ג'

ער אויף עובר אויף אלא. רבי שמעון זאבא הפסח בארבעה עשר או מען שעבט דעם קרבן פסח דעם פערעצענטין פאג אערב פסח) לשמו צו זיין נאמען ופאר אקרבן פסח) אונ דער שחט אדער אייבער פון די מענטשין וואס זענען גיווען גיציילט אויף דעם קרבן פסח האט גיהאט ביי זיך אין שמוב חמץ חיב איז ער עובר אויף אלאו שלא לשמו פסח אבער אז ער שעבט דעם קרבן פסח ניש צום נאמען פסח נאר פאר שלמים, איז דאך דער קרבן פסח פסול, אונ ער האט ביי זיך אין שמוב חמץ איז ער ניש עובר אויף אלאו ושאר כל החמץ אונ אלע אנדערע קרבנות וואס מען האט גישאכט מין ערב פסח נאך הארבען פאג אונ ער האט גיהאט ביי זיך אין שמוב חמץ ביי זיך אין שמוב חמץ ווי גישאכטין צו זייער נאמען וצו שלא לשמו אונ סייא מען האט זייא ניש גישאכטין צו זייער נאמען פסח איז מען אלץ פסור פון האט גיהאט אונ אום זיך מוב אום פסח) אויב ער לא גישאכט ביי זיך אין שמוב חמץ אונ האט גישאכטין אקרבן פסח לשמו צו זיין נאמען פאר אקרבן פסח, איז דאך דער קרבן פסח פסול, דריבער פסח איז ער ניש עובר אויף דעם לאו פון לא תשחטו על חמץ נאר אויף דעם לאו פון לא יראה לך חמץ ושלא לשמו אבער אז ער האט גישאכטין דעם קרבן פסח ניש צוא זיין נאמען, נאר פאר שלמים, אונ ער האט גיהאט בייא זיך אין

שמוב חמץ חיב איז ער עובר אויף דעם לאו פון לא תשחטו על חמץ אונ אויף דעם לאו לא יראה לך חמץ ושאר כל הזבחים שזוכו בתוך המועד על חמץ: בין לשמן בין שלא לשמן חיוב. דקרא אשאר זבחים נמי אחר: חוץ מן החמאת ששחטה שלא לשמה. דפסולה היא משום דלחייב באשחית מעלת היא היא ולא תשחטו שלא לשמה: דה הפסח נשחט בשלש ברות. (בין שהזבח מועדים ויכולים כלם לשחטו בכת אמת מזה ליחלק לשלשה חנות זו אחר זו: שנה ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל קהל ועדה וישראל. הרי ג'

כתות: בויקי. כפות (יג) גדולות לקבל בהם הדם: שורה שכולה כסף כסף. דכ"י שמיר עטי: ולא היו לבוברים שולים. רחוב היו מלמעלה ותחתיהן מדיס כדי שלא יוכלו ליטש על הקרקע: שמא ינחום.

לא סי' קן עשום דלא יראה אינו די"ד דכל שבעה כתיב גביה, ס"ג: (יג) חכמים כף אחת ביבנה מדל: ז' יקבע: פירשו יקבע גזירות אפילו הסוטים ונכונים תפיסתי מלכותו יו"ד גזינין קרבה יס: (יד) מואל הפלג: רש"י: (כ) סכלל. בנמרל (דף ק"ו) כתיבם שביניהם חקנו סיחו חוננים ס"ו: על כל סרק וסרק וכל ז' לרס שלל סכל עילין ולכנסאליס אומיים אומי פל גאורל: [ו] שלל סלשו. לא גמרו ספס

כסף ובויוכי זהב, שורה שכולה כסף כסף, ושורה שכולה זהב והב. לא היו מעורבין ולא היו לבוברים שוליים שמא ינחום [ד] ויקרש הדם: [ו] שחם ישראל וקבל הכהן, גוהנו לחברו וחברו לחברו, ומקבל את המלא ומחזיר את הריקן. כהן הקרוב אצל המזבח וזרקו וזיקה אחת כנגד היסוד: ז יצתה כת ראשונה ונכנס כת שנייה. יצתה שנייה ונכנסה שלישית. כמעשה הראשונה כמעשה השנייה והשלישית. קראו אתה[ה]הלל אם גבורו שנו, ואם שנו שלשן. אע"פ [ו] שלשן מביהם. רבי יהודה אומר מביהם של כת שלישית לא הגיעו לאהבתי כי ישמע ה' מפני

ההכנים על הקרקע עד שקבל דם אחר מחמת שהם מרובים וישכחום: ויקרוש הדם. ולא יהיה רחוי לזרוק: ו שחם ישראל. אם יראה שהשמיטה כשרה בזר ככל הקרבנות: וקבל הכהן. הדם כבוד (יד) שמקבלה ואילך מלות כהונה:

גוהנו לחברו. שהרי כשורה הם עומדים: וחברו לחברו. ה' קמ"ל דכרוב עם הדתת עם מלך: ומקבל את המלא. מעד הטובן התלה וחס"כ מחזיר את הריקן אבל איפכא מחזיר את הריקן בריבא לא דכ"י מושיע ליה האי מיד כשי לקבלי דלחי מעטירין על המלות: וזיקה אחת. כבוד עלמו ולא מתנה בלאבט שאין לך קרבן שענין אלבט אלא העלת לנדה דכתיב בלאבט: כנגד היסוד. גרוחות שבמזבח שהיסוד תחתיהן וזרקו לזקופתו כל מונח והוא נטל ליסוד ולפי שאין היסוד מקיף את המזבח אלא את הצפון ואת המערב ואוכל דרום אמה ובמזרח אמה אחת כמו שמפורט במש' מדות לך הנורך לומר כנגד היסוד: ז קראו את ההלל. כל השלם כתות: אם גבורו שנו. כשהיו מתחילים לבנות היו מחמילים לקרות ולס רבו הפסחים וגממד זמן שמיטתו על שגמרו ועדיין רבים לשחות הוויס וקורים שניה ולס קרלו שניה ועדיין לא גמרו שמיטת הפסחים על אומתו ולכת הוויס וקורין שליטת וכן כה שניה ושלישית: אף ע"פ שמעולם לא שלשו. שהכנים היו רבים ורזיון: לא הגיעו לאהבתי. אפי' פעם

בויכי כסף ובויוי יחב און אין גיערע הענט האבין ווי גיהאלמין גרויסע לעפיל פון זילבער אונ פון גאלד שורה שכולה כסף כסף איין שורה האט גיהאלמין אלע גלייך זילבערנע לעפיל ושורה שכולה יחב יחב און איין שורה האט גיהאלמין אלע גלייך גאלדנע לעפיל לא היו מסתכים ויאי זענען גיט גינען אויס געבושט זילבערנע מיט גאלדנע אין איין שורה ולא היו גלייכן שלים די לעפלען האבין גיט גיהאט ארעק מען זאל ויאי קענען אוועק שפעליו נאר ווי זענען גינען אונקען שפיציג שמא גיטאקער זעלען די פהנים אונקע שפעליו די לעפיל מיט די בלוט ויקרשהים וועט די בלוט פאר גלינערין, וועט מען זיא גיט קענען שפריינגען. אָבער אז דיא פהנים טוויין האלמען דיא לעפיל אין האנט וועלן ווי מישין די בלוט זיא זאל גיט גלינערין: ו שחם ישראל אויב אישראל וויל שעקמין דעם קרבן פסח מעג ער זגלל בכהו און אפלוה קעמט צו דיא בלוט אין דער לעפיל וואס ער האלט אין האנט נחטו לחברו ער גיט די לעפיל בלוט צו זיין חבר ודער חבר וואס שטייט נעבן איהם יחברו לחברו און זיין חבר גיט די לעפיל בלוט ווייטער צו זיין חבר און אוי גיט איינער צום אנדערען ביו צו דעם פון וואס שטייט בייא דעם וימקבל את הפלא פריער נעמט דער פון די פולע לעפיל מיט בלוט ומחזיר את הריקן דער נאך גיט ער אויס אוועק די ליידיגע לעפיל וואס ער האלט פון הקרוב אצל הכהן דער פון וואס שטייט בייא דעם מוכבן וזיקו זיקה אתה שפריצט פון די בלוט אין שפריץ מיט דעם געקין וגיט מיט דעם פינגער און דעם

מוֹבָה בְּגֵד הַיָּסוּד אויף דעם אָרֶם פֿון מוֹבָה וואו אונקען איז דא דער קבאל וואס גייט אונקער די ערד ודאס איז נאניץ צפון זייט און נאניץ מערב זייט און איין אייל פון מערב אין דרום און איין אייל פון צפון אין מזרח: ז יצתה כת ראשונה איז ארויס גיגאנגען פון די עזרה די ערשטע טייל יודין ונכנסה כת שנייה איז אריין גיגאנגען אין די עזרה די אנדערע טייל יודין און האבין גישאקמין וייערע פסחים יצתה שנייה דיא אנדערע טייל יודין זענען ארויס גיגאנגען פון דיא עזרה ונכנסה שליטת איז אריין גיגאנגען דיא דריטע טייל אין דיא עזרה שעקמין וייערע פסחים כמעשה הראשונה אזוי ויאי מען האט גימאקן בייא די ערשטע טייל כך פשט השנית והשלישית אזוי האט מען גימאקן בייא דיא צווייטע טייל און בייא דיא דריטע טייל קראו את החלל אלע דריי פחות ווען ויאי האבין גישאקמין דיא פסחים האבין ויאי גיגאנט הלל אם גסיו אויב זיי האבין אפ גיגאנט הלל און עם איז נאך גינען פסחים צו שעקמין שנו האבין ויאי נאך אקאהל גיגאנט הלל וואס שט און אויב ויאי האבין אפ גיגאנט נאך אקאהל הלל און עם איז נאך גינען פסחים צו שעקמין שלש האבין זיי גאנט אדרשמין קאהל הלל אף על פי שלא שלשו פניהם אפילו עם איז קיין קאהל גיט אויס גימקען מען זאל זאגין דריי קאהל הלל, ווייל דיא פהנים האבין געשווינד פערמיג גימאקט דיא פסחים. רבי יהודה זאגט פסחים של פת שליטת פון אייביג ווען דיא דריטע טייל יודין זענען אריין גיגאנגען אין דיא עזרה שעקמין וייערע פסחים און ויאי האבין אָגיהויבן

דיא פהנים טוויין האלמען דיא לעפיל אין האנט וועלן ווי מישין די בלוט זיא זאל גיט גלינערין: ו שחם ישראל אויב אישראל וויל שעקמין דעם קרבן פסח מעג ער זגלל בכהו און אפלוה קעמט צו דיא בלוט אין דער לעפיל וואס ער האלט אין האנט נחטו לחברו ער גיט די לעפיל בלוט צו זיין חבר ודער חבר וואס שטייט נעבן איהם יחברו לחברו און זיין חבר גיט די לעפיל בלוט ווייטער צו זיין חבר און אוי גיט איינער צום אנדערען ביו צו דעם פון וואס שטייט בייא דעם וימקבל את הפלא פריער נעמט דער פון די פולע לעפיל מיט בלוט ומחזיר את הריקן דער נאך גיט ער אויס אוועק די ליידיגע לעפיל וואס ער האלט פון הקרוב אצל הכהן דער פון וואס שטייט בייא דעם מוכבן וזיקו זיקה אתה שפריצט פון די בלוט אין שפריץ מיט דעם געקין וגיט מיט דעם פינגער און דעם

ראשון: ח שהכהנים היו מדיחים את העורה. מפני שהדמים מרובים היו מדיחים אותה בשנת שלמת המים היה המלכת בעורה וכשן רזנים להדיח טוקקים את נקב יליאזה והמים פושטין על גדותיה ומדמיין כל העורה

(שהעור ר'פסה של שיש היתה כולה) והל"ב פותחין את הנקב והמים יולאים: פ'רם התערובות. והמול על הרצפה (טו), ולכן הלכה כר"י: ט' אונקליות. מסמרים שראשיהם כפופים למעלה: ובעמודים שזיו קבועים כניתי המעבדים בעורה עמודים קטנים נקראים נגסים: חלקיהם מפותלות קליפתן: שחל להיות כשבת. ולכן יכול לטמל המקלות (טו): ידו על כרף חבירו. והולה

ג' רס"י: [ז] טלח כו'. ה"פ כמעשהו כהול כן מעשהו כשהיה כהן מעשהו מדיחים את הבהמה טלח שיהיה שחל ללבוץ הכהנים דללו ללבוץ הכהנים לא היו מדיחים ומלא טלח היה מעשהו בשבת כמו טלח: ה"פ: ה"פ: טלח כו'. מוכן בנמנה דניו את טלח מזה שמוס טמוס אטוי נעמה (בטן כו'נד לרובד, חוס' וה"פ: ט' מ'טוס נזכר דלמדי נעמה) וה"פ: טלח ללבוץ הכהנים דבניה לרובד הכהנים שמוס טלח לא החירו, ע' ח"ט"ו: (טו) ומלכ' מעמח עממח טלח יבסן דמו כל אהר מן לחת' שנתקבל ככלי דכהנים ורזנים סס וכו'לו עבדי עקנס ככלי שרת והגב ג'רזוהיבו שסחפן נמלא זה מנשכו ו' ע'טוס סס הפתלים שסמטרו: זו אהסכר ל"ו ח' דס כמטל דס: [ז] מניה ידו כו'. מ'י רלחון מניה די כמלון ע'ל כרף ינוי שסחפן וסחפון מניה ידו שסממלח על כרף רלחון הימנית ומלא שסמיה יכונים לספסוס כל אהר די' ימיו: (טו) דכהני שמוס כו'נד

אוחו בנידי ארכבוהו בזרוע, ולכן הלכה כר"א שומר לעטלל אותן המקלות דלון שנות במקדש: י' אמורו. החלטים (יו) הקרבים (יח) ע"ג המזבח: במגוס. כקנינה תרגוס קטותיו מניסוהי: שבה לה ביד החיות: יבן המזבח לקומת המזבח של נשים כחמלת עניית הבית:

לע' דכמסוס ח'פ כמקדש היחיל ולפסר בלח"ה: (יח) ר"ע וסעמסס וספסה ולמכר הלחיס והכלות ויומרה הככד מלמד מלכ טעל הכרד והלב ככניות: (יח) וקלאו ארשורין שטנו סן דכרבים כמאוריס כחורב להרביץ, ה"פ: [ז] וספסורין. מפרס בנמלה אוחה להקסיכון דכרי ספסוס ככה כול כו': בשבת קחמור מלמח שחין וכו'ליו להוליד פססיהם: בחיל.

ואנין הלל לא הגיש לאהבה כי ישמע ה' ועבדו וי' נאך גימל גיקומען צו אהבה כי ישמע ה' פון ערשטען קאהל הלל אזי שוין אלע פסחים זייערע גיווען פערטיג גישאכטן און אנגעשרייען די כלום פסן ישעיה טיפסן נוייל דיא מענטשן פון דריטן טייל זעען גיווען ווייניג: ח כפשוטו בחול כך משהו בשבת אזוי וויא מען האט גיטאהן מיט די פסחים אז ערב פסח איז גיווען אום דער וואכין אזוי האט מען גיטאהן מיט דיא פסחים אז ערב פסח איז גיווען שבת אלא שהכהנים מדיחים הנהר שלא כרצון חקמים גאר די פהנים פלעגין אפ וואשין די עזרה פון די בלום ואום שבתו גיט מיט דעם ווילען פון דיא חקמים (דיא חקמים האבין גיט גיהייסין אזוי טאן.) רבי יהודה אבאם בלום כוס טלח מדה התעוררות פון צומישטע בלומין וואס איז גיווען אויף די עזר פון די עזרה האט אפהן אן גישעפט אנלאז בלום ורקו וריקה אחת על גבי המזבח און האט מיט די גלאז איין שפרץ גיטאן אויף דעם מזבח ולא חידו לו חקמים און די חקמים האבין גיט מודה גיווען צו רבי יהודה מען זאל אזוי טאהן: ט' ביצד חילין יספשיין וויא אזוי האט מען אויף גיהאנגען דעם קרבן פסח אפ צו עיהען די פעל פון אים אונקליות של בול אייזערעט שטיוועקעס מיט ארויף גיבויענע קעפ האקסעס די קבועים זעען גיווען אריין גיזעצט כחלקים וגיטאן אין די עזר פון די עזרה און אין די וויילין וואס זעען גיטאנען אין די עזרה שנהו חילין יספשיין אויף וויא האט מען גיהאנגען דיא פסחים און מען האט פון וויא אפ גיזויגין די פעל

ובל מי שאין לו מקום לתלות ולהשליש און ווער עם האמ גימל גיהאמ אהרן אויף צו גיהינגען דעם קרבן פסח איהם אפ צו עיהען אקלות דקים חלקים היו שם איז דארט גיווען דיגע שטעקלאך גלאמע ואפ גישילם די שאלאכאן וינים על כהן ועל כהן חבירו און האט גילייגט דיא שטעקלאך איין. עק אויף זיין אקסעל און איין עק אויף זיין חברים אקסעל ויחלה און אויף דעם שטעקל האט ער גיהאנגען דעם קרבן פסח וספשיים און האט פון איהם אפ גיזויגין דיא פעל. רבי אליעזר זאגט ארבעה עשר שחל להיות בשבת דער פערצענטער טאג וערב פסחו פסחו וואס איז גיפאלין אום שבת וסאך מען גיט האלקטין דיא שטעקלאך) מניה ידו על כרף חבירו האט ער גילייגט זיין האנט אויף זיין חברים אקסעל יד חבירו על כהני און דער חבך האט גילייגט זיין האנט אויף זיין אקסעל ורדיינו ראוהן האט גילייגט זיין האנט אויף שמעון'ס אקסעל און שמעון האט גילייגט זיין האנט אויף ראובן'ס אקסעל ויחלה און מען האט גיהאנגען דעם קרבן פסח אויף דיא הענט וספשיים און מען האט פון איהם אפ גיזויגין דיא פעל: י' קרעו ויחזיא אשירי מען האט אויף געריסן דעם בויען פון קרבן פסח און מען האט פון איהם ארייס גינאמען די חלב נהנו כפנים מען האט אריין גילייגט דיא חלב אן אשירי מען וקסירן על גבי המזבח און מען האט מקמיר גיווען די חלב אויף דעם מזבח יצאה פה ראשיה די ערשטע טייל יודין זעען ארייס גינאנגען פון דיא עזרה וישבה לת בנה הבית און האבין יד גיזעצט אויף דעם

הם ושלום וכו'. נמסכה עליות תן ד' דכריס העיר עקביא בן מהללאל וכו' וקמתי תסם הוא היה אומר אין מתקין לא את הניירות ולא את המשורתת אמרו לו מעשה בזרכמית פסחה שהיתה בירושל' והסקוה שמעיה ואבטליון אמר להם דומא הסקוה דומין לה היו אמת שהסקוה ונדוכו א"ר יהודה ח"ו עקביא נתגדה שאין עורה נעללת וכו' כשאינה נעללת על כל אדם כע"פ שהסקוה גדול ורב ואין כס אחד בזכמה וניירתת חטא כעקביא: פסח מעובין. ע"פ שמתמך: פסח מעובין. ע"פ שהטס

ואחר שהיה בימי הלל שנתמך כרוזן אחד והיו קורין אותו פסח מעובין ואו מעובין. ת"ר פעם אחת ביקש אנריפס המלך ליהן עיניו באובלמי ישראל, א"ל לכה ג' תן עיניך בפסחים, נמל כוליא מכל אחת ונמצאו שם פסחים כיוצאי ממצרים חוץ כממא ושהיה בדרך החוקה, ואין לך כל פסח ופסח שלא נמנו עליו יותר מ' בני אדם והיו קורין אותו פסח מעובין. נמל כוליא הא בעיא אקמורי דהדר מקמורי לה והכתוב

וואם יא"ר ויין אזוי אהבם אונ אזוי פרום ווי עקביא בן מהללאל והאם מען דיא עורה פארשלאסין. ניש יוא אזוי אליין פארשלאסין גיווארין) מני רבנן די רבנן האבין גילערינט פועלם לא נחמק אדם בעורה ותיז פסח אחד שהיה בימי הלל עם האם קיין קאהל גימראין אקמנשש ואל דערדריקס גוערין אין די עורה. נאר בייא איין קרבן פסח וואם איז גיווען אין די צייט פון הלל שנתמך בו וכן אחד האם מען דערדריקס איין אלמין מאן ויהי קורין אותו פסח מעובין מען האם גערופין דעם קרבן פסח דער דערדריקס מען קרבן פסח מני רבנן די האבין גילערינט פעם אחת נבש אנריפס הפלך ליפוי עיניו באובלמי ישראל דער מלך אנריפס האם אמאל גיוואלמט וויסען דעם צאל פון די יודין אסר לה לבחן גדול מן עיניה בפסחים אנריפס האם גיוואנט צום כהן גדול ער ואל ציילין די פסחים נמל כוליא ככל אחת האם דער כהן גדול גינמקען אנורול ואקלייגע קישקעלען פון יעדער קרבן פסח אונ האם אונקע גיליגט, נאקדעם האם מען געציילט די קישקעלעך ונמצאו שם ששים רבוא ויין בליות ויא גיווען ועקם קאל הונדערט שטויבער פאר קישקעלעך ודאס איז איין מיליאן מיט צוויי קאהל הונדערט שטויבער פסחים כפלים כיוצאי מצרים צוויי קאהל אזוי פיל ווי די יודין וענען גיווען ווען זיי וענען ארויס גינאנגען פון מצרים חוץ סממא ושהיה בדרך חקתת אויסקער די מענטשין וואם וענען גיווען קסא אונ וואם וענען גיווען אין אווייטע ווען וואם זיי האבין נאך ניש געמאכט דעם קרבן פסח ויאלד כל פסח ופסח שלא נמנו עליו יותר משעריה בני אדם אונ אויף יעדער קרבן פסח איז גיווען געציילט מעהר וויא צעהן מענטשין. וענען גינען צו אן אקען יודין מעהר וויא אונקעל פיליאן, אונ ביי דעם קרבן פסח האם מען צו פירעטין דעם אלמין מאן יהי קורין אותו פסח מעובין דעם קרבן פסח האם מען גירופין דער צופירעטענער קרבן פסח. פרענט די נקרא נמל כוליא דער כהן גדול האם גינמקען אנורול וא

נס. געוויס וועלען דיא מויערען זיך צו מאכען מיט אזוי אצאהל מענטשין אז עם ואל זיין גענוג אויף רביי מויל רבא אפר ניעלן חנו ולא סככין אגיסא רבא זאנט מיר האבען גילערונט גועליון, מיר אליין פארשליקען דיא עורה, אונ מען פארלאזט זיך ניש אויף אנס רייבער זעהם מען עם זאלען ניש אריין גיין צו פיר מענטשין מיט איין קאהל, נאר עם ואל צו טיילט ווערין אויף רבייא מויל, פרענט דיא נקרא ויא דמן דאס וואס מיר האבען גילערונט אפר רבי יהודה חס ושלום ענקביא בן מהללאל נחמק רבי יהודה האם געוואנט חס ושלום אז עקביא בן מהללאל האם מען מחרים גיווען שאין עורה נעללת על כל אדם בישראל בהכמה וניירתת חטא כעקביא בן מהללאל ווען דיא עורה איז פארשלאסען געווארין ערב פסח אויף אלע יודען איז ניש גיווען איין יוד וואס ואל זיין אזוי אהבם אזוי אירא שמים (אפרוקער) וויא עקביא בן מהללאל, שטייט דאך דא אז דיא עורה איז פארשלאסען געווארין פון זיך, אקלרין מיט אנס איז דאך אקשניא אויף רבא, ענפערט דיא נקרא אבן מתיז לפעמיה רבא סתבן לפעמיה אבני וועט ענפערין וויא ער האלט אונ רבא זועט ענפערין וויא ער האלט אבן מתוך לפעמיה אבני וועט ענפערין ווי ער האלט אין בערה בשעת שנגעללת על כל אדם בישראל בהכמה וניירתת חטא כעקביא בן מהללאל ווען דיא עורה איז פארשלאסען זיך פאראומלמט ערב פסח אין דיא עורה אונ דיא עורה איז פארשלאסען געווארען האם זיך ניש געפונן נאך איינער אזוי א חבם אונ אפרומער ווי עקביא בן מהללאל ויא דיא עורה פארשלאסין געווארין פון זיך אליין, מיט אנס רבא כהן לפעמיה רבא וועט ענפערין וויא ער האלט מן בערה בשעת גינעליון אותה על כל אדם בישראל בהכמה וניירתת חטא כעקביא בן מהללאל ווען דיא יודין האבין זיך פארר ואמילט ערב פסח אין די עורה אונ מען האם די עורה פארשלאסין האם זיך ניש געפונען איין יוד

עקביא בן מהללאל וכו' וקמתי תסם הוא היה אומר אין מתקין לא את הניירות ולא את המשורתת אמרו לו מעשה בזרכמית פסחה שהיתה בירושל' והסקוה שמעיה ואבטליון אמר להם דומא הסקוה דומין לה היו אמת שהסקוה ונדוכו א"ר יהודה ח"ו עקביא נתגדה שאין עורה נעללת וכו' כשאינה נעללת על כל אדם כע"פ שהסקוה גדול ורב ואין כס אחד בזכמה וניירתת חטא כעקביא: פסח מעובין. ע"פ שמתמך: פסח מעובין. ע"פ שהטס

והכתיב והקמירו שלא יערב חלביו של זה בזה
 דהדר מקמיר להו חרא ורהניא והקמירם
 שהיא כולה כאחד אלא הפיסה בעלמא דשקיל
 מנייהו עד דיהבו ליה מידי אחרניא :

רכ: והקמירו. משמע לנדס שלא יערב חלביו של קרבן
 זה בחלביו של קרבן אחר: שהיא כולה כאחד. כל
 החימוזין של קרבן: תפיסה בעלמא. מופס כוליא
 ונוראה לשלית והוא טמא פול או חכן כנגדס:

בטי אפסירי די גירין בארף קען דאך פארברענען
 אויף דעם קופב, ענטפערט די גמרא דהדר פפסיר
 לי נאך דעם ציילין האט, ער די גירען פארברענט
 אויף דעם קופב, פערענט די גמרא והכתיב והקמירו
 שלא יערב חלביו של זה בזה עם שמיים דאך אין פסוק
 והקמירו, ער נאר איהם פארברענען אויף דעם
 קופב. דער פסוק לערינט אונז אז קען נאר גיט
 אויסמישען די חלב פון עפליגע קרבנות צו ואפען.
 נאר קען נאל פארברענען די חלב פון געדער קרבן
 באוונדער, און די גירין ווערן דאך פארברענט
 מיט די חלב צו ואפען. בארף קען דאך פארברע-
 נען די גירין פון געדער קרבן פסח באוונדער,
 און דר פסח פארברענט די גירין פון אלע פסחים צו
 ואפען ענטפערט די גמרא דהדר פפסיר לי טמא חרא נאך
 דעם ציילין האט ער פארברענט די גירין איינציג-

וויים, פערענט די גמרא והניא והקמירם שהיא כולה כאחד
 קיר האבין דאך גילערניט עם שמיים אין פסוק
 והקמירם, ער נאל זיי פארברענען אויף דעם קופב,
 דאס מיינט קען עם נאל פארברענט ווערן דיא
 גאנצע חלב מיט איין קאל, און איינע פארברענט
 קען דאך די חלב בייפלאכטוויים. פריער האט קען
 פארברענט די חלב פון די פסחים נאכדעם פאר-
 ברענט קען די גירין פון די פסחים, די גירין בארף
 קען דאך פארברענען מיט אלע חלב צו ואפען,
 ענטפערט די גמרא אלא תפיסה בעלמא דשקיל מנייהו עד
 דיהבו ליה מידי אחרניא דער פסח נורו האט נאר געד-
 נוקען אין האנט די גירין אויף איין מינוט ביי קען
 האט איהם גינעפין איין אנדער ואך פאר אצייקין
 צום ציילין און דיא גירין האט ער באלד צוריק
 געלייקט געפין גענע חלב:

וזהר הקת דף קמב ע"ב. ט"ס דלילנות יור הא ואו הא

ת"ח וזאתן דוכאן לאתקשרה נרורא דהיי אינון זכאן למחמי ביקרא דמלכא עלאה קדישא כד"א (תהלים
 כז) לנזות כנגס יי' ולנכר בהיכלו ואינון מדוריהון יתיר ועלאה מכל אינון מלחין קדישין וכל
 דרגין דלהן דהא יהוה ארתא (ס"א תהוה) עלאה לא זכאן עלאין ותמאין למחמי ליה ה"ה (ישעיה סד)
 עין לא ראתה אלהים וזולתך וני' ואינון דלא זכאן לסלקא כ"כ כאינון (ס"א דוכחא וכו') לכייתא אית
 לון לתתא כפוס אורמיהו ואלין לא זכאן לסלקא להווא אתר ולמחמי כמה דתמאן אינון דלעילא ואלין קיימי
 בקיומא דעזן תתאה ולא יתיר. ואי תימא מלן עדן תתאה אלל דא עדן דלקרי חכמה תתאה ודא קיימא
 על גז דכארעא וזשנמותא דהאי עדן עליה (ולא יתיר) ואלין קיימי כהאי גז. ואתהוון מעדן דא. תאי
 בין עדן תתאה לעלאה כיתרון האור מן החשך. עדן תתאה לקרי עדנא עובא. עדן עלאה לקרי עדן
 דכר. עליה כתיב עין לא ראתה אלהים וזולתך. האי עדן תתאה לקרי גז לעדן דלעילא והאי גז לקרי
 עדן גזן לתתא ואלין דמשמחי בגז תתאה אתהוון מהאי עדן דלעילא בכל שבת ושבת ובכל ירחא וירחא
 ה"ה (ס"ד) ויהי מדי חודש כדבדשו ומדי שבת כשבתו. ועל אלין אמר שלמה מן ההיים אשר הם
 חיים עבדה דהא אלין כדבגא עלאה יתיר מנייהו מלן אינון שכבר מתו וקבילו עובא תרי זמני ואלין
 לקרין כסף מווקק דעאל לנורא זמנין ותרין גופיק מניה וזהמא ואתכרר ואתנקי. (קהלת ד) ועוב משניהם
 אה אשר עדן לא היה ההוא רוחא דקאים לעילא ואתעכב לנתתא לתתא דהאי קאים בקיימיה וליה ליה
 לקבלא עובא וזית ליה מוונא מההוא מוונא עלאה דלעילא לעילא טב מכלהו מלן דלא אתפרס ולא
 אתגלייא וכל מלוי כסתומא אינון דא הוא זכאה חסידא דנער פקודי אורייתא וקיים לון וזשנדל כחורייתא
 יתמא וליני דא אתמחיד ואתהני כדבגא עלאה על כל שאר בני נשא וליהו אתמחידן (ס"א אתקדן)
 מהוסה דהאי:

הלכות פסוקה

יוסף להק

מוסר

הרמב"ם הלכות פסוקה ארומה פרק א.
 (א) צריך שיאמר מן המצוות כרי שינמול בזוג שכל
 שצורה שאינו נמשלה בזוג הוי היא כאלו אינה

לא תחמד אשה כתיב בלא ו עם שמיים אין פסוק
 זולקטם גיט גלוקטמין דאם ווייב פון דיין חקר,
 און דער נוארט לא תחמד אשה איז אגאזי. קען
 נאל לייגענען לא תחמד רוא ואלקטם גיט חקרה אז
 דיין חקרי'ם ווייב זאל דיק גלוקטמין אוקרה שלא
 לישא עצמך כדי שישאר בדיני אשת רשע ויבנים אהבתו ויפיו
 בלבד דאם איז א אגאזא ער זאל זיך גיט שיינ מאכדין
 וועגן דעם ער זאל גיפעלין זיין חקרי'ם ווייב און

(א) צריך שישאר מן המצוות כדי שינמול בזוג אויב היא
 האר איז גינען אונגען רויט און הויבין
 שנוארין. בארף קען אפ שערין פון הויבין דיא
 שנוארצע שטיקלאך האר און דיא רויסקע האר
 נאל גלייבין און דיא קוד איז קשר, דאס איז נאר
 אז עם גלייבט פון דיא רויסקע אין דיא הייה קען
 זאל דאס גענען אן געקען מיט אשעריל און
 אפגעשרין. אז קען זאל נועליון אפגעשרין שכל שעה

קרי לה סתם, אזהרה שלא יבטח להם יפה לפני חכירו
 שטח יגדלו פתחים וכו' כך חטף כלומר לא תהיה חסד
 כשן להחרים, וכל חסד מווי פניה כ"ש מלשח ט"ש
 כדי שסבה מווי שכינה :
 אם כלם מווי לידך שלא כבודם חסדה ומתן שבה וכו' וכו'
 לשקפה שכינה מווי לידך למסורה :
 לא יקלטם אדם קולטכם על הכסף לפני כספכם יש לו
 קדוש, וכו' שסמך לסרוק פלוו ולאסו פלוו כמלך שכו' .

שאינו נוסף ביום ווארום יעדער האר וואס איז
 אזוי נידעריג וואס קען קען איהר גיט אן נעמען
 מיט אשעריל אפ צו שערין תרי היא כאילו אינה איז
 גלייך ווי עס איז קיין האר דא לסיקף אם היי בת ב
 שרזת לבנות או שחרות שאינן נלקמין ביום תרי וז כשרה
 דריבער אויב אויף ריא קנה איז דא צווייטא האר
 ווייסע אדער שווארצע גאר זיין וענען אזויא
 גידעריג אז קען קען זיין גיט אן נעמען מיט
 אשעריל אפ צו שערין זיין, איז גלייך וויא דא
 האר וואלמ גאר גיט גיווען אונ די קנה איז קשר :
 (ב) היי גרנה או ספליה שחרות יעד אויב דא הערבער
 אדער זיין קלאען פון דא רוימע קנה וענען
 שווארצע, דא ער זיין אפשניידין גלגל העין והשנים
 והלשון אין כראיתן פוסלין בפרה דא אויגן אונ די ציין
 אונ דער צונג פון דא פרה ארוקה אפילו זיין
 האבין זיין אנדער קאליער פון אלע קיה פון
 דעקטנווענין איז ווא גיט פסול : (ג) היתה בה יבלת
 וחתכה אויב אויף די רוימע קנה איז גיווען אוואר
 ציל ואבדראווקען אונ קען האט דאס אפגע
 שנימען אף על פי שצמח במקומה שער ארום פסולה אפילו
 אויף דעם ארט פון די בראוואוקע וואקסט רוימע
 האר פון דעקטנווענין איז די פרה ארוקה פסול :

ואלקטו דיה פרייען אונ זאקטם געבין אלוים צו
 זאקטם איהר מקנים זיין לא ישמס אדם קינסתם על
 קען זאל דעם פאפיר לינגרען מפני שהספר יש לו
 לסרוק עליו ראשו אונ קעמען דעם קאפ אויף אספר
 דעם ליידיגען ארט פון ספר קאר קען אויך גיט :
 ואלקטו דיה פרייען אונ זאקטם געבין אלוים צו
 זאקטם איהר מקנים זיין לא ישמס אדם קינסתם על
 קען זאל דעם פאפיר לינגרען מפני שהספר יש לו
 לסרוק עליו ראשו אונ קעמען דעם קאפ אויף אספר
 דעם ליידיגען ארט פון ספר קאר קען אויך גיט :

חקת יום ג תורה אונקלוס

לחמשך סת' דיא יהוה נפש י יה יהו יהוה. רוח יוד האורא הא. נשמה ידעה חיה יהודה הימלי יה הא לש כין
 שבעשה בניקוד חולם :

וא יקרב במיתא לכל יא הנזע במת לכל נפש אדם
 נפשא דאנשא ויהי וממא שבעת ימים : י הוא יתחמא
 יב הוא ידי עלוהי פיומא
 ה"א סגסג כנה. טור סג ע"ו לו חוליו סג :

רש"י
 (יב) הוא יתחמא בו. כלפי הכרה ע נס ח הוקי : ע ר"ל דכליל סג ל' כקבה דסס קס אססס. ל"ש כלפי
 פירוש לתורה אלוים

(יא) הנזע בסת דער וואס רירש אן אמיט לייב פון
 אפעקש ופמא זאל ער זיין אומריין זיגען קאג :

בו ביום השלישי וביום השביעי
 יטהר ואם לא יתחטא ביום
 השלישי וביום השביעי לא יטהר:
 כל הנגע במת בנפש האדם
 אשר ימות ולא יתחטא את-משכן
 יהיה טמא ונכרתה הנפש ההוא
 מישראל כי מי נדה לא יזרק עליו
 טמא יהיה עוד טמאתו בו :

תליתאה וביום א
 שביעאה ידפי ואם לא
 ידי עלוהי ביום א
 תליתאה וביום א
 שביעאה לא ידפי :
 י כל דיקרב במיתא
 בגנפשא דאנשא די ימות
 ולא ידי עלוהי ית
 משכנא דיי סאב
 וישתיצי אנשא ההוא
 מישראל ארי מי אדיותא
 לא אודריקו עלוהי
 מסאב יהיעוד סאובתיה

רשב"ם

(ג) עוד טומאתו בו . אף על פי שטבל :

רש"י

(ג) במת בנפש . ואי זה מת של נפש האדם להווא
 נפש כהמה פ שאין טומאתה לריכה הואה [ולא טומאת
 שבעה], ד"א נכפש זו רביעית דס צ (חולין מז) : את
 משכן ה' טמא . אס כנכס ק לעזרה אפי' בעתיה
 בלא הוצת שליטי ושביעי : עוד טמאתו בו . אף

כ"ל דקאי אהאי וספי ל' זכר סא : פ כ"ל כיון שכתוב
 בעת ששועה סהוא יבא ושמתן שסוא סי' על בעת למומר
 כל הנוגע במת אריז פת של נפש אדם כו' . ואף ע"פ
 דלגיל ג"כ כתיב במת לכל נפש סהוא , י"ל דלגיל כתיב
 בעת לכל נפש וסוי כללו כתיב בעת של כל נפש סהוא
 דסוי סיכוי דלג' כנפ"ד דפי' וישתל גמי אהס של מי
 אהס וגם כנפ"ד למכרד ליקרב וסוי של סכרד על יעקב
 אכל כל מלת פת ונלה נכס שמיסס מס אורח כ"ת ונלה
 עס כ"ת שאלתריה לך אמר סאע"כ ליס דעוקס מילת הנוגע כק פס במת ל"ס סהוא סי' על בעת : צ הי"ל מן המת שהנוגע
 בו יתמא טומאט בעתה ולכרן סויס ג' ו' ולפי זה יסוי סימוס הכ"ת כמסנניו ל"ס ד"א כו' , ולפי ד"ל קסא כ"ל א' כנכס כו'
 כיון שאין כנכס כ"ת ר' למלס בעת ל"ס גם לנכס סרלסין : ק מוסו דעשמט כססוה כנמס ספס אה מוסן סי' ולמס יסא המשכן
 ספס אס סהו ספס ומוכרן דמייכרי כסנמס וס"כ נכנס לעזרת קודס שימטס . וס"ת סיה לו למרס אס נכנס למשכן כו' וי"ל דא"כ
 סוי בעמט דוק ספסא ססוא ספס לו אסור נכס סס אכל בעמט סהסס מוסר ליכנס סס וסל זו אסור ליקרב סס אף בעמט סהסס .
 ומס ספריס דאילו כסבילס אין להקשות דילמא דוקא בלא טבילס יש אסור בכניסו בעזרה . כס"י סלמו מעכס ליס וסוקן מוד
 וטומאתו כו' כ"ל מדכתיב עוד וטומאתו זו ממשע ספיכר סלמו קלס טומאתה זו ולג סכריין קלס טומאתה עליו סלס סס ספסא ג'
 זו א"כ מעמט אף כסטכל ככר אסור ליכנס סס . א"כ מדכתיב כי מי נדה לא יזרק עליו וגו' סי"ג דמייכרי סככל

ליקוטים על התורה

ויב דקאי ויתחטא בו ביום השלישי וגו' פאר וואס דארף מען
 שפריצען טאג אויף דעם קמא דעם דריקען פאן אונ
 דעם ויעקען טאג ווארום די גמרא זאגט די ערשטע דרייא
 טאג פון דעם סתנשטיקסן שפארבין ווייס דער אכל פון זיך
 אליין ווייל דיא נשמה פון דעם פת שרועהט , נאך אויף
 דיא וועלט דריבער גייט גיט פת ארויס פון זיינע
 געדאנקען , פון נאך דעם דריקען טאג וואס דיא נשמה איז
 שרין דערנעווייטערס פון די וועלט גייט שרין דער פת ביסלאכר
 גיין ארויס פון זיינע געדאנקען ווייסט ער שרין גיט סיידן ער
 הערס פון סקעמדיס סתנשטיקסן אז ווייא זיינען פריקען דעם פת
 בייבס ער אן נאך אפאהל בוא וויינען , אונ נאך זינען טאג
 דערנעווייטערס זיך די נשמה פון דעם פת פיל ווייס פון דיא
 וועלט ענדיגס זיך דאס וויינען , דריבער זאל מען שפריצען
 אויף דעם קמא דעם ערשטע מאהל דעם דריקען טאג ווייל
 דיאמאלס הייבען אן זיינע געדאנקען ביין צוא ווערען פון דעם
 פת , אונ דאס אנדערע מאהל דעם ויעקען טאג וואס אזוי איז
 גיבליבן דער די ביי אלע סתנשטיקסן וואס מען ין סמא פון אמתו :

פירוש לתורת אלהים

זאל אויף איהם שפריינגען פון דעם אש ביום
 השלישי אין דעם דריקען טאג וואס ער איז טמא
 גינארין וביום השביעי אונ אין דעם ויעקען טאג
 זאל מען אויף איהם שפריינגען , אז מען
 וועט אזוי טאן יסדן וועט ער גיין ביין וואס לא יתחטא
 אונ אן ער וועט זיך גיט רייניגען אין דעם דריטן
 טאג אונ אין דעם ויעקען טאג לא יסדן וועט
 ער גיט ריין ויין : (ג) כל הנגע אישליכער וואס
 וועט אן רירין אטוירט לייב פון אקענקש וואס ער
 וועט שפארבין ולא יתחטא אונ ער וועט זיך גיט
 רייניגען אונ וועט אריין גיין אין דער עזרה אפילו
 ער האט זיך גיטקלח נאר מען האט אויף איהם
 גיט געשפריצט פון די וואסער מיט די אש פון די
 פרה אדוקה אית משלוחי מים האט ער קמא גינארין
 דעם שטען פון נאט ונכרתה הנפש אונ : ואל באר
 שנימין ווערען פון נאט גנפשא פון דיא ישראל די ווארום
 עס איז אויף איהם גיט געשפריצט גינארין דיא וואסער מיט דיא אש ספא ית ער זאל ויין טמא
 סד מסאתו בו עם איז נאך דיא טוקאה אין איהם ביו וואנען מען זאל שפריצען אויף איהם דיא

בית : יי דא אוריתא
 אינש אריימות במשכנא
 קל דעלי למשכנא וכל
 די במשכנא יהי
 מסאב שבועא יומין :
 וכל מן דחסף פתוח
 דלית מגופת שניע מקר
 עלויה מסאב הוא :

יד זאת התורה אדם פיימות
 באהל כלל הבא אל האהל
 וכל אשר באהל יטמא שבעת
 ימים : וכל כלי פתוח אשר אין
 צמיד פתיל עליו טמא הוא :

בעל המורים

(יון) פתוח : ד' כנס', וכל כלי פתוח, שרשי פתוח אלי מים, קבר פתוח גרונוס, אשפתו כקבר פתוח. היינו אשפתו
 ד' מדוס ככלי חרס יקב ככונם עקסק נספל מלקדס צו מי חטמל, והיינו כלי פתוח אלו: כלל מן חטמל שטינו
 חטוב כלי. ועדיין כלי הוא לענין זכרים, יקב כשורש קסן כלוף (מי' הוא מכלל מורכבים) דכיינו מין קטניות סר כר סוף
 לענין זכרים שסל סיו זכרים בעלין נקוב אינו מקבל טומאה, והיינו שרשי פתוח אלו מים. ועדיין כלי הוא לענין
 אדם, יקב כעצוה יצ טסור עמסל כלי חרס העומד לזימים, והיינו פתוח גרונוס דחמס אכליל בכיח. ועדיין
 כלי הוא לעמונים, יקב כעצוה רכון פסור מכולס, והיינו אשפתו כקבר פתוח, כלומר כשקב ככרון ופתוח כעצוה
 לענין זכרים אטו לטפסו וטן שס כלי פתוח מוד :

רש"י

כל פי טעמל : (יד) כל הבא אל האהל. כבוד
 שהתחבר כחכונ : (טו) וכל כלי פתוח. (סס כח)
 ככלי חרס הכתוב מדבר שאין מקבל טומאה ש מגבו
 אלא מחוכו לפיכך אם אין מגופת נמידתו פתולה
 עליו יפה כבוד טמא הוא הא אם יש נמיד פתיל
 עליו טמור : פתיל. לשון מחובר בלשון עברי וכן (בראשי'
 ל) נפתולי אלהים נפתלתי נהבחרתי עם ת אחותי :

שפתי חכמים
 דמי לא טבל כליל ולא רחן במים ולא זרק עליו אלא
 מ"ב מימי אש"ס טעמל : ר' לטוקין שאל האמר שסמל
 יטמא לטולס אף שילא עממי סהה דסכרס סוף דממאי
 יטמא סא אינו טונג וטוסא עמי טומאה בשמלא אם סהת
 כהאל נעסס כאלו כל סהאל גאל טומאה כיון שאין סיומאלס
 רלווא סוף סהיס כוקמס וטולס ארינס עמסמס כהאל
 אכל כשאריס רלווא סוף עמסמס כהאל ובהוא אל סהאל
 כאלו נגס כטומאס סוף סוף : ש כיון שפתינו כס' שפתי
 דכלי חרס: סיינו טממא מגבו אלא מאיכרי לפיכך כו' : ת ולס
 טממל וסל מעיל כס' וילא סיו' נפתולי אלהים נפתלתי מכהס
 נחבכרתי כו', ולמי שסכסו לי עקס וסחמולו כו', ודוק ועוד
 ייש לפיכך כי מס שס' לעיל ולמי שפכסו לי עקס כו' סיו' על
 וכלן סוף מכהס סוף סוף וכלן סוף מכהס סוף סוף וכלן סוף מכהס
 ול"ע (וע' גכ"א) כי סס סהריך :

כן סרוק עירס נעמכרת נמיד פתיל חכורים מלח המקוס
 כי כאלו פירס לפי סירוסו של נמחם כן סרוק כיון דליס לא סכירל לים,
 נפתולי אלהים אכל נפתלתי נהבחרתי עם ת אחותי :
 דחוק כי אין יוס עמסמס רש"י

פירוש לתורת אלהים

וואקער מיט דעם אש : (יד) זאת התורה דאם וואס
 ווייטער וועט שטיין אין דאס לערנבונג אונ דיא
 דינים אים פון אקענעמלש וואס, ער וועט שטארבן
 אין אנגעלעט כלל הבא אל האוהל אימליקער וואס
 קוקט אין דעם גייעלעט וואס דער סת לינט דארט
 זקל אונ אלע נאכין וואס וועט זיין אין גייעלעט
 יסא זאל סאמא זיין זיבין סאמא : (סס) וכל אונ אלע
 אויף איהם אונ דיא פלי לינט אין שטרוב מיט דעם
 שמועקט פון איין ערדענע פלי וואס זיא ווערט ליט סאמא פון אויסווייניג נאר פון אינווייניג דרום
 אז דיא דעק איז גיט בהעקט איז גלייך וויא זיא איז אפין ווערט זיא סאמא פון אינווייניג
 אפער אז די דעק איז יוא בהעקט איז זיא מחרור :

ליקושים על התורה
 (טו) וכל כלי פתוח וגו'. אלע קברים וואס וועלן געקענט
 ווערן צו תחיית המתים וועלן די פתים זיין סאמא
 ביו גאס וועט אויף זיין שפרייטען די ריינע וואקער וויא עס
 שפייט אין סאק ווקתי געליכס סים סהריס גאס זאגס איד
 וועל אויף אייך שפרייטען ריינע וואקער וועט איר זיין ווערן
 (ומסמל נדה) :

אפענע פלים וואס דיא דעק איז גיט בהעקט
 מן סאמא וואס איז דיא פלי סאמא. רש"י שרייבט דאס
 ליט סאמא פון אויסווייניג נאר פון אינווייניג דרום
 זיא אפין ווערט זיא סאמא פון אינווייניג
 יוא בהעקט איז זיא מחרור :

מצות השם

(יד) [שנת] [משס קסל] ג'ון ולהנסג כלל דיני טומאס מן כמו שנוסחס המורס סוף' זלס המורס אדם כי ימות כהאל כל סכס
 כל סהאל וכל אטר כהאל יסמל :

זלס התורה אדם כי ימות באהל וגו' וואס איז אצוה עשהו
 דאס וועט די דינים פון סומא וואס קען ווערט סאמא
 פון אמת. אז קען רירס אן אמת ווערט קען סאמא זייען קעג ,
 אונ אז קען קוקט אריין אין אשמוב וואס אין שמוב איז דא
 שמת, ווערט קען אויך סאמא. זיבין סג, אייב דער ספייטש

וואס דאס אָנגערירט דעם סת האם ער אָנגערירט פלים אָרער
 קסינארק אָרער זיין אָנגער מענש'ש וי' י' אַלץ סאמא וואס
 פלים אונ דאס קסינארק אונ דער ספייטש ווערט סאמא וועט
 קעג גלייך ווי ער זאלין וואס אָנגערירט דעם חת :

חקת יום ג נביאים

תרגום

לחמשיך מנח' דר"א צבאות נמש' צ צב צבא צבאות רוח יהוה : משפ' הנצח ארני נשמה רועד יתהן חיה יחידה
דנצחיה יתהן חיה יחידה רועד אל שם ב"ן שבעשיה :

א ויךך יפתח עס זוקני גלעד וישימו העם אותו
עליהם לראש ולקצין וידבר יפתח את כל דבריו
לפני יהוה במצפה : ב וישלח יפתח מלאכים אל-
מלך בני-עמון לאמר מה-ללי וךך פי-באת אלי
להלחם בארצי : ג ויאמר מלך בני-עמון אל-מלאכי
יפתח פי-לחם ישראל את-ארצי בעלותו ממצרים
מארנון ועד-היבק ועד-הירדן ועתה השיבה אתהן
בשלום : ד ויוסף עוד יפתח וישלח מלאכים אל-מלך
בני עמון : ה ויאמר לו פה אמר יפתח לא-לקח
ישראל את-ארץ מואב ואת-ארץ בני עמון :
בשלום : ד ואוסף עוד יפתח ושלח אנדיו לוח מלכא דגני עמון : ה ואמר ליה פדנן אמר יפתח לא
נסים ישראל ית ארעא דמואב וית ארעא בני עמון :

א וואל יפתח עם סבי גלעד
ומביאו עמא ימיה עליהון
לרש ולרמא ופדר יפתח
ית כל פתגמיה קדם יי
במצפא : ב ושלח יפתח
אנדיו לוח מלכא דגני
עמון לסיקר סה לי וךך
ארי אבימא לוחי לאקחא
קרמא בארעי : ג ויאמר
מלכא דגני עמון לאנדיו
יפתח ארי נסים ישראל
ית ארעי בסקסיה ממצרים
מארנוא ועד הירדן ועתה
יבדנא ויבנן אתיב יתהון
בשלום : ד ואוסף עוד יפתח ושלח אנדיו לוח מלכא דגני עמון : ה ואמר ליה פדנן אמר יפתח לא
נסים ישראל ית ארעא דמואב וית ארעא בני עמון :

רש"י

מצורת דוד

(ב) וישימו גוי' עיד שפלוה נכא' מרס נלחם למלחמה :
לח כל דבריו דברי פסלוו ותקונו : לפני ה' כי שם
נקבלו רבים וישראל וסביבה שרם על כוב טור (ועל שבטלחם
גלה יושפע כל פתגמים פתגמי עליו לוח קבוס למקום קבוס
וכן נקבלו שם סגלס נבטס וכן כימי שמואל כשהלך לח שאלו) : (ג) מה לי וךך ר"ל מהו סביס והסגלה אשר כימי
מה לי עיך ועל כך עלי וס' שמתוה ללחם מה סרנד כעלמו : (ד) בשלום : מכלי צריכה ומלחמה : (ה) לח לחך מואב גוי' :
ל"לחם סמחו סביס חיה על מואב ופסון חיה כפת שלקחם ישראל לח חיה עוד סלחם , וכלש' יפסע נבקרוח סלחמיו :

תרגום

כתובים עג

לחמשיך מסיד ומלכות דר"א שוין דלת יוד נפש שוין שוין דלת שוין דלת יוד רוח יאהדונוהי נשמה דיסוד א אד
אדנ ארני נמש ארני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו דו וו דו חיה יחידה דיסוד יתהן חיה יחידה דמלכות אל
שם ב"ן שבעשיה :

א ונאחשבה לדעת זאת עמל הוא בעיני : ב עד-אבוא
אל-מקדשי-אל אביגה לאחירתם : ג אף בחלקות תשית
למו הפתח למשואות : ד אף היו לעמה כרגע כפו תמו
מן-בלהות : ה בחלום מהקיץ אדני בעיר ו צלמם תבוה :
שויתא להון קמייתונו לשהווא : ד היקבין הון לצרו כשעמא בלו אשהיצון סן אחרגשון : ה ביה
קלקא סן גבר ומתער יי ליום ריגא רבא קאתער יתהון סן בית קבורתהון דרגו דמותהון חבסר :

א ונאחשבה לדעת ית
ליעות הוא בעיני : ב עד
וסן פורקנאי דאיתי לוח
מקדשי אלקא אחבנן
לסופיהון : ג קרם בקקליא
שויתא להון קמייתונו
לשהווא : ד היקבין הון
לצרו כשעמא בלו אשהיצון
סן אחרגשון : ה ביה
קלקא סן גבר ומתער יי
ליום ריגא רבא קאתער
יתהון סן בית קבורתהון
דרגו דמותהון חבסר :

רש"י

מצורת דוד

(ב) ונאחשבה : אהסר כמחשבה נפש ולסבין חס זפת על
כי נלחם בעיני סודרס סוה חוה עמל ונל משפט יוסר :
(ג) עד אבוא : לא סכתי דרכי ס' עד סכר בלחי אל סמ'דש
אל כססניס סמחודדיס סס כמיון סחמס וזת סייס סלחתי
ואדע עליו יעטוי וסניס לחסריס כרשמיס שמינה טובס :
(ד) אף בלהות : כל טובת סס סך לחטום נעול עמס מעסס
סוב סעשו לבטן חלקיק דרכס שיעמד סך סכול כמחכס
סלוח ונל סייס לחס זכות סס לסבן : (ד) אף : כל רוחיסיס
יתמכו עליסיס ויעמדו ארץ נשמה שמתס כרגע וכלו מן סלרות
סמכסיסיס : (ה) בחלום : כמו חלום סממס סיקול' חלף והלך
לו כן יכל ספסום : בעיר : במקום רוחיסיס : ס' : ללחם ודעוסיס :
סרעיוו עליה סס נחכוה ללס דמותה וסרפוי כל חשמי סמחריב :

פירוש עברי מיימש
א) ונאחשבה לדעת זאת עמל הוא בעיני : אף האב גע'
סראבמ דאס צוא וויקען , אף ואל וויסן דעם
פירונג פון הקב"ה ווארום אין טיינע אויגען ונאך
מיין טיינונגו איז דער פירונג גיט ריקטיג : (ב) עד

[6] סתקבל כו'. וכי משא גיטת ליה ולא חזי מנכרשא ואפי"ג דבעל וכו' כד שריש שניה לבעל הוא חס"ס אמרי' דלרס ידעו שאינו יכול לנשות לבעל ומכר ומתן למס סוכה והסתקבל וסוקר למ קאמר. ומכאן [7] סתקבל. כגמ' דקדושים (זמ"ג) ושלח מלמד שהסאס טובה שליח ופדסי' קרי ציט ושלחם בלא עסקי ס"ס: [8] לסיק דו' כיון דלמדין אין יכול לחזור פון לו תקנה לחזור סל"כ אמר סכמכו, כ"כ וינין חו"כ: [7] חזור. כ"ז מלא טיבס סכס ליה סאריס מתרשס ליה מדיעס הפננרס וסוכו חינו ורסס טיהא סס פד טיניס ליה: כ"ט: [6] סתקבל. וסוכו חזר וסמר קבלו, כ"ט: [1] כמ' כו'. וכל סוכ כל כמ טיניס פל דבר דבר וסמנלא אמר דבר וכל חוי דבר דכל כח לרסס כמ טיניס ליהווא כרסס ססס, חו"כ: [1] קבל סכסין מניין חסימס סהדיס חסומיסיס פל כ"ס סכל וטיון חו"כ: (6) וסכתי ה"ל נלמחי ל"ט טינין סין ו"ל מפיס דלפ"ט שיש גיטתס לנין טינינו ול כלו כ"ס מסקי דעטיניס דפ"ט ל"ה יצאלו כ"ד וסמכו מלו סוכ סלמס סיס לו סכסמכו נכסמו וסכמלו וי"טו לס: [ה] סל"ס סין כו'.

האומר התקבל. אם רצה לחזור יחזור. דגם מוב הוא לה ואין חנין לרדם שלא מדעתו: לא יחזור. לכיון דלחיה שותיה עליה הרי הוא כידה וגתגרסה מיד בקבלתו של זה: אף האומרת מול לי גיטי. לטון קלה הוא, והלכה כרשב"ג: כ"ז צריכה. להביא לפנינו:

כלי אשתי דת"ס דמלכות דיריס צבאות

האומר [6] התקבל גמ זה לאשתי או הולך גמ זה לאשתי, אם רצה לחזור יחזור, האשה שאמרה [7] התקבל לי גיטי, אם רצה לחזור לא יחזור. [8] לפיכך אם אמר לו הבעל אי אפשי שתקבל לה, אלא הולך ותן לה, אם רצה לחזור [7] יחזור. רשב"ג אומר אף האומרת מול לי גיטי [8] התקבל לי גיטי צריכה שתי [1] כתי עדים. שנים שאומרים בפנינו אמרה, ושנים שאומרים בפנינו [1] קבל וקער. [ח] אפילו הן הראשונים עמס רלו כשקבלו:

מור מסיכה כפנינו רק שימער סליח סקבלו כפני כסיס, מור ספסיס דלפ"ט שיש גיטתס וסכ"ס קערס לנין טינינו ול כלו כ"ס ססיס ל"ה יצאלו כ"ד וסמכו מלו סוכ סלמס סיס לו סכסמכו נכסמו וסכמלו וי"טו לס: [ה] סל"ס סין כו'.

פירוק האומר התקבל גמ זה לאשתי אטאמ וזאמט צוא איינעס נעס דעס גמ אונ זאלקס אים זוכה זיון פאר סיון ווייבס ווענין אי אדער ער זאמט צו איהם הילך גמ זה לאשתי סראג דעס גמ צו כיון ונייב אם רצה לחזור אויב דער מאן וויל חרקה האבין פון דעס גמ איידער דער גמ איז געקויפען צו דיא נייב אין האנט יחוד קען ער חרקה האבין האשה שאמרה התקבל לי גיטי אנוייב האנט גיזאמט צו איינעס נעס אטאמ פון סיון מאן אונ זאלקס זוכה זיון דעס גמ פון סיינעס ווענין, אונ דער מאן האמט גיגעבין דעס גמ צו איהר שליח אם רצה לחזור אויב דער מאן וויל נאכדעס חרקה האבין לא יחוד קען ער גיט חרקה האבין, ווייל באלד ווי דער שליח האמט גענומען פון מאן דעס גמ איז שוין דאס ווייב גמט גיזוארין לניקד דריבער אם אפי' לו הבעל אויב דער מאן האמט גיזאמט צום שליח אי אפשי שתקבל לי איד וויל גיט דוא זאלקס נעמען פון איידעמווענין דעס גמ, איד וויל גיט דוא זאלקס שוין זוכה זיון דעס גמ פון איידעמווענין אלא הילך וקל' לה נאר סראג דעס גמ צו איהר אונ גיב איהר

דעס גמ אין האנט, אונ אז ויא וועט האבין דעס גמ אין האנט דאמאלס זאל ויא גמט ווערין, אונ דער שליח האמט אזוי גיטאון, איז ער שוין גיט איהר שליח נאר זיון שליח, דריבער אם רצה לחזור אויב דער מאן וויל חרקה האבין פון גמ איידער דער גמ איז געקויפען צו איהר אין האנט יחוד קען ער חרקה האבין, רבן שפען רבן גמט לאל זאמט אף האומרת מול לי גיטי אפילו ויא זאמט גיט צום שליח דעס נואמט התקבל נאר דעס נואמט מול, נעס, איז אויך דער רין באלד ווי דער גמ קומט צום שליח אין האנט ווערט ויא גמט אם רצה לחזור לא יחוד אונ אויב דער מאן וויל חרקה האבין פון גמ נאכדעס וויא ער האמט איהם גיגעבין צום שליח קען ער גיט חרקה האבין: ב האשה שאמרה התקבל לי גיטי אנוייב האמט גיזאמט צו אשליח נעס פון סיינעס ווענין סיון גמ פון סיון מאן צריכה שפיי פיי עדים דארף איז גיבינגען צוויי פאר עדות שנים שאמרים בפנינו אפרי' צוויי עדות זאלין זאגן סיד האבין גיגעבט ווי ויא האמט גיזאמט צום שליח ער זאל נעמען פון איידעמווענין דעס גמ שנים

פירוש עברי מיימט

אין איין אויגענבליק זענען וויא וויקס גענווארין, סבא פסי סו בלחית, וויא זענען פארלעגט גענווארין דורך דיא שרעק וואס הקב"ה האמט גיגעבין אויף וויא: (ה) פהלים פהקין, אזוי ווי עס חלומת איינעס ביי נאכט, אונ ער נואמט אויף אין דער פריה ווערט פון זיון חלום נאר גיט, ארזי בעיה זאלקס חתיה, אזוי וועט נאמט פארשעמען זיגערע צורות אין דער זעלביגער שפאמט וואס פריער איז גינען גרויס וזיער העצלה, אלע פעקטשין זאלין זען וזיער ספקלה, אז פון זיער גליק איז צו וויא געקויפען דאס גיגעמען אויגענליק:

אונ דורך רוח הקדש אבינה לאתייבס, וועל איד קענען פארשטיין אונ וויקען דעס סוף פון דיא רשעים, אונ אזוי איז גינען, איד זעה: (ו) אד בחלקות תשית לכו, הקב"ה מוהמט מיט דיא רשעים אזוי וויא איינער וואס גיט אויף אארמט וואס איז גרימשיק, הפלימס לפשאות, אונ גלימשיק זיך אויס אונ פאלט אריין אין אפינקסעטע וויקסע גרוב, אונ ווען אויף אקף איז גינען דער רוח הקדש איז פיי אים גינען גלייך וויא ער האמט שוין גינען דעס אויגענליק פון דעס רשע אונ ער וואונערעט זיך: (ד) איד חיי לשפה כרנב, וויא אזוי

היא לו, ואין הלכה כר"א: ד' הבא לי גישי אוכלת בתרומה. אם אשת כן היא: עד שיגיע ג' לידה. לאחוז מקום, שכן אמרה לה תהא שלוחי אלף ג' (ג): ור' אליעזר אומר מיד, משעריה מחללה ור"ל לעממיה דמכשיר דמקבלו

למקום אחר דמראה מקום היא ולמשעת קבלה חוגרשה לה לפיכך משעה שפירש מלפניה אסורה שמה (מלאו חוץ לעיר וקבלו הימנו (ז) ואין הלכה כר"א: ה כתבו אגרת כו'. שהגע קרוי אגרת שכן כתיב זו ואגרת שנוקין: פטרות לא אמר כלום. ללא למלא לטון פטור וחובה אחרת להקל מעליה מוכיח שמייבת: פתרה. לטון עשיית ארכוס כמו מויליסא לפרכסה וכו' הלכך לא ידעינן אי לרבי הגם הוא שלא תהא זוקקה ליבם אי לרבי מלכות וכמות הוא: כנימוס. חתום, שלא אמר תנו: ויתבון ויתנו. ולא פירש: המפרש לים והרוצא בשיירא. לתדרכות: המסוכן. חולה (ה), והלכה כר' שמעון שזורי: ו ואמר כל השומע את קולי. ופירש

[ג] מיר. שמה קבלו ככר ואמ"נ דל"ל אוקי אשה נחמקם שלא נחגישה ומחלה הוא דוק דהמטירו כמעט משום דחוקה שלח טועה שליחותא אפ"ל ד"ל ביד הלכה למשום שאלא לא יפ"ל או סתמל ג"כ מ' תוס': (ג) כגמלא פריך ויזין שקבלו ב"ר א"ל הכי הוי גישה כלל והמטו כרישא התקבל כו' ויקבל לה כמ"ל פסון וזוקמין לה דהמיה ר"ל קבלו גישה במה חמשה וזמין דמשפחה ק"ל ככני כיון דהכרי א"ל הכי מכלל דלא קפדה אי מקבל ליה כדוכחא דמכילה ומה דקפדה ליה עיקר ומה עמסיה הכי קא"ל משקל כל סיכא דמשפחה ליה שק"ל ליה מיידי וישא לא לכווי עד דמטיח למתח מסתח, גמלה: (ד) ונבמה פריך פסיחא וטעם ל"ל דמיה קבלת דמורה ואל"ל ב' צמורה וקא"ל במעבר מ"ד כמעבר סא ליהיה קמ"ל למלא כהני דקא לויט פתעו פגע ביה ר' שמע"ל כמ"ל דתרוועה גבס סרי: (מ) ג' כו'. לכהו לטון בני חלם ג' גרישין אגרת, כש"י: (ס) ועלמל כמב מולס כמסוכן

כמו מויליסא לפרכסה וכו' הלכך לא ידעינן אי לרבי הגם הוא שלא תהא זוקקה ליבם אי לרבי מלכות וכמות הוא: כנימוס. חתום, שלא אמר תנו: ויתבון ויתנו. ולא פירש: המפרש לים והרוצא בשיירא. לתדרכות: המסוכן. חולה (ה), והלכה כר' שמעון שזורי: ו ואמר כל השומע את קולי. ופירש

לקרות כסר כתיבות אשה נט (ס) ועלמל כמב מולס כמסוכן

שליח יעקב דעם ג' ווערמט שוין ריא אשה יגמ, איז זיא דאך גיט יגמט גיווארין אויף דעם ארמ וואס זיא האם גיוואלט, רבי אליעזר מכשיר זאגט דער ג'ט איז פשר הבא לי גמי פסקוס פלוגי אונ אויב זיא זאגט צום שליח פריינג מיר מיין ג'ט פון יענעם ארמ היבא לה פסקוס אחר אונ ער האט איהר גיבראכט דעם ג'ט פון איין אנדער ארמ פשר איז דער ג'ט פשר ווארום זיא ווערמט דאך גיט יגמט אויף יענעם ארמ גאר בייא זיך אין שמוג: ד' הבא לי גמי אאשה זאגט צו אשליח פריינג מיר מיין ג'ט, אויב איהר מאן איז אפהן אוקלח הרוקמה עד שגניע ג'ט מען זיא עקוין הרוקמה ביי דער ג'ט קוקט צו איהר איז האנט התקבל לי גמי אבער אז זיא זאגט צום שליח יעם פון מייגעמט ווענין מיין ג'ט אסירה לאכול בתרומה פיר קאר זיא גיט עקוין הרוקמה בארר נוייל סאמקער האט דער שליח בארר גיטראפין איהר מאן אונ דער מאן האט געהאט אפערטיגען ג'ט אונ האט איהם שוין גיגעבין דעם שליח איז זיא שוין גיגט גיווארין התקבל לי גמי פסקוס פלוגי אבער אז זיא זאגט צום שליח יעם פון מייגעמטענין מיין ג'ט אויף יענעם ארמ אוקלח בתרומה מען זיא עסין הרוקמה עד שגניע ג'ט לאוין פסקוס ביי דער ג'ט וואס הייסט דער שליח קוקט צו דעם ארמ וואס זיא האט גיזאגט רבי יליעזר אומר מיר רבי אליעזר זאגט וויא דער שליח גייט אנוועק פון דיא אשה קאר זיא גיט עסין הרוקמה, סאמקער האט ער בארר גיטראפען דעם מאן אונ ער האט איהם גיגעבין דעם ג'ט ועין לעיל פשה ג' פלוגתא דריא היקמס: ד' האמר כתיב ג'ט ופת

שליח יעקב דעם ג' ווערמט שוין ריא אשה יגמ, איז זיא דאך גיט יגמט גיווארין אויף דעם ארמ וואס זיא האם גיוואלט, רבי אליעזר מכשיר זאגט דער ג'ט איז פשר הבא לי גמי פסקוס פלוגי אונ אויב זיא זאגט צום שליח פריינג מיר מיין ג'ט פון יענעם ארמ היבא לה פסקוס אחר אונ ער האט איהר גיבראכט דעם ג'ט פון איין אנדער ארמ פשר איז דער ג'ט פשר ווארום זיא ווערמט דאך גיט יגמט אויף יענעם ארמ גאר בייא זיך אין שמוג: ד' הבא לי גמי אאשה זאגט צו אשליח פריינג מיר מיין ג'ט, אויב איהר מאן איז אפהן אוקלח הרוקמה עד שגניע ג'ט מען זיא עקוין הרוקמה ביי דער ג'ט קוקט צו איהר איז האנט התקבל לי גמי אבער אז זיא זאגט צום שליח יעם פון מייגעמט ווענין מיין ג'ט אסירה לאכול בתרומה פיר קאר זיא גיט עקוין הרוקמה בארר נוייל סאמקער האט דער שליח בארר גיטראפין איהר מאן אונ דער מאן האט געהאט אפערטיגען ג'ט אונ האט איהם שוין גיגעבין דעם שליח איז זיא שוין גיגט גיווארין התקבל לי גמי פסקוס פלוגי אבער אז זיא זאגט צום שליח יעם פון מייגעמטענין מיין ג'ט אויף יענעם ארמ אוקלח בתרומה מען זיא עסין הרוקמה עד שגניע ג'ט לאוין פסקוס ביי דער ג'ט וואס הייסט דער שליח קוקט צו דעם ארמ וואס זיא האט גיזאגט רבי יליעזר אומר מיר רבי אליעזר זאגט וויא דער שליח גייט אנוועק פון דיא אשה קאר זיא גיט עסין הרוקמה, סאמקער האט ער בארר גיטראפען דעם מאן אונ ער האט איהם גיגעבין דעם ג'ט ועין לעיל פשה ג' פלוגתא דריא היקמס: ד' האמר כתיב ג'ט ופת

כמו מויליסא לפרכסה וכו' הלכך לא ידעינן אי לרבי הגם הוא שלא תהא זוקקה ליבם אי לרבי מלכות וכמות הוא: כנימוס. חתום, שלא אמר תנו: ויתבון ויתנו. ולא פירש: המפרש לים והרוצא בשיירא. לתדרכות: המסוכן. חולה (ה), והלכה כר' שמעון שזורי: ו ואמר כל השומע את קולי. ופירש

שמו (ו) וס עירו : רצה לשחק בה . הואיל ולא אמר תו : מעשה בבריא . מפרש בגמרא דהסורי מחסורי
ה"ק ולא הכיח סופו על תחלתו הרי זה נס ומעשה נמי בכריה וכו' והלכה כרשב"ג : ז אמר לשנים
תנו גם לאשתו . אט"ג דלא אמר כתבו ותנו : הרי אלו יכתבו . בעלמא ולא יזכרו לעדו אחר שיכתוב ולו
לעדים לתתם דלאו כ"ד שנינו לנות על אמרים אלא עדים שנינו וכן הן שנינו וכן הן אמר לנ' כתבו
ותנו גם לאשתי אט"ס שהן
לחוק לעשות כ"ד כיון
דכתיבא אמר לנו כתבו לנו
כ"ד שנינו אלא עדים :
אמר לשלושה תנו . ולא
אמר כתנו : הרי אלו
יאמרו . לעדים אמרים
לכתוב ולהתוס וליתן מפני
שמשאלו כ"ד : מביית
האמור"ב : משמו של רבי
עקיבא שיהי חנוס בביית
האמורים : נומינו לשליח .
אמרנו לרבי חנינא שנעשה
שליח כהלכה זו לומר
בביית המדרש : ילמדו . אם
איום יודעים לכתוב ולמדו
לכתוב עד שיכתובו בעלמא :

יכתבו ויתנו . הבריא שאמר כתבו גם לאשתי רצה
לשחק בה . מעשה בבריא אחד שאמר כתבו גם
לאשתי ועלה לאש הגג ונפל ומת . אמר רשב"ג
אמרו חכמים אים [ג] מעצמו נפל ה"ז גם , אם
הרוח דחפתו אינו גם : ז אמר לשנים תנו גם
לאשתי , או לשלושה כתבו גם ותנו לאשתי , הרי
אלו יכתבו ויתנו . אמר לשלושה תנו גם לאשתי
הרי אלו אמרו לאחרים ויכתבו , מפני שעשאן
ב"ד , ר"מ . וזו הלכה העלה רבי חנינא איש אונו
מביית האמורים מקובל אני באומר לשלושה תנו
גם לאשתי שיאמרו לאחרים ויכתבו מפני שעשאן
כ"ד . [ס] א"י וסי' נומינו לשליח אנו מקובלין .
שאפילו אמר [ג] לב"ד הגדול שברור שליח תנו
גם לאשתי שלמדו ויכתבו ויתנו לה . אמר ל' כתבו גם לאשתי , א'
כותב וב' חותמין . כלכם כתבו , א' כותב וכולן חותמין . לפיכך אם
מת א' מהן ה"ז גם במל :

זיית ואלין ווערין בית דין אונ פאר זיית זאל דער
גם געקענין ווערין דברי רבי מאיר זאוי זאגט רבי
מאיר וזו הלכה תעלה אונ דעם דין האם געבריינגט
רבי חנינא איש אונו סבית האסורין פון רבי עקיבא
וואס ער איז גינען אין תפיסה מקובל אני איהך האב
גילעריגט דעם דין פון מיין רבי באמר לשלושה תנו
גם לאשתי או איינער זאגט צו דריי מענטשן איהר
זאלט געבן זאגט צו מיין נוייב שאמרו לאחרים ויכתבו
אלין זיית זאגן צו אנדערע מענטשן זיי זאלין
שרייבן דעם גם מפני שעשאן בית דין נוייב זיי האט
זיית גיבאמט זיית זאלין זיין בית דין פאר זיי זאל
דער גם געקענין ווערין אפר רבי יוסי האט רבי יוסי
גיזאגט טיטט לשליח מיר האבין גיזאגט צום שליח
צו רבי חנינא אף אנו מקובלין מיר האבין אויך
גילערוגט דעם דין פון אונדער רבי שאפילו אמר לבית
דין הגדול בירושלים אפילו איינער האט גיזאגט צום
גרויסען בית דין וואס אין ירושלים תנו גם לאשתי
איהר זאלט געבן זאגט צו מיין נוייב שלמדו ויכתבו
ויהי זאלין זיית זיך לערנען שרייבן אונ זאלין
אלין שרייבן דעם גם אונ זאלין איהר געבן אפר
לעשרה כתבו גם לאשתי או איינער האט גיזאגט צו
צעהן מענטשן שרייבט זאגט צו מיין נוייב אפר
כתב איינער שרייבט דעם גם זשים חותמין אונ צוויי
חתמין זיך צו זיין עדות פליכט כתבו אז ער האט
אקער גיזאגט צו רבי אפרון איהר זאלט אלע
שרייבן דעם גם אפר כתב איינער שרייבט דעם
גם וטלס חותמין אונ אלע חתמין זיך זיית זאלין זיין
עדות לפיכך אם כתב אפר מן דאריבער אויב איינער
פון די צעהן זיין גיבאמט איהר דער ער האט זיך
געחתמת אויף דעם גם רבי יהוה גם נפל איהר דער
גם במל :

זאגט פאר מיין נוייב זאל ער שרייבן זאגט צו מיין
נויב אונ ער האט גיזאגט זיין זאקען אונ דעם
זאקען פון זיין נוייב תרי זאל יכתבו ויהי זאל קען
שרייבן דעם גם אונ איהר געבן תבריא שאמר כתבו
גם לאשתי אפר אז אנגעוונקער קענטשן האט גיזאגט
שרייבט זאגט פאר מיין נוייב רצה לשחק בה האט ער
זאג גיזאגט זאקען פון איהר מעשה בבריא אפר עס
האט גיבאמט כ"ד אנגעוונקען קענטשן אפר כתבו
גם לאשתי וואס ער האט גיזאגט שרייבט זאגט צו
מיין נוייב ועלה לאש הגג ונפל ומת אונ ער אזוי
גיזאגטען אויף דעם דאך אונ איז אראפ גיפאלען
אונ גישטארבן אפר רבי שמעון פון גמליאל האט רבן
שקען פון גמליאל גיזאגט אפר חקמים דא חקמים
האבין גיזאגט אם מעצמו נפל אויב ער האט זיך אליין
אראפ גיזאגטן רבי יהוה גם איז דאס זאגט נוארום
ער האט געטייגט איהר צו נטמן פאר זיין שטארבן
זיית זאל גים דארפן געקען חליצה אדער וועגען
אנדערע זאבין אם היתם דחסי אויב ער וויגט האט
איהם אראפ גישטימטען אנו גם איז דאס קיין גם
נווארום ער האט דאך גים געוואוסט אז ער וועט
שטארבן : ז אפר לשנים תנו גם לאשתי אויב זאמאן
האט גיזאגט צו צוויי מענטשן איהר זאלט געבן
זאגט צו מיין נוייב אז לשליח אדער ער האט גיזאגט
צו דריי מענטשן כתבו גם ויהי לאשתי שרייבט זאגט
אונ גים איהם צו מיין נוייב תרי זאל יכתבו ויהי זאלין
זיית זאלין שרייבן זאגט אונ איהר געבן זיי זאלין
זיין די שרייבערס אונ זיית זאלין זיין די עדות אפר
לשלושה תנו גם לאשתי אז זיית האט גיזאגט צו דרייא
מענטשן גים זאגט צו מיין נוייב תרי זאל יכתבו לאחרים
ויהי זאלין זיין געבן זאגט צו אנדערע זיית זאלין
שרייבן מפני שעשאן בית דין ווייל ער האט געטייגט

אינה מתגרשת. דכתיב ושלמה מניח מי שמלחה
 וזונה מזונה יאלה זו שמלחה ומזונה, הכי דרשי'
 לה ביבמות כפרק חרש שנסא הלך אפי' ככלת אביה
 אינה מתגרשת: כל שמשמרת דבר אחר מחמת
 גישה. שם אבדה גישה משמרת דבר אחר שאינו דומה
 לו וסבורה שהוא גישה: הא שומה בעלמא היא. ואין
 לך משלחה ומזונה יותר ממנה דמדלל קמי משמרת
 שטר אחר מכלל דלאו עטר הוא אלא מירי ללא דמי ליה:
 צדור וזורקי. קמן שותנין לו גזור וזורקי וכשותנין לו
 אגוז וטלו: וזכה לעצמו ואינו וזכה לאחרים. אם
 יזכה ארס להזירו דכר ע"י אותו קמן שטר כידו החפץ
 ואחר זכה בחפץ. וזכרנו לא זכה ואם כה הנותן לחזור
 מזור: חפץ ומחזירו לאחר שעה. כשחובשו אותו
 ממנו: וזכה אף לאחרים. ומדכר: דא ודא. שתי
 תקנות אלה דין שיה: מאי אחת היא. שיה לזכות או
 שיה שאל לזכות: ונורדא: מחשבי וירדעא, מקוס:
 משהתפין במבוי. להיות כל החלרות מועילין לחובו

הלכה סי' כלל כלי חמילין והעד דמלכות דכרסא השחמא
 וכל שאינה יכולה לשמור וכו'. תנו רבנן קמנה
 היודעת לשמור את גמה מתגרשת ושאנה
 יודעת לשמור את גמה אינה מתגרשת, ואינו היא
 קמנה יודעת לשמור את גמה כל שמשמרת נמה
 ודבר אחר, מאי קאמר א"ר יוחנן הכי קאמר כל
 שמשמרת דבר אחר מחמת גמה. מתקיף לה רב
 הונא בר מנחם הא שומה בעלמא דריא. אלא אמר
 רב הונא בר מנחם משמיה דרב אחא בריה דרב
 איקא כל שמכחנה ביון גמה לדבר אחר, אמר
 רב יהודה א"ר אמי צדור וזורקי אגוז ונטלו, וזכה
 לעצמו ואין וזכה לאחרים חפץ ומחזירו לאחר
 שעה וזכה בין לעצמו בין לאחרים. כי אמריאת
 קמיה דשמואל אמר לי דא ודא אחת היא. מאי
 דא ודא אחת היא אמר רב חסדא אחד זה ואחד
 זה וזכה לעצמו ואין וזכה לאחרים. מתיב רב
 חיננא ונורדא כיצד משהתפין במבוי מניח את

אָקִינְד אונ קען זאָגט צו אים זיי וואָך די נאָך פאר
 יעֶעס קענשט ווענין. קען גיט דער קינד וואָך
 זיין פאר איין אנדערין. אונ דער וואס האט גיגעבין
 קעג צוריק זעקען פון דעם קינד חפץ ופחזיר
 זאָך שעה אויב קען גיט צו אָקִינְד אואך אונ קען
 זאָגט צו אים איך גיב דיר דיא נאָך אונ שפּעקער
 זאָלסטו מיר די נאָך צוריק געבין. אונ שפּעקער
 קאָנט קען פון אים די נאָך. אונ ער גיט די נאָך
 אנוועק צוריק וואָך בין לעצמו בין לאחרים אויב ער האט
 שוין אזוי פיל פערשפאנד צו וויקען אז קען דארף
 צוריק געבין קען ער שוין וואָך זיין פאר זיך אונ
 קען שוין וואָך זיין פאר אנדערע. אויב איינער גיט
 אואך צו דעם קינד ער זאל דאס וואָך זיין פאר זיך.
 איז ער וואָך פאר זיך. אונ קען פאר דאס שוין
 פון איהם גיט אנוועק זעקען. אונ אויב קען האט
 גיגעבין אואך צו דעם קינד ער זאל די נאָך וואָך
 זיין פאר איין אנדער קענשט ווענין. האט דער
 קענשט שוין וואָך גינען דיא נאָך אונ קען פאר
 דאס גיט אנוועק זעקען פון דעם קינד אונ גיט פון
 דעם קענשט כי אמריאת קמיה דשמואל רב יהודה זאָגט
 ווען איך האב גיזאָגט די נאָך פאר שמואל אפי' לי
 האט שמואל גיזאָגט צוא מיר דא ודא אחת היא דיא
 ביידע זאכין זענען אייניג, זענען ביידע גלייך מאי
 דא ודא אחת היא וואס מיינט קען ביידע זאכין זענען
 אייניג אפי' רב חסדא אפי' דא וואָך דא וואָך זיך וואָך
 לאחרים רב חסדא זאָגט סיי דאס קינד נוארפט אנוועק
 אשפּענדיל אונ נעמט אונס. אונ סיי קען קארנט
 אים אואך אונ ער גיט זיא שפּעקער צוריק קען
 ער קאר וואָך זיין פאר זיך אונ קען גיט וואָך זיין
 פאר איין אנדערין מתיב רב חיננא ונורדא רב חיננא
 פון נורדאן האט גיפּרעגט מיר האבין גילערניג
 ביצד משתפין בכבוי נוי אזוי ווערין אלע איינזואהער
 זאָך גינען פאר זיך. אָקער אז קען גיט אואך צו

ועלמלו ואמר הרי זו לכל בני המבוי ומוכה להם ע"י בנו ובתו הגדולי וע"י עבדו ושפחתו העברים היא שפחה הרכיב דמי ואדאיה שתי שערות מאי בעיא גביה אלא לאו דלא אתיא שתי שערות וקמתי זוכה לאחרים שאני שהופי מבואות דרבנן אמר רב חסדא אישתתיק וורדאן . מאי הוה ליה לסימר . כל דתקון רבנן בעין אדורייתא תקון . באידיך אדורייתא תקון . ואידיך אדורייתא תקון . אבל מלתא דלית ליה עיקר מן התורה לא :

פון דעם קבוי ופון דעם געסילן שוהפים . עם זאל זיין גלייך וויא זעלע וואהקען אין איין שטוב אונ זאלן קעגן שבת מראנין אין דעם געסיל מיט אית התיב ואמר הרי זו לכל בני המבוי איין בעל הבית שפעקט אפעסיל וזיין אונ זאגט דיא פעסיל וזיין שיינק איך צו אלע קעמנשיין נוס ווארגן אין דעם געסיל וזכיה להם על ידי בנו ובתו הגדולים ועל ידי עבדו ושפחתו העברים אונ ער זאגט צו זיין וזהו אדער צו זיין טאקמער וועלכע זענען שוין גרויסע . אדער ער זאגט צו זיין קנעכט אדער צו זיין רינגט . וואס זענען יודישע . זיי זאלן אפגיבויבן דיא פעסיל וזיין אונ זאלן זאגן איך בין זוכה די פעסיל וזיין פאר אלע קעמנשיין וואס וואהקען אין דעם קבוי יעדער פון זיי זאל האבן א חלק אין דעם פעסיל וזיין האי שפחה היכי דמי ווי אלט איז די יודישע רינגט אי דאמאי שתי שערות אויב זיא האט שוין געבריינגט צווייא האר דאס איז אסיכון אז זיא איז שוין אלט צוועלף יאהר קיט אטאג מאי בעיא גביה וואס טוהט זיא ביי דעם בעל הבית . זיא דארף דאך שוין זיין פרייא פון איהם אלא לוא דלא אתיא ב' שערות געוויס שמשקעטס אז זיא האט נאר גיט געבריינגט צוויי האר . איז זיא דאך נאך אקליינע וקנין וזכיה לאחרים אונ ער לערינט אז די שפחה איז זוכה די וזיין פאר אנדערע קעמנשינים וועגן . ענפערט דיא גמרא

פון דעם קבוי ופון דעם געסילן שוהפים . עם זאל זיין גלייך וויא זעלע וואהקען אין איין שטוב אונ זאלן קעגן שבת מראנין אין דעם געסיל מיט אית התיב ואמר הרי זו לכל בני המבוי איין בעל הבית שפעקט אפעסיל וזיין אונ זאגט דיא פעסיל וזיין שיינק איך צו אלע קעמנשיין נוס ווארגן אין דעם געסיל וזכיה להם על ידי בנו ובתו הגדולים ועל ידי עבדו ושפחתו העברים אונ ער זאגט צו זיין וזהו אדער צו זיין טאקמער וועלכע זענען שוין גרויסע . אדער ער זאגט צו זיין קנעכט אדער צו זיין רינגט . וואס זענען יודישע . זיי זאלן אפגיבויבן דיא פעסיל וזיין אונ זאלן זאגן איך בין זוכה די פעסיל וזיין פאר אלע קעמנשיין וואס וואהקען אין דעם קבוי יעדער פון זיי זאל האבן א חלק אין דעם פעסיל וזיין האי שפחה היכי דמי ווי אלט איז די יודישע רינגט אי דאמאי שתי שערות אויב זיא האט שוין געבריינגט צווייא האר דאס איז אסיכון אז זיא איז שוין אלט צוועלף יאהר קיט אטאג מאי בעיא גביה וואס טוהט זיא ביי דעם בעל הבית . זיא דארף דאך שוין זיין פרייא פון איהם אלא לוא דלא אתיא ב' שערות געוויס שמשקעטס אז זיא האט נאר גיט געבריינגט צוויי האר . איז זיא דאך נאך אקליינע וקנין וזכיה לאחרים אונ ער לערינט אז די שפחה איז זוכה די וזיין פאר אנדערע קעמנשינים וועגן . ענפערט דיא גמרא

וזהר (חקת דף קכג ע"א) ת"ת דלגילות יוד הא ואו הא

יעש משה כאשר זה וגו' . אמאי לעיני כל העדה אלף בני דאהרן הוה רוקימא דעמא ימיר מכלל ולל ימרון דהא אחגיד עליה דמשה משיך לאהרן כמלון עד דסליקו לטורא וכל ישראל הוה חמלן בשעתא דלפטיע משה לבושי דאהרן וחלביס לון אלנעזר . מאי טעמא משה (כ"ח ולא אהרן) חלה משה אלבישיונו לאהרן כד סליק לכהא ה"ד וילכז משה את אהרן את בגדיו וכתיב (ויקרא ט) וילכז אותו את המעיל . השתא משה אעדי מניה מה דיהב ליה וקב"ה אעדי מניה מה דיהב ליה ומתווייהו אפשיעו ליה לאהרן מכלל ומשה אעדי לבו . וקב"ה גבו . ועד דלפטי משה קב"ה לא אעדי . זכאה חולקא דגשו . זכאה חולקאן דלדקייא דקב"ה בעי יבוקריה אהרן . חתקין קב"ה לאהרן ערשא ומנרתא דדהבא דהכרס . ומדידיה נטיל מההוא מנרתא דהוה דליק בכל יומא תרי זמני . ואסתמי פוט מערתא ומתו . רבי יודיה אמר פוט מערתא הוה פתיחא דכל ישראל הוה חמלן לאהרן כפיז וכונינא דמנרתא דליק קמיה וערסיה נפיק וטויל וענא חוה קאוס עליה וכדון ידעו ישראל דהא אהרן מית וחמו דהא אסתלקו עניי כבוד הה"ד ויילאו כל העדה כי גנעו את אהרן וגו' וזכאה חולקא דגשו . וזכאה חולקא דגשו . כל בית ישראל גוברין קב"ה וספ דהא רחמיא מכלל הוה . רבי שמעון אמר הני תלתא חתן עלאין קדישין אמאי לא חתקברו כהאר חד ושיספין אחדברו חד מכלל ואחד הכא וחד כהאר אחרא . אלף אית דלמרי כהאר דבעאן ישראל להסתכלא ביה מית כל חד וחד בנין לאהרן עליהו ואשתובן אבל כל חד וחד מית כדקא חוי עליהו . מריס דקדש כפיז וכונינא דמנרתא דליק קמיה וימנא משה כדקא חוי ליה . אחיד ההוא טורא לעורא דאהרן וכטיס לקוברתא דמריס לגבי ההוא טורא אחר לחרד סטרי . ועל דא חתקרי הר העברים דהרי סטרי טורא דמעברי וחד לסטרא דא ולסטרא דא . זכאה חולקאן דלדקייא בעלמא דין ובעלמא דחתי . ואע"ד דאינון כהאר בעלמא אחרא בעלמא אחרא עלאה זכותאן קיימא בעלמא דא דלדי דין . ובשעתא דיסראל מייבין כתיובתא קמי קב"ה גזרה חתנור עליהו כדון קארי קב"ה לדיקויא דקיימא קמיה לעולא ואודע לון ואינון מעבלי ההוא גזרה וחיים קב"ה עליהו וישראל . זכאין אינון דיקויא דעלייהו כתיב (ישעיה נח) ונכח יי' חמיד וגו' :

יעלמלו ואמר הרי זו לכל בני המבוי ומוכה להם ע"י בנו ובתו הגדולי וע"י עבדו ושפחתו העברים היא שפחה הרכיב דמי ואדאיה שתי שערות מאי בעיא גביה אלא לאו דלא אתיא שתי שערות וקמתי זוכה לאחרים שאני שהופי מבואות דרבנן אמר רב חסדא אישתתיק וורדאן . מאי הוה ליה לסימר . כל דתקון רבנן בעין אדורייתא תקון . באידיך אדורייתא תקון . ואידיך אדורייתא תקון . אבל מלתא דלית ליה עיקר מן התורה לא :

פון דעם קבוי ופון דעם געסילן שוהפים . עם זאל זיין גלייך וויא זעלע וואהקען אין איין שטוב אונ זאלן קעגן שבת מראנין אין דעם געסיל מיט אית התיב ואמר הרי זו לכל בני המבוי איין בעל הבית שפעקט אפעסיל וזיין אונ זאגט דיא פעסיל וזיין שיינק איך צו אלע קעמנשיין נוס ווארגן אין דעם געסיל וזכיה להם על ידי בנו ובתו הגדולים ועל ידי עבדו ושפחתו העברים אונ ער זאגט צו זיין וזהו אדער צו זיין טאקמער וועלכע זענען שוין גרויסע . אדער ער זאגט צו זיין קנעכט אדער צו זיין רינגט . וואס זענען יודישע . זיי זאלן אפגיבויבן דיא פעסיל וזיין אונ זאלן זאגן איך בין זוכה די פעסיל וזיין פאר אלע קעמנשיין וואס וואהקען אין דעם קבוי יעדער פון זיי זאל האבן א חלק אין דעם פעסיל וזיין האי שפחה היכי דמי ווי אלט איז די יודישע רינגט אי דאמאי שתי שערות אויב זיא האט שוין געבריינגט צווייא האר דאס איז אסיכון אז זיא איז שוין אלט צוועלף יאהר קיט אטאג מאי בעיא גביה וואס טוהט זיא ביי דעם בעל הבית . זיא דארף דאך שוין זיין פרייא פון איהם אלא לוא דלא אתיא ב' שערות געוויס שמשקעטס אז זיא האט נאר גיט געבריינגט צוויי האר . איז זיא דאך נאך אקליינע וקנין וזכיה לאחרים אונ ער לערינט אז די שפחה איז זוכה די וזיין פאר אנדערע קעמנשינים וועגן . ענפערט דיא גמרא

ה"מ הלכות פרה ברא א
 (א) כל המזמין המוסלין בקדשים מוסלין בפרה, שא"א
 אשר אין בה מום, היתה יוצאה דופן או מחיר או
 אתנן או טרפה או שרבעת פסולה, שכל המוסלים
 את הקדשים למוכר מוסלין את הפרה, ואע"פ שהיא
 בקדשי ברא הבית הוואיל וקראה הקדוש חטאת, ומותר
 ליקח אותה מן העכו"ם ואין חוששים שחמא ברעה
 העכו"ם שאינו מפסיד בהמתו, ויתרה פרה על הקדשים

מספר חסידים סימן כב קג קר.
 אמור להרוב כינס כח שלחן שזכורים עליו והסגור עליו כאלו
 סוגר על הפתח כי השלחן הוא כמזבח שאלו יודעו את
 זה השלחן אשר לפני כ"ו, ומעט זה עכ"פ הסתירים השעט
 כדכ"ו מ"ז מ"ט ששלחתי כי תרדך כנסת עליה ותחלליה, ומסור
 לכתוב כספר של מוכר פלוגי מ"ד כי כך נזכר, ומכ"ו נשערה
 מ"ז מ"ט כספר ס"ב מ"ד קדקק עם הדיקרים א"י, כמות השערה,
 לפי שזכרה ש"פ י"לוק ומכנה טרם למחר וגו' ולכך צ"ל
 סיבת מימסר פ"י י"לוק לשערה ש"פ מספרה פתחה לווס
 ומסר פ"י י"לוק:

(א) כל המזמין המוסלין בקדשים מוסלין בפרה אלע
 פעלעצין וואס מאכין פסול אדוקה צו
 אקררן, מאכין זיי פסול דא פרה אדוקה שגאמר
 אשר אין בה מום ווארום עם שמיים אין פסוק אין
 דא פרה אדוקה ואל גיט זיין אפעלער היתה יוצא
 דופן אויב די פרה אדוקה אין גיט גיכארין גיווארין
 גאר קען האט געניגט דעם בודה פון די מוסקער
 אונ קען האט איהר ארויס גענוקען פון בודה, איז
 זיא פסול או מחיר אדער למשל ראובן האט
 געהאט אהונט אונ שמעון האט געהאט די פרה
 אדוקה, האט ראובן געגעבן צו שמעון דעם
 הונט אונ פאר דעם הונט האט שמעון געגעבן
 צו ראובן דא פרה אדוקה, איז זיא פסול או אהנן
 אדער איינער האט געגעבן דא פרה אדוקה צו
 אויזה, ווייל ער האט מיט איהר מונה גיווען,
 איז זיא פסול או טרפה אדער דא פרה אדוקה
 איז אקראנקע איז זיא פסול או שגריפת פסולה
 אדער אקענטשע האט מונה גיווען מיט דא פרה
 אדוקה איז זיא פסול שכל המוסלין את הקדשים למוכר
 ווארום אלע זאכן וואס מאכין פסול דעם קרבן
 קען ואל איהם גיט מקריב זיין אויף דעם מוצב
 פוסלן את הפרה מאכין זיין פסול דא פרה אדוקה
 ואף על פי שהיא בקדשי ברא הבית אפילו דא פרה
 אדוקה גיהער גיט צום מוצב גאר זיא איז וזיא
 דא זאכן וואס קען הייליגט קען ואל פאר גיהער
 געלט פארזיכטן דעם בית המקדש פון דעקסט
 וועגן ווערט זיא פסול מיט דא אלע זאכן וואס
 אקררן ווערט פסול צום מוצב הוואיל וקראה הקדוש
 חטאת ווייל דער פסוק ורפ"ב דא פרה אדוקה
 חטאת דריבער האט זיא דעם דין וזיא אחטאת
 וימקח ליקח אותה מן העכו"ם קען מעג קויפן די פרה
 אדוקה פון אגוי וזין חששין שפ"א רבקה העכו"ם אונ
 מיר האבין גיט מורא קאמער האט דער גוי מיט
 איהר מונה גיווען שאינו מפסיד בהמתו ווארום דער
 עכו"ם וועט גיט שארין מאכין זיין געלט, ווארום
 דער עכו"ם ווייס אז דא יודין וועלן ביי איהם
 קויפן דא פרה אדוקה וועלן זיא איהם געבן
 פאר איהר פול געלט, אונ אז דא יודין וועלן
 וויסען אז ער האט מיט איהר מונה גיווען וועלן
 זיא ביי איהם דא פרה אדוקה גיט קויפן, וועט
 ער דאך שארין האבן פול געלט, דריבער האט

אסור להרוב קניה על שלחן שאוקלים עליו קען קאר גיט
 הרגנן אפיקה אויף דעם טיש וואס קען עקט
 אויף איהם והרובג עליו פאילו הרג על המוצב אונ דער
 קענטש וואס היתה אפיקה אויף דעם טיש וואס
 קען עקט אויף איהם אין גלייה וזיא ער וואלט
 געהרגת אפיקה אויף דעם מוצב כי השלחן הוא המוצב
 ווארום דער טיש איז דער מוצב שגאמר ורפ"ב אל זיא
 השלחן אשר לפני ה' וזי עם שמיים אין פסוק ער האט
 גי'קעט צו מיר דאס איז דער טיש וואס פאר גאט
 וספסם זה עכ"פ הסתירים בשעת ברית המין ווייל דער
 טיש וואס קען עקט אויף איהם אין גלייה צום
 מוצב דריבער איז דער מנהג ווען קען געניגטש
 דעקט קען צו דא מעקערס משם שגאמר כי תרדך
 בהפ"ת עליה ותחללה ווייל עם שמיים אין פסוק בייא
 דעם מוצב דא האט אויפגעהויבן דיון שווערד
 אויף דעם מוצב, האטמו אים געמאכט אנהייבן.
 די מעקערס זענען דאך אויף שווערען שארין זיי
 גיט לינען אויף דעם טיש ווייל ער איז גלייה צום
 מוצב, דריבער בארף קען זיי בדעקן ואסר לכתוב
 בספר של תורה פלוגי חייב לי בד' דין קען קאר גיט
 שרייבן פראסקע זאכן אויף אספר ווס אינווייניג
 איז געדריקט אדער געשריבען הורה, דהיינו
 ער זאל שרייבן אויף דעם ספר יענער קענטש
 איז מיר שולדיג אזוי פול ודער אנדערע זאכן
 דאס קאר קען גיט, עם שמיים אין פסוק וימדינו
 געעהר מאד די מענטשין וואס זענען ארום הקב"ה
 אונ נאנט צו איהם, זענען זייער שמועסקיג, דער
 ווארט שבערה האט צוויי מיישן, שער איז דער
 מיישן שמוערעם, אונ שער איז גערמישט האר
 פכאן שהקב"ה מרדקע עם הדיקים אפילו בחנם שבערה פון
 דאזען ווייסן מיר אז הקב"ה רעכניט זיך מיט די
 צדיקים אפילו אויף אעבירה וואס איז דין וזיא
 אהאר, דא צדיקים ווערן גישטראפט אויף דא
 וועלט אפילו אויף די קלענסטע עבירה לפי שזכרה
 שרת על ידי יצחק ותבוא שרה לאשר ווייל דורך יצחק איז
 געקומען שרה זאל זאגן אלינען, וזיא עם שמיים
 אין פסוק שרה האט געלייקנט אונ האט גיואגט
 איהר האב גיט געלאכטש לפי דא סיבת סיבה האט זי יצחק
 דריבער זיא שרה גישטראבן דורך יצחק בששעה
 שמינת העברה פרהה ויתה ופתה על ידי יצחק ווען זי האט
 גיעהרט אז קען האט געפירט יצחק צו דער עקרה

שהעבד דה פוסלה בה, שגא' אשר לא עלה עליה עול. ובעגלה ערופה אומר אשר לא עונד בה אשר לא מטכה בעול, מה עול האומר בעגלה ערופה עשה שאר עבודות כעול, אף עול האומר בפרה יספול בה שאר עבודות כעול. אלא שהעול פוסל בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה, ושאר עבודות אין פוסלות אלא בשעת עבודה, כיצד קשר עליה העול אף ע"פ שלא הרש' בה פסולה. הכנסה לרדוש אינה

לעולם יום אחד מס' כי שמע לין מוסיין לו כס וחס מוסיין פנליו לו מוכיחיו. ונדול זכות יספ מולר המסנבר על ילכו יוסר משמינו יספ לפי שאינו מקובל לנשים: גדול זכות עמי המצויר חנינה לנפלים יוסר מטייר וקסה מוסר מטייר שמינו מחויר יוסר מפני והכל לפי ספיקה חס הסכר ופל פי הפתקסה הפוכה. חסד לנכות את הרבים ולא יוכל סלון שמועני לו מעלה עליו ככל כלאו מוסר מוסיין וידע חלסיס ילל את כלם :

עז מורא מונה צו זיין מיט די פרה אדוקה מאקער וועלן. דיא יודין דאס וויסען וועט מען ביי אים גיט קויפן דיא פרה אדוקה יתיר פרה על הקלשים דיא פרה אדוקה איז נאך מער וויא אלע קרבנות שהעבודה פוסלת בה אז מען מוהט איין ארבעט מיט דיא פרה אדוקה ווערט זיא פסול שגאמר אשר לא עלה עליה עול ווארום עם שמיית אין פסוק מען זאל געמען אזוי אפריה אדוקה וואס אויף איהר איז קיין יאך ופון אאקער גיט גילענין ובעגלה ערופה אפר אונ בייא דיא עגלה ערופה שמיית אין פסוק אשר לא עבד בה אשר לא מטכה בעול עם איז מיט איר גיט געארבעט גינארין און זיא האט גיט געצויגן דעם יאך פון אקער מה עול האמר בעגלה עשה בה שאר עבודות כעול אזוי ווי מיט די עגלה ערופה מאר גיט האבין גיקאהן גינארין קיין ארבעט אזוי ווי זיא מאר גיט האבין געצויגן דעם יאך פון אקער אף עול האמר בפרה יספול בה שאר עבודות כעול אזויא ביי פרה אדוקה אפילו עם שמיית אין פסוק עם איז אויף איהר גיט ארויף גענאנגען איהר פון אאקער. פון דעסמווענין איז דער דין אז מיט די פרה אדוקה איז גיקאהן גינארין איין אנדער ארבעט איז זיא אויף פסול גינארין אלא שהעול פוסל בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה ושאר עבודות אין פוסלות אלא בשעת עבודה נאר אז מען האט געלייגט דעם יאך פון אקער דיא פרה אדוקה אפילו געארבעט ווערט זיא שוין פסול. און אנדערע ארבעט יערט זיא אנדערש גיט פסול סיידין זיא ארבעט פיצד וויא אזויא קשר עליה העול אף על פי שלא הרש' בה פסולה אויב ער האט צוא געבונדן דעם יאך צו דיא פרה אדוקה אפילו ער האט מיט דיא פרה אדוקה גיט געאקערט פון דעסט ווענין איז דיא פרה אדוקה פסול גינארין הגניסה לידש אויב ער האט אריין געפירט דיא פרה אדוקה זיא זאל דרעשין דיא הגבואה צו אמצוה, און ער האט אקער גיט געקענט נוייל חתוב כלאו מנה איהר דער פסוק רעכינט אויף איהם צא את חילם און דער מענטש וואס האט מורא פאר פראכטונגען אין הארצין און לערינט הורה און מוהט מצות און מעשים טובים :

איז ארום געפלונין פון איהר די נשמה, און איז גישטארבין דורך יצחק לעולם יום אחד מס' כי שמא אין עשיין לו גם אייביג זאל אמענטש אנמלויפן פון אנס, ער זאל זיך גיט שפעלין אין אספקה און זיך פארלאזן נאט וועט מיט איהם מאן אנס. ווארום מאקער וועט הקב"ה מיט איהם גיט וועלן סאהן אנס וואס עשיין לו גם מניין לו מכותיו און אויב מען מוהט מיט איהם אנס רעכינט מען איהם אפ פון דעם זכות פון זינע מצות גדול וכות יפה תואר המתגבר על יצרו ויהר משאני יפה לפי שאינו מקובל לנשים און דער מענטש וואס איז שוין און ער שטארקט זיך ארויף זיין יצר הרע און איז גיט מונה וועט ער האבן קער שכל וויא דער מענטש וואס איז גיט שוין און איז אויך גיט בונגה. ווארום דעם ארבעט וואס איז גיט שוין און איז גיט מונה, קען זיין נוייל די נוייער האבן זיך גיט גינאלט בהעפטיין מיט איהם דריבער האט ער גיט מונה גיווען. אקער אז זייא וואלטיין וועלן זיך באהעפטן מיט איהם וואלט ער מיט זיי מונה גיווען. אקער דער מענטש וואס איז שוין און וואלט גיקענט מונה זיין און איז גיט מונה. איז זיין זכות גרויס גדול וכות עני הסחור אברה לבעלים ויהר משיר אויב אארעם מאן האט פעעס געפונען געלט ארעד אטייערע זאך און ער גיט דיאס אנוועק צוא דעם מענטש וואס האט פארלארן. איז זיין זכות גרעסער וויא ארייקער מענטש געפינט און גיט אנוועק ויהר עניש הגשיר שאני מחויר ויהר פניו און אויב ארייקער מענטש געפינט און גיט גיט אנוועק, איז זיין עבירה גרעסער פון אארעם מאן וואס גיט גיט אנוועק וואס ער האט געפונען הכל לפי הטהרה והא השקר וואס מעהר טרחה דער מענטש האט ביי אמצוה, איז גרעסער זיין שכל ופל פי הפתקה הסוכה און וואס הייליגער זינע כחשבות, פראכטונגען זענען גיווען אין די הורה און מצות, איז ארייקער זיין שכל חשב לנכות את הרבים ולא יכול שאין שמייען לו אייקער האט געטראכט פריינגען פיל מענטשין זייא האבין איהם גיט גינאלט פאלגן מפלה עלי גלייך וויא ער וואלט זייא מונה גיווען ויהר איהם נאט מוהט ער ביידע זאכין ער פראכט הייליגע פראכטונגען אין הארצין און לערינט הורה און מוהט מצות און מעשים טובים :

נפסלת עד שיהוש בה, וכן כל כיוצא בזה. רכב עליה, נשען עליה, נתלה בזנבה, ועבר בה את הנהר, קפל עליה את המסורה, נתן טליתו עליה, נתן עליה כסות של שקים, פסולה. קשרה במסורה, אם היתה מסורה וצריכה שמירה כשרה, ואם לאו פסולה. שכל שמירה שאינה צריכה משוי הוא. עשה לה סנדל שלא תחליק. פירש טליתו עליה כפני הרכיבים כשרה, זה הכלל כל שהוא לצרכה כשרה, שנאמר אשר לא עובד בה שאם כלאכה מאליה או שעלה עליה עול מאליו כשרה, אם לרצונו כשרה, שנאמר אשר לא עובד בה שאם עובד בה לרצונו ה"ו כמי שעבד בה. לפוכך אם שכן עליה עוף כשרה, עלה עליה זכר פסולה. ואין צורך ל מ שהמסורת פסולה. הכניסה לרביקה ורשה מאליה כשרה. הכניסה כדי שהינק ותירוש פסולה, שהרי עשה רצונו. וכן כל כיוצא בזה:

לְצַרְחָה כְּשֵׁרָה לְצַרְחָה אַחֵר פְּסִילָה דָאָם אִיז דָּעַר כְּלָל אֲלֵע
 זֶאָכִין וְזָאָם מֵעַן כְּוָהֶם מִיִּם דִּי פְרָה אֲדוּקָה אִיז
 דָאָם דָּאָרְף קַעַן פֿון אֲיַדְעֵמֶנְעִין אִיז זֵיא קָשֶׁר .
 אִיז אִיזֵב מֵעַן דָּאָרְף דָאָם וְעֵינִין אִיזֵין אֲנֵדְרֵיִן אִיז
 זֵיא פְסוּל נְעִישָׁת בַּה מְלָאָכָה פְּאַלִּיָּה אִיזֵב עֵם אִיז
 גִּיטָאָן גִּיטָאָרִין אֲמִלְאָכָה מִיִּם דִּי פְרָה אֲדוּקָה פֿון
 זֶיך אֲלֵיִן עֵם אִיז אַרְזִיפֶנְעֶפֶאָלִין אַמְשָׂא אִיזֵב דִּיא
 פְרָה אֲדוּקָה . דָּעַר בְּעַל הַבַּיִת הָאֵם גִּיט גִּעוּוֹאָקֵט
 פֿון דִּי מְלָאָכָה אִו שְׁעָלָה עֲלֶיהָ עוֹל פְּאַלִּיָּה כְּשֵׁרָה אֲדָרַע
 עֵם אִיז אַרְזִיף גֶּעֶפֶאָלִין אַיָּאָה פֿון אַ אֲקָעַר אִיזֵב דִּי
 פְרָה אֲדוּקָה . אִיז דָּעַר בְּעַל הַבַּיִת הָאֵם גִּיט גֵּעַד
 וּוּאָקֵט . אִיז דִּי פְרָה אֲדוּקָה קָשֶׁר אִם לְרִצוּנוֹ פְּסִילָה
 אִיזֵב עֵם אִיז גִּיטָעֵן מִיִּם דָּעַם וּוִילְעַן פֿון בְּעַל הַבַּיִת
 אִיז דִּי פְרָה אֲדוּקָה פְסוּל שְׁנָאָר וְזָאָרֵם עֵם שְׁמִיִּים
 אִיזֵין פְסוּק אֲשֶׁר לֹא עוֹבֵד בַּה עֵם אִיז גִּיט גִּיטָאָן גִּיטָאָרִין
 מִיִּם אִיזֵב אֲמִלְאָכָה , אֲפִילוֹ פֿון זֶיך אֲלֵיִן אִיז אִיזֵב
 גִּיט גִּיטָאָן גִּיטָאָרִין מִיִּם אִיזֵב אֲמִלְאָכָה . אִיז זֵיא
 קָשֶׁר שָׂאָם עוֹבֵד בַּה לְרִצוּנוֹ אִיזֵב אִיזֵב מִיִּם אִיזֵב אִיז
 גִּיטָאָן גִּיטָאָרִין אֲמִלְאָכָה אֲפִילוֹ פֿון זֶיך אֲלֵיִן נָאָר
 עֵם אִיז גִּיטָעֵן מִיִּם זֵיא וּוִילְעַן חֲרִי זֶה כְּפֹ שְׁנָדָה בַּה
 אִיז גְּלִיִּיך וּוִיא עַד אֲלֵיִן וְזָאָרֵם מִיִּם אִיזֵב אִיזֵב אִיזֵב
 דִּי מְלָאָכָה . אִיז דִּי פְרָה אֲדוּקָה פְסוּל לְפִיכָה אִם שָׂבֹ
 עֲלֶיהָ עוֹף כְּשֵׁרָה דְרִיבְעָר אִיז דָּעַר דִּין אִיזֵב אַעוֹף
 הָאֵם גֶּעֶרְהֵם אִיזֵב דִּיא פְרָה אֲדוּקָה אִיז זֵיא קָשֶׁר
 גְּלָה עֲלֶיהָ זָכַר פְּסִילָה אִיזֵב אֲזָכַר [וְאַקָס] אִיז אַרְזִיף
 גֶּעֶקוּקָעֵן אִיזֵב אִיזֵב אִיזֵב אִיזֵב אִיזֵב אִיזֵב אִיזֵב אִיזֵב
 אִיז זֵיא פְסוּל וְאִין צִדִּיק לִישֶׁר שְׁהִמְעִבְרַת פְּסִילָה אִיזֵב דִּי
 פְרָה אֲדוּקָה אִיז כְּעוּבְרַת אִיז זֵיא גֶעוּוִים פְסוּל
 הַכְּנִיסָה לְרִבְקָה וְרִשָׁה פְּאַלִּיָּה כְּשֵׁרָה אִיזֵב דָּעַר בְּעַל הַבַּיִת
 הָאֵם אַרְיִין גֶּעֶפֶרִיט דִּי פְרָה אֲדוּקָה אִיז אֲשִׁפִּיכֵלְעַר
 זֵיא זָאל דָאָרְף זֵיִן . אִיז דָאָרְף מִיִּם אִיז גִּילְעַן אֲזָכַר
 גִּיטָאָן שְׁנַעֵנֶה הַבּוּאָה . אִיז דִּיא פְרָה אֲדוּקָה הָאֵם
 אֲלֵיִן גִּיטָאָרִין דִּיא הַבּוּאָה . אִיז זֵיא קָשֶׁר הַכְּנִיסָה
 כְּדִי שְׁתִּיֵק וְתִירֵשׁ פְּסִילָה אִיזֵב עַד הָאֵם אַרְיִין גַּעַר
 כְּבִינְגֵט דִּיא פְרָה אֲדוּקָה זֵיא זָאל זֵיִנִין אִיז זָאל
 דְרִעֲשִׁין דִּיא הַבּוּאָה אִיז זֵיא פְסוּל שְׁתִּיֵשָׁה רְצוּנוֹ
 וְזָאָרֵם זֵיא הָאֵם גִּיטָאָן זֵיִן וּוִילְעַן וְכֹן כֹּל כִּיּוּצָא בַּה
 אִיז אֲלֵע זֶאָכִין וְזָאָם גִּיטָעֵן גִּיטָאָן גִּיטָאָרִין מִיִּם
 אִיזֵב אֲגִילְיִיכִין וּוִיא דָאָ שְׁמִיִּים . וְעַנְעַן דִּיא רִינֵים
 גְּלִיִּיך . וְעוֹן דִּי פְרָה אֲדוּקָה אִיז קָשֶׁר אֲדָרַע פְסוּל :

אִיזֵב נִפְסַלְתָּ עַד שִׂדּוּשׁ בַּה וְעֵרַט וְיֵא אֲנֵדְרַעֲשׁ
 גִּיט פְסוּל מִיִּדִין עַד דְרִעֲשֵׁט מִיִּם אִיזֵב וְכֹן כֹּל
 כִּיּוּצָא בַּה אִיז אִיזֵב אִיז דָּעַר דִּין בְּיֵי אֲלֵע אֲנֵדְרַעֲשׁ
 אַרְבַּעַט אֲנֵעֲלֵכֶע . דִּי פְרָה אֲדוּקָה וְעֵרַט אֲנֵדְרַעֲשׁ
 גִּיט פְסוּל מִיִּדִין זֵיא הָאֵם שׁוֹיִן גֶּעֶאֲרַבַּעַט רַבֵּב
 עֲלֶיהָ אִו עַד הָאֵם גֶּעֶרְמִעַן אִיזֵב דִּיא פְרָה אֲדוּקָה
 נִשְׁעָן עֲלֶיהָ אֲדָרַע עַד הָאֵם זֶיך אֲנֵעֲלַעֲלֵנְהָ אִיזֵב דִּי
 פְרָה אֲדוּקָה נִתְּלָה בְּנִקְבָה וְעוֹבֵד בַּה אִתּ הַקָּדָה אִיזֵב
 אִיזֵבֵנֵר הָאֵם גֶּעֶהֲאֲלִמֵּן דָּעַם וּוִיִּדִיל פֿון דִּי פְרָה
 אֲדוּקָה . אִיז דִּיא פְרָה אֲדוּקָה אִיז אַרְיִבְעַר
 גֶּעֶשׁוּוֹאָמֵעֵן אֲמִיָּיָה , אִיז דִּירֶךְ דָּעַם וּוִיא עֵם
 הָאֵם זֶיך פֶּעֶקֶט גֶּעֶהֲאֲלִמֵּן אִן דָּעַם וּוִיִּדִיל אִיז
 עַד אִיזֵב אֲרִיבְעַר גֶּעֶשׁוּוֹאָמֵעֵן דָּעַם מִיָּיָה , וּוִיִּיל
 דִּיא פְרָה אֲדוּקָה הָאֵם אִיזֵב אִיזֵב מִיִּם גִּישְׁלַעֲפֶט
 אִיזֵבֵנֵר דָּעַם וּוּאָקֵר . אִיז דִּיא פְרָה אֲדוּקָה פְסוּל
 קָפַל עֲלֶיהָ אִתּ הַמְסוּרָה עַד הָאֵם אַרְזִיפֶנְעוּיִקוּלֵט אִיזֵב
 דִּיא פְרָה אֲדוּקָה אֲשֶׁרִיבֵק נִתְּן פְּלִיתוֹ עֲלֶיהָ אֲדָרַע
 עַד הָאֵם גֶּעֶלִינְט וּוִיִן קֶלִיד אִיזֵב דִּי פְרָה אֲדוּקָה
 אִיז דִּיא פְרָה אֲדוּקָה פְסוּל נִתְּן עֲלֶיהָ כִּבְשֵׁת שֶׁל שִׁקִּים
 פְּסִילָה אִיזֵב עַד הָאֵם גֶּעֶלִינְט אִיזֵב דִּיא פְרָה
 אֲדוּקָה אֲבִינְטִיל זַעַק , אִיז דִּיא פְרָה אֲדוּקָה פְסוּל
 קָשֶׁרָה בְּמִסְפָּה אִיזֵב עַד הָאֵם דִּיא פְרָה אֲדוּקָה צו
 גֶּעֶבּוּדִין מִיִּם אֲשֶׁרִיבֵק צו אַבּוּים אֲדָרַע צו
 אַוּוּאָקֵט אִם הִקִּיָּה מְסוּרָת וְצִרְיָה שְׂפִירָה כְּשֵׁרָה אִיזֵב דִּי
 פְרָה אֲדוּקָה אִיז גִּיטָעֵן וּוִיִּלְד אִיז מֵעַן הָאֵם אִיז
 גֶּעֶאֲרַבַּעַט הִיטִין זֵיא זָאל גִּיט אֲנִמְלִיפִין . דְרִיבְעַר
 הָאֵם מֵעַן זֵיא צו גֶּעֶבּוּדִין מִיִּם אֲשֶׁרִיבֵק , אִיז זֵיא
 קָשֶׁר זָאָם לֹא פְסִילָה אִיז אִיזֵב מֵעַן וּוּאָלֵט אִיז גִּיט
 צו גֶּעֶבּוּדִין וּוּאָלֵט זֵיא אִיזֵב גִּיט אֲנִמְלִיפִין , אִיז
 דִּיא פְרָה אֲדוּקָה פְסוּל שְׁבַל שְׂמִירָה שְׂאִינָה צִרְיָה שְׂשׂוּ
 זֵיא אֲלֵע וְזֶאָכִין וְזָאָם מֵעַן לִינְט אִיזֵב דִּיא פְרָה
 וְזָאָם זֵיא זֵיִן גֶּעִהִים , אִיז מֵעַן דָּאָרְף דָאָם גָּאָר גִּיט
 גִּיטָעֵן דִּיא זֶאָכִין אִיזֵב דִּיא פְרָה אֲמִשׂוּי , אִיז דִּיא
 פְרָה וְעֵרַט פְסוּל עִשָׂה לֹה כְּבִיל שְׁלֹא תַחֲלוֹק אִיזֵב עַד
 הָאֵם גֶּעֶמַקֵט שִׁיך אִיז הָאֵם אֲגִינְטָאָן דִּי שִׁיך
 אִיזֵב דִּי מִיִּם פֿון דִּי פְרָה אֲדוּקָה זֵיא זָאל זֶיך גִּיט
 אִיזֵב לְמִשְׁעוֹן . אִיז דִּי פְרָה אֲדוּקָה קָשֶׁר פִּירֵשׁ פְּלִיתוֹ
 עֲלֶיהָ כְּפִנֵי הַכְּנִיסָה כְּשֵׁרָה אִיזֵב עַד הָאֵם כְּאֵדְעֵקֵט דִּי
 פְרָה אֲדוּקָה מִיִּם אֲקָלִיד דִּי פִּלְגִיעַן וְאֵלִין זֵיא גִּיט
 בִּיִּקוּן . אִיז דִּי פְרָה אֲדוּקָה קָשֶׁר זֶה תְּהִלָּה לֵךְ שְׂשׂוּ

לחמשיך מלת ד'יא יהודה נפשי ית יהו יהודה רית יוד הא ואו הא נשמה יהוה חיה יהודה ו דמלוי וו אל שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולם :

וְכָל אִישׁ יָנַע עַד-פְּנֵי הַשָּׂדֶה בַּחֲלֵל-רֵב אוּ בַמַּת אוּ-בַעֲצֵם אָדָם אוּ בַקֶּבֶר יִטְמָא שְׁבַעַת יָמִים: וְלָקְחוּ לְטִמְאָה מֵעַפֵּר שְׂרָפַת הַחֲטָאִת וְנָתַן עָלָיו מִיּוֹם חַיִּים אֶרֶץ כְּלִי: שְׁנֵי יָדָי וְלָקַח אֲזוּב וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ טְהוֹר וְהִזָּה עַד-הָאֵהָל וְעַל-כַּד הַכְּלִים וְעַל-הַנִּפְשׁוֹת אֲשֶׁר הִיוּ שֵׁם וְעַד-הַנֶּגַע בַּעֲצֵם אוּ בַחֲלָל אוּ בַמַּת אוּ בַקֶּבֶר: יָם וְהִזָּה הַטְּהוֹר

פו וכל די יקרב על אפי חקלא בקמיל חרבא או במיתא או בגרמא דאנשא או בקברא יהא מסאב שבעא יומין: וינסבון לדמסאב מעפר יקידת חטאתא וימן עלוהי מי מפוע למן: וינסב אזובא ויטבול במיא נבר דכי וידי על משכנא ועל כל מניא ועל נפשחא די הוו תמן ועל דיקרב פגרמא או בקמילא או במיתא או בקברא: ים וידי

ת"א וכל אשר יגע. מוכ כו מולין טב: בחלל חרב. שבת קט פסחים יד טט מולין ב: ולקחו למטה. יומא נג מוכה לה יכמות עב סוסה מז מולין פה תמורכ יב: ומתן עליו מיס חיים. כדס חד: וכל סנגע פסלס. מוכ כו: ויזה הסוסר. יומא יד ולקח אזוב. יומא נג סוכה לו זכמים נג מנחות ז: ועל הספסות. כדס נג: ויזה הסוסר. יומא יד נג מניגלה כ יכמות עב מוכ סא קירושין כס פג זכמים יו:

בעל המורים
(זו) אל כל. ב' צבא. ומתן עליו מיס חיים אל כל. וסודך ואל הורק מעלי אל כל. סלריך שחא חיומן ככלי ואל שיוריקס אינו מטמא אלא במגע:

רש"י
(זו) על פני השדה. (מולין עב) רבותינו דרשו לרבות גולל ודופק א ופשוטו על פני השדה שאין שם אהל מעמא רעת זקנים מבעלי הת ספות לכו למיט. וגם נקלחת מן מיט. שנאמר עין מיט סיה אל כל כלי יכסן עליו ישראל:

למטה. יומא נג מוכה לה יכמות עב סוסה מז מולין פה תמורכ יב: ומתן עליו מיס חיים. כדס חד: וכל סנגע פסלס. מוכ כו: ויזה הסוסר. יומא יד ולקח אזוב. יומא נג סוכה לו זכמים נג מנחות ז: ועל הספסות. כדס נג: ויזה הסוסר. יומא יד נג מניגלה כ יכמות עב מוכ סא קירושין כס פג זכמים יו:

רשב"ם
(פו) וכל איש יגע על פני השדה. כלומר הבא אל האהל שהבת בו טמא בלא נגיעה, אבל אם הבת על פני השדה ולא באהל

שפתי חכמים
א טבוב פממיס סס על פני השדה. גולל הוא סוף סטמן על ספחון לכיסוי, ולמקן שדפסות קרי לם דופק (רש"י כמנהגין סרך נעמר סד"ן). וי"מ גולל הוא המצבה כדמכיר וגללו אה רעת זקנים מבעלי הת ספות לכו למיט. וגם נקלחת מן מיט. שנאמר עין מיט סיה אל כל כלי יכסן עליו ישראל שנקלחת מיט, כד"ל הוי כל נמא

פירוש לתורת אלהים

זמ) וכל אשר יגע אונ אלץ נואם וועם אן רירען על אויף דעם פערד אונ גיט אין אשמוב בחלל ריב אין אדערשלאנגענעם פון אשונערד או אדער ער נועם אן רירען אמוימין או אדער אביין פון אגענגטיג או אדער איין קבר: טמא זאל ער טמא ויין זיבין טמא: (י"ח) ולקחו למטה אונ מען זאל געבען צו דעם אום ריינעם מעשר פון דעם אש פון דער פרה אדומה אונ זאל אריין לייגן אין איין כלי וייתן אונ ער זאל געבין אויף דעם אש מיט חיים קנועלענדיגע וואסער אל כלי אין דער כלי: (י"ח) ולקח מצות השם מעהכין למטה ועממאן למסור מסוה לומן שנאמר ויזה הסוסר פון דיא פלה אדומה אויף אפמא. דער גמא ווערם פירר אונ דער נואם שפריצם ווערם קמא:

(י"ט) [שטט] [עשה סכס] לסיום מימי חיות חסר ספיה סל סממא וגו' ונזה מי סכס יכסס עגדיו: ותהו הקיור על הפסא וגו' וראם איז אפצות עשהו דער דין איז דער מענטש וואס שפריצם די וואסער מיט די אש

עַרְיָתָא בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבְיוֹם
 הַשְּׁבִיעִי וְחָטְאוּ בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי
 וּכְבֹס בְּגָדוֹ וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהַר
 בְּעָרְבֵי : וְאִישׁ אֲשֶׁר יִטְמָא וְלֹא
 יִתְחַטֵּא וּנְכָרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִתּוֹךְ
 הַקֹּהֵל כִּי אֶת־מִקְדָּשׁ יְהוָה טָמָא
 מִי נִדָּה לֹא־זֹרֵק עָלָיו טָמָא הוּא :
 כִּי וְהִיתָה לָהֶם לַחֲקֵת עוֹלָם וּמִזֶּה
 מִי־הַנִּדָּה יִכָּבֵס בְּגָדוֹ וְהִנְגַע
 בְּמִי הַנִּדָּה יִטְמָא עַד־הָעָרֶב :

דכתיב על מסאבא ביומא
 תליתאה וביומא
 שביעאה וידפניה
 ביומא שביעאה ויצבע
 לבושהו ויסחי במי
 ונדפי ברמשא : כ ובר
 די יסתאב ולא ידי
 עלוהי וישתיעי אנשא
 ההוא מנוקהלא אריית
 מקדשא דני סאיב מי
 אדיותא לא אדריקו
 עלוהי מסאב הוא :
 כ ויתבי דהון לקים
 עלם ודידי מי אדיותא
 יצבע לבושהו ודיקרב
 דמי אדיותא יהי
 מסאב עד רמשא :

ת"א ויש אשר יטמא : ויכיר סא מכות מ עכריג : ונכרתה הנפש : טויוס ט : כי אם מקדש ה' טמא : מכות יד שטופות טז : ומוס מי סנה : וימא יד :

מכלי אל כלי : (כא) בני : (כב) בני הנדה, אך בני נדה, בני יחמסא, בני מריבא קדש, בני סירון, אם הסרחתי בני שלג. וסו סה שדשו וימאר סלמו רכסן אל אשוי סלכא סכיון סבא משה לכלל כעס כל לכלל פטוס ששכח להורוח לסס סלכות גינול, וסו בני מריבא, כיון סבא לכלל מריבס טעס בני נדה. בני סירון לומר סחי סירון כפי נדה וזריכיס ארבעיס סהס. וסיונו דרפס דף סה) נטכיל נכווח סמא יככו סוטסין על סוחלני וסין ספסריג דרך זחילס. בני שלג לומר שטכיון לטכוס פקוס משלג, דלוחיא ספי' דמסכס מןסולס. סטיוו אכשי מרדס על כפי יסמעאל סהיס אומר לסס ללו וסכיולו שלג וסשו פקוס ספסלס :

שפתי חכמים
 סלכין, ודופס סוס כפי סרלסון : ב כ"ל וכי דוקס ססרסו ביוס ז' סכל יוסכ מיוס סו' סין יכול לסכר סרדכס ק"ו סוס וסכרס דלס כל לסשטעין קרס ללס דגמר ספסרו ביוס ז' לסוסקי ססוס מו' וכלול סחי סמס ססרו : ג ר"ל סס לסלמר גדי מקדס שססור ליכנס ספסולס ק"ו סמסין דסוס כמסס סמסין סמססס, וסכין אלו לסמר מוסין ולל לסמר מקדס סיוסי סמסין עי סמסין סוס סיוסי סמססן סמסין סמססס משי"כ סקקדס סלס נעסס סמסין סמססס וסל סלמר מקדס סר"ח מוס סמקדס ססוס קדוסס טולס משי"כ סמסין סמסין קדוסס טולס סלס לפי סמס קמ"ל : ד מרדכיס וסוס ססכור על סמסס ספסיל ססוס סכור דלס סמס סוס א"כ סמססל סח ספסס סלל לומר סף ע"ס ססוס ססור סוה' דמס"כ סנינס ר"ל סל סקלס על מוס דרביסיס וסל סח"כ סחיב וססנס בני נדה יסמס עד סכריב סלסמל סחי' יס בו שיור מוס סמס וסל סוס סול כוסל ל' למכס וסנינס יס בו ספסל גרין כיוסס נגדיס סכאי"כ סנינס דסכס ל' סרין כיוסס נגדיס וסל סמס וסל סנינס דגדיס סמליו סני' לל' נגד כלי סנינס בו סמס וס סמס סחיבורו סמסמלון וסל דיקס סליו דמסססל סס סליו סמסס סחיבורו סמסמלון וסל סמס סמסל' סמסס סמסס סנינו סמססל סלל ללוקך סיוסי וסל לסכר סנינס מליון סכוריו סמס וסמסל, סרלס"ס : ג ר"ל כיון נמסו סולס א"כ ס"ל סנינס דגדין ספסרל לכלול נעס וססל יוד וכלן סליו סלל סכין סו' :

המה סס סניניה : (יט) וחסא ביום השביעי. (ספרי)
 הוא גמר ב סכרו : (כ) ואיש אשר יטמא וגו'.
 כסלמר מקדס למה לסמר ג מוסין וכי' כלחילס
 סכוסעס (דף עו) : (כא) ומוס מי הנדה (נדה ע
 יומל יד) רכוינו סמסו סמסו סמסו עסור ד ווס כל
 ללמר סהטסל מי ה סקלס עמל סומלס סמורה
 למסל סגדיס סמליו משי"כ סנינס ווס סהוליוו לסלון
 מזה לומר קר סליון סמסמלון עד סיהל כן שיסור
 סוסל : והנוגע וגו' יטמא. וסין סקון ו כסוס סגדיס :

דקרא ומוס וגו' כל ללמר סהטסל סמל סל סוסל כעסור מוס וסל יס בו שיור מוס סמס וסל סוס סול כוסל ל' למכס וסנינס יס בו ספסל גרין כיוסס נגדיס סכאי"כ סנינס דסכס ל' סרין כיוסס נגדיס וסל סמס וסל סנינס דגדיס סמליו סני' לל' נגד כלי סנינס בו סמס וס סמס סחיבורו סמסמלון וסל דיקס סליו דמסססל סס סליו סמסס סחיבורו סמסמלון וסל סמס סמסל' סמסס סנינו סמססל סלל ללוקך סיוסי וסל לסכר סנינס מליון סכוריו סמס וסמסל, סרלס"ס : ג ר"ל כיון נמסו סולס א"כ ס"ל סנינס דגדין ספסרל לכלול נעס וססל יוד וכלן סליו סלל סכין סו' :

פירוש לתורה אל הים
 (יט) וחסא וסר דער ריינגע סענטש
 זאל שפרייטען אויף דעם אוקריינישן ביום השלישי
 אין דעם דריטען טאג און אין דעם זיבעטן טאג
 וחסא און ער זאל איהם רייניגען אין דעם זיבעטן
 טאג, אין דעם זיבעטן טאג ווערט ער קהור ונס
 נגדיו און ער זאל וואשן זיגע קליידער ורחץ במים
 און ער זאל זיך וואשן אין וואסער ויחד גרבי
 נעט ער כיון זיין אין דעם אָבניט : (כ) ואיש און
 אקענטש וועט וואשן ווערין ולא יטמא אינ ער
 וועט זיך ניש רייניגן דס הייסט מען נעט אויף אים
 ניש שפרייטען די וואסר סייט דאש פון דער פרה

אדוקא און ער נעט אריין גיין אין ביהמ' קרייז
 זאל דאס נפש פון זיין ווערין פון דעם און
 זאמלונג פון די ישראל כי נוארים ער האט מטמא
 גינען דעם מקדש פון נאט פי נדה די שפרענגע
 דיגע וואסער איז אויף איהם ניש גישפריינגט
 גינארין ספא היא איז ער טמא : (כא) ויהיה און עם
 זאל גיין דים צו גיין לחץ עליו צו אגינען אויף
 אייביג ויזה אינ דער וואס שפריינגט סיס דעם
 שפריינגדיגן וואסר יכנס גדידי זאל ער אויך וואשן
 זיגע קליידער ויחננו און דער וואס ריקס אן דעם
 שפריינגדיגן וואסר יסא : זאל ער מטמא זיין כי אבינט

לחמשך מ'ה ר'א צבאות נמש צ צב צבא צבאו צבאות רח ידוה נשמה רגצה ארני נשמה דודר יתנה חיה יחידה רגצה יתנה חיה יחידה דודר אל שם ב'ן שבעשית:

א כי בעלותם ממצרים וילך ישראל במדבר ער-
יסוסף ויבא קדשה: ב וישלח ישראל מלאכים ו
אל-מלך אדום לאמר אעפרה-נא בארצה ולא
שמע מלך אדום וגם אל-מלך מואב שלח ולא
אבה וישב ישראל בקדש: וילך במדבר ויסב
את-ארץ אדום ואת-ארץ מואב ויבא ממוזרח
שמש לארץ מואב ויהנון בעבר ארנון ולא-באו
בגבול מואב כי ארנון גבול מואב: וישלח
ישראל מלאכים אל-סיתון מלך-האמרי מלך חשבון
ויאמר לו ישראל נעפרה-נא בארצה ער-מקומי:
ו ולא-האמין סיתון את-ישראל עבר בגבול ויאסף
סיתון את-כל-עמו ויחנו ביהצה וילחם עמ-
ישראל: ויתן יהוה אלהי-ישראל את-סיתון
ואת-כר-עמו ביד ישראל ויבוס ויירש ישראל
את כל-ארץ האמרי וישב הארץ ההיא:

(א) ארי קמסקהון קמקרים
נאוה ישראל קמקרא ער
קמא דסוף ואתא קמקם:
(ב) ושלח ישראל אנדון
לות מלכא דאדום קמקיר
אעבר קעון בארעה ולא שמע
מלכא דאדום ואף לות
מלכא דמואב שלח ולא
קבל ויסיב ישראל קמקם:
(ג) ואל קמקרא וקמפי ית
ארע אדום ויה ארע מואב
ואתו ממרגה שקשא לארעא
דמואב ושרו בעברא דארנון
ולא עלו בתחום מואב ארי
ארנון תחום מואב: (ד) ושלח
ישראל אנדון לות סיתון
מלכא דאמוריאה מלכא
דחשבון ואמר ליה ישראל
דעבר קעון בארעה עד אתרי:
ה ולא הימין סיתון ית ישראל
קמקבר בתחומיה וקנש
סיתון ית כל עמיה ושרו ביהצה ואניח קמקא עם ישראל: ו יוסר יי אלהא דישאל ית
סיתון ית כל עמיה בידא דישאל וקחונן ורית ישראל ית כל ארע אמוריאה יחביב ארעא ההיא:

מצודת דוד
(ג) אטכרס נל. נכוס אל ארן כעסן. (ג) מעזרה טמש.
כעזכס של מואב: כי ארנון ונו'. ארנון הוא סתמה
גבול מואב וטסס חנו כסטכר סוס: (ד) מד מוקפי. ארן כעסן
מקום אשר נפו לי ס': (ה) ולא אטעין. כי לכמוסו כל ויכסו אלו:
דעם פירוש עברי שמיש נעשים מען בימי דער המפרדה פון דער וואך:

כתובים החלים צא

לחמשך מסוד ומלכות ר'א שון דלת יוד נמש שון שון דלת שון דלת יוד רח יאהרונה נשמה דיסר א אר
ארנ ארני נמש ארני רח אלף דלת נח יוד נשמה דמלכות יו הו וו דה חיה יחידה דיסר יתנה חיה יחידה
דמלכות אל שם ב'ן שבעשית:

א אמר ליהוה מחסי ומצודתי אלהי אבשה-בו: ב כי הוא
יצילך מפח יקוש מדבר היות: ג באברתו ויסף לך ותחת
יפיצנה שלמה ברי מפחא ומקלא ממוקא ואתרנשקא: ד בגלל שכנסיה ושלל עלה ותחוח
מצודת דוד

א אמר דוד אימר ליהוה צדי
יקרה חוקפי אלהי אכליה
במיסריה: ב ארום הוא
ותחוח

(6) אומכ לה'. אומכ פני ין בעטור ס' אשכ הוא מחסו ונו':
(ג) כי הוא יצילך. אשכ הוא יצילך טסס סליכד ומדכ
ספעטכ: (ג) אטכנסו. ככנסיו וסוכן ויג פטין: אטמט. אמתח
(א) אומר לה' מחסי ומצודתי אלהי אבשה בו איה וועל
ואנין פון ווענין הקב"ה וואס ער איז
מיין בעשיצער אני ער איז מיין פעסטונג ער איז
מיין נאט וואס איה פאר'יקער מיה אויף איהם.
וואס וועל איה ואנין פון ווינעקטוענין: (ב) כי הוא
יצילך מפח יקוש מדבר היות ער וועט דיה גענוים
רעקטין פון דייא נעצין וואס מענטשין האבין

(כ) כי הוא יצילך. לכל אחד וא' הוא אומר: יקר
מלכון מוקס: מדבר הוות. הסוס: (ג) באברתו.
פירוש עברי שמיש
אויסקעשפרייט פון ביינעקטוענין דיה צו פאנגען.
דאס מיינט קען הקב"ה וועט דיה רעקטין פון
אלע שלעקסם וואס מענטשין קענען דיר שאהן.
אונ הקב"ה וועט דיה רעקטין פון דייא היסקעלשע
שקראף. אויב עם וועט זיין אפעקס ואמקפהו
וואס וועט צו ברעכין מענטשין. אקער דיר וועט

ותהיה מלל קביה תתרחין
 קריא ועגילא דתמנותיה :
 ד לא תחל מן דלוחא
 דמוזיק דאולין כלילא
 מן נררא דמלאך מוהא
 דשבי ביקמא : ה מן מוהא די בקבלא מבלך ססיעת
 שידין דמחבלין במיתרא : י מדבר שקא דקודשא
 יפלן מן סטר שקאלך אלפא וריבבותא מן ימינה דההי לא יקרבו לן לסגין :

בסמחה היא כלנס וסמחה : (ד) לא מינס . על כי יסוך עיניך
 לא תירא מפחד סגדים כסתיים כלנס : מתן . מחדש המעוסף
 כיום כחן : (ה) מדבר . מן המזיק דבר הסולך כסופל : מקסל .
 מן המזיק קטב הסודל נספוס כנס כסתיים : (ו) יסול . מן
 סל כנס הדבר יסול אמיס כריס מחדך ומעיה מ"ע אלין
 לא יגש הדבר הסול ולא ייקרן :

מסורת דוד

רש"י

כנפיו: יסך . יסוכך : תחסה . תחכסה : צנה ומחרה .
 המסכב את האדם : אמרו . האמת שלו : (ז) מחץ יעוף
 יומם . עד המעופף כחן : (ח) מדבר . מקטב . שמת
 שדים הם : יסודל : יסודל : (י) יפול . מצדך .
 הממהלך : אליר לא יגש . להעיק :

פירוש ע"מ

קובען . אונ ויאי וענען געקובען אויאי וויא עם
 קובט אנאך אין דיא פינסקערע נאכט . אונ דוא
 וועסט קיין מורא האבין פתין יעדף יום פאר דיא
 פילין וואס פלייען כיי מאג , פאר די אומגליקין
 וואס קומען ווען אלע מענטשין זעהן אונ ווייסן
 אז זיי וועלין קומען : (ה) מדבר באפלי הילד . עם
 זענען דיא אנעלכע קראנקטייטן וואס נגבגן זיך
 אריין אין דעם מענטש אונ עם גייט אין דעם
 מענטש ארום אלאנגע צייט וואס דער מענטש
 ווייס נאר ניש אז ער איז קראנק , דאס ווערט
 גערופען אדבר (אפעקט) וואס גייט אין דער
 פינסקער , ביי עם ברעכט אויס מיט אקאהל
 אגריסקע קראנקייט פאכט ישוד צעהרס פון דעם
 פארשטיירונג וואס גייט אין מיטן מאג , אפעקט
 וואס אלע מענטשין זעהן אז ער געבט אונעק
 אונ פארשטייט מויענערער מענטשין , פון דיא
 בייזע זאכן וועט דורך הקב"ה רעמפין : (ו) יסול
 מצדך אלף וריבב סמינה אמילו דוא וועסט זעהן פון
 דיין לינגע ווייס פאלין מויענערער מענטשין אונ
 פון דיין רעכטע ווייס פאלין זעהן מויענערער
 מענטשין , נאלסטו קיין מורא האבין אלד לא יגש
 צו דיר וועט דער אומגליק גיט קובען :

דאס קיין שארין מאכין : (א) באגריל יעד דך ומח
 כנפיו תחסה אבר איז דער פליגול , כנף זענען דיא
 גרויסע פערערין וואס גייען ארום ליינגער וויא
 דער גליד . אוי וויא דער אדלער וואס קובט צו
 זיין געסט ווא זיינע קליינע קינדל ליגען שפרייט
 ער אויס זיינע פליגול אונ ברעקט זייא אונ מיט
 דיא פערערין וואס זענען אראפ געוויינן ברעקט
 ער זיי ארום אלע ווייסן אונ וויא בעשטיצען זיך
 אין די געסט אוי אין אקסמוב , אויאי וועט
 כביכול ער פושל וויא דאס וועקן מיט זיינע פליגול
 אונ אונטער זיינע גרויסע פערערין פון די פליגול
 וועט ער דורך בשיצען צנה וסיתה אסתי אויף דעם
 אמת פון הקב"ה וואס ער איז מקוים וואס ער
 זאגט , קען אפענטש זיך פארזיכערין אוי ווי ער
 פארזיכערט זיך צו גיהאלפן ווערין דורך דיא
 צווייטעליי פאנצירען וואס זיי הייסן צנה אונ
 סחרה , וואס מען גייט מיט זייא אין אמלחקה ,
 צנה איז אפאנציר וואס מען פאלישטעלט פאר
 דעם פנים אונ דאס הארין , אונ סחרה איז
 אפאנציר וואס גערעכט דעם נאנצין קערפער :
 (ה) דא מורא פפחד לילה דוא וועסט קיין מורא האבין
 פאר דיא ישעקליכע זאכן וואס קומען פלוצלונג
 וואס קיינער האט אויף זייא געעכונט זיי זאלין

משנה סנהדרין פ"ט

ברמנורא

כלו אשמיס דלחא דמלכות דילויס א אל
 ואלו הן הנשרפין . הבא על אשה ובתה , ובת כהן
 שוינתה , יש בכלל אשה ובתה . בתו ובת

ואלו הן הנשרפין הבא על אשה ובתה . על אשה
 שכבר נשא בתה דהייט ממותו : ובת כהן . וכן בת
 כהן שזנתה היא כשרפה : יש בכלל אשה ובתה .
 כלומר כלשה ובתה כתיבא שרפה כהדיו ואיש אשר יקח

פאר ברענען יש בכלל אשה ובתה אין דעם דין וואס
 די הורה האט נישטגעלט אז איינער איז מונה מיט
 זיין ווייבס מוסקער דארף מען פאר ברענען , מיינמ
 קען אויך ביי זיין טאכטער , אז ער האט מונה

פיר פ א ואלו הן הנשרפין די מענטשין דארף מען
 פאר ברענען הבא על אשה ובתה אז
 איינער האט מונה זינען מיט זיין ווייבס מוסקער ,
 מיט זיין שוויגער ובת כהן שוינתה אונ אטאכטער
 פון אפנה אז וויא האט מונה זינען דארף מען איר

את אשה ואת אמה וכו' כגא ישרפו ומינה ילפינן כולוהי הכך נמי דליתנהו כשרפה: בתו. מאלוסינו דלאו בת אשתו
היא דלקייב עליה משום בת אשתו דהא לאו בת אשתו היא: ובת רות ובת בנו. שהיו לו מאלוסינו: בת
אשתו. בין שהיא חורגת: וחבורה. אף ע"ג דתנא לה רישא כהדיא כגא על אשה כגא בתה ולא
מדרשא תתיא אידי דתנא כדך כללה אס חמותו ולא חמיו דלתיא מדרשא תני נמי אגב רהיעא חמותו

כדדייבו: וכבש עליו. אלו
רשעו של חבירו ותקפו בתוך
המים שלא יוכל לבריא רשעו:
שיסור. גיריה: השיך. שהיה
הנחש בידו והולידו והניע
שני הנחש לגוף של חבירו:
ד"י מחייב. דסבר ארס נחש
כשינוי עומד ומכיון שהנחש
שני הנחש כבשרו של חבירו
סוי חללו הרגו והייב: ו
וחכמים פוסרין. דקא
כרי ארס נחש מנמנו הוא
מקיל הלכך לאו חייה קטליה אלא נרמא בעלמא הוא (א) ופטור, והלכה כחכמים: ואמרוהו למיתה. אבל
אמרוהו חתלה למי אפי' נרמא פטור: היקל מזה שהיה. וחזרו ואמרוהו לחיים:

ראובן האם אריין גישמיוסין שמעון אין וואקער
אדער אין פייער היכל געלעה משם און שמעון האם
געקענט ארויס גיין פון דעם וואקער אדער פון
דעם פייער. און ער איז ניש ארויס גינאנגען ופ
און ער איז גישמארבין פסיר דארף קען ניש הרגנן
ראובן שיפת בו את הפלג שיקח בו את הנחש אויב ראובן
האם אנגרייציג ארוינט אדער אשלאנג אויף
שמעון. און זיי האבין איהם געקיסן און ער איז
גישמארבין פסיר דארף קען ניש הרגנן ראובן השיך
בו את הנחש אויב ראובן האם גינומען דעם שלאנג
און האם איהם געקירט צוא שמעון. און האם
גייעניגט דעם שלאנג דיא מויל ביו דיא ציין פון
שלאנג האבין אנגינגען דאס לייב פון שמעון און
אפס גיטאואנ שמעון איז גישמארבין ביי יתד פסיר ר"י
אונטערן דארף הרגנן ראובן. ווייל רבי יהודה האלמ
דער גיפט פון שלאנג איז ציין די ציין. און וויא
ראובן האם אנגערירט זיין פון שלאנג צו די
לייב פון שמעון. איז שוין ארויס גינאנגען דער
גיפט פון שלאנג אין שמעון און עס האם איהם
גיהרגט. איז גלייך וויא ראובן וואלט ציין גיטאון
דעם גיפט פון שלאנג אין דיא לייב פון שמעון
וחכמים פוסים און די חכמים זאגן קען דארף ניש
הרגנן ראובן. ווייל דיא חכמים האלמין דער גיפט
פון שלאנג איז ביי אים אין בויד. און דער שלאנג
בריינגט פון זיך אליין דעם גיפט אין דעם מענטש.
האם קאך ניש ראובן גיבראכט דעם גיפט אין
שמעון. נאר דער שלאנג מפה את חביו בון פאן בון
באריף אז איינער שלאנג איז חכר מיט אשמיין
אדער מיט דעם פויקס ופיהדיה למיתה און דאקאמורם
האבין גישאצט אז ער וועט שמארבין היכל פס
שהיה דער נאך איז די קראנקייט גרינגער גיווארין
ולאית פכא חבירו דער נאך איז די קראנקייט צוריק
שווער גיווארין ופס און ער איז גישמארבין מיט
דארף

גינען מיט אאשה, און זיא האם פון אים גיבארין
אמאקטער, אויב ער איז מינה מיט די אמאקטער
קומט זייא שרפה ופס פמו און אויב ער האם מיט
די אמאקטער ניש מינה גינען. אויב ער איז מינה
מיט די אמאקטערס אמאקטער, קומט זייא אויך
שרפה ופס פמו און אויב ער האם מינה גינען מיט
אאשה. און די אשה האם גיבארין פון אים אווהן,
און דער ווהן האם גיבארין אמאקטער, אויב ער
איז מינה מיט די אמאקטער קומט זייא שרפה ופס
אשתי אויב ער איז מינה מיט זיין ווייבס אמאקטער
פון איהר ערשמען מאן ופס פמה אדער ער איז
מינה מיט איהר מאקטערס אמאקטער פון איהר
ערשמען מאן ופס פמה אדער ער איז מינה מיט
איהר וונס אמאקטער פון איהר ערשמען מאן.
קומט זייא שרפה פמיה אז ער איז מינה מיט זיין
שוויגער ואם פמיה אדער מיט זיין שווערס מומער
ואם פמיה אדער מיט זיין שווערס מומער זיין
שרפה ואלו בו הנהרגים און די מענטשין הרגת קען
מיט אשווער הרגת אז איינער הרגת אמעקטשין
הרגת קען איהם מיט אשווער ונאש ער הרגת
אויב אנאגעע שפאט מעקטשין האבין געדינט
עבודה פובכים. הרגת קען זיי מיט אשווער רוצח
שהיה את רעהו קאן או בברזל אויב ראובן האם
גיהרגת שמעון מיט אשמיין אדער מיט אאייזין
וכבש עליו ליתו חפס אדער ראובן האם איינגיבויגין
דיא קאפ פון שמעון אין וואקער און האם איהם
ניש גילאטם ארויס געקיסן דעם קאס ביו שמעון
איז דער פרוקען גיווארין אז ליתו חפס אדער
ראובן האם איינגיבויגין דיא קאפ פון שמעון אין
פייער וזינו יכול געלית משם און שמעון האם ניש
געקענט ארויס געקען דיא קאפ צוריק פון פייער
ופס און שמעון איז גישמארבין מיט דארף קען
הרגנן ראובן דמיו ליתו חפס אז ליתו חפס אויב

שרגלים לדבר. שלא מת מחמת מכה זו :
 ב והיה כה להמית על לבו ומת פטור .
 דתתני בעיני סיהא מתכוין למכת מיתה וגם שינוי מכת
 מיתה (ג) : רש"א אפילו נתכוין להרוג את זה .

למי שהיה דמלתא דת"ק
 קאי אהא דקאמר ת"ק
 נתכוין להכות את הגדול והיה
 בה כדי להמית את הגדול
 והלכה על הקטן ומת חייב
 דלמי שהיה קאי ר"ש פטור
 מכבדא ליה ולמה ליה
 למיהדר לפרושי אפי' נתכוין
 להרוג את זה והרג את זה
 הוא כפרות אמרו ת"ק ומאי
 אפי' אלא ר"ש ארישאי קאי
 נתכוין להרוג את הבהמה
 והרג את האדם פטור הא
 נתכוין להרוג את הבהמה (ג)
 והרג אדם פטור
 ועלה קאמר ר"ש אפי'
 נתכוין להרוג את זה

נלוח עם כמטי : [ג] נתכוין כו' . סיה עוגר איה הלל כהנה
 ונתכוין להרוג בהמה והרג אדם פטור מזה : דמי אחרני כיה
 סתכלת עסק כיה סע"ס עקבל עליו סתכלת סתלי' ודע אפי'
 שטוח כן כריש"ט כן אפי' עושט סתם אכרנטי אפי' ארישאי מיהא
 פטור דשטוח לא יכרנטי , רש"י : [ס] נכפלים : ה"פלים לא
 מעייב דנתמן דקטיל דמי
 רש"י : [ג] וכל על נתכוין
 למכת מיתה סתכלת ספק כיה
 סתמו לו אל סתוק דשטח
 סתן על לבו , רש"י : (ג) וסתרי
 זו טעמו סתכלת ודמי כיה
 וזכר את זה חייב דלמיכא
 סתכלת על כן כריש' וכו'
 מתכוין על כן כריש' וכו' א'
 וספי דשטח ל"ס למיכא כריש'
 והרג ודחיקה דריש'א דלמי
 דר"ש פטור סתליכו וספי' נתכוין
 על מתניו והלכה לו על נכו' .

והרג את זה פטור, והלכה כר"ס : ג רוצח שנתערב באחרים. כגון שנים שהיו עומדים ואלו מן מביניהם והרג עמיסה

אגרויסין מענטש וואלס מען גיט גיקענטס הרגנן
 מיט דעם שלאגין והלכה לה על הקטן אונ די שלעק
 וענען ארויף גיקומען אויף אקנינד ויהי בה כדי
 להמית את הקטן אונ אקנינד קען הרגנן מיט די
 שלעק וסת אונ דאס קנינד איו פאקע גישטארבין
 פטור דארף מען גיט הרגנן דעם שלאענער נחפשו
 להכות את הקטן ער האט גיוואלט שלאגין אקנינד
 ויהי בה כדי להמית את הקטן אונ מיט די שלעק האט
 מען גיקענטס הרגנן אקנינד והלכה לה על הגדול אונ די
 שלעק וענען ארויף גיקומען אויף אגרויסען מענטש
 ולא היה בה כדי להמית את הגדול אונ אגרויסער מענטש
 דארף גיט שטארבין פון די שלעק וסת אונ ער איו
 נא גישטארבין פטור דארף מען גיט הרגנן דעם
 שלאענער אבל נתכוין להכות על סתני אבער אז ער
 האט גיוואלט שלאגין ויהי ביה חקר אויף די לענדען
 ויהי בה כדי להמית על סתני אונ אז די שלעק וואלסין
 גינאנגען נאר אויף די לענדען . וואלס מען אויף
 גיקענטס שטארבין פון די שלעק והלכה לה על לבו אונ
 די שלעק וענען גינאנגען אויף ויין הארץ וסת אונ
 ער איו גישטארבין חייב דארף קען הרגנן דעם
 שלאענער נתכוון להכות את הגדול ער האט גיוואלט
 שלאגין אגרויסין מענטש ויהי בה כדי להמית את
 הגדול אונ מען האט גיקענטס הרגנן אגרויסין
 מענטש מיט די שלעק והלכה לה על הקטן אונ די שלעק
 וענען ארויף גיקומען אויף אקנינד וסת אונ דאס
 קנינד איו גישטארבין מיכ דארף מען הרגנן דעם
 שלאענער , רבי שבעון ונאמי אפילו נחפשו להמית את זה
 והרג את זה אפילו ער האט גיוואלט הרגנן דעם
 מענטש אונ ער האט גיהרגה איין אנדער מענטש
 פטור דארף מען גיט הרגנן דעם רוצח ויעין כהרעב

בארף מען הרגנן דעם רוצח. רבי תמיהו ונאמי פטור
 מען נאל גיט הרגנן דעם רוצח שגנלים להדי ווארום
 דאס וואס די קבאנקיש איו פריער גישטארבין גיווא'
 רין , וואס אפגעווינגט אז ער איו גיט גישטארבין פון
 ויין שלאגין : ב נתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם
 איינער האט גיוואלט הרגנן אבהמה אונ ער האט
 גיהרגה אמענטש למלים ער האט גיוואלט הרגנן
 אנפך אקנינד , וואס ער קען גיט לעבין ויהי גומלימא
 אונ ער האט גיהרגה אווי אקנינד וואס קען לעבין
 פטור דארף מען גיט הרגנן דעם רוצח נתכוון להכותו
 על מתניו איינער האט גיוואלט שלאגין ויין חקר אויף
 די לענדין אויף די פים ולא היה בו כדי להמית על מתניו
 אונ אז ער וואלט אים גישלאגין אויף די לענדין
 וואלט מען גיט גיקענטס שטארבין פון דעם שלאגין
 והלכה לו על לבו אונ דער קלאפ איו גישטארבן אויף
 ויין הארץ ויהי בו כדי להמית על לבו אונ אז דער קלאפ
 איו גיקומען אויף די הארץ קען מען שוין שטארבין
 פון דעם קלאפ וסת אונ ער איו גישטארבין פטור
 דארף מען גיט הרגנן דעם שלאענער נחפשו להכות על
 לבו ער האט גיוואלט שלאגין ויין חקר אויף דאס
 הארץ ויהי בה כדי להמית על לבו אונ ווען ער וואלט
 אים כאקע גישלאגין אויף דאס הארץ וואלט מען
 גיקענטס שטארבין פון דעם שלאגין והלכה לו על מתניו
 אונ דאס אפי' שלאגין איו גיט גיקומען אויף דאס הארץ
 נאר אויף די לענדין ולא היה בה כדי להמית על מתניו
 אונ אז מען שלאגט אויף די לענדין דארף מען גיט
 שטארבין פון אנעלבע שלעק וסת אונ ער איו נא
 גישטארבין פטור דארף מען גיט הרגנן דעם שלאע'
 נער נחפשו להמית את הגדול ער האט גיוואלט שלאגין
 אגרויסען מענטש ולא היה בה כדי להמית הגדול אונ

פעורים ואפי' א' משיכה מוחזק בחסידות וידוע שהוא לא זרק החזן אפי' לא הקטיבוני ליה לאידך בחזקה זו ר"י אומר כונסין אותן לכיפה. מתניתין חסורי מחסרה והכי קתני וסור שנמר דינו שנתערב בשוורים אחרים וקולסין אותן דלא על כרחך

כלהו אסורים בהגדה ואפי' הן חלף מפני זה המעורב בהן הלכך סוקלים את כלם כדי שיתקיים מצות סקילה במחוייב בה. ר"א כונסים אותם לכיפה, ור"ל לסקל (ד) אלא כונסין אותם לחדר והם מחוסר כרעב, ואין הלכה כר"י ר"ש אומר בסייף. שחמק המור (ה)

כ"ש: (ד) טלה לטריח ב"ד. כ"ש: [ו] לכה כהן וכו' לפעמים ט"ל דלכוס ג"כ כשרפה ועודלסק מלכות בה יבטל שסקילה ש"מ כו', נ"ב: [ז] לנגדף כו'. שמואל י"ז כעיקר וכה כן לא ילכה אלא כשואב ויכלול כח ישביל כשואב שס"א מתקן, כ"ש: (ה) כ"ש לטעמים דט"ל מדימי ט"ד

כונסין אותן לכיפה. כל חיובי מיתות שנתערבו זה בזה נידונין בקלה. הנסקלין בנשרפין. רש"א נידונין בסקילה שהשרפה חמורה, וחכ"א נידונין בשרפה שהסקילה חמורה. אמר להם ר"ש אלו לא היתה שרפה חמורה לא נתנה [ו] לכה כהן שוינתה. אמרו לו אלו לא היתה סקילה חמורה לא נתנה [ז] למגרף ולעע"ג. הנדרגין בנחנקין. רש"א בסייף, וחכ"א בחנק. ד. מי שנתחייב בשתי מיתות ב"ד נידון בחמורה. עבר עבירה שנתחייב שתי מיתות נידון בחמורה. ר"י אומר

וחכמים אומרים בחנק. שהסיף חמור (ו): ד מי שנתחייב בשתי מיתות. כגון שעבר עבירה קלה ונגמר דינו לעבירה קלה וחזר ועבר עבירה חמורה, סד"א כיון דנגמר דינו לעבירה קלה הוא נכרא קטילה הוא קמ"ל (ז): עבר עבירה שיש בה שתי מיתות. כגון חמורה והיא אשת איש: נידון בחמורה. כשרפה

ות"ל: ג רוצח שנתערב בבתים ארוצין אינו צד מישמ גינוארען צווישן אנדערע מענטשן און מען ווייס גיט ווער עס האט גיהרגת, דהיינו עמליכע מענטשן זענען גישמאנען און איינער פון וויי האט גינוארפן אפילו זאָרער, ער האט גישאסן מיט גביקסן און ער האט גיהרגת אַמענטש, און מען ווייס גיט ווער עס האט גיהרגת ניין פארין זענען אלע פשוט. און אויב א אַקס האט גיהרגת אַמענטש, און בית דין האבן גיפסקת מען זאל דעם אַקס הרגין, און דער אַקס איז צו מישמ גינוארין צווישען אנדערע אַקסין און מען דער קענט איהם גיט, דארף מען פאר שטייגען אַלע אַקסין, רבי יהודה זאָגט מען זאל וויי גיט פאר שטייגען, נאר כונסין איהן לַבית מען נעמט ווי אריין אין אַשמאל און מען גיט וויי גיט עסקן, און וויי פייגערען פאר הונקער כל חיובי מיתות שנתערבו בה עמליכע מענטשן זענען חייב גינוארין מיתה איינער נער סקילה, איינער שרפה, איינער הרג, איינער חנק. און ווי זענען צו מישמ גינוארין מען ווייס גיט וועמען עס קוקט די מיתה און וועמען די מיתה נידון בלתי הרגת מען אַלע מיט איהן מיתה מיט די גרינגסטע העלפן נשרפן די מענטשן וואס מען דארף וויי פאר שטייגען זענען צוא מישמ גינוארין מיט דיא מענטשן וואס מען דארף וויי פאר פרעגען, מען ווייס גיט וועמען מען דארף פאר שטייגען און וועמען מען דארף פאר פרעגען רבי שמעון זאָגט נידון בלתי מען זאל אַלע פאר שטייגען ששרפה מיתה ווארום פאר פרעגען איז אַשוערע מיתה וויי פארשטייגען ויפסקת איהם און די חכמים זאָגן נידון בשרפה מען זאל אַלע פאר פרעגען שסקילה מיתה ווארום פאר שטייגען איז אַשוערע מיתה ווי פארפרעגען אפי' לזרובי שמען האט רבי שמעון גיזאָגט צו די חכמים אילו לא היתה

שרפה מיתה ווען פאר פרעגען וואלט גיט גינען אַשוערע מיתה ווי פאר שטייגען לא נתנה לכה כהן שנתה וואלט מען גיזאָגט או אַמאָקטער פון אַפּהן איז מונק זאל מען איר פאר פרעגען, נאר מען וואלט איהר אויך פאר שטייגען אפרי לו האבין די חקמים גיזאָגט צו רבי שמעון אילו לא היתה פסקה חמורה ווען פאר שטייגען וואלט גיט גינען אַשוערע מיתה ווי פאר פרעגען לא נתנה למגרף ולעע"ג בלתי וואלט מען גיט גיזאָגט דער וואס לעקספערע נאט אַלע מען ער רינט, עבודה פרקים זאל מען אים פאר שטייגען, נאר מען וואלט אים אויף פאר פרעגען תהרגין בחנקין די מענטשן וואס מען דארף ווי הרגין מיט אַשוערע זענען צו מישמ גינוארין מיט די מענטשן וואס מען דארף ווי דער ווערגין, רבי שמעון זאָגט בסיף מען זאל אַלע הרגין מיט אַשוערע, ווארום דער ווארגין צו ווערין איז אַשוערע מיתה ווי צו גיהרגת ווערין דורך אַשוערע, און די חכמים זאָגן בסיף מען זאל אַלע דער ווערגין, ווארום גיהרגת צו ווערין מיט אַשוערע איז אַשוערע מיתה ווי דר ווארגין צו ווערין: ד כ שנתחייב בשתי מיתות בית דין איינער האט גיזאָגן אנריינע עבירה, און בית דין האט אים גיפסקת אנריינען מוים, דער נאך האט ער גיזאָגן אַשוערע עבירה, און בית דין האט גיפסקת אַשוערין מוים נידון פסקה הרגת מען אויב מיט דעם שווערין מוים עבר עבירה שנתחייב בשתי מיתות איינער האט גיזאָגן אזוי אַשוערע וואס אויף איר קוקט צוויי ערלייא מיתות, אנריינע מיתה און אַשוערע מיתה, דהיינו ער האט מונק גינען מיט זיינע אַשוערין און זא איז אַשית איש, אוקם אַשית איש קוקט הנק, און אויף אַשוערע קוקט צו פאר פרעגען נידון בחמורה ווערען ער געמישט

לס: (ח) ה"ק שנמלכת מעשיה שהיה חמלה כ"ו. (ט) ואף פ"ג דלחיסור מוסיף עורס ר"י דכחנן בע"מ פ"ג דכריתות סבב על הגומל ונעשה א"ל אף פ"ג דמוסיף לחיסורא לעלמה שהיה עומדת גסס קודם שנעשה פ"ג ועגו המסר נמי פ"ו דג"ל חרי קטלי לא מיתא קטיל לים. כדון במצורח שהיה כעמולו, נכרתי: (י) דגנדה כר קפלה הוא כ"ו עשי' וקדונו הוא דל' מפרק קטליה וכוין דקא מוויב ליה לנעשה' לעבירות של כרת מקרי' ליה לעתים מילין וכעוזה בקל דלתיב תמותה רשע לטה סרש"י ע"י סטורוק רשע מתיחסו רפתו אלהו עומקו

מפני שהיא חמותו ולא באשת איש שהיא כחנק: גידון בויקה הראשונה. כחותו איסור שהחוק תמלה להורר ולפרש ממנו הוא גידון אבל לא באיסור הבא עליו אחרון ואע"פ שהוא חמור דקסבר רבי יוחי און איסור חל על איסור ואח"כ חמור על הקל ואם באה בת אלתמה עתהיה מחלה חמותו (ח) כשהיתה פנויה ואח"כ נישאת גידון כשרפה (ט) ואם היתה אשת איש ואחר כך נעשת חמותו גידון כהנק כמיתה של אשת

כר כר עתהה הוא וכו' והוא כח' והוא ויברך דמלח' דכרס' הלכס לעשה מתיב סוף: (יא) גמלה, אבל של ג' וכן ר' כריתות סיפוי' סוף דקא פטיס כמורב אינו עמיך אטעו לכתב אל' פירוש' לעלום כל מאסורים: (יב) דכיון דכתיב הומוח דבזב לא יתימר וכדכי אחיה קר"ל דכתיב יצני סוס חוקס: (יג) ואין לו סס חוקס להפסדס לו לישן, סר"ס, וישיע עיל' ארעית ונתח' אוחו אל המספסכ מפרנטיין כמס' [ט] סוברג כ"ו. ואין מושי' זס לשאר מעמיב מיתוס כ"ד אל' אס לינו מייב מיתוס פוטרין אוחו שפ"ס פ' שיש מומוס מפורוס עש"ד אין כסן אסתחא ישובו של מווס כ"כ א"מ ע"ז ומכיווס וסכס אינן כ"כ"ד שאלו כן כין ארס למקוס כלל ש"ד מעבירות כסין ארס לחכיוו וכל מי שיש כירו עוס סרי כרס נעור ואין כל מלוס שפסס כל ימיו שקוליס כנסד זס ולא ישיבוס ען דכין כ"ו, סר"ס: (יד) כעוזה עקוליס סוף סוס מושל: (טו) כמולן ענפ ז' (מ"ב ז'), רש"י: [ט] קטלין כ"ו.

גידון חמלה, ואין הלכה כר"י: ה' מי שלקה ושנה. שקה שני פעמים על עבירה שחייבים עליה כרת (י) שכל חייבי כריתות לוקין כמזמור וישנה אותה עבירה עלמה (יח) פעם שלישית (יז): מבגיסין אותה לכיפה. מקום כעבור קומת אדם ולא יותר (יג) ומאכילין אותו מחלה לחם לר' ומיס לחז' עד שיוקטנו בני מעיו והכר מאכילין אותו שעריו שנפוחות במעיו עד שכריו יבדקת: שלא בערים. שלא כערות שהיה מחויב עליה מיתא ומ"מ ידוע ל"ד שכדבר אחת שבדלוי הרב אל' שהוכסו העדים כדכיקות או שלא היתה עס רתרחא מספקת: ומאכילין אותו לחם צר ומים לחץ. מחלה וס"כ מאכילין אותו שעריו עד שכריו כבקפתוהיינו רישא ומה שססר זה גילה

זהו: הנוגב את הקבור. א' ממלי שרת מלשון קשות הנסך (יז): והמקלל בקורסם. המנכך את ה' בע"פ ע"ז: והבוועל ארמית. נכרית: קנאין פוגעין בו. המקנאים קנאמו של מקום הארנו אותו (טו), והוא שתיבה הארמית כת

צום פאר פרענען, רבי יוחי ואגמ' גידון בויקה הראשונה שפאה עליו ער ווערנט געמקשפט מיט דעם איסור וואס איז אויף איהם גינוארין צוא ערשט, אויב ראובן האט גינעמען אסאכקער פון אאלמנה אדער פון אנדערע, איז די מוקדער פון זיין ווייב אסור גינוארין אויף איהם, ווייל זיא איז ויגען אשוויגער, דער נאך האט דיא שוויגער גענומען אמאן, איז צו גיקומען נאך אאייסר פון אאשת איש, דער נאך האט ראובן מיט די שוויגער מונגה גיווען, ווערנט ראובן געמקשפט מיט דעם ערשטען איסור, דארף מען איהם פאר פרענען, אונ אויב ראובן האט גינומען אסאכקער פון אאשת איש, איז נאך די שוויגער אסור גיווען אויף ראובן פון לאנג איידער זיא איז גינוארין זייגע אשוויגער. ווארום אאשת איש איז נאך אסור אויף די גאנצע וועלט, איצט איז צו גיקומען נאך אאיסור, זיא איז גינוארין זייגע אשוויגער, דער נאך האט ראובן מיט די שוויגער מונגה גיווען, ווערנט ראובן געמקשפט מיט דעם ערשטען איסור, דארף מען איהם דער ווערנן, גיט פאר פרענען: ה' מי שלקה ושנה אייגער האט גיטאהן אעבירה פון פרת אונ קען האט אים גישלאגן פלקות, דער נאך האט ער גיטאהן די עלבניגע עבירה נאך אקאל, אונ מען האט אים נאך אקאל גישלאגן פלקות, אז ער מווס די עלבניגע עבירה נאך אדרישען קאל בית דין פנסיין אוחו לכיפה בית דין הייסן מען זאל אים אריין גריינגען אין אשמוב וואס זיא איז נאך גרויס וויא

דער מענקש, אונ מען גיט אים עסין ברויט מיט וואסער, אלע קאל ווייניגער ביו די גידוערס ווערין איינגיצויגן אונ קליין ומאכילין אוחו שערין דער נאך גיט מען אים עסין גערשטין ברויט, אונ די גערשט'טין ברויט ווערין אויף גיבלאזן אין דיא גידוערס עד שפריס מתבטת ביו זיין בויך ווערנט צו שפאלטן החרב נפש שלי ביערי אויב אייגער האט גיברגת אקענקש, אונ עס איז נישא אויף אים עדות, נאר בית דין ווייסט גענויס אז ער האט דעם מענקש גיברגת מבגיסין אוחו לכיפה בית דין הייסן מען קאל איהם אריין גריינגען אין אשמוב וואס זיא איז נאר גרויס וויא דער מענקש ומאכילין אוחו לחם צו ימים לחז' אונ מען גיט איהם עסין ברויט מיט וואסער, אלע קאהל ווייניגער ביו דיא גידוערס ווערין איינגיצויגען אונ קליין, דער נאך גיט מען איהם עסין גערשטין ברויט, אונ דיא גידוערס ביו ברויט ווערין אויף גיבלאזן אין דיא גידוערס ביו זיין בויך ווערנט צו שפאלטן: ו' הונג' את הנפש או אייגער האט גינבגת אפלי פון בית המקדש והמשלל בקסם אדער ער האט גיפלוקט נאט מיט דעם נאמען פון עבודת גלולים והבוועל ארמית אדער ער האט כונגה גיווען מיט א אשה וואס דינט עבודת גלולים, בייא דיא דרייא זאכין איז דער דין קנאין פונען בו דער יוד ויזיס עס פרענט אין איהם דער צארין אריין גיברגת, גיברגת וואס עס איז גיטאהן גידוער מען ער מיט דעם פנים וואס דעם מענקש וואס דעם האט גינבגת דיא כלי פון בית המקדש ויא

לו זה לדיק גמורו ע"כ משום דלא עבר הכי נאז לדיק הוא
 אס עבר עבירות אחרות חלל לזו כמשמעותיה מדריש :
 אל ההרים לא אבר . שלא נלמדף לזכות אבותיו מהגן
 שהוא הסוד : שלא נדנה נקופה של צדקה . שהיה
 דבר נגחי לאלה הגון :

בית ישראל , שלא הלך בקוביה וקופה . ואת אשה
 רעהו לא טמא , שלא חד לאומנות חבירו . ואל
 אשה נדה לא קרב , שלא נהנה מקופה צדקה .
 וכתוב צדוק הוא חיה יחיה . כשהיה ר"ג מגיע
 למקרא היה היה בוכה ואבר מאן דעביד לבלהו
 הוא דחיי , בחדא מינייהו לא חיי . א"ל ר"ע אלא
 מעתה אל הטמא בכל אלה ה"נ בכלהו אין

בחדא מינייהו לא אלא בא' מכל אלה ה"נ בא'
 מכל אלה :

גיגעסין אין דעם זכות פון ויגע אלטערין , נאר
 אין זיין אייגענעם זכות ועיני לא גשא אל גילוי בית
 ישראל , ער האט גיט אויפגעוויבן ויגע אויגין צו
 דיא עבירה זרות פון דיא יודין . דאס מיינט קען
 שלא קרן בקימא וקופה ער איז גיט גענאגען מיט
 דעם קאפ אויפגעוויבן אין דער הייך ויהא אשת
 בעיה לא טמא ער האט גיט קטמא גיטען זיין חברה
 נויב . דאס מיינט קען שלא רד לאקנות חבירו ער
 האט גיט אוועק גענומען זיין חברים פרנסה ויהא
 אשה נדה לא קרב ער האט גיט גיגענעם צו א אשה
 וזאם איז אנדה . דאס מיינט קען שלא נהנה מקופה
 של צדקה ער האט קיין קינאה געהאט פון די צדקה
 קאסע וכתוב צדוק הוא חיה יחיה אונ עם שטייט אין
 פסוק ער איז אצדיק אונ ויגט לעבין כשהיה רבן
 גמליאל פני' למקרא היה ווען רבן גמליאל איז געקומען
 צו דעם פסוק היה בוכה האט ער געוויינט ויאמר באן

וזהו הקת דף קפג ע"ב ת"ת דלילות יוד הא ואי הא

אשר אמר יי' למשא אסוף את העם בנין דהאי בחר לא אעדי (באר) מנייהו . ואי תימא היך וכלי' לשאבא מניה כלל חלל
 איךו נפיק לתלימך [לתריסר] נחלין , וכדיעו אחמלי ונפיק לכל סטרין וכדין הוו ישראל בשעתא דשארן ובעין מיה
 קיימין עליה ואמרי שירתא ומאי אמרי עלי בחר סלקי מימך לאנסקא מיין לכלל ולחשקאה מך וכן אמרי תושבתחא
 דהאי בחר בחר חפרוה שריס וגו' . מלה קשוע הוו אמרי וכך הוו מהכא חולופנא (כ"א ת"ת) כל מאן דבעי לחתערה
 מלין דלעילא בין בעובדא בין במלה . אי ההוה עובדא או ההוה מלה לא חתעבד כדקא יאות לא חתער מידי . כל בני
 עלמא חזלין לבי כנישתא לחתערה מלה דלמילא . אבל זעירין חזינו דיעשין לחתערה וקב"ה קריב לכלל דידעי למקרי
 ליה ולחתערה מלה כדקא יאות אבל אי לא ידעי למקרי ליה לא אוהו קריב דכתיב (תהלים קמה) קרוב יי' לכל
 קוראיו וגו' . מאי בנמת דידעי לחתערה מלה דקשוע כדקא יאות וכן בכלל . אוף הכא הוו אמרי ישראל בני מלין מלין
 דקשוע בנין לחתערה להאי בירה ולחשקאה לון ישראל ועד דאמרי בני מלי לחתער . וכן אפי' באינון חרשי עלמא
 דמשמשי בזינון ביסין מד דעבדי עובדוי דקשוע לגבייהו אי לא אמרי מלי דקשוע בנין לחתערה לון כבני גוויי דבעיין
 לא מחערין לגבייהו וחס' . לעוויי כל יומא במלין אחרנין או בעובדא אחר' חל משכיין לון לגבייהו לעלמין ולא מחערין
 לקבליהו . ת"מ כתיב (מלכים א' יז) ויקראו בשם הכעל וגו' . מאי עטמא . חל דלא רשו ככהוה בענ בהאי . ועוד
 דמלין לא מחשכרין בנייהו ולא חסי ליה וקב"ה בעהון הו"ד (ס) וחתה הסבות חל לבס אחורנית . וכתין אינון דליקייא
 דיעי למקרי לחתערהוין כדקא יאות . אמר רבי שמעון הכא בעינא לגלגא מלה . ת"מ כל מאן דיעד לסדרא עובדא
 כדקא יאות ולסדרא מלין כדקא יאות הא ודאי מתערי לקב"ה לחתערה מלין עלאין דמתכשרין (ס"א) ואי לא לא חתכשר
 לגבייהו) ולא אכשר לגבייהו אי הכי כל עלמא ידעי לסדרא עובדא ולסדרא מלין מאי חשיבו דלהון דליקייא דיעי
 עקרא דמלה ועובדא וידעי לכוונא לבא ורשותא יתיר מלין אחרנין דלא ידעי כל כך . אלל מלין דלא ידעי עקרא
 דעובדא כולי האי אלל סדורא בעלמא ולא יתיר משכיין עלייהו משיכו דכתר כהפוי דקב"ה דלא סס באוריא דשנינו
 אקרי . וללין דיעי ומכווני לבא ורשותא מפקי ברכא מאחר דמתערה ונפקי בכל גושין ושרשין בחרה מישר כדקא
 יאות עד דמתכרכן עלאין ותחלין שמח קדישא עמא מתכרך על ידיהו . וזאה חולקיהו דהא קב"ה קריב לגבייהו
 וזמין לקבלהו כשתח דקארין ליה הוא זמין לון כשתח דליטון בעחקי הוא לגבייהו הוא אוקרי לון בעלמא דין ובעלמא
 דחיי הו"ד (תהלים טז) כי בי חשק ואפלטו אשכנבו כי ידע שמי "

הרכב"ם הלבנת פרה פרק א.
 (א) פרה שגולד בה פסול תפדה. וכן אם סתוו תפדה
 סכפיו עורה. אבל לא להאכיל בשרה לכלבים;
 (ב) נשחטה לשם חילין תפדה ואינה סכמרת. נשחטה
 ע"ג מערכבה אין לה פדיון עולמית; (ג) לקחו פרה
 ומצאו אחרת נאה סכמה הרי זו תפדה שלא כמות;
 (ד) אף כזה הרי"ש כשר לשחטת הפרה, שנאי ונתחמ
 אותה אל אלעזר הכהן ועדין אהרן היה קיים, ומפי
 השמועה למדו זו נעשית באלעזר ושאר כל הפרות

ז"ל
 (א) פרה שגולד בה פסול תפדה אויב עם אינו גינוראין
 אין די פרה אדוקה אפסול, זאל קען זיא
 אויסקטאהשין אויף געלט, מען זאל געמען געלט ווי
 פיר די פרה אדוקה אין ווערט אונ קען זאל אגין
 די פרה אדוקה זאל זיין אויסקטאהשט אויף דעם
 געלט, פאר דעם געלט קויפט מען איין אנדער
 פרה אדוקה אונ די פרה אדוקה איז אפראקטע
 בהמה ווי זיא איז פריער גינען וכו' אם ספיה תפדה ספני
 ערה אונ אויב די פרה אדוקה איז גיפיינערט זאל
 קען זיא אויסקטאהשין אויף געלט, מען זאל מעגין
 גינען איר פעל אבל לא להאכיל בשרה לכלבים אבער מען
 קאר ניש געבין איר פלייש צו די הינט זיי זאלין די
 פלייש עמין, גאר די פרה מען באגראבין;
 (ב) נשחטה לשם חילין תפדה ואינה סכמרת אויב די פרה
 אדוקה איז גישאקמין גינוראין טייל קען האט געד
 מינגט זיא איז אפראקטע בהמה, זאל מען זיא
 אויסקטאהשין אויף געלט, אונ פאר די געלט קויפט
 מען איין אנדער פרה אדוקה. אונ אויב מען האט
 די פרה אדוקה ניש אויסקטאהשט אויף געלט,
 גאר מען האט מיט איר גישאן אזוי ווי מען דארף
 טאן מיט א פרה אדוקה, אונ מען האט איר פאר
 ברענט ווי דער דין אין, אונ מען האט אירע אש
 אויסקעמטשט מיט וואסער וויא דער דין אין אונ
 מען האט געשפריצט אויף אקמא, ווערט ער ניש
 סהור נשחטה על גבי סכמרת אין לה פדיון עולמית אויב
 די פרה אדוקה איז גישאקמין גינוראין אויף דעם
 ארט ווס מען דארף וי פארברענן ווי דר דין אין קען
 מען זיא ניש אויסקטאהשין אויף געלט; (ג) לקחו פרה
 ומצאו אחרת נאה סכמה הרי זו תפדה שלא כמות אויב מען
 האט גיקויפט אפרה אדוקה נאכדעם האט מען
 גיטראפין צו קויפן אשענערע פרה אדוקה, זאל
 מען די ערשטע פרה אדוקה אויסקטאהשין אויף
 געלט, אפילו זיא האט קיין פעלער; (ד) אף כזה
 הרי"ש כשר לשחטת הפרה אפילו אפראקטע פרה קען
 אויף פאר ברענען די פרה אדוקה שנאמר ונארוכ
 עם שמיים אין פסוק ונתחמ אותה אל אלעזר הכהן ועדין
 אהרן היה קיים איהר זאלט געבין די פרה אדוקה צו
 אלעזר הכהן, אונ אהרן האט גאר גינענט, איז
 דאך אלעזר ניש גינען דער פהן גדול, פון דעקסט
 וועגין האט אלעזר גימאכט די פרה אדוקה יאשי
 תשבעה ליהוה הערענדיג איין תנא פון דעם אנדערין

בספר חסידים כימי קה קו.
 כל מזה שאין לה דושה חסיד מי טובה וזהו מדרשנה גפי
 שהיא כמת מלוה, ומזה שאין לה כוהמים כדוף אחרים
 למסופח כמסופח תפקינה ותופרת כמה נדושה לכי שנתמלנו
 מכל וכל;
 לא יגור אש ילא"ם בנקים שחשויים על השלמות ועל הכסופות
 כי כל פועלים יש תקנה ומחשבה ומחשבה לא יקט
 נחשבה כום ספויים ולכן און טוב לדור אללם כי א"ל שלל יכנס
 פיה וזו סוף עניה וזהו וכל פועל על החסל ככלו עמד על
 רגבה חומשי פוסק. אם חתם כל מינס סכופים על ספר כנללים
 דספר כנללשים מסעיס דספר שמוס סיני דספר ויקרא ירימו
 כל מצוה שאין לה דושה ואין פי שיקבש אותה הדישה יר
 דער מצוה וואס קיינער פארשט זיא גיט צום
 טאן אונ קיינער ווקט זיא גיט צו מקנים זיין.
 זאלקטע ווען צו מקנים זיא לפי שהיא כמת מצוה טייל
 די מצוה איז אזוי ווי אפרה וואס ליגט אויף אפעלד
 אונ ער האט ניש ווער עם זאל איהם באגראבין
 ומצוה שאין לה חרפים כדוף אחרים לעשותה אונ אמצוה
 וואס מען זאגט ניש נאך איר מען זאל זיא מקנים
 זיין, זאלקטע לויפן צו איהר אונ דוא זאלקט זיא
 מקנים זיין שהמצוה מספרת ואומרת בפה גרושה אנכי
 שתעלמט סקל וכל נוארום די מצוה זאגט פאר הקביה
 פאר וואס בין איהר עגנער פון אלע מצות וואס
 קיינער וויל מיה גיט מקנים זיין לא יגור אש ילא"ם
 ספקים שחשויים על השלמות ועל השכונות דער מענטש
 זיא האט מורא פאר נאט זאל גיט וואהגען
 צווישען אזעלכע מענטשין וואס בייא זיי איז דא
 הקמות מיט לשבעות פי לכל עבדה יש תקנה בהשבעה
 נוארום צו אלע עבירות איז דא אהילף, מען מוט
 תשבעה איז נאט מוחל די עבירה ויחם ולשבעה לא
 ינקת בהשבעה בזה העולם אונ אז מען האלט ניש דעם
 חכם אדער מען איז ניש מקיים אשבעה אפילו ער
 מוט השוכה פון דעסנוועגין ווערט אים גיט געד
 שיינקט די זיגד אונ ער ווערט גישאקמט אויף די
 וועלט ולכן אין סוד אילם רדיבער איז גיט ניש
 מען זאל וואהגען מיט אזעלכע מענטשין צו זאמען
 פי אי אפשר שלא יתנה מהם נוארום עם איז ניש מעגליך
 ער זאל גיט הנאה האבין פון זיי או היא סמנה אותם
 אנדער ער וועט זייא געבין פון דאס זייניגע זייא
 זאלין הנאה האבין פון איהם וכל העובר על החרם
 כאלו עבר על חשבה חילש תורה אונ דער מענטש וואס
 האלט ניש אחרם איז גלייך וויא ער וואלט געד
 זינדיגט געגין דיא נאנצע תורה אם סמנה כל חיבה
 שבעה כל ספר אז דוא וועקט ציילן דעדר לעצמין
 ווארט פון יעדער ספר פון דיא תורה ככצויים דספר
 הראשט דעם ווארט "במצרים" וואס דאס איז דער
 לעצטער ווארט פון ספר בראשית ספעיס דספר
 שבות דעם ווארט "מסעייהם" וואס דאס איז דער
 לעצטער ווארט פון ספר שמות סיני דספר ויקרא דעם
 ווארט "סיני" וואס דאס איז דער לעצטער ווארט
 פון ספר ויקרא ירימו דספר במדבר דעם ווארט "יריחו"
 וואס דאס איז דער לעצטער ווארט פון ספר

דספר כמדרכ ישראל דמשנה טורח ומטול לום דלשוכה וסמכות
של כל חובה ומינה יעלו למנין חרס והרס בנימ' רמי' כענין
מיכר'ים של חרס:

בין בכהן גדול בין בכהן הדיוט: (ה) והעושה אותה
לנפש ד' כלים של כהן הדיוט, בין שעשאה כהן
הדיוט בין שעשאה כהן גדול:

האם מען גילערינ'ם וי נגשית באלעזר ושאר כל הפרוח
בין בכהן גדול בין בכהן הדיוט נאדר נרא ערשטע פרה
אדוקה איז גימאכט גינארין דורך אלעזר אדער
אלע אנדערע פרה אדומות פלענין גימאכט וערין
וויא מען האט גינאלט, דורך אכהן גדול אדער
דורך אפראקסין כהן: (ה) והעושה אותה לנפש ד' בגדים
של כהן הדיוט דער פהן וואס מאכט די פרה אדוקה
דארף ער אנטאן די פיר קליידער פון אפראקסין
כהן בין שעשאה כהן הדיוט בין שעשאה כהן גדול סייא
אפראקסער כהן מאכט די פרה אדוקה און סייא
אכהן גדול מאכט די פרה אדוקה, דארף ער אנה
סאן די פיר קליידער וואס אפראקסער כהן מודה
אן ווען ער איז מקריב קרבנות אויף דעם מזבח:
ויען צווייא הונדערט אקט און פערציג גילדער:

במדרב ישראל דספר דברים דעם ווארט, וישאל
וואס דאס איז דער רעצטער ווארט פון ספר
דברים ומטול אות ראשונה ואחרונה של כל תורה ומיכה
יעלו למנין חרס און דוא וועסט געמען דעם ב"ם פון
במצרים, און די צווייא קמין פון מקציהם, און
דעם ס"ו פון סיני, און דעם י"ו פון יריחו, און
דעם י"ל פון ישראל, דאס במערפט צוויי הונדערט
אקט און פערציג אזוי וויא דער ווארט חרס
באמערפט חרס גימפסריא רמי' דער ווארט חרס
באמערפט צוויי הונדערט אקט און פערציג פלעגן
אקריס של אדם וויא דער קענאל פון דעם מענטש'יג
גילדער, דערער קענשט האט צווייא הונדערט
אקט און פערציג גילדער, דער קענשט וואס
האלט גיט אחרם, ווערט ער גישקראפט אזוי
ויען צווייא הונדערט אקט און פערציג גילדער:

אונקלוס

חקת יום ה תורה

להמשיך מוח'ת דו'א יהוה נפש ייה יהוה יהוה רוח יוד הא ואר הא נשמה יהוה חיה יהוה ה דמילוי הה אל שם ב'ך
שבעשית בניקוד חולם:

להמשיך מוח'ת דו'א יהוה נפש ייה יהוה יהוה רוח יוד הא ואר הא נשמה יהוה חיה יהוה ה דמילוי הה אל שם ב'ך
שבעשית בניקוד חולם:

כב וכל די יקרב ביה
מסאבא יהי מסאב
ואנש די יקרב ביה
יהי מסאב עד רמשא:

כב וכל אשר יגע'בו הטמא יטמא והנפש הנגעת תטמא עד הערב:

ר"א וכל אשר יגע. פ"ו לו: והנפש הנגעת. טז:

רשב"ם (כב) והנפש הנגועה, באותו שנגע במת הטמא עד רש"י

(כב) וכל אשר יגע בו הטמא. זה שנטמא ו צמת
וטמא: והנפש הנגעת. זו צמת חמת: הטמא עד
הערב. כלן למדת שהמת אכי צמות הטומאה והנגוע בו
אכ הטומאה ומטמא חרס, זהו פירושה לפי משמעה
והלכותיה. ומ"א העתקתי מיסודו של ר' משה הדרשן,
וזהו (ב) ויקחו אליך. משלהם כשם שהם פרוקו כותי
הזהב לפגל משלהם כך יביאו זו לכפרה משלהם. פרה
אדומה, משל לכן שפחה שטיף פלעין של מלך אמרו תבא
אמו ותקנה לנוחה, כך תבא פרה מ ותכפר על העגל.
אדומה, ע"ש (ישעיה ח) אס יחדיו כחולע, שהטעם קרוי
חדום. תמימה ע"ש ישראל שהיו תמימים ועשו בו
בעלי מותין, תבא זו ותכפר עליהם ויסורו לחמותם. לא
עלה עליה עול, כשם שפרקו מעליהם עול שמים.
(ג) אל אלעזר הכהן, כשם שיקבלו על אהרן שהוא כהן
לעשות העגל, ולפי שאהרן עשה את העגל לא נעשית
עבודה על ידו שחן קטיוגור נעשה סניגור. (ד) ושרף
עליו עול, זו מייחס הללו כנגד ג' אלפי אים שפגלו בעגל.
ושרף את העגל מכל הילנות ואוזב גומן מכולם סימן שהגבוה שנתגלה וחספא יספול את עולמו כלאוזב ותלגעת
ויתכפר לו. (ט) למשכרת. כמו שפסע העגל שמור לזרות לפרועות שאין לך פקודה שאין בה תפקודת העגל

ו כלות: לזה טעם כי עלת הטומא חרס על הסוכר וזהו טעם
בו מטמא וזה לינו דכא לינו טעם כתי נדה לאל טעמא ערב
ואין טעמא חרס ומתוך טעמא חרס שפסע כתי נדה לאל טעמא ערב
יגע בכלים יטמא כלים והסוף מנה בו להורס כלים עקום
נגע ופי' טמלת בו מורס בטמא מת לא בו טעם בטמא מת:
ה"ל דכא חרס הנוגע בטמא מת זהו טעמא עד ס' ו' ומקשה
רש"י בשלמא כלים יכול לטמא לפי טעמא מת הוא לראשון וכלים
נעשלו מראשון אבל חרס אחר הנוגע בטמא נמה יכא טעמא והכי
חרס לינו טעמא מראשון חלה מלכ הטימא, ומתוך ימכאן
למרו בו: ס ו' א"ה וכל ו' קטיוגור נעסס סניגור דכ"ג נמי
אמרינן גבי כגדי וכל דל' לעשות עבודה כסן כפטיס עמוס
דעכירי כלה פ"ו וכל ס"ג כלה בעצירה פ"ו עגל, וי"ל דוקא
עבודה כהן אכור לעשות עמוס דל' קטיוגור נעסס סניגור כלא
גבי כגדי וכל שפסעס כהן כגדי וכל ס' ו' ס' גבי פרה אדומה
שעשיתס כהן און שייך לומר לון קטיוגור נעסס סניגור. וס"א
אכין כהן און קטיוגור נעסס סניגור, עבודה כהן אדומה על ידי
הכהן כהן און קטיוגור נעסס סניגור, י"ל דלמי אכין דעכירי
סימא פ"ו עגל, לכל פרה אדומה דכא חותם טעם לא סימא
דעכירי חלה עגל מיה סימא. וס"א וכל שפסעס עשירי כתיב
בשכרין עגל וסל"ס"י להודיעו פס"ו עגל זה מנסכר לו סק"ס

פירוש לתורת אלהים

וואס איז קמא גינארין פון אמת תפסא עד הערב
זאל דאס גנש קמא ניין ביו אביגט. דער פדרש
ברשת אזוי די פדרשה יקחי אליה וייא זאלין געקען

וכב וכל אשר יגע'בו הטמא יטמא והנפש הנגעת תטמא עד הערב:
וואס איז קמא גינארין פון אמת תפסא עד הערב
זאל דאס גנש קמא ניין ביו אביגט. דער פדרש
ברשת אזוי די פדרשה יקחי אליה וייא זאלין געקען

**כ א וַיָּבֵאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־פְּנֵי־הָעֵדָה
מִדְּבַר־צֶן בְּהַדְּשׁ הָרִאשׁוֹן וַיֵּשֶׁב
הָעָם בְּקִדְשׁ וְהִתַּת שֵׁם מְרִים**

ת"א וימתם שם מרים וחקקו :
חפטים פ ע"ק קח ע"ב : כ
בעל המורים

הערב, כי הוציאו אבי אבות הטומאה: (א) וחמת שם
כרוב. בחדש הראשון החדש שלשון ארבעים שנה,

שחר חכמים

על משה עגל וכן לחקק ופסוקים דקדוקיים, וי"ל דהסח
מיידי שיהא יחיד מכפר ע"ש. חן יחיד לומר לון קציעה נעשה
סיניגור למ"ד שיהא נאמר עליו בשון המגל: י' לני סהעגל סיה
ע"כ ו"ע א"כ חכמה כמת חכמים סכפר חללים וילמדו לכעול סעור
ויאלכו זכמי חסום: כ כלנו למקן כיון שכתיב בני ישראל פס' אל
סיה כל ספרם וספרם שכבר פחו מתי מדבר: ל' פ' ללן ס'אל
עקומו ספרי בשנה רלסונה ליליח מ'רים עשו את סעגל וסכום
סלי סכסו ספרם חלומה וסיה ערים סיהם סכסו מ' סנה ליליח
מ'רים: ס' ו'ס'ה ו'גי קרבו סיהם ספרם חלומם וכלה לא ס'ו
מקריבו עמם כלום. וי"ל לא ר"ע ספירס"י לטיל סקלס
סכסוב סחלח ולבר סיה סקקסס לילסכר סכסלה ס"ע סיה
קקרבן: ג ו'ס' לפי ז'ס סיה לו לסמוך ג'י סכסוב עמם.
וי"ל לכך סכסמה לפרס לפי ססס דומים לסכסו לפי סמיהם
כמו סזס עכסר לס ז'ס מכסר: ס מכסוי סלן סס סס וכסוי

(6) נחמד הלכות. סתך זה לפרשת פרה, סכסלשון סכסרס
ספירס. ונס כמו סכסו חז"ל סמיהם לרקים עכסרס ז'סו סכסו:
פרס חלומם. סני' מכסר: וסמה סס מ'רים וסכר לס סס

רש"י

שנאמר (שמות לב) וכיום ספדי ופקדתי וגו', וכסס סהעגל
י סמחל כל העוסקסו זו כך פרה סמחלה כל העוסקס
זה וכסס סמכרו כלסרו שנלמר (סס) ויור על פני
מרים וגו', כך ולקמו לסמח מעפר סרפת סהטלה וגו':
(6) כל פרה. עדה סחלה כ סכבר מתי מתי מדבר
וג'לו פרו למים: ורמת שם מרים. (מ"ק ק) למה
נסמכה מיתת מרים ל לפרשת פרה חלומה לומר לך מה
קרבות ס מכסרין (ס"א) כמו ספרה חלומה מכסרת) סף
מיתת הלדקיס ס מכסרת: ורמת שם מרים. (סס) סף
היה ככסוי ממה ס ומפני מה לא חלמר כה על פי ה'
דקיס ללן קכסוה ונס ספרס לניס קרבן עמם ולמדנו סכסדי

פרוש לתורת אלהים

דאס עגל אליו גימאכט שיקט וך גיט ער זאל
קאן דיא עבודה פון דער פרה וואס זיא איז סכפר
אויף דעם עגל ווארם איז קסיידר נעשה סיידר איין
קריגער קאן גיט וערין איין איבער פעטער און
אזויא ווי דען האט דאס עגל פאר ברענט דרום
האט קען דיא פרה אויך געמוזט פאר ברענען
און דרום האט קען גיבראכט דיא דריי מינים
עז און פנענען האלץ וואוב און אזוב וישני חלפה און
ארויטן פאדים אקענין די דריי מוינינד מענמשיין
וואס וענען אויס גישקארבן איבער דעם וינד
פון דעם עגל און אפענען בוים איז העקער פון
אלע ביימער און אזוב וואקסט גידיגער פון אלע
קרייטיכצער דאס איז אסיקן אז דער וואס האלט
זיך הויך און זינדיגט זאל ער זיך גידערני האלמיין
און זאל השוכה אהרן וועט איהם קאם סחלל זיין
און אזוי ווי דער חמא פון עגל איז גינוארם צו
דיא דורות און עס איז גיט פאר האנדין איין
פונגעניוה וואס קאם פריינגט אויף די ישראל עס
זאל גיט זיין סחמת דעם וינד פון דעם עגל אויף
אזוי האט קאם גיהייסן קען זאל בהאלמיין דאס
אש פון דער פרה צו דורות וואס וועט זיין און
אזוי ווי דאס עגל האט סממא גינווען אלע וואס
האבין זיך דער מיט בשעפמיגט אזוי איז דיא
פרה אויף סממא אלע וואס בשעפמיגען זיך מיט
איהר און אזוי ווי די ישראל וענען קהור גינוארין
מיט דעם אש פון דרום עגל ווי עס שטייט איין
פרשת כס תשא אזוי האט קען מיט דעם אש פון
דער פרה סממא גינווען דיא סממא: (א) ויבא און

די פרה פון ויער געלר אזוי ווי גיי האבין אראפ
גינטיגען פון זיך די אורינגליך און האבין גיגעבין
צום עגל אזוי זאלן ווי פריינגען די פרה אדומה
פון ויער געלד זיא זאל סכפר זיין אויף דעם עזן
און דעם עגל און דרום האט קאם איין געהייסן
ברענענען אפרה עס איז אקשיל צו אקירן פון
אשפה וואס האט איין געריכט דאס הויו פון
דעם בעל הבית האט קען געהייסן דיא מוסער
פון דעם קינד זאל קומען און זאל אפ וואשיין
אזוי דא האט קאם גינואנט עס זאל קומען דיא
פרה און זאל סכפר זיין אויף דעם עגל און דרום
האט זיא גימוזט זיין רויט ווארם דיא עבירות
זענען געגליבען צו רויט אזוי ווי עס שטייט אס
יארטס כחולע וכו' און דרום האט זיא געמוזט זיין
גאנץ אן אפעלער ווייל דיא ישראל זענען אויך
געווען גאנץ אן אפעלער איידער וויא האבין
געמאכט דאס עגל דאס הייסט וויא זענען גינווען
צדיקים און גאה דעם ווענען זיי גינווארין בעלי
מוסין בעלי עבירות האט קאם גינואנט זאל קומען
דיא פרה וואס זיא איז גאנץ אן אפעלער און
זאל סכפר זיין אויף וויא וועלן די ישראל ווידער
ווערין גאנץ בלויס צדיקים און אזוי ווי זיי האבין
פון זיך אראפ גענומען דעם עול פון השם והקבה
אזוי האט גימוזט זיין די פרה וואס זיא האט אויף
זיך קיין עול פון קיין שום אפרעט גיהאט און
אזוי ווי זיי האבין זיך איין געזאמלט צו אהרן
בהקדו ווי זאל סאכין דאס עגל אזוי האבין זיא
געמוזט ברענענען דיא פרה צו אלעזר בהקדו און
פאר וואס גיט צו אהרן ווארם סחמת ער האט

וּתְקַבֵּר שֵׁם : י וְלֹא הָיָה מִים
 לַעֲדָה וַיִּקְהָלוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־
 אֶהֱרֹן : י וַיִּרְבּ הָעָם עִם־מֹשֶׁה
 וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר וְלוֹ גִּוְעֵנוּ בְּגֹעַ
 אֲחֵינוּ לִפְנֵי יְהוָה : י וְלִמָּה הִבַּאתֶם
 אֶת־קֶהֱל יְהוָה אֶל־הַמִּדְבָּר
 הַזֶּה לְמוֹת שֵׁם אֲנַחְנוּ וּבְעִירְנוּ :

רשב"ם

שהרי מת אהרן אחריה בחושי החמישי בשנת ארבעים
 לצאת בני ישראל ברכותיב במרשת אלה מסעי :

שפתי חכמים

גם נבי אהרן וימס אהרן שם דלי ללו ג'ש' אהי שם שם מרי וימני
 דג'י מרים ל'ז' אלף ע"כ ג'ש' אהי שם שם ספס כבש'קה שחרי כמיב
 מל סי' א' אף כ'אן כבש'קה : ע י'ש מקב'ש ע'ב מקב'ש רש"י אף
 סרש"י ד'י'ס'י'ן שם שם מ'א'ס'ל'ן . וי"ל דרש"י . הכי ס'י'ן ל'ז' ל'ז'
 ג'ש' לכחויב כבד'יה על סי' א' דע"כ ל'לו ג'ש' נגזרה ה'א' דע"כ
 ל'ז' נבי אהרן ע"פ ס' ה' ל'כחויב כבש'קה ע'ב נלמד שם שם
 מ'א'ס'ל'ן א"ו ל'לו ג'ש' נגזרה ה'א' מ"כ ל'כח נבי אהרן ע"פ ס' ה'
 א"כ נבי מרים ע'ב לכחויב ע"פ ס' כ"ו . אכל כ'א'מ'ל' כ'א'ב כ'א'מ'ל'ן
 נלמדו כ'א'ש' מ'א'ס'ל'ן ל'כ' דרש"י ו'ל' כ'א' מ"כ אף ה'א' כ'א'מ'ל'ן
 מ'א'ס'ל'ן ל'ז' ד'י'א'ף שם שם מ'א'ס'ל'ן אכל אהרן נלמדו כ' ע"פ ס' ה' ו'א"ל'
 מ'ד כ'א'מ'ל'ן מ'רים ל'ז' ה'א' ס'כ' ע'וד מ'ים . ו'א"ל' ע'ב ל'ז' ה'א' ס'כ'
 מ'ים ל'א'לו'ת ע'ב מ'ש'ס' ל'ז' כ'א'מ'ל'ן כ'א'ב כ'א'מ'ל'ן ל'ז' ז'כ'ו'ת :
 ז' ס'י'כ'ו'ת כ'א'ו ס'ן ל'ז' ה'א' כ'א'מ'ל'ן ל'ז' ע'ב כ'א'ו ל'ז' י'ש'ש'ט'ן י'ו'ס'ף
 ו'ל'ז' ע'ב כ'א'ו ל'ז' י'ש'ש'ט'ן י'ו'ס'ף ו'ל'ז' ע'ב כ'א'ו ל'ז' י'ש'ש'ט'ן י'ו'ס'ף
 א'כ'ו'ת כ'א'ו ל'ז' י'ש'ש'ט'ן י'ו'ס'ף ו'ל'ז' ע'ב כ'א'ו ל'ז' י'ש'ש'ט'ן י'ו'ס'ף

בעל המוריס

בגומטריא מספר : שס . ג'ימ' א'ס'כ'ו' כ'א'ל'ס' ה'א' : (ג) וי'כ'ב .
 ש'י'ס' כ'א'מ'ל'ן . וי'כ'ב ה'א'ס' . ו'א'ד'ן וי'כ'ב כ'א'ל'ס' . ל'ז'מ'ר כ'א'ס'ו'
 מ'כ'י'כ'ה ס'ל ע'מ'ק'י' כ'א'ל ס'פ'ס'ק מ'ה'ס' ד'ס'י'י'נו ס'כ'א'ל ע'ס'י' מ'ז'ס'ך כ'א'ל'ס'
 רש"י

ע שאינו דרך כבוד של מעלה וכאהרן נאמר (כמדבר לג)
 ע"פ ה' כאלה מסעי : (ב) ולא היה מים לעדה . מכלן
 שכל ת' שנה היה להם הנחל פ בזכות מרים : (ג) ולו
 גוענו . הלואי צ שנועת : בגווע אחינו . במיתח
 אחינו בדבר . למד שמיתח לחל מנונה ממנה : בגווע .
 שם דבר הוא כמו במיתח אחינו . ולא יתכן ק לפרשו
 כשמותו אחינו ששם כן היה לו להקד' בגווע (כחולס) :
 ללמדו מ'א'ס'ל'ן כ'א'ל'ס' ו'כ'א'ס'כ'ו' כ'ו' ו'ל'ז' א'כ'ו'ת כ'א'מ'ל'ן ע"פ ס' ה' ש'ס'ר'י'
 כ'א'ל'ס' כ'א'מ'ל'ן א'כ'ו'ת א'כ'ו'ת או מ'ש'ס' . וי"ל כ'א'מ'ל'ן כ'א'מ'ל'ן ע'ב
 ע'ב כ'א'מ'ל'ן ע'ב מ'ים . ו'א"ל' ע'ב ל'ז' ה'א' ס'כ' ע'ב ל'ז' ה'א' ס'כ'
 ע'ב ל'ז' ה'א' ס'כ' ע'ב ל'ז' ה'א' ס'כ' ע'ב ל'ז' ה'א' ס'כ' ע'ב ל'ז' ה'א' ס'כ'
 ע'ב ל'ז' ה'א' ס'כ' ע'ב ל'ז' ה'א' ס'כ' ע'ב ל'ז' ה'א' ס'כ' ע'ב ל'ז' ה'א' ס'כ'

פירוש לתורה אלהים

געואמילט אויף משה אונ אהרן : (ג) ויב העם עם
 משה אונ דאם פאלק האם ויך גיקריגט מים משה
 ניאמדי אונ ויי האבין גינאגט לאמר אזוי צו אנגין ולי
 גינען הלוואי וואלמין מיר גישטארבין מיט דעם
 זעלכיגען מייט וואס אונזערע פרידער זענען
 גישטארבין אין דער מדבר איינער מיר זאלין דא
 שטארבין מחסת דארשט : (ד) ומה אונ ווארום
 הבאתם האם איהר גיבראכט דאם פארואמלינג
 פון נאם צוא דער דאזענער מדבר למה שם
 מיר זאלען דארטין שטארבין מיט אונזערע פיה :

אלע יודין זענען גיקועטן אין מדבר צין ביהוד
 הראשון אין דעם . ערשטין חודש דאם אין דער
 חודש גימן גושב העם קברש אונ דאם פאלק האם ויך
 גינאקט אין קרש וחסת אין מרים דארט גישטאר
 בין ותקבר שם אונ ויא אין דארט בגראבין גינוארין :
 (ב) ולא היה מים אונ ע'ם אין גיט גינוען וואקער צו
 דער ערה ווארום דיא פערציג יאהר וואס ויא
 זענען גינוען אין דער מדבר אין ויינאך גינאנגען
 אברווען אין וכהה פון מרים אונ א'פ מרים אין
 גישטארבין האם ויך דער ברוגען א'פ גיטאהן
 ותקלו על משה אונ ייך ישראל האבין ויך אין

נביאים שופטים יא

לחשך מנה היא צבאות נפש צ צב צבא צבאו רוח יהודה נשמת רנצח ארני נשמת רודר יתנה ויהח
 יחידה רנצח יהודה חיה יחידה רודר אל שם בין שבעיה :

תרגום

א ויירשו את פלגבגול האמרי מארננו ועד הינפך
 וזמן המדבר ועד הירדן : ב ועתה יהיה אלהי
 כ ויבצנו יי אלהא הישראל
 רש"י

מצודה דוד

(6) מארננו ג' . א"כ כההו סכיל לקחו מכיוון אכר ככש סול
 (6) מארננו עד היבוק . שמהו אומר שהול ערך הס

חריף ית אמוּדָהָ סוּן קָדֶם
 עֲמִיהַ יִשְׂרָאֵל וְאֵת קִדְמִי
 לְמִיִּתְיָהּ : ג הֲלֹא יֵת
 וְיִסְתַּגֵּף קָמוּשׁ מִעֲנֹהָ
 יִסִּיהַ הַחֲסִין בֵּית כֹּל הַחֲרִיף
 וְיִי אֱלֹהֵינוּ מִן קִדְמָנָה יִסִּיהַ
 גִּיְתָה : ד וְקָעַן הַטֵּב טֵב אֵת
 מִכְּבֶּלֶק בְּרִצְפוֹר מִלְּקָא דְמוֹאֵב
 הַסִּינן דָּן עִם יִשְׂרָאֵל אִם
 קָרָבָה אֲנִיִּים בְּרוּן : ה כִּד
 יִתִּיב יִשְׂרָאֵל כְּחֻשְׁבוֹן
 וּבְכַפְרָתָהּ וּבְעָרְעוֹר וּבְכַפְרָתָהּ וּבְכַל הָעִירִים אֲשֶׁר עַל יְדֵי אֲרִנוֹן
 שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וּמִדְּוַע לֹא־הִצַּלְתֶּם בַּעַת הַהִיא :
 וּבְכַפְרָתָהּ וּבְעָרְעוֹר וּבְכַפְרָתָהּ וּבְכַל הָעִירִים אֲרִנוֹן מֵלַת מֵסָה שְׁנֵין וְקָא בִּין לֹא
 שְׁבֻכְתִּין קָעֲדָנָה הִיא :

רש"י

מסיתון לקחו: (כ) ואתה תירשנו. ואתה רואה
 לרשת אותה
 (ס) נצבת ישכאל. ר"ל כסיום ישכאל ויסבין כחשבונו וכו' נ' מלות שנה (ר"ל קרוב לג' מלות שנה, ופיין כחשבונו שנים
 סדורות): ומדוע לא שללם. מיד ישכאל. בעשן סחן סוס:

מצודת דוד

מלא: מעולב ומעמין: (כ) מפני עמו ישכאל. לשיכשו סס
 ולא סיוחול לך וכו' וחסה היכשוו כחמים: (ג) אשר יוכיחך
 כמשי. כדכך לענא מפל: (ד) סכוב רכ. וכי מפסי סוס מריכס
 סס ישכאל ענינו כמחול ססיו סס כי סס גס מפל מואכ:
 דעם מלות שנה (ר"ל קרוב לג' מלות שנה, ופיין כחשבונו שנים
 סדורות): ומדוע לא שללם. מיד ישכאל. בעשן סחן סוס:

כתובים תהלים קו

לחמשין מוסוד ומלכות דריא שוין דלת יוד נפש שוין שוין דלת יוד רוח יאהרונה נשמה דיסור א אד
 אדנ ארני נפש ארני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו דו וו דו חיה יחידה דיסור דלת חיה יחידה דמלכות
 אל שם ב"ן שבעשה:

א ארום קבר דשי נחשא
 ועברי פרולא קצי: ב על
 חוקה מלך שבקא דבית
 יהודה אהנפי ואמר חקיהו
 סליה דבית יהודה דקריב למיטב אהתא אסתגין הף שפיין דמאורח סרביהו ומעוניהו ססתגין:
 ג כל מיכלא סרביהו נפשון עד מעלי מוחא: ד וצלו קדם יו פר עיק דתון סמענתהו
 מצודת דוד

(6) כי שבר. מל כי שבר וכו' ר"ל כוללם ממלכסם כללו שבר
 דלמות כים ססוסכ ונדס סכיליס: (כ) איליס. סססס
 ססיליס אשר סססס לכך סססס ומעוניהו ססס ססס מעניס
 ססלי ונחלו: (ג) סססס. כדכך סססס סססס סססס סססס:

פירוש עברי מיישש

(א) כי יבר דלתות נחשת ובריתי ככול נבש ער האמי צו
 קראכין די קופערקע שרען פון דעם גער
 פיינגקענס און די איינערקע רינגלען האם ער צו
 שגיטען איבער געהאקט, דיא סענטשין זאלין
 קעגען פרייא ארויס גיין פון געפיינגקענס, איצט
 שטעטסין די פסוקים פון די קראנקע וואס זענען
 געוונד גינארין און דארפן לויבן נאם: (כ) איליס
 סרביה ששם ויסעוניהם וישנו גרטה סמלה האם
 גיזאגט דער קלוגער זעהט פון ווייסען אז עס
 דארף קומען שלעכטס אויף איהם, איידער דיא
 שלעכטס קומט האם ער זיך שוין פארהיט, און
 ער גייט באלד צו דיא ערשטע סבה בארעקענען
 פון טאגען דיא שלעכטס קומט, גיט אסרעפונג
 נאר אשפראפ פון הקב"ה אויף גיגע וינד דריבער
 טוהט ער באלד השוכה אבער דער נאר קומט
 נאר גיט וואס וועט זיין בו דיא שלעכטס קומט

אויף איהם און נאכדעם קען ער זיך שוין גיט
 קעסטן. דאס זאגט דער פסוק איליס, די נארען
 זענען געפייניגט גינארין מיט אקראנקייט פון
 זייערע זינד, די זינד וואס זייא האבין גיטאן האט
 געבריינגט אויף זייא די קראנקייט, געווינגליך
 אקראנקייט קומט גיט מיט איין קאהל, אז זייא
 האבין גיזעהן אטאג און צווייא טאג זייא זענען
 קראנק און דאקטוירים קומען און העלפן גיט מיט
 זייערע מעדיצינען האבין זייא גענדארפט באלד
 טאן השוכה, זייא האבין אבער גיט אזוי גיטאן,
 זייא האבין געווארט בו דיא קראנקייט האם זיך
 אויף זייא גישטארקט: (ג) כל אובל תשב נפש או
 זיי האבין שוין פארמיאוקה אלע עסיגווארג וויש
 ער שציי סת און זייא זענען שוין געקומען בו צו
 די טויערין פון טויט, זייא האבין שוין געהאלטן
 בייא שטארקין: (ד) וישק אל' ה נאכדעם האבין זיי

מִפְּאָקוֹתֵיהֶם וְיִשְׁעֵם : הַיְשִׁלְהָ דְבָרָה וְיִרְפְּאֵם וְיִמְלֵט יִרְקָנִין : הַיְשִׁדֵר פְּחָמֵי אֶסְוֵתִיהָ וְיִסִּי יְתָהוּן וְיִשְׁוִיב מִחֶבְלֹתָהוּן :

מצודת דוד

ויצטו קדושים המס נמות: (ס) ישלה דברו. לה כרסום הרופאים כסמם עלפאים כסמנמים והקב"ס נדסלם כעלממו: נעמסוסמס מסחמ סקבר ססס קרוב לסס:

פירוש עברי שיימש

נְעִשְׂרִיעֵן צוֹ הַקְּבִיָּה בְּצִר לִסָּם וְעֵן עִם אִיוּ וְיִ שׁוֹיֵן כְּאִנְךָ שְׁלֵעֲכֶם גִּינוּעַן . אִיוּ וְיִ הַאֲבִיּוֹן גִּינוּעְהָ דְאִנְךָ טוֹרִים קִעְנֵעַן גִּיט הַעֲלָפִין וּמִפְּאָקוֹתֵיהֶם יוֹשִׁים כֹּא־ מְאֵלֶם הָאֵם הַקְּבִיָּה וְיִ גִּיהָאֲלָפִין אֵן דְּאִקְטֹמִירִים אִיוּ אֵן מַעֲרִיצִיעֵן נָאֵר פְּלֹצְלוֹגֵן מִיִּם אִיוּן סְאָהֶל הָאֵם אִיוּפְּגִיָּהֶעֶרֶם דִּיא קְרֹאנְקִיִּים : (ה) יִשְׁלַח דְּבָרָה יִאֵם נָאֵם הָאֵם גְּעִשִׂיקֶם וְיִן וְנֹאֲמָם , עַר הָאֵם

עיקר תוי"ט

משנה חולין פרק יב

ברטנורא

שלוח הקן. אבל לא במוקדשין. משכח מוקדשין דאלו היו חולין היו חייבים בשלוח הקן כגון שהיה לו טוף והקדישו כשהוא ברחוהו לנדק הבית וברח ומלאו ח"כ רובץ על הקן והכירו ח"כ כגון שהקדיש גזולות של שוכניו למזבח לשולח נדבכו וח"כ כשגדלו אותן גזולות ברחו ויאלו וקטנו במקום אחר למעיקרא כי חקדשנהו לדבירה. הוה וכל הקדש עליהו והשחט למלאן לא מומן הוא ולי הוה חולין הוה מומן נהוג בשאינו מומן. דכתי' כי יקרא פרס למומן: ששקננו בפרדס. שמרדו ויאלו מן הבית ואינו חוזרות לבית וכעשו מדבריות ופרדס לאו מומן הוא מפני שיכולין לכרות: הרדסיות. שררין לגדל עם בני אדם ועל סס הכרובים המלך שהיה משחק בגדולו נקראו הרדסיות מל שמו: ב עוף שמא

פרק יב א שולח תקן אז איינער געפינט אפיינערלע ויצט ארץ איירער קינדער ארער ארץ איירער אייער, מו, ער לאוין ריא מופיער זיא נאר אנועק פליהען, אונ ריא קינדער ארער ריא אייער מען ער געמען פאר זיך נהג בארץ ובחצה לארץ סיי ער געפינט אין ארץ ישראל אונ סיי ער געפינט אין חוץ לארץ, מו, ער ריא מופיער אנועק שיקין, אונ ריא קינדער ארער ריא אייער מען ער געמען פאר זיך בפני הבית ושלא בפני הבית סייא נוען דער בית המקדש אזי גישטאנען, אונ סייא נוען דער בית המקדש אזי גישא, אזי אלץ דער נעלבקינער דין בחיוב אלל לא במיבדשין דער דין אזי נאר בייא אפראמסע פייגעלע, אקער גיט בייא אקרבן, אזיב איינער האט גינאטם ארץ אקאהב ייא זאל זיין אקרבן, אונ ייא אזי אנועק גינלויגין אין פעלד דער נאך געפינט איהר דער בעל הבית זיא ויצט ארץ אייער, מען איהר דער בעל הבית געמען צוריק אהיים, (ע"ה) חופר בכיסוי הדם משליח תקן דער דין פון בלוט צו דעקן, אזי ארבער ווי דער דין פון די פוגייל אנועק שיקען בכיסוי הדם טבב בבתי ובגוף ריא בלוט צו דעקן מו מען בייא

אחיה אונ בייא אנועק בכיסוי ובשאינו מסיקן בייא אנועלגע חיות אונ עופות וואס ארבענוען זיך אין שטוב, אונ ביי אנועלגע חיות אונ עופות וואס מען געפינט זיא אין פעלד ושלח תקן זיינו נהג אלא בעוף ארבער ריא מופיער אנועק צו שיקין דאס אזי נאר בייא עופות וזיינו נהג אלא בשאינו מסיקן אונ דאס אנועק שיקין אזי נאר בייא אנועלגע עופות וואס זענען גיט אין שטוב איידי שאינו מסיקן וואס הייסט גיט אין שטוב כגון אריות ותרנגולין שקננו בפרדס דהיינו גענדז אונ הינער וואס זענען אנגלאפין פון שטוב אונ האכין גימאכט זייער נעקט אין אנאמיין וארער אין פעלד אונ ווילען גיט קומען אהיים אז מען געפינט זיא ויצען ארץ די אייער ארער ארץ ריא יונגע קינדער אין נאקטין ארער אין פעלד קאר מען געמען דיא מופיער אהיים, נאר מען מו איהר אנועק לאוין אלל אס קניט בבית ארבער אז זיא האבין גימאכט זייער נעקט אין שטוב וכן זיי הרדסיות אונ סארהבין וואס האבין גימאכט זייער נעקט אין שטוב פסור משליח אז דער בעל הבית מרעפט ריא עופות ויצען

פסוק מלשלה. דכתוב קו לכור טוף תשמע בין טהור בין טמא לפור טהור ולא טמא: עוף טמא רובץ על ביצי עוף טהור. חף ע"ג הניחא לאפרוחים נר טהור הוא פטור דקו לפור כעין טהורא האם התקנת טהורה: ועוף טהור הרובץ על ביצי עוף טמא פטור. דלמד קרא וחת הכניס תקח לך לך וזלא לבלבד: קורא. ובערי פרוין לו טהורו ובלעו פרדיו (6) וזרבו מהזכר רובץ על הביצים כמו לקח וזלא

הלכך, ר"א מחייב. ג' שם הלכה כר"א חזק כשאר עופות מודה ר"א שזכר פטור דאם אמר רחמנא ולא אמי, ואין הלכה כר"א: ג' בזמן שכנפיה נוגעות בקו חייב אין שם אלא אפרוח אחד או ביצה אחת חייב לשלח, שנאמר קו קו מ"מ. הווי שם אפרוחים [ג] מפריחין או ביצים מוזרות פטור מלשלח שנא' והאם רובצה על האפרוחי' או על הביציה [ד] מה אפרוחים בני קיימא אף ביצים בני קיימא, יצאו מוזרות. ובה הביצים צריכין לאמן אף אפרוחים צריכין לאמן, יצאו מפריחין. שלחה וחזרה שלחה וחזרה אפילו ד' וה' פעמים חייב, שנאמר שלח שלח. אמר הרבני נוסח את האם ומשלח את

סלמן ומלואה, נמי: (6) ועוף טהור הווי ולא: מ: שקולס קוף, ר"ש"י: [ב] ר"ל' ב' י"ב: לה נבעתה מקמה: [ג] מפריחין: יתכן שד"ק שפסוקהו טהורכחית סוכה ביתל וממאל ל"ט מפרחין להזכירו עשו לכן חל כלהו בעשתינ סה"ט: 651: [ד] מה כ"י. דהל"ל ויכאל נבלת עולס, ס' נמלא וטמי"ט: (ז) ז"ל ס"ט"ט ג' ג' ט' ג' ט'

אויף ויעבע אייער אדער אויף ויעבע וינגע קינדער, מעג ער נעמען דיא מוסער פאר זיך אונ דארף זיא גיט אנועק שקען: ב' עף סמא פסיד משיח אז מען טרעפט אין פלער אעוף וואס מען טאר איהר גיט, עסין, ויצט אויף איהרע אייער אדער אויף איהרע וינגע קינדער, דארף מען איר גיט אנועק שיקן, נאר מען מעג איהר נעמען פאר זיך עוף סמא רובץ על ביצי עף טהור אויב מען טרעפט אעוף שקען ויצט אויף דיא אייער פון אעוף טהור רובץ על ביצי עוף סמא אדער מען טרעפט אעוף טהור ויצט אויף דיא אייער פון אעוף סמא פסיד מלשלה דארף מען גיט אנועק שיקן דיא מוסער קודא זכר אז מען טרעפט אפרדיו פויגל וואס דער זכר ויצט אויף דיא אייער אזוי וויא אנקבה רבי אליעזר שטייב רבי אליעזר ואנמ מען מוז אים אנועק שקען תקיים פריזין אונ די תקיים ואנין מען דארף איהם גיט אנועק שקען: ג' תקיה מתקיים נאר דיא מוסער אויז גיט גועטין אויף די נעקט, נאר זיא אויז גיפולויגן איבער דיא נעקט בזמן שגנפיה נוגעת בקו אויב זיא אויז גיפולויגן גידערזיג אז דיא פליגעל רינען זין דיא נעקט חייב לשלח מוז מען איהר אנועק שיקין אין כנפיה נוגעת בקו אבער אז אינע פליגעל רינען גיט זון דיא נעקט פסיד מלשלה דארף מען איהר גיט אנועק שיקן אזי שם אלא אפרוח אחד אויב אין דיא נעקט אזי גיט מער דא נאר אין פייגעלעך או ביצה אחת אדער אין איי חייב לשלח פון דעסקמוענין מוז ער די מוסער אנועק שקען שגנפיה ווארום עם שמיים אין פסוק. וקו צווייא מאהל דער ווארט קו מכל מקום ווי פיל אפרוחים אדער ביצים עם אזי דא אין דיא נעקט, אפילו נאר אייגע, כמו, ער אויך אנועק שיקן דיא מוסער זיי שם אפרוחים מפריחין אויב אין דיא נעקט אזי גיווען אפרוחים וקליינג פייגעלעהו וואס קענען פליהען או ביצים טהור

אדער אייער וואס עם קען גיט ווערין פון זיא אאפרוח ואינוגע פייגעלען דיא אייער זענען קאליע גיווארין פסיד מלשלה דארף ער גיט אנועק שיקען די מוסער שגנפיה ווארום עם שמיים אין פסוק וקאס רובצה על האפרוחים או על הביצים אונ דיא מוסער ויצט אויף דיא וינגע פייגעלאך אדער אויף די אייער פה אפריחין בני קיימא אזויא ווי דיא וינגע פייגעלאך מיינט מען זיא לעבין, זיי זענען גיוונמ אף ביצים בני קיימא אזוי אייער מיינט מען אויך גיוונמ אייער וואס פון זיי וועלין גיבארין ווערין דיא פייגעלעהו זיא מיינות אבער שלעכטע אייער וואס פון זייא וועלין קיין פייגעלעהו גיבארין ווערין דארף מען גיט אנועק שיקן דיא מוסער ובה הביצים צריכין לאמן אונ אז ווי די אייער דארפין דיא מוסער זיא זאל ויצען אויף זיא, עם זאל פון זיא ווערין אפרוחים אף האפרוחים צריכין לאמן אזוי אפרוחים מיינט מען אויך אנעלבע וואס זיי דארפין נאך צו די מוסער זיא זאל זיא דערנעדין ווייל זיא קענען נאך גיט פליהען זיא פריחיה אבער אנעלבע אפרוחים וואס קענען פריהען אונ דערנעדין זיך אליין פון וואס זיא געפינען, דארף מען גיט אנועק שקען דיא מוסער שלחה וזריה אויב מען האט אנועק געשיקט די מוסער אונ זיא אזי צוריק גיקומען צו די נעקט שלחה וזריה אונ מען האט איהר נאך אסארה אנועק געשיקט, אונ זיא אזי צוריק גיקומען צוא דיא נעקט אפילו ארבע ותשעה פעמים אפילו פיר אדער פינף מאהל האט מען איהר אנועק געשיקט אונ זיא אזי אלץ צוריק גיקומען חייב דארף מען איר אלץ אנועק שקען. ביי זיא וועט גיט צוריק קומען שגנפיה ווארום עם שמיים אין פסוק שם שלחה דוא זאלקט שיקין אונ שיקען ואזויא פיל מאהל ביי זיא וועט גיט צוריק קומען אפר תבני

נשל את הבנים וכו'. כדון דענא את הננים ה"ל קו מזומן: ד לוקה ואינו משלח. א"ט ג' ללא היתק
לעשה אין לוקין עליו הכל היינו טעמא דסכר ר"י שלא מעיקרה משמע (ג) וה"ק קרא לא חקה האם אבל מה
יש ענין לעשות כשהוא הקו שלא תשלח את האם ואין כאן היתק לעשה אלא עברת עשה ול"ת, ואין הלכה כר"י:

אין לוקין עליה. אם קיים עשה שנה אבל אם לא קיים העשה כגון הלוקה אם מעל הבנים ונסתה או מתה תחת ידו לוקה: ה מצוה שהוא באימר. שאין בה חסרון כיון שלא דבר מועט:

עיקר נוסף על מסע וסכר: (ג) ומסתמא לה שאין לפרש מעיקרה משמע כגוף סכ"ט לומר והשכיב קודם שגזל לאל גזל מה משיב גמ' (ה) א"ט: דכתיב השלח מ"ג וכו' ללא קרא סד"ה סו"ה ונדרג השלח שכן איש לאשמו כדלעילן כדמסיק שנתק סכס פל המים ומלוכט לסוד כדמסיק ל"ט עשה דיוהי ודמסיק עשה דשילוח קמ"ל, נפרח:

הבנים חייב לשלח, שנא' שלח השלח את האם. נשל הבנים והחזיר לכן ואח"כ חזרה האם עליהן פסוק משלח: ד' הנושל אם על הבנים, ר' יהודה אומר לוקה ואינו משלח וכו' א' משלח ואינו לוקה, זה הכלל כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה אין לוקין עליה: ה' לא ישול אדם אם על הבנים (כ) אפילו למחר את המצוה. ומה אם מצוה קלה שהיא כאימר אמרה תורה למען ייטב לך והארכת ימים, ק"ו על מצות חמורות שבתורה:

ונשל את האם ומשלח את הבנים או ער האם ג' ונאגמ איה ועל ג' נעמקן דיא מוּטְעָר אונ ועל אנועק ש'קען דיא ק'נדער הייב לשלח מוז ער אנועק ש'קען דיא מוּטְעָר ש'נאמר ווארום עם ש'מיים אין פסוק שלח השלח את האם דוא זאלקסט אנועק ש'קין דיא מוּטְעָר נשל הבנים ד'תחין לך: אויב ער האם אנועק ג'עש'קט דיא מוּטְעָר אונ האם ג'ענוקען דיא ק'נדער אונ האם זייא צוריק אריין ג'עלייגט אין דיא ג'עקסט ווארר בד תורה האם ג'ל'קו ד'ער נאך איז דיא מוּטְעָר צוריק ג'יקוקען אויף ד'ע אפ'ר מ'שלח בארף ער שוין ג'ט אנועק ש'קען ד'יא מוּטְעָר: ד' הנושל אם על הבנים אז ער האם ג'ינומקן דיא מוּטְעָר מיט דיא ק'נדער, רבי יהודה זאגט לוקה זייט משלח עם קוקט איהם מלקות, אונ ער בארף ג'ט אנועק ש'קען דיא מוּטְעָר ווארום רבי יהודה האלט אזויא מייגט דער פסוק, לא תקח האם על הבנים" זאלקסט ג'ט ג'עמקען דיא מוּטְעָר מיט דיא ק'נדער, נאר זיידער רוא ג'עמקט די ק'נדער, שלח השלח את האם" זאלקסט אנועק ש'קען דיא מוּטְעָר, אָפּער אז ער האם שוין ג'ענוקען דיא ק'נדער העלפ'ט ג'ט (ואם ער נועט איצט אנועק ש'קען די מוּטְעָר, נאר ער האט שוין עובר ג'ענוען אויף ד'עם לאו, לא תקח" זאלקסט ג'ט ג'עמקען אונ ער האם ג'ענוקען, דריבער קוקט איהם מלקות) ח'קמים אפ'רם אונ דיא ח'קמים זאגין משלח זייט לוקה אפילו ער האם שוין ג'ענוקען זאל ער איצט אנועק ש'קען, אונ עם קוקט איהם ג'ט ג'יין מלקות ווארום דיא ח'קמים האלטען אזויא מייגט דער פסוק, לא תקח האם על הבנים", דוא זאלקסט ג'ט ג'עמקען דיא מוּטְעָר מיט דיא ק'נדער, אונ אויב דוא האקט ג'ענוקען, שלח השלח את האם" זאלקסט דיא מוּטְעָר אנועק ש'קען, איז אויף

ד'עם לאו, "לא תקח" ג'טא מלקות, ווייל ער קען אייביג מקיים זיין דיא מצות עשה, שלח השלח" אנועק צוא ש'קען ז'ה תכליל דאס אז דער כלל כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה אלע זאכין וואס דיא תורה האט ג'זאגט ג'ען זאל זייא ג'ט פאדן, אונ אז קען האם זייא ג'טאדן ג'ען ג'ען נאך איצט פאדן דיא ועל'ביגע זאך וואס קען האם ג'יקעמט פאדן פריער אייז דער קען האם עובר ג'ינוען ד'עם לאו אז לוקה עליה אויף ד'עם לאו קוקט ג'ט מלקות, ווארום דיא תורה האט ג'עזאגט אויב דוא וועקסט עובר זיין ד'עם לאו קוקט דיר ג'ט מלקות, דוא זאלקסט נאר פאר ריכטען וואס דיא האקט קאלייע ג'עמאכט, נאר אויב ער קען שוין ג'ט פאר ריכטען, ד'היינו ער האט ג'ענוקען דיא מוּטְעָר פון דיא פייגעל אונ האט איהר ג'ער שאכטין, אָדער זיא איז ג'יפייגערט, קוקט אים מלקות: ה' לא ישול אדם אם על הבנים אפילו ג'ט ג'עמקען דיא מוּטְעָר פון איהרע פייגיל אפילו לשדך את המצוה אפילו ער בארף דיא מוּטְעָר צוא סהור סאכין מיט איהר אפצורען אזויא וויא עם ש'מיים אין דיא סדרה מצורען קאר ער אויף ג'ט ג'עמקען ז'מה אם מצוה קלה שהיא כאימר מאדאך אגרינגען מצוה וואס זיא איז נאר ווערט עמליבע גראשין, אז קען איז איהר מקיים אפ'רה תורה למען ייטב לך והארכת ימים האם דיא תורה ג'עזאגט עם (ועם דיר גוט זיין אונ וועקט לאנג לעבין כל חיובך על מצות תביעות שבתורה איז שוין ג'עוויס אז קען איז מקיים אשוערע מצוה, האם דיא תורה ג'עוויס צוא ג'עזאגט אז קען וועם לאנג לעבין, אונ עם וועם גוט זיין אויף עולם הזה אונ אויף עולם הבא:

הכנס ס' כלל כל סמילין דהוד דמלכות דכתיבס במוכן

תניא רבי יעקב ואמר אין לך כל מצוה ומצוה שבתורה שמהן שברה בצורה שאין ההיות המתים תלויה בה. בכיבוד אב ואם כתיב למען יאריכוך ימך ולמען ייטב לך, בשילוח הקן כתיב למען ייטב לך והארכת ימים. הרי שאסור לא אביו עלה לבירה והבא לי גולות ועלה ושלח את האם ולקח את הבנים ובחזרתו נפל ומת היכן אריכות ימיו של זה והיכן מותו של זה אלא למען יאריכוך ימך בעולם שכולו ארוך ולמען רבי יעקב מדרשה הוא, ודלמא מהדרן בעבירה הוה. ודלמא מהדרן בע"א הוה דכתיב למען תפוש את מחשבת ע"ה ה"ק אם איתא דאיכא שרך מצוה בהאי ודלמא תהני ליה ותנן עליה דלא ליה ליהי דלדי הרהור וליתוק אלא שבר מצוה בהאי עלמא ליכא. והאמר ר' אלעזר שלוחי מצוה אינן נוקוין. בחזרתם

שמתן שברה בצורה. כגון כבוד אב ואם ושלות הקן שלא תוכל להכין מתן שכרם כשעתולים המתיס להחיות: לעולם שכלו טוב. שאין בו לא היוק ולא יסורין אלא טובה. וכשיליה פ"ק דקידושין אמרין דרבי יעקב עובדא מוזא בחדא סאמר לו אכיו עלה לבירה והבא לי גולות ועלה ושלח את האם ולקח את הבנים וקיים כבוד אב ואם ושלות הקן וכחזרתו נפל ומת אמר היכן מותו של זה והיכן אריכות ימיו, אלא הוה אומר למען ייעב לך לעולם שכלו טוב ולמען יאריכוך ימך בעולם שכלו ארוך:

האבין גילעירונם רבי יעקב זאנא יעדער סאָוה וואס שטייט אין דיא תורה און געבין דיא סאָוה שטייט דער שרך וואס קען וועט געבין פאר דיא סאָוה. שטייט פאלד אז דער שרך וועט נישט זיין אויף דיא וועלט נאר עס וועט זיין צו עולם האָ ווער די מתיים וועלן לעס געווען ווערין בביבוי אב ואם קתיב פתח: יעקב ויפן ייב לך ביי די מצוה קען זאל געבין צו פאקער און מופקער כבוד, שטייט דער שרך וועט זיין עס וועלן דערלליינגערט ווערין דייע מען און עס וועט דיר נישט זיין בשליתתן קתיב לפשו ייב לך והארכת ימים אז קען געפינט אגעקסט מיט פינגיל, האם דיא תורה גיזאנט קען זאל אנועק שיקען די מופקער פון די פינגיל, און די קינדער זאל קען געקען פאר זיך, דער שרך וועט זיין עס וועט דיר נישט זיין און דו וועסט לאנג לעבין הרי שאסור לא אביו עלה לבירה והבא לי גולות אפאקער האם גיזאנט צו זיין וזהו גיירא אויף אויף דעם דאך און בריינג פון דאך די יונגע פינגעלאך ועלה ושלח את האם ולקח את הבנים דער וזהו איז ארויפקענטאנגען אויף דעם דאך און האם אנועק געשיקט די מופקער פון די פינגיל און האם גיזאנט די קינדער, האם ער גיזאנט צוויי מצות וואס פאר זייא קוקט קען זאל לאנג לעבין און עס זאל נישט זיין ובחזרתו נפל ומת און ווערער איז אראפ געמאנגען פון דאך איז ער אראפ געפאלן און גישאמארבין היכן אריכות ימיו של זה ותוכן מוכתו של זה וואו איז זיין לאנג לעבין און וואו איז זיינע נוסים וואס די תורה האם איהם צו גיזאנט צו געבין אלא למען יאריכוך ימך בעולם שכלו ארוך נאר וואס די תורה האם גיזאנט עס וועלן דערלליינגערט ווערין דייען יאדערין, דאס מיינט קען אויף די אייביגע וועלט וואס דיא מען זענען נאנץ לאנג ויפשו ייב לך און וואס די תורה האם גיזאנט עס וועט דיר נישט זיין בעולם שכלו טוב דאס מיינט קען אויף דיא וועלט וואס דיא גיזאנט איז אייביג נישט, פרענט דיא גקרא

האבין לא תיהי הכי סאָקער איז אזוי זאנאך נאר נישט גינען און עס וועט נישט זיין. ווארום דאס לאנגע לעבין און דאס נויטס וואס נאם האם גיזאנט צו געבין פאר די צוויי מצות מיינט קען דאס אויף די וועלט, אָנמפערט די גקרא רבי יעקב פשט הוא רבי יעקב האם אליין זענען וויא דיא זאך האם גיזאנט פארענט די גקרא וואס מיהודי בביבוי הוה סאָקער האם איהם דער אונקליק געמאראפן ווייל אראפ גייאנדיג פון דאך האם ער גיזאנט וועגן אעבידה צו סאָהן, אָנמפערט די גקרא משה רעח איז הקב"ה מצוה לפשט אז איינער גראמט צו סאָן עבידה, איידער ער האם די עבידה גיזאנט שיקראמט איהם נישט הקב"ה, פרענט די גקרא וואס מיהודי בביבוי הוה תיהי סאָקער האם ער געמאראמט צווא דייען עבודה זרה, און אז קען סראמט נאר צווא דייען עבודה זרה, שיקראמט שוין הקב"ה דתיב למען תפוש את בית ישראל בלבם ווארום עס שטייט און פסק אז צו געקען דיא יודין אויף דיא גקראמט זיין וואס זייא גראמטין אין הארצין, וואס סראמטין זיי אין הארצין ואמר רב אחא בר יעקב האם רב אחא בר יעקב גיזאנט וי משתבת עבודה זרה דאס מיינט קען זיי סראמטין צו דייען עבודה זרה, אָנמפערט די גקרא הכי קאמר אזוי האם רבי יעקב גיזאנט אם איתא דאיכא שרך מצוה בהאי עלמא אויב נאם פאפאלט שרך פאר מצות איהם די וועלט תהני ליה ותנן עליה דלא ליהי ליהי ויתוק ויתוק איתא דלמא תהני ליה ותנן עליה דלא ליהי ליהי ויתוק ויתוק אלא שבר מצוה בהאי עלמא ליכא. והאמר ר' אלעזר שלוחי מצוה אינן נוקוין. בחזרתם

שאני. והאמר ר' אלעזר שלוחי מצוה אינו נוהגין לא בהליכתו ולא בחזרתו. מולם רעוע הוה מקום דקביע הויקא שאני דכתיב ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני. אמר רב יוסף אלמלי דרשו אחר לראי קרא כרבי יעקב בר ברתיה לא חמא. מאי הוה איכא דאמרי כי האי מעשה הוה ואיכא דאמרי לישנא דרבי חוצפית המתורגמן הוה דהוה מוסלת באשפה אמר פה שהפיק מרגליות ילחוד עפר והוה לא ידע למען ייטב לך בעולם שכולו טוב ולמען יאריכוני יומיך בעולם שכולו ארוך :

אמרו: האבין קרין שארין. אונ דער מענטש איז דאך גענאנגען טאהן אמצוה מקנים זיין פבור אב פאר ויאם איז ער געהרגט גינארין. ענטפערט די גמרא בהתם שאני ווען מען האט שוין די מצוה אפ גיטאהן אונ מען גייט צוריק קען שוין פרעפין אשארין. אונ דער מענטש איז דאך געהרגט גינארין נאכדעם וויא ער האט שוין אפגיטאהן די מצוה. פרעגט די גמרא ויא אמר רבי אלעזר שלוחי מצוה אינו נוהגין לא בהליכתו ולא בחזרתו רבי אלעזר האט דאך גינאנט די מענטשין וואס גייען טאהן אמצוה האבין קרין שארין ניט ווען ויא גייען טאן די מצוה. אונ ניט ווען ויא האבין שוין אפ גיטאהן די מצוה אונ גייען צוריק. בלייבט דאך די קשיא פאר וואס איז דער מענטש געהרגט גינארין. ענטפערט דיא גמרא סוף רשע היה עם איז גינען אשליעקערט לייטער קום דקביע הויקא שאני וואו דער שארין איז אנגעוויקע זאך דאך היט מענטש אליין זיך היטען. ונארום הקב"ה היט גאר דעם מענטש וואס גייט טאן אמצוה. וואו דער מענטש האט ניט געוואקט אז ער קען האבין אשארין דורך דער מצוה. אקער וואו דער מענטש ווייס פריער אז ער קען האבין אשארין מוז ער זיך אליין היטען פון דעם שארין. אונ נאט מוהם ניט אנעלבע נסים אשונאקער לייטער זאל ווערין שטארק וואו מען קען אליין נעמען אשטארקען לייטער דכהיב ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני ווארעם עם שמיים אין פסוק ווען צאה האט גינאנט צום נביא שמואל ער זאל גיין צוא דוד אונ זאל אויס ואלבין פאר אפלה. האט שמואל גינאנט צו גאט ווי אזוי קען איך גיין ואלבין דוד פאר אפלה שאול וועט הערין אז איך גיאי ואלבין דוד פאר אפלה וועט ער מיד ברנגן. איז דאך אקשיא אז גאט האט געשיקט שמואל. ווי אזוי האט שמואל מורא פאר שאול גאר נוייל דאס איז גינען אקער

וזהו הקת דף קמ"א ע"א ת"ת ראצילות יוד הא וואו הא

ת"ח כתיב ויחמר יי אל משה אל תירא אותו. תרין אוחו אינען עלימין בצוריותא בשרי ווי"ן חד דל חוד (דכריס כב) עד דרום חסיד אוחו מ"ס כנין דאינען אות ממש עד דרום חסיד (חסיד ממש) אוחו דכעי לפרכא הסוה אוחו דהסוה אכדה אוף הכל דין אוחו דל עוב דלחמדק בלכריס ומלכאי בימייה כוח וכד חסודו אכריס מה כתיב וכל אנשי ביתו וגי'. דל עוב דלחגור עמי וקביל הוי את קדישא כיון דחמא עוב דישראל מקרבין נביה אמר סה ודאי אהא אקדימנא זכותא דקאים לון ודל סוי לקבליה. ביה שעתא דחיל משה היך יכיל ללשקרא רשימא דרשימא אכריס אמר ודלי הו ימינא דליי מית דהא ימינא כשיח להאי. אי ימיח הו אלעזר. ימינא דכריסא הו וכל דילי ודלי את לימנחא הו דלכריס לימנחא לוימנחא כשיח להאי. אל תירא אותו לא תחלל להסוה את דיליה ודאי לימנחא לא אטריק כי בידך חסיד. שחאלל דליך יעקר ליה מעמלא דהא הוה פנים רשימא דיליה ומחן דפ"ס ימיח להאי את אחסוי ללחמדקא מעמלא כ"ס שחאלל דליך דלחוי ודך יעקר ליה מעמלא כנ"א חסעקר מעמלא ודאי דלחוי תקיפא מכני נכריית ובעא לטיחא להו לישראל נפל בידיה דמשה ואשתני. כנ"א ילל אטיחו ישראל כניו וכל עמיא וכל דיליה כמה דכתיב

יכו אותו ואת בניו ואת כל עמו וכתוב (דברים ב) ויך אותו ואת בניו. בָּטוּ כְּתִיב חֲסֵר יו"ד וקרינו בניו והא' אוקמוה חזרייה. זכאן לינון ישראל דמשה נביאה הוה בנייהו דבניניה עבדו לון קב"ה כל הני חמוני ואוקמוה. וקב"ה לא גזר קיימיה עם שאר עמין לתאקראש ביה אלא עם ישראל דלינון בניו דאברהם דכתיב בו (בראשית יז) וזין ודעדך חמרין לדרתם ברות עולם. וכתוב (ישעיה נט) ואני זאת בריתי איתם אמר יי' רוחי אשר עלך וגו' לא ימנעו משך וגו'. כדרי יי' לפולם אמן ואמן:

הלכה פסוקה

יוסף לחק

מוכר

הר"ם הלכות פרה פרק א.

ספסר חסידים סימן פז פה.

(א) כל העוסקין בפרה מתחלה ועד סוף שהיו סבולי יום בשנים למעשה פרה ולקשר ולהנות מאפרה ואע"פ שערין לא העריב שמשן שזה שנאמר בל הפרשה איש מהור הוא הסתור למעשר שני אף על פי שאינו מהור לתרומה עד שיעריב שמשו זה היה לפרה: (ב) הצדוקים היו אומרים שאין מעשה הפרה כשר אלא במעורבי השמש, לפיכך היו ב"ד בבית שני מטמאין את הכהן השורף את הפרה בשרץ וכדומה:

כל המונע ס"מ מלהכניס לתוך ארון הקודש כגון הקובל כס"כ לפני הסידל וכן הכולל לכסדים ולדקות את סקבל שיטפו חסלו והסודים אומרים שלא כדון אדם עושם עמידה סביב שהתקן ותכרין על גמטו איש פלוני אל יבא לנקום פלוני בשלום:

זאם מעבד את הסתם והסודים אומרים שלא כדון סוף וסוף: שומע אליכם לעמיד דגה מטפולס ומשפתים ולא יוכיח נתינת עמסה:

הדומה לחכיו חסידים לי ספר רמנו ביינו ולא נשמאלו לפי שמסרם ניפנה כיעין שול' מיעינו דש' דל' למנו:

(א) כל העוסקין בפרה מתחלה ועד סוף שהיו סבולי יום כשרים למעשה הפרה אלע מענטשין וזאם האבין ויה באשעפמינגם ביי די פרה ארוקה פון אנהייב כיו צום ענדער וזאם ויאי זענען גיווען סבולי יום. האבין ויאי גימענט מאהן ביאי דיא פרה ארוקה אלץ וזאם פון האם געבארפט מאהן ביאי דיא פרה ארוקה יגנש צו הייליגען די וואסער, דאס איז צו שעפן די וואסר און אריין צו שימען די אש פון דיא פרה ארוקה אין דיא וואסער יגהות מאהן און צו שפרטצען פון די וואסער מיט די אש אויף אטמא דער דין איז יעדער מענטש וזאם איז גיווען סמא ווייל ער האט אנגעערימט אטומאָה, האט ער זיך געבארפט מובל אין פארין נאכט, און נאכדעם ויאי די זונן איז אונטערגעגאנגען איז ער גיווארין מהור, ריין, פון נאך דער טבילה ביו נאכט איז דער מענטש גערופן גי' ווארין סבול יום ער האט זיך דעם סאג מובל גיווען תרומה האט ער גיט גימענט עסין ביו עם איז גיווארין נאכט, נאר מעשר האט ער גימענט עסין באלד נאך דער טבילה, און דיא אלע מענטשין וזאם האבין זיך באשעפמינג ביאי דיא פרה ארוקה זענען גיווען סבולי יום, פון נאך די טבילה ביו נאכט וואו על פי שערין לא העריב שמשן אפילו זייער זונן איז נאך גיט אונטער געאנגען שיה שנאמר בכל הפרשה איש מהור ווארום וזאם עם שמיים אין דיא נאנגען פרשה ואין סדרה קתרו דער מענטש וזאם בשעפמינג זיך ביאי די פרה ארוקה זאל ער זיין ריין הוא הסתור למעשר שני מיינט מען ער זאל זיין ריין צו עסין מעשר שני אף על פי שאינו מהור לתרומה עד שיעריב שמשו זה היה לפרה אפילו ער הייסט גיט ריין צו עסין תרומה ביו די זונן וועט אונטער גיין, פון דעסנוועגין הייסט ער ריין צו די פרה ארוקה: (ב) הצדוקים היו אומרים שאין מעשה הפרה כשר אלא במעורבי שמש דיא אפקורסים ווערין נאר דורך אגעלע מענטשין וזאם האבין

כל הנינו ספר הורה מלהכניס לתוך ארון הקודש דער מענטש וזאם לאזט גיט אריין שטעלין די ספר הורה אין ארון הקודש כגון הקובל בבית הכנסת לפני החבל דהיינו ער האט וועגן עפעס צו שרייען אין שול אויף אמענטש וזאם האט אים גיטאן זיין עולה, אומערעכט האט זיך גישפעלט געבין ארון קודש און לאזט גיט אריין שטעלין די ספר הורה אין ארון קודש. ביו מען וועט אים סאן וזאם ער וויל וכן הוצה להכריז ולדחות את הקהל שיעשה תפוז ארער ער וויל גייטין די מענטשין פון שטאט ויי זאלין סאן ווי ער וויל ותסובים אומרים שלא כדון אהר עשה און די נבאים פון שטאט זאגין צו אים עם איז גיט ויאי דער רין וזאם דו ווילסט און וזאם דוא מוהקטם שיהיה הורה שחצוק והקרוין על לשכחו איש פלוני אל יבא למקום פלוני בשלום וועט די הורה שרייען אויף די נשקמה און וועט זאגין די נשקמה פון דעם מענטש זאל גיט קומען בשלום אויף דעם ארם וזאם ויא דארף קומען וזאם מעבד את המפלה און אויב ער לאזט גיט דאווענען אין שוהל חסידים אומרים שלא כדון הוא און די נבאים פון שוהל זאגין ער מוהקטם גיט ויאי דער רין ויאי שיעע אליהם און ער וויל זיי גיט פאלגין געמירדלובא מתפללים ומשפחתים ולא יזכה לחיות עמם ווען קשים וועט קומען וועלין די אלקי מענטשין פון די שול דאווענען און וועלין זיך כוקען צו נאט און ער וועט גיט וזכה זיין צו זיין מיט זיי צו זאמקען האוסר תכרזי חושם לי ספר קהני כיינו ולא בשאלו אז איינער זאגט צו זיין סבר דערלאנג מיר אספר, זאל ער געמען דעם ספר פון זיין סבר מיט די רעקטע האנט און גיט מיט די לינקע האנט לפי שהיה נתינת ביטון ווייל די הורה איז גיגעבין גיווארין מיט די רעקטע האנט פון הקביה שנאמר מיניו אש דת לטו ווארום עם שמיים אין פסוק זאם האט גיגעבין צו די יודין אפיערדיגע הורה פון זיין רעקטע האנט:

ומובל ואח"כ עוסק בה, כדו לבטל דברי אלו הודים
 הכלים שמכניסין לתוכן אפר הפרה כולם טובלי יום : (ג) החותך ששופרת של קנה להניח בה אפר הטאת
 ימא אותה ויבבלנה ואח"כ יניח בה והתחכה והמטבילה מעון טבילה מפני שעשאה כמאמ מת בו' שלו ולפיכך
 אינה צריכה הוואת שלישי זבועי אלא מטמאה כדי להראות לצדוקים ומטבילה ונותן בה :

(ג) החותך ששופרת של קנה לתניח בה אפר הטאת דער
 מענטש וואס שניידט אפ אראר שמועקן ער זאל
 אינווייניג אריין שמוען די אש פון די פרה אדוקה
 וימא אותה ויבבלנה ואחר כך יניח בה זאל ער זיא פריער
 מטמא זיין און זאל זיא כאלד טובל זיין און כאלד
 נאך דער טבילה זאל ער אינווייניג אריין שמוען
 דיא אש והתחכה והמטבילה מעון טבילה דער מענטש
 וואס שניידט אפ די רער און דער מענטש וואס
 איז מובל די רער דארף ער אריין זיך אויף מובל
 זיין מפני שלמאם מטמא מת בשביעי שלו ויזיל מען האט
 פארנלייכט די מוקאה צו די מוקאה פון אפענטש
 וואס איז מטא גיווארין פון אמה. און עס איז שוין
 דער זיכערטער קאג פון די מוקאה וואס פאר נאכט
 דארף ער זיך מובל זיין וליפך איז ער צריכה תואת ג' יו'
 דריבער דארף ער נאר טבילה און ער דארף ניש
 מען זאל אויף איהם שפרטמוען די וואכער פון די
 פרה אדוקה דעם דריטען קאג און דעם זיבעטן
 קאג פון די מוקאה אלא מטמאה כדי להראות לצדוקים
 ומטבילה וניתן בה מען איז נאר מטמא און מען איז
 כאלד טובל און מען שימ אריין אינווייניג די אש
 פון די פרה אדוקה צו ווייזן די צדוקים אז מען
 דארף ניש ווארטן מיט די מוקאה און טבילה ביז
 נאכדעם וויא די ווען וועט אונטער גיין :

הורה שמרת נגד טבילי בין יו' ה' ת' ותעשה ממנו צירוף יהיה בנקוד שש' אונקלוס

הוּלָמָא אַסיקטונאַ
 ממצרים לאיתחא יתנא
 לאתרא בישא הדין
 לא אתר בשר לבית
 זרע ואף לא תאנין
 ונפגין ורמזין ומיא
 לית למשתי : ועל
 משה ואהרן מן
 קדם קהלא לתרע
 משכן ומנא ונפלו על

וּלְמָה הֵעֲלִיתֵנוּ מִמִּצְרַיִם לְהַבִּיא
 אֹתָנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה לְאֵל
 מְקוֹם זָרַע וּתְאֵנָה וּגְפִין וּרְמִזִּין וּמִיָּם
 אֵין לְשִׁתוֹת : וַיִּבֵּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
 מִפְּנֵי הַקְּהָל אֶל־פְּתַח אֹהֶל מוֹעֵד
 וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיִּרְא כְבוֹד־יְהוָה

בעל הטורים

(ט) כעלימנו מסר וי"ו טעיקי הכרעומה טיב על משה : והלויים
 פירוש לתורת אלהים
 (ט) ולמה און ווארום האט איר אונז אויפגיבבאכט
 פון מצרים להביא אותנו צוא ברענגען אונז
 אל המקום הרע הזה צוא דעם שלעקמין ארם אל סקס
 דע עס איז ניש אזוי איין ארם וואס מען זאל קעגן
 זייען התאנה און פייגין גיין און וויין שמאק ויסון און
 סיר גרומין איז ניש פאר האנדין אין דעם ארמטיים

אֲלֵיהֶם: פ שלישי שני כשהן מחוברין ו **וַיְדַבֵּר**
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ה קח את־
הַמַּטֵּה וְהִקְהַל אֶת־הָעֵדָה אִתָּה
וְאַתְּרֵן אֹתוֹ וְדַבַּרְתֶּם אֶרְהַסְלַע
לְעֵינֵיהֶם וְנָתַן מִיָּמֹו וְהוֹצֵאתָ לָהֶם
מִים מִן־הַסֵּלַע וְהִשְׁקִיתָ אֶת־הָעֵדָה
וְאֶת־בְּעִירָם: ט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־
הַמַּטֵּה מִלְּפָנָי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ:
י וַיִּקְהַלוּ מֹשֶׁה וְאַתְרֵן אֶת־הַקְּהָל
אֶרְפָּנֵי הַסֵּלַע וַיֹּאמֶר לָהֶם שְׁמַעוּ־
נָא הַמְרִים הַמֶּן־הַסֵּלַע הַזֶּה נוֹצִיא

אֶפְיָהוֹן וְאַתְגְּלִי יִקְרָא
 דִּי לְהוֹן: ו וְסַלִּי יי
 עִם מֹשֶׁה לְמִיָּר: ה סב
 ית חוֹמְרָא וְאַכְנֵשׁ ית
 כְּנֻשְׁתָּא אֶתְוֹאֲהֵרְוֹאֲחוּד
 וְחַמְלֵוֹן עִם פִּי פִּא
 לְעֵינֵיהוֹן וַיִּתֵּן מוֹהוּ
 וְתַפִּיק לְהוֹן מִיָּא מִן
 פִּיפֵא וְתִשְׁקִית כְּנֻשְׁתָּא
 וַיִּתְּ פִּעִירְהוֹן: ט וְנִסְיב
 מֹשֶׁה ית חוֹמְרָא מִן קִדְם
 יי כִּמָּא דִּי פִּקְדִיה: י
 וְכַנְשׁוּ מֹשֶׁה וְאַתְרֵן
 ית קִהְלָא לְקִדְם פִּיפֵא
 וְאָמַר לְהוֹן שְׁמַעוּ כַּעַן
 סְרַבְנֵיָא הֶמֶן פִּיפֵא

ת"א וספקית את הסלע ואלו
 כמירס. מנמוס טו

בעל המורים

שפלט וכוון. אלא ככל מקדים גסן כדכתיב איש חסות נפשו
 וסחת סמלחו וכפן סקדים סחלט עשוס דמליק עטרס כדו נכס
 דמלכו כירכו עשס עולי סחלט: (ח) וסקפל את עטרס. אלו
 ספרסוס סנדולס סנמנד, וסול לא עס כן אלו וקסילו עשס
 וסכרן את סקפל גדולס וקסוס: (י) פני כסלט. פני כניס'
 כמולס, מלמד סכיו כל שישל אל פני סחלט סל'ס וסיה סמועס
 עמויק קל סמרוס: סען. ג' כעס', סען סכעס, סען סען
 כדו עשס ספר סווי גס כלן נמי ספר סווי, וסרין סען סורן
 לו מן סוקי. כדו סיה סס לכס גס כלן ארין ליה כלי עיס וסמך
 לע"ד מן סלכל עמנו ארס סלסלען סחס סיה זסו סען סען סען

רש"י

(ח) ואת בעירם. (במדבר רבה) מכלן שחם הקב"ה
 ר על ממוס של ישראל: (י) ויקהלו וכו'. (ס) זה א'
 מן המקומות שהתיק מועט ש' את המרובה: (ח) המן הסלע
 הוזה נוציא. לפי שלא היו מכירין אותו ת לפי שהלך
 הסלע וישב לו בין הסלעים כשעמלק הנכר והיו ישראל
 אומרים להם מה לכם מחוזה סלע חוניהו לנו מים לכת
 חמר להם המורים סרנכס לטון זוני שזעים מורים לכת
 ולא כעיס ל'ל אלא שחם כו': ש' דק'ל וכו' אשפר להקטיל
 דעת וקנים מבעלי חסוסופות

(ח) קח את הפסא וכו'. אמר סרד ככור סל וסכוס כולס
 קלמער לו ביקח עשס, וזסו סמססל עס כעלנ דכסיס סס
 וסיה כולר אלא שיה סמער סס ארן פכנס יסלכל כען וסלנו

פירוש לתורת אלהים

ויא: (ו) ודבר יי אל משה לאמר אונ נאם האם גרעם
 צו משה אוי צו זאנין: (ח) קח את הפסא געם דעם
 שפעקין וקחל את תהיה אונ זאמיל איין דיא יודין
 עשה רוא אונ ביין ברודער אהרן בלוקר איר זאלט
 גי דע זיין איין דעם שליחות דהיתם אל הפלע אונ
 איהר זאמס ביידין צום שטיין לענינים פאר ויערע
 איינין יתמו מפייו אונ איהר זאלט זאנין צום שטיין
 ער זאל געביין זיין טאקער פון יוד הוצאת להם מים

רשב"ם

(ח) קח את המטה. סלפני העדות: ודברתם אל
 הסלע. לא צוה הקב"ה לקחת את המטה להכות בו
 הסלע כדו עעשה ברפידים, שכתוב ש' והכית כצור
 ויצאו מנו מים, אלא המטה צוה לקחת להראות בו
 קשויו כדו שלחם, כדכתיב לכשמרת לאות לבני סרי.
 אפס ברבור ידבר ע' הסלע לתת מיסו והוצאת להם
 מים ע' ברבור ע' הסלע: (י) ויאמר להם שמעו נא
 המורים. כדו שהמטה הוזה שיש בו שקדים מוכיח שהוא
 למושבת לאות לבני מרוי: הכן הסלע הוזה כדו לכס
 שפתי חכמים

ר' וז"ח מליל לנשי' דלעא קק"ס כשיב נסס על פס שפסקו
 סס וזמרי למס נפוס סס אנטס ונכירנו וסכיס להס סק"ס
 וססקית את ספרס וסס כעיס, וי"ל דל' וססקית וסל על כסמס
 כדכתיב כס' מוי סרס וססקית את סנמליס וסל' ויסחו ספרס:
 כדכתיב כסמין יתסס ספרס: דל' ספיה סולל פל וסס כדכתיב
 נמי סס ספס ודלוי ופספס וכתב וססקית ודל' סקפיד על
 כעיס, ססל"ס. וסיל דק'ל וסח כעיס ל'ל דסס כס' כעלנ
 כשזכוס קק"ס למסע על דכר סיסס לא סרבי לו אלא וסס
 ססס אפ"ס ש'סלל אמרו להסיס אוסי וסח כני וסח אפ"ס
 כל סקפל אל פני ססלט: ח' לזנו להנין מס מידוס סיס נכס מד
 ענין מוי מריבה

(י) סען ססלט סוס לולא לכס מים וכו'. כשיי פוי' סהך
 ספסל וסעמן כין כסלעס ולא סרבי וסוח וכו' ישראל
 אומרים סס ל' מ' כין: לו סס לכך אמר להס סעמנו לא ספרסוס.

מן הסלע אני רוא זאלקס אויס זיען צו זייא וואסער
 פון דעם שטיין ודיסקית את הדגה אני דו זאלקס אן
 סרינקען דיעדה אני ויערע בקמות: (ס) ויקח משה
 אונ משה האם גענומען דעם שפעקין סלפני יי פון
 פאר נאם פון אוהל מועד ווארוד נער שפעקין אוי
 קסיד גלענין זיין אוהל מועד באשר יהי אוי ויזא
 נאם האם איהם גיבאקיל: (י) ויקח משה מים
 אהרן האביון איין גיבאקילט את הקהל ראם איין

לְכֶם מַיִם: יי וַיִּרְם מִשֶּׁה אֶת־יְדוֹ
וַיִּךְ אֶת־הַפְּלֵעַ בְּמַטְהוּ פְּעָמָיִם
וַיֵּצְאוּ מִיַּם רַבִּים וַתֵּשֶׁת הָעֵדָה
וּבְעֵינָם: יי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה

הַדָּבָר נִפְיָק לְכוּן מַיָּא:
 יי וַאֲרִיִם מִשֶּׁה יֵת יְדִיה
 וּמַחָא יֵת פִּיפֵא
 בְּהוֹמְרִיהָ תִרְוִן זִמְנִין
 וְנִפְקוּ מַיָּא סְגִיָּא
 וְיֵשֶׁת יֵת פְּנִשְׁתָּא
 וּבְעֵינֵיהוֹן: יי וַאֲמַר יי
 בַּעַל הַטּוֹרִים

רש"י

כגון וּלְמַד אֲשֶׁר הָיָה לְדַחֵיב אֶל מִן סִיבָּה: (א) וַיִּךְ אֶת
 סִפְטוֹ. כֹּה־הִכָּה לְפָנָיו אֶחָד וּבִקְצוֹ כָּל הַלְוִיִּם שֶׁמְדַבֵּר שֵׁנָה'
 רש"י

מוריהם המן המלע הזה שלח לקוטיו עליו נוליא לכס מיים:
 (יח) פְּעָמָיִם. לפי שבכראשונה לא הוליא חללא א קיפין לפי
 שלח צוה המקום להכותו אלל ודכרתם אל הכלע והמה
 דכרו אל סלע. אחר ולא הוליא אחרו שמה נריר להכות
 בכראשונה שגח' (שמות יז) והכית צוור וזמזמן להם אומר

מים. כשעת הרמת ידו במטה ויך בו את המלע פעמים
 אז אמר להם דרך כעם וחמה סבורים אתם שמן המלע
 שפתי חכמים

שאלמו סמן הקלע כו' כיון שאמר הק"ס ונתן מימי ודלי כן
 יסי' ומתכן לפי שלח סיו' כו' וכו' ישלח אומרם לכס מה לכס
 פעמים סלע מולוא כל' מס חילוק בין זה לזה לכך אמר להם כו':
 א דק' לכס סכ' כ' פעמים, ומתכן לפי שבכמה ראשונה הוליא
 טיפין כו', והוכחתי דלם ליחא שלח סיויא כלום נלמ סכ' אומר
 טעם שנית ונלמ לא סיה סוכר ודלי זה סיה סלע שלח צוה עליו

ענין מרוב

דעת זקנים בענין החוספות
 וזעמי ואח"כ מפלס כל אחד ממקומו ומכווייו חד מעשה הוא
 דלס דכתיב דכס ויקרס סל מקומו טעם ומריבס ונפסעס וחס
 סברכס כתיב אכר סלמי דכסס חריבו סל מ מריבס, זכס וססן
 כתיב דכס מ מריבס קדס מדכר סין וססס נמי כתיב וססן
 שמדכר סין וססן דכתיב 'אן ודכתיב סל ססלע ללו ללסוין שלח
 להכותו קלצ' אלל ח' ס' מדכר' אל בני שברחל (כז) ללמי ססלע
 כד' שרלו מדכר כתיבס סלמי מוליא ללס מים מולר כתיבס
 וסס אכרו שמטו לא סמויבס ספן ססלע סיה סיה נוליא לכס מים
 כלומר למה סריבו עמי וכו' למי יכלין להוליא לכס מים מן הסלע
 ססס אס לא מ' הקב"ה וא' כ דרך ססלע וקבשס סיה לכס לכס
 מענו ולא דרך מריבס וסלנוס ונפי ססיה לכס לפכס דכריבס
 ויחר סקפ' הקב"ה פניבס ונלמ יתן לא לאמנתי ונפי ונפי
 סססס ענכס עמס שחמנ נוליא וסיה לכס ללמי יוליא דמססס
 יוליא סקווב' ג"ס. וכן יוספ ססיהס עכס ססיהס סיו"ד
 ד'יוליא עסר:

כונתי דשנלמל אס סיה ודך טעם סססלע יתן מים א"כ ססיר
 אמרו ישלח סל כ"מ בין פלע וס לוב כמי חילנוס המוליאס
 סויוס און כ"מ בין און זכ' זכ' סל ללני זכ, אכל מד"מ סלמי סרק
 אס נמלל אכד טעמס פיווס סוה יולא מנדכ סכסס ולל סייך
 לומר מים כ"מ בין און זכ' לוב ססיר מ' ס' טעם און סרק סוה
 כלי ספיווס וס ילל מנדכ וא' כ' זכ' סוה לוב אכר, וא' כ' כלן
 סכססס זכ' סיה זכ' גדול ססלע יתן מים א"כ לא סייך לומר
 מם כ"מ בין זכ' לוב סל חילק סקירול גדולה סגזו און ס' אס
 דכריבס סין מים מנש"כ סכססר סכססלע על סכססו ולכן כשססרל
 אמרו סין כ"מ בין ססלמיס סדין סססו רבינו מ"ס סכססטיים
 ססס א"כ סיה קשס לו מלד וסרס אלו ונלמ סמן ססלע סיה
 נוליא לכס מים סיינו סכססס עכססלע סוה סיינו יכיוס
 להוליא מים כ"מ אס הקב"ה סמן כ"מ מים א"כ דיוקא סלע זכ'
 ולל אכר. אכל אס כ"מ ססיוס להכסילי כוה' ית"מ טחל סססרל
 מלכו שדוקא אומר סלע יוכל ליתן מים ממנח טעם כו מים
 כמ"ס וסמן מימי אש"כ סלע אכר, וסיה לו נלמסס להקדיש
 אס סס"י כתיבי ישלח עמל סלע סססו רלוים יתן מים, ער"מ

ליקוטים על התורה

פירוש הורה אלהים
 וְאֶמְלֹכְנָם פֶּן־יִרְאֶה אֵל מִן הַסֵּלַע פֶּן־דַּעַם פְּעוּלִין
 (עין רש"י) וַאֲמַר לָהֶם הָאֵלֵם מִשֶּׁה צוֹ יוֹיָא נִינְאָנָם שְׁמִי
 הָעָרִם צוֹא אִיהָר ווִיָּדַעַר שְׁפַעֲנִיגְעַר הַמֶּן הַסֵּלַע אוֹיֵב
 פֶּן־דַּעַם דְּאוֹיְבִין פְּעוּלִין נִינְאִי וְעוּלִין סִיר אוֹיִם צִיעִן
 צוֹא אוֹיִךְ וְאֶסְעַר: (יא) וַיִּרְם אוֹנ מִשֶּׁה הָאֵם אוֹיִף
 גִּיהוֹיִבִין יִיִן הָאֵנְד וַיִּךְ אוֹנ הָאֵם גִּישְׁלֵאֲנִין דַּעַם
 שְׁפִיִן מִיַּם יוֹיִן שְׁפַעֲנִין צוֹוִי כֹאחֵל הִצִּיאוּ אוֹנ עַם
 אוֹיִ אַרְוִים גְּעֵאֲנָנָן מִיַּם רַבִּים פִּיל נִינְאָסְעַר וַתֵּשֶׁת הַיָּדָה
 אוֹנ דִּיא עֵדָה וַיִּפְרָס אוֹנ וַיִּעֲרַק בְּהַמּוֹת הָאֲבִין
 גְּעַמְרָנְקֵן (עין רש"י): (יב) וַיֹּאמֶר הָאֵם נָאֵם נִינְאָנָם

ויא וַיִּרְם מִשֶּׁה אֵת יְדוֹ בַּת אֵת הַפְּלֵעַ בְּמַטְהוּ פְּעָמָיִם וכו'.
 הקב"ה האם ניואלס איצם זאל דער שפיין געבן
 וואסער דורך היידן גיס דורך שלאגין ווייל איצם זענען די
 יידן געווען שוין פארציג יאר אין דער מדינה און האבן שוין
 גילערניס דיא באנצע תורה האם הקב"ה ניואלס ווייזן דעם
 פח פון די תורה צו דיא יידן אז זיי וועלן אריין קומען אין
 ארץ ישראל און וועלן לערנען תורה וועסן די וואנצע נאסער
 זיין אונטערפונגען אונטער זייא און וואס זיי וועלן פארן
 פארלאנגען וועלן זיי אלץ האבן דורך דער האם הקב"ה ניואלס
 צו משה דאס ערשטע וואקסן געבען דעם שפעקן וואס ליגט
 פאר דאס און אהל מועד, דאס איז דער שפעקן פון אהרן
 וואס איף איהם זענען געוואקסן דיא מאנדלען אז דיא יידן
 וועלן זעהן דעם שפעקן און דעם גס וואס איז גיווארן מים
 דעם שפעקן אז אסרעקען שפעקן האם געבען פון זיך
 וועלן שוין גילויבן אז דער שפיין וועסן געבן וואסער, אז אויף
 אשפעקן קען וואקסן פאנדלען קען אשפיין געבן וואסער, וואסער
 דאס צווייטע וואלט איהר פאזאן איהר וואלט היידן צום שפיין וואס
 זאל זאגן געבן דעם שפיין אשפה
 משנולת אדער ארץ אז דער שפיין וועסן הערין די הייד פון די
 תורה וועסן גיך געבן צווא משה וואס ער וויל, וועסן משה
 זאגן צום שפיין ער וויל נחת פייסו ער זאל געבן זיינע
 וואסער און וואסער דאס בוי איצם געבען, וועסן דער שפיין
 געבן וואסער אויף געוואקסן געוואקסן צו משה. וועסן משה
 וואלט אוי גיטאהן וואלט אוי גיטאהן וואלט אוי גיטאהן
 און דיא תורה וואלט געווען געווען געווען געווען געווען
 אשפיין האם גיטעהס איהרע הייד, און האם באל געבען וואס
 משה האם פארלאנגען און הארצין אונטערס נאר גיס גיטעהס
 דארפן סיר זיך דער שפיין נאר אין די תורה. און ווייל משה
 האם גיס אוי גיטאהן אז גיס געווען געווארן דיא תורה
 און זיך געבען נאמען פון הקב"ה דריבער אז אויף איהם
 נגזר געווארן ער זאל שפארבן אין דער מדינה ז

וְאֵלֶי אָתְרוּן יַעֲן לֹא־הֵאֱמַנְתֶּם בִּי
 לְהַקְדִישֵׁנִי לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֵן
 לֹא תָבִיאוּ אֶת־הַקֶּהֱר הַזֶּה אֶרֶץ־
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַתִּי לָהֶם: " הַמָּה מִי
 מְרִיבָה אֲשֶׁר־רָבוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־

לְמֹשֶׁה וְלֵאחֶרָן חֲלָפְדִי
 לֹא הִימַנְתֶּן בְּמִימְרֵי
 לְקִדְשׁוֹתַי לְעֵינֵי בְנֵי
 יִשְׂרָאֵל בְּכֵן לֹא תַעֲלוּן
 ית קהלא הדין לארעא
 די יהבית דהון: יי אינון
 מי מצוחא דקצו בני
 ישראל קדום יי ואתקדש

ת"א ימן לא האמננטי. שכת כני יומא פו: הסה מי מריבה. סוסה יב סכדרין קא קי: רשב"ם
 בעל המוריס

יבקע לזכיס במדבר סי (יב) לכן. נתיב' מדס נמדה: שומר לו הקב"ה קח את המטה ולא האמין שדברורו עם הסלע יוציא ממנו מים אלא בהכמת המטה כמו שעשה ברמדים. ומה שאמר לו הקב"ה ודברתם אל הסלע שזו היא דבורי הסלע הנמר במסתה

שפתי חכמים

רש"י

סכב"ס ואלס הוליא מחתלב מים סכסם לא היו לזכין להכותו
 ססס שנים גלא דרלי סכוליא מחתלב סיפין לכן סכס חמוס ססס
 שנים, ומה דלס סוליא מים סכסור כססס רשפון לפי גלא כו'
 ומה סכוסוף לומר וסס דכרו כו' כדי לחדיע סטוחו של משה
 ספסס ממש ססס דכרו לסלס חסר ולא סוליא ש"ס סכס חס
 ספלס ממי סכסו ססס כו' וסוסוף עור וסדסן לסס כו' דל"כ
 לסס סוליא סס' סיפין וסס' סכסלום כססס נס סיס לו סוליא
 ספי' סיסס חסס חלס סנדנר לסס כו' יקלס קסס ממה סכסס"י
 ספססס ממש נבי וסלסר לטנור סכסן וכו' לפי ספססס ססס לא
 ללכל ספוס וכן ספססס נס סמוריס ויך חלס סכססס מ"י סכססס לא
 ללכל סטוח ספססס חלס לא ספסי סדכרו חל סלס חסר ולא סוליא
 מים וספסי ספססו סוליא לוי ססס לא סיס חלס סכסלס ססס
 סכססו כלס, וסמל"י סססס סגדוס חלוקוס וסס"י ססס ספססן
 סכססנו כ"ס, מ"ל ססס' ב' גלסו להדין וכו' דין כסור גלסו
 סכססס של לדיקס וספססס דלדכסס ממי סכסס סלסס נילס סכסס
 כדסיכס נילס כו' ב' דק"ל דיסן ממשס סססו סססס חלססס, ו
 וסמל"י דלסלמלל כו' כסורס יסן ספסיסס או כלכד. כסס
 נזכסס סלס נזכסס כע"ס פססס מלסס וכו' ולא ספסיסו לטלסס' וסס'
 סכססו כו' סדכריכס סססס כסס סמירן סוס סכס לכן לא סכסס
 סכסס דור סכססר דסס סטוחס סוליס כסס סמלונסס כסס וסכס דכסו:
 ממה סלסן כסססו לטלס' ספלס חסר סלס גלסו וסס' וסס ססס
 סל ססס' יולו דלס"כ מס לו סלסס או מס לו חסר לבי סכסס'
 סלס ספסס' סלס גלסו סלסו: ו כלמסר ספלסו כלי ססס

סלס וסכסו: (יב) יען לא האמנתם בי. נלה הכתוב
 ב סלסולי סססו זה כלכד ג היו ככססן ללרן כדי סלס
 וסמרו סלססס כסון ד סלר דור סמכסר סגנור סלססס סלס
 יכססו ללרן כך סיס עון משה וסלסר, וסלס (כמכסר יס)
 סלסו וזכר סססס קססס מוזה חלס לפי סכססר חסך סלסו
 סכססו וזכסן סכססססר כו' יסרללס חל ססן סלסו סכססר ספסי
 קדוס ססס: לְהַקְדִישֵׁנִי. סלסולו דכרסס חל סלססס וסוליא
 סיסו סקודס לטמי סקדס וסמוריס מה סלסס זה סלסו
 מדכר וסלסו סומס וסלסו לרין לפרססס מקיס דכסרו סל
 מקוס ק"ו חס: לְכֵן לֹא תָבִיאוּ. סכססו, כסו (סמולס
 ח ג) לכן סכססו לכסו סלס. סכססו ו כספסס סלס וסו
 כסססס סלס כו': (יג) המה מי מריבה. סיס סכסוריס
 כסמקס חסר חלס רלסו חלסנכיו פרססו סמוליסס על יסרלל
 סכס"ס וס"ס וסלס כוללס זה ססססס לא סיס נכסס ללרן סכסכ
 מלכיס, וסוליסו ס' כס' סכססלרן כסס סכססו כססוק וסססס
 דכסו סל סלסון: ד' ר"ל סלס סכסור לומר ססו כדריכס חף
 ד ססס חסר סלסן ככס ססס כסר כדי סוסוקס וכלס סלס
 סלסססו סיס סמלוק סלססו וסכסו סיס סססס ולא ספסי נזכרסו.
 וססססס ססס סלס כק סלס סכסו ס' סוליסו ממה וסלסרן סלל

ענין מי מריבה

לסקדיסו לטמי בני יסרלל כססו סיס קידוס ססס נדול סלסו
 סלס סלסו סססו סססו ססס לו לסכססו וססס סוס כס, ו"ס ססס
 מי מריכס חסר דכסו כסו סטוחס סוליס כסס וסלסו ססס
 סססו חסס וססר ספסי, חלכ כססס סלס סכסו ולא סלסו
 כס' סיס לו סכססס חס' ס' נכסו כסו יסרלל ולסן לסס סיס
 סלל סלס ססס כדלסס'

אולי ספסס זלס לו כלסס או יסס, וס"כ נכססס חלסו וסכסו סססר
 יכסרו סוליס חסס וסלס קדוס לסס כסו או ידסו כ' סוס כסון
 וססס, וססס כ' כן סיס לטסס כססו לומר ססו כדריכס חף
 חלס וססר וססן לסס מים, סכסר כססס חלס ל"כ כן סלסס וס
 לטלר סכסס סל סכסון לא סיס מים סלס סכסס וסס ל"כ כן
 ספסיס סס כסו חוכס, וס"כ זה סלסר יסן לא סלסססס כ'י

פירוש לתורת אלהים

צוא משה אונ צוא אהרן ין וייל איר האם נים
 נעגלייבט אין מיר להקדישני צוא מאכין הייליגען
 מיה לעיני בני ישראל פאר דיא אויגין פון דיא יודין
 נוארוס נען איר וואלס ריידין צו דעם שפיין אונ
 ער זאל געבין וואסער וואלס דער נאמען פון
 הקב"ה גיהיליגט גינארין ווארום די יודין וואלסין פון
 גינאגט נען דער שפיין וואס ער קען נים ריידן
 אונ נים הערין אונ דארף גיין פרוקס האבין אונ
 איז מקדים די רייד פון נאם איז שוין אפ'ל שפן אז
 מיר בארפין פונדאיי צו פאלגין נאמס באפעד אונ
 איר האם אקער נים אזוי ניקאסן נאר איר האם גי'
 שלאנגן דעם שפיין לכו' פרום שנוער איה לא הכיאי אז

איר זאלס נים פרגענגען די יודין אל הארין צו דעם
 לאנד וואס איה האב ווי גיגעבין: (ג) הפה ווי נענען
 פי מריבה קריגעריגע וואסער אש' רבו וואס די יודין
 האבין דריקער גיקריגט אנמקענין נאם רש"י שייבס
 דער פסוק מיינט דאס וגענין די מי מריבה וואס די
 גיטוף מאקער פון פרעה האבין גיזעקן אז דער
 העלפער פון וי ישראל נועס גישלאנגין ווערין דרקה
 וואסער אונ מחקת דעם האם פרעה גיבאמין קען
 זאל אריין ווארפן אלע זכרים אין וואסער אקער
 זייא האבין ויך מוועה גינען ווארום דאס האם
 באטייט אויף דעם וואסער וואס די ישראל האבין
 גיקריגט אונ משה איז דריקער גישקררפמט גינארין

יְהוָה וַיִּקְרָא בָּם: ׀ ׀ וַיִּשְׁלַח
 מֹשֶׁה מַלְאָכִים מִקְדָּשׁ אֱלֹהֵי-מֶלֶךְ
 אֲדָוִם כִּי אָמַר אֲחִיד יִשְׂרָאֵל אֶתְּהָ
 יִדְעַת אֵת כְּרִדֵּי הַתְּלָאָה אֲשֶׁר
 מְצַאֲתָנוּ: ׀ ׀ וַיִּרְדּוּ אֲבֹתֵינוּ מִצְרִימָה
 וַנִּשָּׁב בְּמִצְרַיִם יָמִים רַבִּים וַיִּרְעוּ לָנוּ
 מִצְרַיִם וְלֹא אֲבֹתֵינוּ: ׀ ׀ וַנַּעֲצֵק אֱלֹ-
 הֵהּ וַיִּשְׁמַע קִלְנוּ וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ:

בְּהוֹן: יד ושְׁלַח מֹשֶׁה
 אֲוֹנְדִין מֶרְקָם לֹת מֶלֶךְ
 דְּאָדָוִם בְּדָנָן אָמַר אֲחִיד
 יִשְׂרָאֵל אֵת יִדְעַת יִתְּכֵל
 עֲקָחָא דִי אִשְׁכַּחְתָּנָא:
 ׀ ׀ וַנְּחָתוּ אֲבֹהֵתָנָא
 לְמִצְרַיִם וַיִּתִּיבֵנָא
 בְּמִצְרַיִם יָמִין רַבִּין
 וְאֲבֹאִישׁוּ לָנָא מִצְרַיִ
 וְלֹא אֲבֹהֵתָנָא: ׀ ׀ וַנַּעֲלִינָא
 קָדָם יי וְקַבִּיל צִדְוֵתָנָא
 וַיִּשְׁלַח מַלְאָכָא וַאֲפָקָא
 ר"א חסא משה ויהוה ויהוה מ"ד
 ׀ ׀ ככ ס' חסא מ"ד

רשב"ם

הרבי רשב"ם אל הסלע. לפי שהיא מדקדק עם הצדיקים
 אפי' כחוט השערה. ולפי שדעתו אני המפרש שמה
 רבינו לא היה כי אם שונג לעבוד על דברי הקב"ה
 לפיכך אני זקוק לפרש לו משה רבינו משה כמו
 שפרשתי: (יג) וקדש בם, שהקדש כמים ככל מקום.

ולכך הכה פעמים כסלע כעין חמה וכעין ומספק אם
 יוציא מים וזרי טוב ואם אין אדבר אל הסלע אחרי
 כן. והקב"ה הסכים ע"י משה לצאת ע"י הכאחו ואף
 על פי כן נגנש שהקב"ה כדקדק עם הצדיקים וזו
 שאמר הקב"ה יען לא האמתם בני להקדושתו על ידי

שפתו חכמים

הכח שהיה לו עמדו לפניו כחפלה: ור"ל מה שאמר הקב"ה
 לאכרסם כי גר יהיה צדק וקב"ה הסיל על יעקב וכינו לבדו
 ויזרחו שבינו עבדו. כלכן מללים נפלא שלטו סגולו לרום
 סגפשו בעד פשו חבד וכינו וט"כ רבוי לשם להיות לנו דרך
 לדרך כדפס"י בסוף ג' נפרכה לא בלחך ונו' ה' ג"א
 אפי' שלטון ויטרו לא משמע רק שפשו להם לפס ובעת
 אשר יביט ויכעו אוחנו וקפנו ונו' ל"פ ספי' ויכעו הוא כולל
 מלוי כחם ור"ל כלם כולל: ש דרי קאי על אבות שהיו כלכן
 מלויים כלם לו והקדים אבותינו לנו והכי ה"ל ויכעו לאבותינו
 ואלו ומדכחי אבותינו לכסוף משמע דמלכא אלוסיא היא,
 משהל' : ׀ ׀ משמטת ספסיב מלך ארום נלכס משמטין דמשה
 אפי' לו כן כדכרס בו מדכחיב בסוף סן כדכרס אלא לקראתן
 ופס"י אפי' לו להשיב זה אלא חסם מתמסרין בו אם כן מוכח
 שפס"י אפי' לו כדכרס (דבר טוב) דח"ל כ"ל ויכעו ונלכס
 אל ה' ונו' ה"ל וישמע ה' וישלח ונו' ויחלו ל"ל אלא כדכרס בו:
 כ' כלונו למרן וסא משה הו'לס ועל זה מפסס מלכין בו :

לוקח נמים לכך גזרו (שמות ה) כל הכן הילוד היורה
 חשליכוהו: ויקדש בם. שמתו משה ואהרן על ידם
 שסכהק"ה עוסק דין במקודשו הוא יראוי ומתקדש על
 הכריות וכן הוא אומר (תהלים סח) גורל אלהים ממדקדק
 וכן הוא אומר (ויקרא י) בקרובי אקדש: (יד) אחיד
 ישראל. מה ראה להזכיר כאן אחיה אלא אמר לו אחים
 אהנו בני אברהם שא"ל (בראשית יז) כי גר יהי' זרעך
 ועל שנינו היה אותו החוב לפרעו: אהיה ידעת את כל
 התלואה. לפיכך פירש אבינו מעל אבינו (סס לו) וי"ל
 אל ארץ מתי יעקב אחיו מפני השקר חוב מחול עליהם
 וזהו על יעקב: (טו) וירעו לנו. כסלנו כחוט ח' יקות
 ולאבותינו. מכלן שהאבות חשטערים מ בקבר כספורענו'
 בזה על ישראל: (טז) וישמע קלנו. כדכרס שדכרס
 י אבינו (בראשית כז) הקול קול יעקב שלטו זעמין וענים:
 ואומר (ד"ה ז לו) והיו מלעזבים במלכתי האלנים:

מלאך. זה משה ב מכלן שהנביאים קרואים מלאכים

פירוש להורת אלהים

ער האם דעם מלך פון אָדָוִם באַפּוֹלִין מִיר וַעֲנֵנוּ
 דִיא קִינְדֵרֵךְ פּוֹן אַבְרָהָם וַיֵּאֵם הַשׁׁי"ת הָאֵם גּוֹרֵד
 גִּיּוּעוּן אִו דִי קִינְדֵרֵךְ פּוֹן אַבְרָהָם וְאַלִין לִיבִידִין גְּלוּת
 אִוּן סַחֲקָה דְעָם הָאֵם וַיִּךְ אִיִיעֵר פֶּאָטֵעֵר עֲשׂו אַפּ
 גִישִׁירֵם פּוֹן אִוְנֵרֵךְ פֶּאָטֵעֵר יַעֲקֹב אִוּן אִיז אִוְעֵק
 גִישִׁאָנֵךְ פּוֹן דְעָם לֹאבֵד וּוּא יַעֲקֹב מִיִם זִינְעֵךְ קִינְדֵרֵךְ
 דְעֵר הָאָבִין גִישִׁאָנֵךְ אִוּן הָאֵם דְעָם חוֹב אִוְיֵךְ קִינְדֵרֵךְ
 אִלִיין גִישִׁאָנֵךְ וַעֲנֵנוּ מִיר אִלִיין גִיּוּעוּן אִין גְּלוּת:
 (ס) וַיְהִי אֲבוֹתֵינוּ דְרוּם וַעֲנֵנוּ אִוּן וַעֲרַע עֲלֵמֵינוּ יַעֲנֵךְ
 גִידְעֵרֵם אִין מִצְרַיִם וַיִּשָּׁב בְּמִצְרַיִם אִוּן מִיר הָאָבִין וַיִּךְ
 גִישִׁאָנֵךְ אִין מִצְרַיִם פִּילִי יִאֲרִין וַיִּרְעוּ לָנוּ אִוּן דִי מִצְרַיִם
 הָאָבִין אִוּן וַעֲרַעֲמָם גִישִׁאָנֵךְ וְאַבִיבִיטֵי אִוּן צוּא
 אִוּן וַעֲרַע עֲלֵמֵנוּ: (ס) וַנַּעֲצֵק הָאָבִין מִיר גִעֲשִׁרִינֵךְ

וַיִּקְרָא בָּם אִוּן דִירֵךְ דְעָם אִיז הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא גַע'
 הִיילִיגֵם גִישִׁאָרְבִין אִוּן אִז גַּאֵם טוֹט אִמְשַׁפֵּם אִן דִי
 אַהֲרֹן גִישִׁאָרְבִין אִוּן אִז גַּאֵם טוֹט אִמְשַׁפֵּם אִן דִי
 צִדִיקִים וְעֵרֵם עֵר גִישִׁאָרְבִין צוֹיִישַׁעֵן אִלַע קַעֲנֵךְ
 שׁוֹן וְאִוּן וַיִּירַחֲמֵן וַיִּךְ וַעֲנֵנוּ גִישִׁאָרְבִין דִי
 צִדִיקִים אִפִּילוּ וַיִּיא וַיִּירַחֲמֵן גִישִׁאָרְבִין וְעֵר
 שׁוֹן אִוּן בְּוֹדָא שִׁקְרָאפִין אִוּן דִירֵךְ דְעָם טוֹהֲעֵן
 וַיִּיא הַשׁוֹבֵה הִיִּיִסֵם דָּאֵם גַּאֵמֵם נִאֲמֵן וְעֵרֵם גַע'
 הִיילִיגֵם: (יד) וַיִּשְׁלַח אִוּן מֹשֶׁה הָאֵם גִעֲשִׁיִקֵם מִלְאָכִים
 שְׁלוּחִים מִקְדָּשׁ פּוֹן דְעֵר שִׁקְרָאֲרֵשׁ אִל מִלָּךְ אִוּן צוּם
 מִלָּךְ פּוֹן אָדָוִם אִוּן הָאֵם גִישִׁאָרְבִין וַיִּיא וְאַלִין אִים אִוּן
 וַאֲבִין כִּי אָמַר אִוּן אִוּן וַאֲמַם בִּיּוּן בְּרוּךְ יִשְׂרָאֵל
 אִיִתֵךְ דִי גִישִׁאָנֵךְ דָּאָךְ וּוּאֵל אֵת גַּאֵר דָּאֵם מִירִיבִיטֵי
 אִשֵׁר מְצַאֲתָנוּ וַיֵּאֵם הָאֵם אִוּן גִישִׁאָרְבִין רִשִׁי שְׁרִיבֵם

וַיֵּצְאוּנוּ מִמִּצְרַיִם וְהִנֵּה אֲנִיחֵנוּ בְּקֶדֶשׁ
 עִיר קִצֵּה גְבוּלָךְ : נַעֲבֶרְהָ נָא
 בְּאֶרֶץךָ לֹא נַעֲבֹר בַּשָּׂדֶה וּבְכַרְם
 וְלֹא נִשְׁתַּה מִי בְּאֶר דְּרָךְ הַמַּלְאָךְ גִּדְךָ
 לֹא נִשָּׂה יָמִין וּשְׂמֹאלוֹ עַד אֲשֶׁר--
 נַעֲבֹר בְּקֶדֶךָ : וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲדָוָם לֹא
 תַעֲבֹר בִּיפְתָח־בְּחַרְב אֲצִיא לְקַרְאֲתֶךָ :

ממצרים והיא אנהא
 ברגם קרתא דבסטר
 החומה : י נעיבר בען
 בארצה לא נעיבר
 בחקך ובכרם ולא נשתי
 מי גוב אורה טרפה
 ניזיל לא נסמי לימינא
 ולשמאלא עד דנעיבר
 החומה : י ואמר ליה
 אדומאה לא תעבר
 בתחומי דרמא
 בדקטלין בחרבא
 בעל הטורים

ואע"פ שלא דברו אל הסלע : (יו) לא נשתה מי באר.
 שלכם כי המים היו יקרים לאומות באתה הארץ :
 דרך המלך . במסלה מסלת עוברי דרכים . המיוחדת
 שפתי הכמים

(טז) ויאלמו חסר י ט"ו מכות הולחנו משם : (יז) נעככה נא
 בלכך . ובסמיון אמר לעככה נא . אלל אמר וזכור מה שאמר עשו
 נכסה ונלכס ולכך אמר חמיך וישלל : (יח) פן נחכר חלל לקדמך .

ל רזנו לתכן מה לך משה להוכיח לנלך אדום ענין י"ח נגס
 כל הענין דמתיב לפניו : מ מה דנקט רש"י . מן ללכול ולא כתיב
 בקרא אלל מים ח"ה דדוקסה לרש"י דלי לא אמר לנלך אדום
 על ענין אכילה מה הכלה כול להס כזו מיקחו מסם מים הכלה
 מועטת היא אלל אף על הכחילה אמר משה ליקח מסם , וסח
 דנקט בקרא דוקא מים כמותא נקט אף מים רזנין ליקח מסם
 אף שרין דרר לקטו מים כמי שהם מקוין וימיה מייעו כספך
 שמיני , מהל"ה : ג (נח"י) דק"ל כל ככר אמרו לא נשכור
 בשדה ובכרם אלל דעלי דלמי חלי אסעכסה כנגלים וכלן קלי
 אצטריס לאכול : מ דסס ל"כ כחכר ל"ל סל"ג פן אסא לקדמך
 אתם מתגאים בקול שהורישכם אביכם ותמרתם ונענק אל

רש"י
 (יז) נעברה נא בארצך . אין לך למור על הירוסה
 (יח) כל חרץ ישראל כסם שלל פרעת הוב , עשה לנו עור
 סעט לשכור דרך חרץ : לא נשתה מי באר . (במדרש
 רבה) מי בורות היה ז"ל , אלל כך חמר משה אע"פ שיש
 בדינו מן לחכיל וכחל לשמות לח כשתה ממנו אלל נקטה
 מכם אוכל ומים להגלגלכם . מכאן לאסמניו שאל"ס שיש
 בינו לחכיל ויקנה מן הטעני כדי להנות את אושמינו : דרך
 המלך נלך וגו' . אלל הוסיפם את בהמתנו ולא ינו
 ג נלכין ולכין לאכול : (יח) פן בחרב אצא לקראתך .

פירוש להורת אלהים

מיר האבין מן צו עסין אונ מיר האבין אייך אברנען
 צו טרינקען פון דעקטווענין וועלין מיר קופין ביי
 אייך עסין אונ טרינקען איהר זאלם לייזין בייא
 אונז געלר . פון דאנען גערנען מיר אז איין אורה
 קומט אין אנאקט הויז אפילו ער האט זייגס צוא
 עסין אונ טרינקען זאל ער קויפן אין דעם גאסט
 הויז פרי דער זאל געבין צו לייזין נדד סימ דעם
 וועג וואס דער קלף אדום וועט אונז ווייזן דורך
 דעם וועג וועלין מיר גיין לא נסה מיר וועלין זיך
 ניט גייגן אויף דער רעכטע זייט אונ ניט אויף
 דער לינקע זייט גז אשר נגבור ביו מיר וועלין דורך
 גיין ביין לאנד : (יח) ויאמר האם דער מלך אדום
 באפוילן צוא משה דורך אשלים לא תעבור בי דוא
 זאלקט ניט גיין דורך מיין לאנד פן בחרב בי אונ
 לקראתך ווארום סאמער וועל איך ארויס גיין מיט
 אישוערד אקענין אייך . רש"י שרייבט אזוי האם ארום
 באפוילן צו משה איר בארימט זיך מיט דער פרכה
 וואס איינער פאמער האט אייך גיגענטשט אז
 איינער אפילו וועט אן גינגען ווערין פאר הקב"ה
 אונ איך וועל ארויס גיין אקענען אייך מיט דער

צו גאט וישפט קליט אונ גאט האט פארנוקען אונד
 זער קול אזוי וויא אונזער פאמער האט אונז
 גיגענטשט הקול קול עקב דאס הייבט אז מיר וועלין
 שרייען וועט גאט אונז ענטפערען וישלח מלאך אונ
 האט גישיקט אמלאך דאס איז משה רבינו ווארום
 די נביאים ווערין גירופען מלאכים ויציאו אונ ער
 האט אונז אויס גיציניגן פון מצרים והנה אנחנו בקדש
 מיר ונענען היינט אין דער שטאט קדש עיר דיא
 שטאט וואס איז אין עק פון דיין גרענעץ :
 (יח) נבנה נא בעמין מיר דרך לאמיר גיין דורך דיין
 לאנד . רש"י שרייבט אזוי האט ער צו אייך באפוילן
 דוא גיהערקט ניט קריגען אייך דעם וואס גאט ניט
 אונ דאס לאנד ארץ ישראל פאר איין ירושה
 ווארום אזוי וויא דו האקט ניט גיצאלט דעם חוב
 וואס אייך אונז איז גיווען אזוי גיהערקטו קיין
 חלק ניט האבין אין דער ירושה נאר מיר בעמען
 דרך דוא זאלקט אונז סאחן אקרייגע טובה אונ
 אהולף דוא זאלקט אונז לאנען גיין דורך
 דיין לאנד לא נעבור מיר וועלין ניט גיין דורך אפעלך
 אדער אזויין קארטין לא נשה אונ מיר וועלין ניט
 טרינקען דאס וואסער פון אונזער ברונען אפילו

אונקלוס

אפוק לקדמותך :
 ויאמרו ליה בני
 ישראל באורח כבישא
 גסק ואם מימך נשתי
 אנא ובקערי ואמן
 דמיתון דחוד לית פתגם
 דביש פרנלי אעיבר :
 נאמר לא תעבר ונפק
 אדומאה לקדמותיה
 בחיל רב ובירא תקיפא :
 כא וסריב אדומאה
 למשבק ית ישראל
 למעבר פתחומיה
 וסמא ישראל
 מלותיה : כב ונפרו
 מרגם ואתו בני ישראל
 קל כנשתא דהור מורא :
 כג ואמר יי דמשה
 ולאחרן דהר מורא על
 תחום ארעא דאדום
 דמימר : כד יתכניש

ויאמרו אליו בני ישראל במסלה
 נעלה ואם מימך נשתה אני ומקני
 ונתתי מכם רק איז דבר פרנלי
 אעברה : ויאמר לא תעבר ויצא
 אדום לקראתו בעם כבד ובד
 חזקה : וימאן אדום נתן את
 ישראל עבר בגבלו ויט ישראל
 מעקיו : פ חמישי שלישי כשהן מחוברין כב ויסעו
 מקדש ויבאו בני ישראל כד
 העדה הר ההר : כג ויאמר יהוה אל
 משה ואל אהרן בחר החר על
 גבול ארץ אדום לאמר : כד יאסף

ח"א וסל מעיק נהסס. עקרים מ"ד ס' כס :

בעל הטורים

על מכה בכסף לדיק. כשכיל שגכר בכסף לדיק ולדו אה אהיס
 כיום מכה בכסף ואמרו לו מיה כשה הללחה. על כן ונפתי
 רש"י

ה' וישמע קולו ולחי אלף עליכם כמה ס שהורינו אבי
 (בראשית כז) ועל מרגל תחיה : (ט) רק איז דבר. אין
 שוס דבר מויקך : (כ) ובויר ויקה. כהעמת ע וקנט
 (סס) והידים ירי טעו : (כב) כל העדה. כולם שלמים
 ועומדים להכנס לארץ פ שלא הי' נהן אחר ממותן שגזרה
 גזרה עליהם שכבר כלו מתו מדבר ואלו ממותן שכתוב
 כתפוח קטן ע"ג תפוח גדול, ואע"פ שהעט הולך לפניו
 נכו לקטרת משה, וזה ההר לקטרת אהרן : (כג) על
 לעשו הרשע נפרלו מעשהו ומסרו הלדיק הזה, וכן הנכנא
 ענין אסיפת אהרן

ובינה דכתיב אני שלום וכי ארכיז העם למחמס : (יג) מכה.
 ג' וסל מעיק נהסס ונפתי מכה. וסטי' כיום מכה לר.
 שפתי חכמים

למחמס : ע"כ ע"כ חזקה ליל כל סס כד יב ל יד חזקס :
 ו"ח ולמס לא תפסס על' זה שפי' עיל על כל העדה ומה
 לרין נקוט כלם שלמים ליכנס לארץ וגם זס לא צרי' לפרס ואלו
 מחולס כו' וי"ל שאל חקסס נהס לרין לכחוב כל הפדס ולמך
 שכל הפדס כלם עומדים נחיים שכבר ממו עמי מדבר וסל עיל
 כתיב כל העדה, ותפסס לומר לך סף כשפס שפיו ככנסין לרין
 שסיה : ומן מרכוב לפחר מיתח ח"שי דור המדבר סיו כלם שלמים

הן (דברים ד) הייס כלכס היוס : הר ההר. הר ע"ג הר
 ומשה אה הכריס שלשה נשאר כהן, הר סויה לתורה, וזה
 גבול ארץ אדום. מגיד שמפני שנתחברו כהן להתקרב

(כג - כד) ויאמר ס' אל משה וי' יאסף אהרן וגו' : להם נלך
 אהרן נמוס על גבול ארץ אדום, משוס טענת ספא

פירוש לתורת אלהים

דורך גיין : (כ) ויאמר האם אדום גינאנט דוא ואלקס
 גיט גיין דורך מיין לאנר נצא איז דער פלך אדום
 ארויס גינאנען אקענין דיא יודין גסס כבד מיט
 אשוער פאלק יבד חזקה אונ מיט עשארקין פח :
 (כא) וימאן האם אדום גיט גינאולט לאיין די יודין
 זאלין גיין דורך זיין גרענעץ ויט אונ ריא ישראל
 האבין אונעק גניינט פון איהם : (כב) ויטט מקדש אונ
 דיא ישראל האבין גניינין פון קרש ונצא אונ ויזא
 וענען יקבקען היר דורך צוא דעם פארג הור הקר
 ועין רש"י : (כג) ויאמר יי אונ גאמ האמו גינאנט צוא

אשוער דאס איז די דרכה וואס סייין פאקער האם
 סיי' גינעמ'שט על תרין תחיה דאס איז טייקש מיט
 דער אשוער וועקסו דרך דער גערין : (יט) ויאמר
 האבין דיא יודין צו איהם גינאנט במסלה מיט דיא
 שפעגען וועלין סיר אויף גיין וואס סיי' נשתה אונ
 אז סיר וועלין פריגעקען דיין וואקער אבי ויפני איה
 אונ מייע' בהמות ונחמי וועל איה געבין וייער
 פאר קויפונג פלוקס איה וועל דער פאר פצאלען
 ג' גייערס אז דבר איה וועל דיר מיט קיין וואה גיט
 שארין סאהן בגילי מייע' פיס וועל איה נאר

ויעלו אל-הר ההר לעיני כל-
העדה: כח ויפשט משה את-אהרן
את-בגדיו וילבש אתם את-אלעזר
בגדו וימת אהרן שם בראש ההר
ויחד משה ואלעזר מן-ההר:
כח ויראו כל-העדה כי גוע אהרן
ויבכו את-אהרן שלשים יום

טורא לעיני כל כנשתא:
כח ואשלה משה ית
אהרן ית לבושהי
ואלביש יתוהויתאלעזר
כריה ומית אהרן תמן
כריש טורא ונחת משה
ואלעזר מן טורא:
כח וחוזו כל כנשתא ארי
מית אהרן ובכו ית
אהרן תלתין יומין כל

ת"א ויכלו כל ספרו כל יום סתין
ל"ב ג חטמת ס' סוהר ס'
טמור:

בעל הטורים

ולכנסהו דכח סיה כנשתא: (כח) וימת אהרן שם. צניח

שפתי חכמים

דכח צו משה סיה לומר עשה זה כשמהו משה טוכחו כלל
יסוף בני ישראל להלוק עוד פל סדרת כח לוי ומפי סהסכח
סדרות סכמו מעורבס ככחיה מלוס ו: אף ספסס י"ב מלוס
ספ"י לא רלו לדרוש צו כלום, ודו"ק ל"ל: א רלוס וסכח וכו'
לא ללו מיה סל סכח, כח משה ולמלוס וכו' לוי וסכחו וכלל
מפי מכה וללעזר סעצו ומסרס כסרלו כו' וסרלוס מלחי

רש"י

לו לא עכב: (כט) ויראו כל העדה וגו'. (סס) כשראו
משה ואלעזר יורדים ת ואהרן לא יחד אמרו היכן הוא
אהרן, אמר להם מת, אמרו אכפר מי שעמד כנגד המלאך
ועל דאח המנפה ישלחו צו מלאך המות. מיד בקש משה
רחמים והרחיבו. מלאכי השרת להם מוטל במקס, רלו

פירוש לתורת אהרם

גינאנגען ציה אוים דיינע הענד האט ער אוים גע-
צויגן כאך צו דיין מויל האט אהרן צו גימאכט
פארמאך דיינע אויגן האט ער צו גימאכט די אוי-
גן אונ אוי גישקארבין אז משה האט דאס גינעקן
האט ער אויך גענלוקט צו אוי אויך מוים דרום
שמיים כשעה משה האט גיזאלט גישקארבין האט
נאט צוא איהם גיזאנט גייה אויף דעם בארג אונ
שטארב אוי ווי דיין כרנדער אהרן איז גישקארבין
אזוי איין מיקה וואס רוא האקט דער צוא אליין
גינלוקט: (כס) וירא אהרן גינעקן אלע יודין כי נע
אהרן אז אהרן איז גישקארבין. רש"י שרייבט ווארום זיי
האבין גינעקן אז משה מיט אלעזר זענען אליין
אראפ גינאנגען פון דעם בארג האבין זיי גיפרענט
וואו איז אהרן האט משה גינעמפערט ער איז
גישקארבין האבין דיא ישראל גיזאנט אוי דען
כעגליך אוי איין מענטש וואס ער איז באשקאנען
אנמקעגן דעם מלאך הקות ואל דער מלאך הקות
אויף איהם גינעוועלטיגען האט משה נאט גיכעמין
האבין די מלאכים זיי גינעווען אז אהרן איז גיש-
קארבין אדער גריא איז טייטש די יודין זענען

וויא נאט האט איהם גיכאמין אפילו דיא נאך איז
איהם זייער שווער גינעווען צו קאן מחמת עם האט
אויס באנג גיקאן זיין כרנדער אהרן ואל שטארבין
האט ער פארט גיהאלטען נאמס צווי תליל אונ זיי
זענען ארויף גינאנגען צו דעם בארג הור ההר
לעיני פאר די אויגן פון נאר דער עדה: (כח) ויפשט
משה אונ משה האט אראפ גיזעגן אהרן די קליידער
ניבש אונ ער האט זיין אן גקלייד זיין וזהן אלעזר
איהר או אהרן דארקען גישקארבין אויף דעם
שפיץ בארג וחד משה מיט אלעזר האבין
אראפ גינדרעמט פון דעם בארג. רש"י שרייבט אהרן
איז גינעווען אן גקלייד די קליידער פון דער כהונה
גדולה אונ משה האט איהם זיין אויס גיקאן אונ
האט זיין אן גיקאן זיין וזהן אלעזר פאר זיינע
אויגן כרי אהרן ואל זעקן אז זיין וזהן ווערט אויף
זיין ארם אפהן גדול אונ משה האט גיזאנט צוא
אהרן זיי ארזיין אין תליל איז אהרן גינאנגען האט
אהרן דארקען גינעקן איין אויף גישפרייט בעט אונ
איין ליכט האט גיכרעמט האט משה גיזאנט צו
אהרן זיי ארויף אויף בעט איז אהרן ארויף

ליקוטים על התורה

(כס) ויראו כל העדה כי נגוע אהרן וגו' ביי כרנדער מענטש
איז די נאמור ונען ער האט די נאך איז זיא בייא
איהם נים אויז פיער ווי דער נאך די ווי נאך פגילס איהם,
ביי אהרן איז אויף אויז גינעווען אפילו די יודין אהרן אלע סינים
גיבארטס האבין צו אהרן ער זאל מאכין שלום צווישן כאן
אונ זייב צווישן אנדערע סענקשין ער זאל יום כפור אריין

בית ישראל: כא וישמע
 פנענאה מלכא עדרד
 יתיב דרומא ארי אתא
 ישראל אורח מארביא
 ואגח קרבא בישראל
 וישבא מגיה שביא :

כל בית ישראל : ס כא * וישמע
 הכנעני מלך עדרד ישב הנגב פי
 בא ישראל דרך האתרים וילחם
 בישראל וישב ממנו שבי :

בדי השלים יום 1
 ב וקיים ישראל קיים
 קדם יי ואמר אם מספר
 המספר ית עמא דבין
 בידי ואגמרות קרויהו:
 נ וק פי י צלותיה

כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצננו תשלום כל הסדרה ותרגום והפסדה :

ב וידר ישראל נדר ליתנה ויאמר
 אם נתן ה' את העם הזה בידי
 והחרמתי את עריהם : וישמע

בדי השלים יום 1
 ב וקיים ישראל קיים
 קדם יי ואמר אם מספר
 המספר ית עמא דבין
 בידי ואגמרות קרויהו:
 נ וק פי י צלותיה

ח'א וישמע הכנעני . כ"ס ג חפטים ט ספר חוסר ס' אמור וס' וילך : וישק ממנו . גיעין לח : רשכים

האתרים . כמו אפרוח אתמול אזודע הרבה אלפי'ן באין לשמשו בראש התיבה : (ב) והחרמתי . המסתלק ידיו

שפתי חכמים

השבת וזכו שכי' ויראו כל הסוד : א כ"ל למע כתיב צמיחם מעט'ם וירבו בני ישראל וסעל גבי חסכן כל בני ישראל , ומסרם דכסן אף הכששו כזו וגמס לפי כו' : בוא'ם מגלים לכשי' דלמס כפשוטו דכתיב אחרי כו' כל ישראל וגו' . וי"ל דקשש לכשי' ל"ל וישמע דלס סל"ל אלא ויכא ישראל דרך האתרים ויכא סכנעני וילחם וגו' כמו ויכא עמלק וילחם בישראל וכמו ויכא לקדאש ישראל המזרחי ויכא יכסל וילחם בישראל וכו' גבי פוג ויכא לקדאש ישראל וגו' למחמה דלרשי אלא שמת חסכן ונסתלקו עניי כבוד . ופי' ל דוכוחסו : דכתיב בסי' וילחם חסעני וישמע הכנעני וגו' חסר מיתח חסכן וחסס ס"כ לא שמע חלא שמח חסכן ונסתלקו : הכינס מיישכל וחסס סרש' : כאן עמלק כו' לפין מכלן נמדן לשמע שכי' דכרשיחו מסס , וסס חפסש בסי' ד . וסרש' ס' : ומתקביו ויראו כל הסוד : גו' וואמר ל' דכדו קרי ויראו כולרי' : תחת הוי"ד וכדריס לבי' דלמס חלו כי תיחס טעס דלכד שטכני סוא תנתייל סבדס לפי' שנוע חסכן : ג וסרש' אל חקשי' א"כ סכני קרלי סבדו : דכתיב וישמע סכנעני וחסר כך כתיב וישב הכנעני היינו עמלק ל"ס טיגה כו' : ד ס' ויכא חסכן כלונס כיון סרלו סנסתלקו עניי כבוד ולס חלו לסס כ"ס אפין קלונס שמוס לפי'ס : וסרש' טעסס של . ד"ל ס' לפסס טעס קודס לכן כרש' ס' . וסולקר טעסס סל . ד"ל ס' לפסס סרש'סן קלונס לכתיב דרך האתרים וכי סמכנעניס ככדו חסו דרך וסלן דרך כעוסס ח' סל לכל עובדיס וסביס לכן פי' ד"ל וכו' וסנו סמי' הכ"ס ח' כסנכ סל הן לפססס חלא סתקין ונסתלקו עניי כבוד . עה הלחמ וילחמס סל ד"ל קשס וילח' כתיב הלחמס לאון כתיב כיון קלא חלא על אלא על סלחן הדיס ל"ס גס טעסס הכ"ס ח' סולוקי כ"ל לנרש כן מסוס דס"ג אפין ישראל עמלחיס חלא כסמ קלוקיס לפי' סמי' וסלן חלא מילא שוס קלוקל לכן חמר ספסי' שבי' סס סמי' חלא סכני סכסו שבי' . אינע חלא ספסח ה חמת : (ג) והחרמתי . חקייס

לכל העולם : (א) וישב הנגב דרך האתרים . התרת מרגלים ככתוב שם עליו זה כנגב . ועמלק וישב כנגב וכנענים אצלם . כי העמלקי והכנעני שם לפניכם : כי רש"י

זהאמינו : כל בית ישראל . האנשים והנשים א לפי שהיה אהרן רודף שלום ומטייל אהבה בין כנעני מריבה ובין איש לאשתו : כי גוע . אומר אני שהמתרגם דהא מית טעשה הוא אח"כ מתרגם ויראו וחתחויחו שלא אמרו רז"ל כי זה ..שמש כלשון דהא חלא על מדרש סנסתלקו עניי כבוד וכדל"ר חביב (כ"ה ג) דל"ר חביבו חל חקשי ויראו חלא ויראו ועל לבון זה נופל לשון דהא לפי שהוא תיבת טעס למה שלממלה יחמו למה ויראו חלא לפי שהיה תיבת טעס על תרגום והוו כל כנסתא אפין לשון דהא נופל חלא לשון אשר שהוא מנורת שמוס ח' שמליו חס שמתס כלשון אשר כמו (היוב כח) וחס טי' חל חקשי רוחו וסרבה וסערש' מזה הלובן : אס טי' חל חקשי ימיו : (ח) וישמע הכנעני . שמת סמת אהרן ב ונסתלקו עניי כבוד וכו' כדל"ר בר"ה (דף ג) ועמלק מעולם רלושה מרדות לישראל מוזמן ככל עת לפורעניות : וישב הנגב . זה עמלק ג שח' (במדבר יג) עמלק יושב בדרך הנגב , וסנה חל לשונו דלכר כל' כנען כדו סיהוי ישראל מתפלליס להקב"ה לחת כנעניס כידס וסס אינס כנעניס , חלו ישראל לבוסיסס כלבוסי עמלקיס וסוסס לשון כנען חמרונס נחפלי סיס שח' חס נתן תתן חל העס חזו כדיו : דרך האתרים . דרך הנגב סהלכו כס המרגליס שח' : (סס ז) ויעלו כנגב , ד"ל דרך האתרים דרך התייר בגודל ד הוסעס לפסיס שח' חמר (סס ז) דרך שלשת ימים לחור להס מנוחה : וישב כמנו

פירושו לתורה אלהים

אזן ווייב : (א) וישמע אזן דער כנעני דער מלך פון עדרד ישב הנגב וואס וואנט קעניגן דרום זייס האט גיהערט פי בא ישראל אז דיא ישראל זענען גיקומען דורך דעם וועג וואס די סרגלים זענען גיקומען . רש"י שריבם דער האט גיהערט אז אהרן איז געקומען בין און די זענען קבוד האבין זיך אפ גיפאן דרום איז ער גיקומען וילחם און האט סתלקה גיהארטין כיט די ישראל יושב און האט גיפאנגען פון די ישראל אנעפינגקענעס : (ב) וידר האבין די ישראל אבדו גי

גיועקן גיווארין פי נגב אהרן ווייל אהרן איז גישטארבין ווארום דער וואקען וואס פלעגט קמדי זיין איבער די ישראל איז גיווען אין זכות פון אהרן און אז אהרן איז גישטארבין האט זיך דער וואקען אפ גיטאן דרום שטייט אז גאר די עדה איז גיועקן גיווארין וביטו את אהרן כל בית ישראל אלע יודין גיגען און ווייבער האבין גיוויינט אויף אהרן דרייסיג טעג ווייל ער פלעגט שלום מאבין צווישן עקענטשין וואס האבין זיך גיקר'ט און צווישען טאן

אונקלוס

ד' ישראל ומסר ית
בנענאה וגמר יתהון ית
קרניהון ו קרא שמא
דאתרא חרמא : ד' ונסלו
מהור מורא אורח ימא
דסוף לאקפא ית ארעא
דאדום נעקת נפשא
דעמא באורחא :

יהיה בקול ישראל ויתן את הכנעני
ויחרם אתהם ואת עריהם ויקרא
שם המקום חרמה: פי ויסעו מהר
ההר דרך ים סוף לסבב את ארץ
אדום ותקצר נפש העם בדרך:

בעל המורים

ובתעם הקרס ישעו בעמל ישראל שחסלו ותקצר נפשו נעמם שמת
סכרן בנבול אדום וכן ותקצר נפשו כסם דריש קרמא ופחמדי ג'
כרופים ביחם אמר שרדלו אופו על סכרן ומרים ותעם שמת
שנסמן

(ד) ותקצר נפש ססם . ומלמד שראו כל הטרנס שיכלו פליטה
בגלות אדום וסדן ארץ כנענות : ותקצר ד' בעמל' ותקצר נפש
הסם , ותקצר נפשו בעמל ישראל , ותקצר נפשו נעמם , ותקצר
נפשו כסם . כיון שכלו נבולו אדום ותקצר נפש ססם וידברו נס'
שפתי חכמים

ישראל מסס ופן לומר מלתי חתם דלמלח שמים ו"ל דמל' שכי
שעמם פליטה אלה חתם . ואם מיל' רש"י דשפתיה סיה , וי"ל
דמל' שכי שפית ספתח דכנעין בע' כל מכורו פרעס היישוב מל
כמלו מד כבוד שפחתו וגו' כך כתיב בספר חסד' ובסוף כשלקט
כתיב מד כבוד השכי ע"כ לר"ך לפרש דשכי היינו כבוד שפחת
אף שכי דכתיב סכל עיירי כשפתיה , דל"כ ויכס מענו למעיה או
גסי' לו סף חכמי' למ' : ו דל' כשעממו סם סך דכתיב מריס
דמל ססם נד' כל' לאמ' על ספקס אלה חתמ' כו' ולשון חרס
סוף , ומפרש עוד למיזוה סם ויחמס סיינו חרס כנעין ס"ך שייך
לומר מל בני חרס חרס דכנעין חתמס וסם פריסס , ומפרס
כשקל' מל בני חרס שעממ' לשון כריסס ושקל' על פריסס שעמס
מריס נבוס : ו ר"ל סם ויכסי' ויסעו מרס ססר דרך ים סוף וגו'
סם קורס ססלו ו' סס סיו סוכני' ארץ אדום דכתיב למיל
ויסל' אדום וגו' נמלל סכר' חרס לחמוריס ונמס אמר ארץ
שעממ' חרס לחמוריס ומפרס חרס חתמ' כו' : ח וא"ל נמס
סספידונו כמורסס , וי"ל נס' נמסס וסם נמס מפרס רש"י למס
סספידונו כמורסס , וסם חוקן דכריו למ' שכלסס חרסו למורסס
סיו ורופין עני ילי חמריסס מרס מ' מרס סולרו כמס משפחות
דכנעין' כס' פתחס וסספידו' או על סכרן משוס דמחמס סמס
לכרן לחמוריסס מני כרס מעליס לכ' שעממו וסלו סכנעניס
פליס לחמוריסס ומ' חורו לחמוריסס דמורסס ומחמס כחורו
סולרו כמס משפחות לכרן סספידו' דמורסס ססס ססס ססס'
מחמו' מל למס כל סך כן כספ' וסם שפרס' : ככל סכס מוסס
סורו לחמוריסס וסם' פתחס פ' : סמסס מססוס חורו לחמוריסס
מורס נמקוס אמר דסינו' לכ' מחמו' מסס מחמו' סוף סעס

ש"י
ו שללס לכנע : (ג) ויחרס אתהם . כהריגה : ואת
עריהם . חרמי נבוא : (ד) דרך ים סוף . כיון שמת
הארץ ובזלת עליהם מלחמה זו חורו לחמוריסס דרך
ים סוף הוא הדרך שחזרו להם כשנכזר עליהם גזרת
מרגלים שנלחמ' (דכריס ח) וכסעס המדכרס דרך ים סוף .
וכאן חורו לחמוריסס (שיין פ' פתחס) סעס מסעוס
שנלחמ' (סס י) וכני ישראל ססמו מבחרות בני יעקן
מוסרס סם מת אהרן . וכי כמורסר מת והלל כהר
הסכר סם אלה סם חורו והחמכלו עליו והספידונו
ח כלילו הוא כנעניסס , אל ונדוקן כמסעות ותמלל סעס
מסעות מן מוסרס עד הר ההר : לסבב את ארץ
אדום . עלא נחנס לעבור כארטו : ותקצר נפש העם
בדרך . כמורס הדרך שהוקסס להס אמרו כעכשו היינו
קרוביס ליכנס לארץ וסמו חוריס לחמוריס כך חורו
כזכתינו ושכתחו שלסיס ושמונה סנה עד היום לכיכ
קרס נפסס כענינו הדרך נפסס כדרך כהיותו בדרך ולא
יתכן לומר ותקצר נפש העם בדרך כהיותו בדרך ולא
ס' כו כמה קררס סכל מחוס שממלל קורס נפסס כמקורס
מפורס סם כמה קררס כגון (זכריה יח) ותקצר נפש
כסס וכגון (שופטים י) ותקצר נפשו בעמל ישראל וכל דבר
עליו וזל דעמו רחבה לקבל אותו הדבר ואין לו מחוס כחורן

דעה וקנים מבעלי התוספות

כתיב וכפסנו קלס כלחם ספקל אוי דמסס כרסה וסועס למועס
כלל ארסי סלפי סלמינו רוסס מעסות סדכס סלמינו (ספול) סועס
אוי סכסס כענינו כללום . אל נמי סלל סיו פ סמין סססס ססוכ
הסול מד ספיו סוכרין כו וסמחו כ' כריסס או רכס כנודכס . וכן
מעמס קרס דכרסס כסמלך דכסי' כריס ססס מעמו כססס לנר

הקשה על אדם נוטל בו לשון קצור נפש כאלהם שהעורה בא
לבו לגזור סם אותו הלעבר וכדבר המתעורר נוטל לשון גדול הוא וכדל על האדם כגון (זכריה יח) וגם נפשם כחלה
בי גדלה עלי (איוב י) וגאה כשחל חזודני כללו על פירוש כל לשון קצור נפש כדבר לשון שאינו יכול לסכלו

(ד) ויסעו מהר ססר לסכוב סל ארץ אדום וגו' . וכתיב ותקצר
נפש ססס כיון שכלו שחזרו לחמוריסס אל דרך סמכרס סיס
קסס כעניסס כחתי כו סיו סכורין ליכנס ערד לכרן ישראל
ולככול מעסות חלרן ועכשו חמוריסס למקוס סלפי' מ' ס ומסן
מליין סס . וכי פיעל מלי קס' יד' יס כן סלי סיה למס על כן

פירוש לתורת אלהים
סאן ליי כזו נאמס וימרס אונ קאמס אוי גינאקמס אם נהון
ימו או רד ועקמס נעבין דאמס פאלק כזו אונקו אין די
קעמס או סירנעלין ניי איין נעקמען אוינער סלוקה
והיבטי נועל איך פאר וויססען גינערע שפעמ
מקדוש ויין צוא הקב"ה : (ג) וישמע המ נאמס גיהערמס
דאמס קול פון די ישראל וימו אונ ער דאמס גינעבין
דעם כגעני צוא נייא אין דיא הענד היבס אונ ער
דאמס נייא פאר וויקמס אונ גינערע שפעמ האבין ויי
אויך פאר וויקמס הקריא אונ ער דאמס גירופין דאמס ארמ
מכסה : (ח) ויבש מחד יתיר אונ נייא האבין אנועק

גינצויגין פון דור הקר דך יס סייף מיט דעם נועען פון
דעם ים סוף (פיין רש"י) לכבש את ארץ אדום צו ריינגליין
דאם לאנד פון אדום ויתקצר אונ עם איין גינאריין
קורץ נפש העם דאמס גימיס פון דעם פאלק איבער
דעם נועען . רש"י שרייבס נוייל וייא נענען שוין נאר
גאהנט גינען ביי כנען אונ אדום נאמס וייא גימ
גינואלמס לאוין גיין דורך ויין לאנד האבין נייא ויך
גימיומס אום קערין צוריק ויגען ססעות כפי נייא
ואליו מיט אנאנדערין נועען צריין קוסען אין לאנד

וַיִּדְבֹר הָעַם בְּאֵלֹהִים וּבַמֶּשֶׁה לָמָּה
הֶעֱלִיתֵנוּ מִמִּצְרַיִם לָמוֹת בַּמִּדְבָּר
כִּי אֵין לָחֶם וְאֵין מַיִם וּנְפִשְׁנוּ קָצָה
בַּלָּחֶם הַקֶּקֶל: וַיִּשְׁלַח יְהוָה בְּעַם
אֶת הַנְּחָשִׁים הַשָּׂרְפִים וַיִּנְשְׁכוּ אֶת־
הָעַם וַיָּמָת עִסְדָּב מִיִּשְׂרָאֵל: וַיִּבֹא
הָעַם אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ חֲטֵאנוּ כִּי־
דִּבַּרְנוּ בַיהוָה הוֹבֵךְ הַתַּפְּלֵל אֶל־יְהוָה

הוא תרעם עמא במימרא
דיי ועם משה נצו למא
אסקתונא ממצרים
לממת במדברא ארי
לית לחמא ולית מיא
ונפשנא עקת במנא
הדין דמיכדיה קציר:
ונגרי יי פעמא ית חיון
קלן ונכיתו ית עמא
ומית עם סגי מישראל:
ונאתא עמא למשה
ונאמרו חבנא ארי
אתרעמנא קדם יי ועמך
בצינא צלי קדם יי ועדי

ת"א וידבר עם כללטים. כנסדלני י: ונספלו קלה. פ"א ה:

בעל הטורים
שלשה בחדש אחד: (ס) קלקל: בני"ו זה רמ"ח שכלכל ברי"ח
לויכוס: (י) סכסס: ל"ג ששבו מפסח נחש שהוללו לה"כ על
רש"י

ויהו הקדש לשמים: (ה) הקלקל. כמו קלקל בחצים:
שפתי חכמים
מסעות. מ מה סיכסח שפסח מדכתיב הקולקל בחו"ס משמע
ל' תקולקל ממש היינו שיחסח כחיונו, ומש שפירש נכלע חל'כרס
(כמ"י) זה ל' רש"י (בצ"ו דף ס) בלחם סקולקל סוף סוף ונפשו
ססיס נכלע בכל ס'כרסין וסני' ל'סין לטון קלסוכו קלקל כו',
סכ"ג. ש"פ ססוף מל' קלות מ"ד ירקק סלדמס ונפננס ספני'
סרל"ס: ו'ול"מ סכל סכרי ויהו ססיס לך על סוסיך ססיס
סכסוך סון גור' ש"פ ססיס להס יכלה, וי"ל ממש סקולס פון
סחגריס סיו מוליס, מלמ"ח: כ' פירוש ססכרסיס סוף סולל
לכסיס דכסיס בקסל כולומר סססיס ססכרסיס וכל ססס עי

הוא שאלן הדעת סוכלתי: (ה) באלהים ובמשה.
השוו עבד לקונו (נח"ו): למה העליתנו. סניחס
סויס: ונפשנך קצח. אף זה לטון קנור נפש ומחוס:
בלחם הקלקל (ט"ו ה) לפי סהמך נכלע סלויכריס
קלסוהו קולקל אמרו עתיד סהן הוה שיספח מ סכמיטו
י כלוס יס ילוד אסח סמכניס וסיו מוליא: (ו) את
הנחשים השרפים. (כמ"ה) סשורפיס כ אה סלדס
בחרס סיניחס: וינשכו את העם. יכח נחש סללקה

עיניו הנחשו והשרף

עושב הכל נכנס למס ייכלו מלדוס וסככו אס ארל': וסיה להס
כזה נכר גדול לוסט עוד סכדכר לא זרוע וסיה לו למסח לכוליכס

(ס) וידבר עם כללטים ונכסח גור' יס להכין סין סלל סכס
ססחריטו לס סככניט עוד סחלו. סלל סוקסס לסס לס ס'ס

ליקושים על התורה

(ה) וידבר העם באלהים ובמשה וגו'. די וידין האבין גינאנט
סיר גויסיין גיט מים ועממס נורה גייען סיר אזוי
לאנג אין דער סדבר, צוא הקב"ה האס גודר גינען אויף אוני
סיר זאלן גיין אזוי לאנג אין דער סדבר, אדער משה האט
גינעבין די נורה, נאר פון ועממס די גינה אין וענען סיר גיט
צו פרידען דריבער האבין זיי גירעס אויף ביידע אויף הקב"ה
אז אויף סשה צו וואס האס איהר אנו ארויס גענומען פון
מצרים סיר וועלן דאך שטארבין אין דער סדבר, וואריס
אונזער ברויט אזו גיין ברויט אונזער וואסער אזו גיין וואסער
סיר ווילען עסין נאסדריבע ברויט אזו נאסדריבע וואסער
ווילען סיר סריקנע

פירוש לתורת אלהים
כנען האט דאס וויא יייער באנק גימאהן אזו האבין
גינאנט אזוי וענען אויגענע עלמערין אויף נאהנט
גינען בייא ארץ ישראל אזו האבין זיך צוריק אום
גינערט אזו וענען ארויס גענאנגען אין דער סדבר
אכט אזו דרייסיג נאהר אפשר ועמס אויף אזוי
זיין אזו מחמת העם וועג אזו זיי גינען שווער כס
גימט: (ה) וידבר העם באלהים ובמשה הם דאס פאלק
שלעכץ גירעס אויף גאמס אזו אויף משה (עין רש"י)
אזו האבין גינאנט לפה העליתו ווארויס וואסער אזו
ארויף גינראכט פון מצרים למת בסדבר סיר זאלן
שטארבין אין דער סדבר כי אין להם ווארויס סיר
קח אזו אונזערע לייבער אזו פאר אומערט בלחם

רש"י שרייבט מחמת דר מן אזו איינגינאנט גינארוין אין די אכריס אזו זיי האבין קיין אויפגאנג גיהאט
האבין זייא אים דרוס גירופין קלקל זייא האבין גינאנט דער סוף ועמס זיין אונזערע גירערס וועלן
פון דעם מן גישונאנן אזו פאר קלאזן ווערין ווארויס ווי אזו דען גימאלט אז אמענמש זאל עסין
אזו זאל קיין אויפגאנג האבין: (ו) וישלח ידכם האט גאט אן גערייזט אה תחשים די שלאנגען השפים די
קרנענדיגע נוס ויי פארברענען דעם מענטש מיט זייער גיפח גיפח אזו זיי האבין גיביסן דאס פאלק
יפה אזו עס אזו גישטארבין סיר פאלק פון ישראל: (י) ויבא אונג עם אזו געקומען דאס פאלק צוא משה

וּמְחַקִּים : וַיִּטְמְלוּ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וְשָׂרוּ בְּאוֹבוֹת :
 יֵא וַיִּטְמְלוּ מֵאוֹבוֹת וְשָׂרוּ
 בְּמִגִּיזוֹת עֲבָרָי
 בְּמִדְבָּרָא דִּי עַל אִפִּי
 מוֹאָב מִמְדִּנַּח שְׁמֵשָׁא :
 יב כַּתְּמִן נָטְלוּ וְשָׂרוּ
 בְּנִחְלָא דְזָרָד :
 יג כַּתְּמִן נָטְלוּ וְשָׂרוּ
 מִעֲבָרָא דְאַרְנוֹן דִּי
 בְּמִדְבָּרָא דְנַפְיָק מִתְחַוּם
 אֲמֹרָאָה אַרְי אַרְנוֹן

בעל המורים

פל הכס . בדרך המיסקר את בנו שמשיה הכנסו שמכסו בו
 במקום גבוה כדי שיראה אותו בכל סעס ויוזכר : (יב) עשס
 נסמו . ולא אמר ויספנו ממחל וזד בדרך שכמו בכל הסמסות

רש"י

אשמו של נחושת רשון טפל על לשון : (יא) בעיני
 העברים . לא ידעתי למה נקרא שמש עינים ע ועי לי
 חורבה הוא דבר המואט במשטח פ והע"ן כי יסוד
 לכדה הוא מלשון עינים (ישעיה כח) ויעה ברר :
 העברים . דרך מעשה העובדים שם את הר בנו צ אל
 ארץ כנען שהוא מפסיק בין ארץ מואב לארץ אמורי :
 על פני מואב במזרח השמש . במזרחו של ארץ
 מואב : (יג) מנבול האמורי . חמוס סוף מר ק שלהס

רשב"ם
 (יא) בעיני העברים . לשון ארץ חרבה . כמו
 לפי שכל נחל זרד היו מקומוה רבות דיון גד ופלמון דבלתימס
 שפתי חכמים

משס נמו רמו לי . קר"ס דפ"ס קרלו כסס סמואר ולא כסס
 סעלס כדי לפסוס סתנח סתנח כדי שכל ירו כסס סעלס .
 ודו"ק : ע ר"ל לא ירשתי למס נקרא מקום כסס סיי סעלס
 סכס ס"י בל סיי ירס דרסס"י : B ס"י סכנר בעכדת עסני
 סכס ס"י יסיס סנוקס בו סל ססני : צ ר"ל דל' העכסיס משעס
 סכסו מקום סוסיסיס למקום סלסו וסליוס מקום סיו סוכיון סליוס
 מקום ומסרס דרס סוכוליס סס סל סל סל כו' וסס' סליוס ג"כ
 סכיס סעכסיס ססס סל סל : K סולנר לפרס סססו סלל וסל ג'
 רסווס עסני עסס סווס סוכול סלסס"י סליו נסל מואב וסס סווס נכול

ארנון . הקימו ארץ מואב כל דרומה ומזרחה עד שכלו
 מעבר השני לארנון כחוד ארץ האמורי כלפונה של ארץ מואב :
 היוצא מנבול האמורי . רעועה ויולא מנבול
 האמורי והיא של אמוריים והכנסה לנבול מואב עד
 ארנון שהוא נבול מואב ושם חנו ישראל ולא כחו לנבול
 מואב (כי ארנון נבול מואב ולא לא נהנו להם רשות לעבור
 כאלרס וס"פ סלל פירשו סהה פירשו יסחח)

עניני הנחש והשרף

בחרשונות מרוע לא נלחם עם ארזים , וכלמס סיס טוד ממשלת
 סכנח סווס סלס"ס : סווס סלס"ס סלס סלס סלס סלס , וסוד סל
 סניס ססס סככוס סל ארוס ומסס סליו סייב סדכר . ע"כ סס
 סוכסס פ"י סכנח לסוסיסיס ססוד סל סקני טון סכנח סלסר סכור
 סלסס , פ"כ סל סלס סכיס וססוקר סכין סכלו סל סכנח סלס
 סנן רססו פרוסס סל סכסל , סו אסו , כי כוס סקן ססון סלס

כלומל סכנח סכס : (א) ויהו סלסווס . ס"י סללמון
 וכפוסו סכין סר סכר וסווס סכ"ס סלס סלס סלס סלס סלס
 סכס סכסס ומסס סלו סלס סכס סלסווס : (ב) עסס סססו .
 פ"י עסני סעכסיס וסווס סכנח זכר . וכססס"י סכיס עסני
 סעכסיס סלו לדיון גד , וי"ל סססס ספרס סס סקוקוסו וסכ"ס
 ספרס סס סססווס לפי סרלס סלס סל סכסל : (ג) ויחנו סעכר
 סרנון . סרנון סווס סס ססכר וסנו סעכר סכסל סלל סרין סיומן
 כי סווס סקסיס סל סרין מואב . סלל סכיס לסס רסווס סעכר סרן
 סריו כי סל סככולו סככסיס וסס סל סלל מואב סלל וסל ס"ס :
 סעכר סלסרנון סלל סרין סיומן : כי סרנון נכול מואב סין מואב
 סיחס סל סללן סלל' מואב עסני לדי ססכר וסיומן סקח סל סס
 עססיס סין נכול מואב וסין נכול סרין סיומן סלל סלס"י וסווס

פירוש תורת אלהים

האם יקעקעם סכסין לעבין ארער שטארבין . גיט
 קער דר שטעקן מיט דער ש'לאנג איז גינען אין
 דער הייך אונ דיא מענטשין וואס האבין יקעקעט
 דרויף האבין יקעקעט אויף דעם הימל אונ האבין
 וייער הארץ קשעבד גינען צו גאט וענען וייא
 גיטיילט גינארין אונ אז וייא האבין גיט אזויא
 גיטאהו וענען וייא גישטארבין : (א) גיט גני ישראל
 דיא יודין האבין געצויגין גיט אונ האבין גערוהט
 אין אובות : (יא) גיט אונ וייא האבין גיצויגען פון
 אובות גיט אונ האבין גערוהט אין עני העברים
 (עני רש"י) בסדרי אין דער סדר אשך וואס

אנגקענין מואב ספרה השמש פון סוכר גיט וייא
 דיא וזן גיט אויף : (יב) שסס פון דארטין האבין
 וייא געצויגין גיט אונ האבין גערוהט אין גחל
 זכר : (יג) שסס גיט פון דארטין האבין וייא גיצויגין
 גיט אונ האבין גערוהט סעכר ארנון פון דער אנדער
 דער גיט פון ארנון וואס איז אין דער סדר הייצ
 וואס ער איז ארויס גינאנקען סכיל פון דעם גרער
 געץ פון אמורי כלומר עם האמז ויה ארויס גיצויגין
 אשטיק סעלר פון דעם גרענעץ פון אמורי אונ
 האמז ויה גיצויגין אין דעם גכול פון מואב אונ

אֲרֹנוֹן גְּבוּל מוֹאָב בֵּין מוֹאָב וּבֵין
 הָאֲמֹרִי : י עַל־כֵּן יֵאמֶר בְּסֵפֶר
 מִלְחַמַת יְהוָה אֶת־יְהוָה בְּסוּפָהּ
 וְאֶת־הַנְּחָלִים אֲרֹנוֹן : מו וְאֶשֶׁר
 הַנְּחָלִים אֶשֶׁר נָטָה לְשֵׁבֶת עַר

תחום מואב בין מואב
 ובין אמורי: י על כן
 יתאמר בספר קרבן
 די עבד יי על ימא דסוף
 וגבירן דעל גחלי ארנון:
 מו ושפוח גחלי א
 דמדברין לקביל למית
 ת"א על כן יאמר . כדכתיב דר נס
 ס' הוהכר ס' בשלם : את וסכ .
 קידושין ל' ואשר כהמליס . כדכתיב נה

בעל השורים

וכסו הכל על הנחל מתקום למקום : (יד) את כל נחל כסופס .
 כמו יבד וכן הוה גביר כמו גביר . ס' כלמי יתן לך כסופס
 כלומר כמתיבות כמו כסופס סופס שמההיס לקטום בין רב , וסו
 שכתוב בצלממות ס' דכתיב רק כהסמה ובלל הערים כונונו : זכ
 כסופס . כ' את וכן כסופס , ואירך כסופס ובשפחה דרלו . זכ
 ס' א' כסופס דקדור נעטר גים סוף ויבסו . וכלל נמי אירוי כביעת יס
 סוף : (טו) ואשר כהמליס . ס' ס' דס שהיס היה יורד מן הכרובים
 שנסכרו כהל : לכת . שהיס כסופס , לשנס אכרס , לשנת ער ,
 שנוכח אכרס : וכו' לוס . ד' א' היט דלמתיקין בגמלא כשא אסס
 ובהה עמס עשר גטיס ולא יגדה שהוא יגול להוילוי , ויפלין לה
 וסיינו לשנת ער שיכב עירוי יגול ליכס אסס אחרס וכנה עקן

רש"י

כמו שאמר יפתח (שפטים יא) וגם אל מלך מואב שלח
 ולח אבה . ומשה רמזה (דברים ב) כל אשר עשו לי בני
 עשו היושבים בשערי והמוצאים היושבים בעיר מה אלו
 לא נתנום לעבור בתוך ארצם אלא הקיפום סביב אף
 מואב כן : (יד) על כן יאמר . על מניה זו ר' ונסיס
 שנעשו כה יאמר כספר מלחמות ה' . כשהספריס נסיס
 שנעשו לאבותיו יספרו את וכן גו' : את יהב . כמו
 את יהב כמו שאמר מן יעד ועד כן יאמר מן יהב והב
 והיו יסוד הוא כלומר את אשר יהב להם והרבה נסיס
 גים סוף : ואת הגבולים ארנון . כשה שמוספריס כסי
 יס סוף כך יס לספר כסיס נהלי ארנון שאף כאן געשו
 כסיס גדולים . ומה הם הכסיס (טו) ואשר הנחלים .
 אמוריים שהיו נחבאים שס לפי שהיו ההרים גבוהים
 על ההר מזה ומדבר עם הכרזו בהר מזה והדרך עובר
 לתוך הנחל לעבור נלא מן המערות שבהים שלמעלה
 מהם וההרס כהלים ואכני כליסטרלות והיו אותן
 כנגד אותן כמיין קרנות וקדים בלעטין לחון כיון
 רעת וקנים מבעלי התרומות

פירוש לתורת אלהים

גְּעִשְׂרִיבְעוּן דִּיא מִלְחָמוֹהּ וְנָאם אָמַם דִּיאמִי גִישְׁאֵהוּ
 פִּאר דִּיא יוֹרִין , אַזוּי וְיֵאָם אִיזו גִישְׁאֵהוּ גִינְוֹאֲרִין
 גִּסִים בִּיי דְעָם יֵם סוֹף אַזוּיא אִיזו גִישְׁאֵהוּ גִינְוֹאֲרִין
 גִּסִים בִּייא דִּיא מִיִּיכִין פּוֹן אַרְנוֹן . אִוֵּן וְנָאם וְעָנְעוּן
 גִּינְוֵעוּן דִּיא נָסִים : (ס) וְאֶשֶׁר הַנְּחָלִים אֶשֶׁר נָטָה לְשֵׁבֶת
 עַר דִּיא אִוִּיסְגִיסוֹגְנֵן פּוֹן דִּיא מִיִּיכִין וְנָאם אִהֲבִין
 גְּעִזְיִינְגֵן וְיֵהָ עִזְיִינְיִין : צ דִּיא אִינְוִאֲוִאֲנֵעֵר פּוֹן
 דִּיא שְׁקָאָם , עַר וְנִשְׁנֵן לְגַבֵּל מִיִּאָב אִוֵּן דִּיא נֹאסְקֵר
 אִיזו אֲנְעֵלְעֵהֲנָם (עִזְיִינְיִין) בִּיי צוּם קְנַעֲנֵעֵן

ירושלמי עייס תהיה , לעיי השדה : (יד) על כן יאמר .
 על אלו הם פועי שמורו לאהוריהם והקיפו את ארץ
 אדם , כדכתיב ונסב את הר שעיר ימים רבים וחזרו
 עד שפגעו בכבוד שבתוב למעלה , או יאמר כפסירת
 דברים שיבחנו להקב"ה והוכירו גמי יסוף וגמיס
 דביעשו כנחל ארנון וכאר וגם אזישר ישראל , בראותם
 עתה את הכאר כי כותחלה לא אמרו שירר עליו לפי
 שזו נענשו עליה משה ואהרן : את הים אה יהב
 של הקב"ה , כמו השלך על ה' יהבך , וכמו מן יהיה מה
 כדכתיב מקן עשר שנים לשנת אכנס בלכן כענו שלקח סגר .

שפת הכמים

מואב אינו גבול האמרי אבל מצד הוא גבול לה וגם : ר' ס' על
 הכסיס שנעשו כמיים זו . וס' כספר סיפור דברים וס' וכן
 יבב שפירשו נפן . וס' כסופס על סוף סוף , וס' וס' כהמליס כסי
 קמליס וס' כלתין על כלתין וס' ואשר כספ , וס' ואשר כהמליס
 סופס כיסוף על וס' כהמליס כלתין , וס' ואשר כספ וגו' שהיה
 על ער נענשו עליה : ש (ב) וס' א' ער הים לכל לתור
 למקומו והיו יכסלו דואיס את הכמליס כנחל ונחם לא חזר
 הכל לקמיון רק עד שיכסלו עכור . וי"ל דלון חזר מן שמקבל
 סני אלוני שיוקר עד שעבר אלוני לך לא לתוריהו עד
 שבערו יסחלו . ק"מ) וס' מקשה ולין בהקשות הכי העני הולך
 למעיס ומפלי כנחלה ומימיס סמוך וס' ה' ה' לתור עד . ולין
 לתוך סכר כסתק העני כמיסוח של אכרס , וכלל כרס אמרו
 גמי' (העני דף ט) שחזרו כנחל עמיס , אך מ"ג לא קיש
 שהנין הולך לנסיס הולך לשנת עמיס , והאשר שנת עמיס
 עניין לה פשה סהר שילחמו להרוג כל אותם החמלמיס לך
 תרופס על כך אשד שפך הנחלים שנשפך שס דס
 והנחל עמוק וקר וההרים סמוכים זה לזה אשד עומד
 בתוך הנחל אמרו אמוריים כמיכנסו ישראל [לארץ]
 מהם וההרס כהלים ואכני כליסטרלות והיו אותן
 כנגד אותן כמיין קרנות וקדים בלעטין לחון כיון
 רעת וקנים מבעלי התרומות

מיד סיחון , כמו שא"ל עמון ומואב עכרו כמיסוף כלומר נסכו
 וככחו גיסיכל על ידי עמון ואוסס נחלה היס עוסל מלך עמון
 מיסיכל ויחזר לא לקח ישראל מלחן מואב כי לא עברו ארנון
 (יד) על כן . על שנלה סיחון את מואב יאמר כספר מלחמות ס'
 כמו כדכתי סימיס שכותבו צו מלחמות סבין לאומס לאומס ונחלו
 ארנון : ארנון ונארוס ארנון איזו גיועוץ דער גרעעץ
 פון מואב צווישין מואב אונ צווישען אמורי אונ
 דיא ישראל האבין גערהט אויף דעם שטיק פֿעלד
 וואס האט גיקערט צו אמורי אונ וענען גיט אריין
 גיקופען אין דעם גרעעץ פון מואב ונארוס מואב
 האט אויך גיט גילאָס דיא ישראל גיין דורך גיין
 לאַגד אונ גאָט האָט אָן גיואָגט פֿען אַל מיט
 מואב גיין מלחמה האלקרים : (יד) גל ג' דרום ונערם
 גינאָגט אָן דעם סָפֿר וואָס : איהם וענען

וַנִּשְׁעַן לְגִבּוֹל מוֹאָב: 11 וּמִשָּׁם בָּאָרְהָ
 הוּא הַבְּאֵר אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לְמֹשֶׁה
 אֲכַף אֶת הָעַם וְאֶתְנֶה לָּהֶם מַיִם: 12
 11 אִזְּ יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה
 הַזֹּאת עָלַי בְּאֵר עֵינֵי־קָה: 12 בְּאֵר

ומסתמיה לתתהובמואב:
 מוטמתמן אתיהיבת להון
 בירא היא בירא דיאמר
 יי למשהפגושית עמא
 ואתן להון מייא: 11 בכן
 שבה ישראל ית
 תושבתתא קדא סקי
 בירא שבחו לה:
 יי בירא דתפרוה

היא או יסיר. ר"ס לא' סוסר פ' וילך: עזר חפרו. ס' סוסר ס' כעטמן:
 רשב"ם

בעל הטורים

עכא טייס: וכעטן. ב' במס', וכעטן לגבול מואב, וכעטן על
 ס' קדוש ויבאר לאחא. כיון שזלו נכנסו מואב וזו הכנסה
 שבענין לפי ופטן על ס' קדוש ויבאר לאחא: (ו) עלי באר עט לה,
 דמקום ספרה דמכוי בין מאכטי שס יתנו דקדוש ס': עט. ב' במס'.
 רש"י

היואלת נהקביו פני גבירתה ונתקרב ללד הר של מואב
 אשר נטה לשבת ער שהרה נטה מתקומו ונתקרב ללד
 נבול מואב ונדבק בו וזכו וכעטן לגבול מואב [ס"א אינן]
 ועברו ישראל על ההרים ולא ידעו הנסים האלו אלא ע"י
 הבאר הכנסה להם: (טו) ומישם בארה. במס
 בא האשר אל הבאר כילד אמר הקב"ה מי מודיע לבני
 לאמר שעברו חזרו ההרים למקומם והבאר יירדה לחון
 ומוליכתן סביב המהנה וישראל ראו ואמרו שירה: (יז)
 עלי באר. מתוך הנהל והעלי מה שאת מעלה

דעת זקנים מבועלי התוספות

לשבת מר לומר טייס נוסס בתוך ארצה ושיבתה של מואב דמך
 הוא מואב דקדכתי והמולטים שייבטיב בער וסיו ככר יושבים
 מנחל ומנחל לנהלים ומתח נפטן הנחל לגבול מואב ויבין נבולס
 טויר נמח: (טו) ומשם באלה. ומאזין נהלים ומכויפתם
 שימם סבאל ונכנס שינולס מן סבלס: (יז) אז יסיר ישראל. אז
 כעטמן על הבאר יסיר ישראל עמון שמתח שבו סמוריס למות
 שס סס ומקיים בלמס אלב משה אל שר דכדפריס: עלי באר
 עט לה. כך מעוררין וזועקין עט לה הרישו קול לס כמו ופטו
 וידעו ישראל כי גלות תלדים נגמר בשלמות פ"כ שבו משה וישראל,
 וכן ימר ששירות סנמללס ככתיב קדש כלס סיו דבמר איזה דבר וענין גבול.
 וכן בלאו ה. וכל הויס סרן עס שיבאל סו ארבעיס
 טנה, וכעטנו ללחן מואב אשר שס נגמר ופטל ענין הבאר כי ישראל שסו מייס
 סמירדן וסבלל הוא סבלל סלך ויסע לו בין סלמטיס,
 או ירד לחון סירדן כדעס חז"ל דכדפריס: ע"כ כעט שבו כסיכס סוחס
 כזוחן חודס להק"ה וליבאר על טוירנו סמסו וססקס
 זכ וען דר וסויר סו סלמלס, כלש סמקבל טוכס מטכירי זמן רב
 כעט דקוי וסחך כך כלש סק"ה עזר סוחס וכעטכירי
 סו איננו נלכך דר למות חתיר סוחס סו נוחל לו סוחס על כל
 ספוכה אשר כעט עטיו עד ליסו: ענין זס ליסו שיבאל כי סיס

פירוש לתורת אלהים

פון מואב. רש"י שרייבמ, עם איז גיווען צווייא
 דויקע פערג איינער האט גיקערט צו אמורי און
 דער אנדערער צו מואב און צווישין דיא פערג
 איז גיווען וועג ריאם דיא ישראל האבין
 באראפט גיין צו ארץ ישראל און אין דיא פערג
 פון מואב איז גיווען קעלרין און אין דעם אנדערן
 בארג איז גיווען אין דער זייט קלייגע פערגליך
 אנקומענין די קעלרין האבין זיך אמורים בהאלטין
 אין דיא קעלרין און האבין גיפראכט אז דיא
 ישראל וועלן גיין דורך דיא צווייא פערג וועלן
 מיר ארויס גיין פון דיא קעלרין אין דער הייך
 אויף דיא פערג און וועלן שיקען פון אויבין מיט
 פילין און מיט שטיינער און מיר וועלן זייא
 זרקן אקער גאט ב"ה האט אין נם גיטאהן
 דאס דיא צווייא פערג זענען צו זאמען געקומען
 און דיא שפייען פון דעם בארג זענען אריין

געקומען אין דעם קעלער פון דעם אנדערין
 בארג זענען דיא אמורים דארטין גיהנת גיווארין
 און זייער ברוב האט זיך גימאסין אזוי ווי מייבין
 (עין רש"י): (פז) וישם אונ פון דארטין איז אריין
 געזאנגען דאס קליים פארה אין דעם פרויען וואס
 איז געזאנגען מיט דיא ישראל אין דער ברבר
 ווארום גאט האט גיזאגט ווער וועט מדינע גיין
 צו מיינע קינדער דיא נסים וואס איך האב דא
 מיט זייא גיטאהן האט גאט אזויא גיטאהן (עין
 רש"י) אז דיא ישראל האבין דאס גיזעהן הוא פאג
 דאס איז דער פרויען אשר וואס גאט האט גיזאגט
 צו משה איהו זאמעל איין דאס פאלק און איך
 וועל זייא געבין וואסער: (יז) אז דאמאלס אז דיא
 ישראל האבין גיזעהן דעם נם ישר ישראל איז אויף
 געזאנגען אויף דער דעה פון דיא ישראל זייא
 זאלן זינגען את השירה הזאת דיא ראינען שירה

חַפְרוּהָ שָׁרִים כְּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם
בְּמַחֲקָה בְּמִשְׁעַנְתָּם וּמִמְדַּבֵּר
מִתְנָה יָם וּמִמִּתְנָה נַחְלִיאֵל
וּמִנַּחְלִיאֵל בְּכֹמוֹת יָם וּמִבְּכֹמוֹת הַנְּיָא
אֲשֶׁר בְּשָׂדֵה מוֹאָב רֹאשׁ הַפְּסָנָה
וּנְשַׁקְפָה עַל־פְּנֵי הַיְשִׁימוֹן פ שביעי

רַבְרֵבִיא כְּרוּהָ רִישֵׁי
 עַמָּא סְפָרִיא בְּחוּמְרֵיהוּן
 וּמִמְדַּבְּרָא אֲתִיהִיבַת
 קְרוּן יָם וּמִדְּאֲתִיהִיבַת
 קְרוּן נַחְתָּא עֲמִתוֹן
 קְנַחְלִיא וּמִנַּחְלִיא סְלֵקָא
 עֲמִתוֹן לְרַקְטָא יָם
 כּ וּמִרְמָתָא קְרוּיָא דִּי
 בְּחַקְרֵי מוֹאָב רִישֵׁי
 רְמָתָא וּמִסְתַּבִּיא עַל
 אֲפִי בֵּית יְשִׁימוֹן יָם
 בְּעַל הַמְּרוֹרִים

ת א וממכלל נדרים נה וממנתה טורכוין נד נס אבות ו ונחליללל נדרים עט .

רשבים

בחדס ופארו שירס : (כ) ומצמוס כניס . קרי כל מות כניס . דכסיב

לכעון חורא . וי"ל תחת יודר כן ובה מן יהב : (יח) שרים . משה ואהרן ומסדרר מחנה . לפי הפשט כל אלו שמות שפתי חכמים

רש"י
 ת ומיין שהבאר הודיעה להם שאל' ומש בחרה (כמ"ר) וכי משם היתה א והלא מתחלת ארבעים שנה היתה עמהם הלל שירדה לפרסם את הנסים וכן (שנת לה) אז יסיר ישראל השירה הזאת נאמרה בסוף ארבעים והבאר נחמה להם מתחלת מ' ומה ראה ליכתוב כאן הלל הענין הזה נדרש למעלה הימנו : (יח) באר חפרוה . זאת היא הבאר אשר חפרוה שרים משה ואהרן : במשענתם . במטה : ומסדרר . ונחנה להם : (יט) וממתנה נחליאל . כתרנומו : (כ) ומבכמות הניא אשר בשרה מואב . כי שם מת משה ב וסס בעלה ג הבאר . ד"ל כרוה נדיבי העם כל נשיא ונשיא כשהיו נחמים נוטל מקלו ומושך אלל דגלו ומתכוו ומי הבאר כחשכין דרך אותו סימן וכו' לפני חייית כל שפט ושפט : בבחוקק . ע"פ משה שנקרא מחוקק שאל' משה בשירה זו ד לפי שלקה ע"י הבאר וכיון שאל נוכר שמו על משה לא נוכר שמו על הקב"ה משל למלך שהיו מומיין אותו לספוריה אחר אלס אוהבי שם אלז שם ואלס לאו חיינו הולך : ראש הפסגה . כתרנומו ריש רמתח : פסגה . לשון גובה וכן (תהלים מה) פסגו ארמניה הגבוה ארמניה : ובשקפה . אותה הפסגה ה על פני המקום ששמו ישמיון והוא ל' מדבר דעה וקנים מבעלי התוספות

לא היום אולם אותו הכהן : ת אמר עתיד כחלל מפני שפליים לעולם מעקים נמוך לפקוס גבוה ומפני שפלי סמכוין בעלות עלי לפלות רק להעלות ספירים כדי שיאלו ישרלל הכסים שפשוט סמ"ה סוקוף מלת ופעלי כו' א' מטי ע"י שיהא עילה היא מטלל כחך עלי כמקום בעלי : א ס' שאל' וממדבר מתנה שמתח להם שמת בואם למדבר : ב ס' שגב סמוכך כלן מתחכס נחלילל זכר נס כן שמתלללל עוד שאל' הכמות ומכמות ניהא אפי"ס שפתיין לא היו המסעות שגב סוכר הבאר ספ סס כל מנייס ומפני שגרהל שאל בלה עממס יומר נתן סמס כוז ופטר שם מת משה ובעלה . סה"ס : ג וס"ה והלא כמראה מרים ספק כאל' כללילל . וי"ל דחור להם עממס על משה ומשפט ממש ספק : ד ואלס תמטר לעיל ס"ל לאקשויי מיד שבחמיל השירס או יסיר ישראל למה לא תוכיז י"כ ממש . וי"ל ד"ס"ה לני שחמס כבכר כדמכיר לעיל שכהה על סלפס מ"ס לא ללה להזכיר אותו כשירס זו שקלו על הבכר כדפדפ"י בסופו . אלל בעל דס' במחוקק דסינו משק למת לא חוכירו בשירס כבירס : דה"ל דקפי על סניס ניהא ל' זכר ושקפה ל' יקרה

(דברים לב) כי שם חלקת מחוקק פסון ולמה לא נוכר נוכר שמו על משה לא נוכר שמו על הקב"ה משל למלך שהיו מומיין אותו לספוריה אחר אלס אוהבי שם אלז שם ואלס לאו חיינו הולך : ראש הפסגה . כתרנומו ריש רמתח : פסגה . לשון גובה וכן (תהלים מה) פסגו ארמניה הגבוה ארמניה : ובשקפה . אותה הפסגה ה על פני המקום ששמו ישמיון והוא ל' מדבר דעה וקנים מבעלי התוספות

ס"ה לוס לעולא מים : (יט) וממחנס נחלילל . לא סימס כשאר בחרות שנוכחוס במקומו וליקין נמשכות אלל משנתנה נכדים וסיס לחלל והיו רוב העיס עולין על שכמות : (כ) ומכמ"ה כניס . ומכמ"ה ס"ה יודר אל ססר לעכר ניהא ויעשקה אלל רלס ססנסס ומכמ"ה ס"ה יודר אל ססר לעכר ניהא ויעשקה אלל רלס ססנסס קר י' שימון כדכתיב ונכחו ילל ישמיון על פני סמדרכ שאל' שיהיה נכאית על פני סמדרכ סולמניס כסנסו סכוי רלס סמנס להשקת סס וענייסס ולסחקרד ולספסוין . ובכירכוין סרק לילד מעכרין וסיס וממדכר עממס אלס עמיס סרס פלמו כמדכר סס

סלויס : (יח) כבאר חפרוה שרים . כלומר כאל' הזה חיינו כאל' בחרות שנוכחוס אותה עמיס כד"ל ויכרו סמנו יללק בלר אלל כלר זו מוכבדה שחפרוה שרים וכרוס נדיבי עמיס משה ואהרן וקניי יסכל' : במחוקק כמבשמים . כלומר על חפרוה כשאר בחרות אלל שחקקוב כסנוס כמלכיס וחס מוכוים שאל קפידו הקב"ה על שכהה אלל קפידו דל סיו מוכיריס עמדכ שפסידו . וי"ל מחוקק זו משה . כד"ל כי שם מחוקק ססון ומתכננין משה ססלר רלס : ומסדרר משה . כלומר משכיות גולה ס"כ בלמות ססלר כי מעדכר ססלר פקיס למאון פירוש לתורה אלהים

וואקערין גיזויגין כיו צו דער סתנה פון גיזין שקמו
 בחוקק דורך משה כפינו ויאם ער וערטר גערופין
 מחוקק במשענתם מיט ויעעע שפעקין ומסדר
 סתנה אונ פון דער מדבר איז דער גרונען גיעבען
 גינאררין פאר אמתנה : ישיא וספתנה אונ פון דער
 צייט אז דער באר איז גיעבען גינאררין פאר
 אמתנה נחליאל איז ער מיט דיא ישראל גענידערט
 אין מאהל ומחליאל אונ פון דעם סאהל בטה איז ער
 מיט ויאי גינאנען אייף דיא הייד : (כ) ומבטת אונ

עלי באר גיאי אייף דוא גרונען אונ גריינג אויף די
 טוישע אייברים אונ דאס בלוט פון דיא אבורים
 גנו לה האבין ויאי געשרינען צו איהר : (יח) באר
 דעם גרונען היידי האבין גינאבין שרים הארין
 דאס מיניג מען משה מיט אהרן קייה גיאי האבין
 זיא גינראבין נדיבי העם דיא הארין פון דעם פאלק
 ורש"י שייבס אייפליקער גישיא האט ענגנוקען זיין
 שפעקין אונ האט איהם געפירט אהרן דער
 גער פון דם שייבס כיו צו דעם ארם ווא ער האט
 גערוהט אונ דורך דעם סימן האבין זיך דיא

הַמִּדְבָּרָה וַיָּבֵא יְהוָה יְהִצֵּה וַיִּלְחֶם
 בְּיִשְׂרָאֵל: כ" וַיִּבְהוּ יִשְׂרָאֵל לְפִי
 חֶרֶב וַיִּירָשׁ אֶת־אֲרָצוֹ מֵאֲרָנֹן עַד־
 יַבֵּק עַד־בְּנֵי עַמּוֹן כִּי עָזוּ גְבוּר בְּנֵי
 עַמּוֹן: כ" וַיִּקַּח יִשְׂרָאֵל אֶת־כָּל־
 הָעָרִים הָאֵלֶּה וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּכָר־
 עָרֵי הָאֲמֹרִי בְּחֶשְׁבּוֹן וּבְכָר־בְּנֵי־הָאֲמֹרִי:
 כ" כִּי חֶשְׁבּוֹן עִיר סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי
 הוּא וְהוּא נָלְחָם בְּמֶלֶךְ מוֹאָב

ואניח קרבא בישראל:
 כד ומחתי ישראל לפתנם
 דחרב וירת ית ארעיה
 מארנונא עד יבקא עד
 בני עמון ארי תקוף
 תחוקא דבני עמון:
 כה וכבש ישראל ית כל
 קרויא הארץ וייתב
 ישראל בכל קרוי
 אמוראא בחשבון וככל
 בפרנהא: כו ארי חשבון
 קרמא דסיחון מלכא
 דאמוראא היא והוא
 אנח קרבא במלכא
 דמואב קרמאא וגסיב

ת"א כי חשבון עיר סיחון. מילין כ:
 שפת חכמים

לנחת מן העירוות ותקבלו כולם למקום אחד ושם נפלו
 ושם הלכו ישראל אל הערים ואין עומד לנגדם כי אין
 עס אים אלה שום: (כד) כי עז. ומה חזקו
 התראתו של הקב"ה שחמרה להם (דברים ה) אל תארום (כ)
 גלחם. למה הוצרך להכתב לפי שגז' (שם) אל תארום
 מעתה ועד עולם. ומה חזקו ומה חזקו
 דעת וקנים מבעלי התוספות

(כד) ועד יבק עד בני עמון. יבוק עס סנמל שנלחמ ויעבור עס
 מעבר יבק. וכמו שלקח סיחון עס אה כהן מואב עד אהן ארנון כן
 לקח אהן בני עמון עד יבק והנסב עס מפסיק ביניהם אבל לא
 עמם ויוליך כי עז ותקו כנול בני עמון פן כנסו ויוליך מפני

פרוש לתורת אלרים
 גימ קבוען מיט זייא מלחמה האלמין נוארום דאם
 לאנד פון סיחון איז גיווען אויף דער גרענעץ פון
 דעם לאנד גנען אונ דיא ישראל האבין אים גיזאגט
 לאמיר גיין דורך דיין לאנד האם ער זיי גענעקערט
 איך זייך דאך דא פון דעס טווענען איך זאל זייא
 היפען פון אייך אונ איר זאגט איך זאל אייך לאזן
 גיין דורך מיין לאנד ויפאפ אונ סיחון האם איין
 גיזאמליען זיין פאלק גיזא אונ איז ארויס גיזאגנען
 אונקעגען די ישראל צוא דער כרדן ויא גיזא אונ
 ער איז געקומען צוא דעם ארץ היץ בילחם אונ ער
 האם מלחמה גיהאלטין מיט ישראל. רשי שנייבם
 הקב"ה האם גיזאגט וואם זאל איך ספרים זיין
 מייע קינדער זיי זאלין אימליקע שקאמט בווגרער
 מוזין בלענערין דרום האם גאם גיגעבין אין דער
 סחשבה פון דיא מלחמה לייט פון אלע שקעט זיי
 זאלין ארויס גיין פון דיא שקעט מלחמה האלמין
 האבין זייא יוד אלע זיין גיזאמילט אין איין ארם
 צוא מלחמה האלמין מיט דיא ישראל אונ דארטין
 האבין זייא אלע איין ספלה געהאט אונ די ישראל
 גענען שוין פון דארטין געזאגנען פון איין שקאמט

אין דער אנדערער אונ גייער האם זיך אנקעקען
 זייא גיט גישקעלט נוארום, עס איז דארטין גיט
 גיווען גיין שום קענקיש פון דיא אלשי המלחמה
 נאר ווייער אונ קינדער: (כד) ויבנה אונ די ישראל
 האבין אים גישלאגן לזי מרב מיט דיא שארף פון
 דער שווערד גיט אונ ער האם גירשה זיין לאנד
 פון ארנון ביז יבוק ביז דעם לאנד פון די קינדער
 עמון די נוארום עס איז שטארק גיווען דר גרענץ
 פון עמון. רשי שנייבם וואם איז זייער שטארקייט
 נוארום גאם האם גיזאגט קען זאל קיט זייא קיין
 מלחמה האלמין: (כה) ויקח אונ דיא ישראל האבין
 אונקע גענעקען אה כל הרים דיא אלע שקעט וישב
 אונ דאם פאלק ישראל האם זיך באוועגט גל ער
 אין אלע שקעט פון אמורי בחשבון אין דער שקאמט
 חשבון ויכל בנותיה אונ אין אלע איהרע דערפער:
 (כו) די נוארום חשבון איז דיא שקאמט וואם
 גיהער צוא סיחון מלכה האמורי ויא גלחם אונ
 דער סיחון האם מלחמה געהאלטען מיט דעם
 ערשטין מלך פון מואב ויח אונ ער האם אונקע
 גיניקען נאר זיין לאנד ביז ארנון אונ די ישראל

הַרְאִישׁוֹן וַיִּקַּח אֶת־כַּדְאֲרֵצוּ מִיָּדוֹ
 עַד־אַרְנָן: כִּי עַל־כֵּן יֹאמְרוּ הַמְּשָׁלִים
 בָּאוּ חֲשִׁבּוֹן תַּבְּנָה וְתַכּוֹנֵן עֵיר
 סִיחּוֹן: כִּי כִי־אִשׁ יֵצֵא מִחֲשִׁבּוֹן
 לְהִבָּה מִקָּרִית סִיחּוֹן אֲכַלְהָ עַר
 מוֹאָב בְּעַלְי בָּמֹת אַרְנָן: כִּי אִוִי־קָה

ית כל ארעיה מדיה
 עד ארנן: כי על כן
 יימרו מתלא עולו
 להשבון תתבני
 ותשתכלל קרתא
 דסיחון: כי ארי קידום
 תקיף פאשא נפקת
 מחשבון עבדי קרבא
 פשלהוביתא מקרתא
 דסיחון קמילו עמא
 דשרו בלחית מואב
 פומרוא דפסחין בית

ת"א ויקח את כל ארצו מידו. עליוט נ: על כן יאמרו המשלים. בתרל פת ס' סוכר ט'
 בלל: כי אש יאה מחשבון. בתרל טט

דחלא רמתא דארנן: כט וי לבון מואבאי

בעל השורים

רשכ"ם
 מקומות של בסיעה וחגייה (כז) על כן יאמרו המשלים.
 על מלחמה סיחון ועוד בתנבא תחלה: מושלים, מושלי
 עיר מלוכה. עיר מלוכה

ועל כן לא השיב לו: שוכס כמו טעסע
 על קרמחי נלמחס: (כז) על כן יאמרו
 נבואות גם בלעם וחבריו: (כה) ער מואב.

שפתי חכמים

יהא סאוי, ל"ס אמר הקב"ה סו: 'הכנס וסחון עב למשכון
 סוכר למעלה ולא לעיר סחון שמאחר שכנס אוחס וחס טט
 עס ל"ל חסנה וסחון חלל סכי קמרו כוסלים צולו סיחון וסס
 לעיר חסנון כי חוללו לס לפי שמתחלה כשכניו וכוונס עיר
 סיחון כסס סיחון נכניס כולמר שמוא נגזר מליס לסיח עיר
 סיחון וסיס מנסה וסחון פתח כקאוס פכ: כ לל קס חסנון
 דלל"כ כי אש כלה חסנון מיבעי ליה: ל אמר זס שלל חסנון
 שפי' ער מנו סיר וסול על משקל דס שסכריס עמנו דמיס וכן
 ער סכריס עמנו: מיס עיר שס סיחון כסנון על ססיירוס
 שולל סיכנסו: סכרי מדיין נשכרו למואב עיירוס רכוס ססיס
 מולך מליס ונס לל כסכור עיר חסנה שולל דל"כ סיס לו לסוכיר
 חיס עיר כענינה סל' כ"כ"י לל כלה למסיס חלל לפרס וסיס
 חיס מסיכנסוס ססינסס וליחית ולל חסנון קרסס: פ"כ סכ"ס
 כ"ל סיחון כוס ספי' ס פסיס ספיר ספסיס לל סיכנס וסיון שער סס

לקחה מהס ועל ידו טרה לנשרל: מירוס. מרשטו:
 (כז) על כן. על חסנה מלחמה סלחס סיחון כמואב:
 יאמרו המשלים. בלעם סלמח רכ (כמדכר כט) וישל
 משלו: המשלים. כלסס וכעור וסס אמרו. באו
 חשבון. שלל הוס סיחון יכול לכנסה וסלך וסכר חת
 בלעם לקללו וזו סלמור לו בלק (סס ככ) כי ידעתי
 חת אשר סכך מכוך וגי: תבנה ותכוון. חסנון
 כסס סיחון ליותי יערו: (כה) כי אש יצאה
 מוחשבון. משכנסה כ סיחון: אכלה ער מואב.
 סס חסנה המדינה ל קרוי ער בשון עברי ולחית כלי'
 חרמי. ער מואב ער מ של מואב: (כט) אוי לך

דעת זקנים מבעלי ההרוספות

דרשת חז"ל ע"פ ע"ב יאמרו המושלים
 (כז) על כן יאמרו סמוטליס וכו'. ודרשו חז"ל [ב"ב פה ט"ב]
 מושלים חלו סמוטליס לכוין, צולו חסנון כולו ונפכ
 חסנונו של מליס, סססר מליס כנגד סכריס ושכר עיכירס כנגד
 סססר, ויש לסכין לוי' עיר סכרס הוס למקרא זס וסעיין זס
 כהכוס כסורס נלמחס סיחון כמואב, לוך כלמס חכ"ל רל
 כחוד סוכר לוך לקחו וסכרל כנס עירוס ממואב, ווס סיס ע"א
 עלחסת סיחון כמואב, כמאל חז"ל סמון מואב סוכרו סכרל
 ע"י סיחון. ולקחו נוס עוסר למיין עלחסת סוכר סס סכרס,
 כמטוב: כגדרס אמר דוד ח"ן חל מסיירל ססכירוס סמוטרוס
 מפני ססן מוכרוס חלל ירל חלני סכירוס קלומס מפני ססן
 קלומס, כ"ל סלסר ח"ן לכוין לסכסכר כ"כ שלל יוס סס חס'
 כי כדלל לל יוס עמוס, כי לל יעלס על מסיכנסו ססחוס לכוין
 לפסוס חס הכירו לגוס עסס, לך עסס לכוין לסכור פלמו שלל

מואב סרלסון וכדסס מירוס ולא עס בלק מלך מואב חלל כעין
 רלסון שיהי קודס בלק: (כז) על כן יאמרו סמוטליס. כני דלס
 סכריסלס למכול מפליס ע"י סלקח סמון כולל לכוין כחון חסנון
 כי עסח חסנון וסחון מלמך סליס עכשו עיר סיחון כי כל זמן
 סהיה למלך מואב לא סיה מלך חיק חלל משכנסה סיחון (לח)
 לכלוס לגור כס: (כה) כי אש ייחס. לחסר סכנסה חסנון
 ונללס נס כשכר סיחון ער וסרון וסכסס עיר אמר כי אש
 יללס מסיכנסו כלומר חיל וסכסס מואב עיר סנקרלס
 קריס וסלס: חללס ער מואב. כלומר מסיכנסו ילל אש וסכסס
 וסול כמו חלל אש מסיכנסו וסחלל חלל אמר' סכסס וסכסס על
 וסכסס חלל אכומל כלומר ססס וסכסס חס ככסל שססנו על
 ככורוס סיחון לסוכירוס כמס גורל כמס של עסס סלחמו וסכנו.
 וכן מכו מלל פל בני עמו ומואב סלחס סיחון ואמרו חו לך

פירוש לתורת אלהים

וערין עיר סיחון די שטאמס סיחון פלומר דיא שטאמ
 חשבון זאל גערופען וערין אויף דעם גאקען פון
 סיחון: (כז) כי יש ווארום אפיער אוי ארויס גינגען
 פון חשבון נאך דעם אז סיחון האט זי איין גינגען
 להקי אפלאם אוי ארויס גינגען פון דער
 שטאמ פון סיחון אפלה ויא האט פאר גרענט שר
 סואב די קדינה וואס אוי גירופען ער וואס גיהער
 צו מואב בעלי במות ארנון אונ דיא קענטשין פון דיא
 בריך פון ארנן: (כט) אוי לך מואב וויא אוי צו דיר

האבין עם אנועם גינומען פון סיחון: (כז) על כן יאמרו
 אוי יאמרו האבין גינגען דיא בייא שפילער דאס
 אוי בלעם אונ בעור אויף דער מלחמה וואס סיחון
 האט גיהאט מיט דעם מלך מואב ווארום סיחון
 האט גיט גיקענט איין געקען דאס לאנד האט ער
 גערנגען דעם בלעם ער זאל דעם מלך מואב
 שעלען ער זאל קענען דאס לאנד אפ געקען
 האבין ווי גינגען בואו חשבון קומט צו חשבון תבנה
 זי זאל גיבועט וערין וסחון וגי זאל אן גיביריש

מוֹאֵב אֲבֵרֶת עִם־כְּמוֹשׁ נָתַן בְּנֵוֹ
 פְּלִיטָם וּבִנְתָיו בְּשֵׁבִית לְמֶקֶד אֶמְרִי
 סִיחֹן: ל וְנִירָם אֲבֵד חֲשֹׁבוֹן עַד־
 דִּיבֹן וְנִשִּׁים עַד־נֶפֶח אֲשֶׁר עַד־
 מִדְּבָא: ל* וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ
 הָאֶמְרִי: ל* וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְרַגְלֵ אֶת־
 יַעֲזָר וַיִּלְכְּדוּ בְּנֵתֶיהָ וַיִּירֶשׁ אֶת־

אֲבֵרֶתוֹן עִמָּא דְפִלְחִין
 לְכְמוֹשׁ מִסַּר בְּנֵוֹ הֵי
 צִירִין וּבְנֵתֶיהָ בְּשִׁבְיָא
 לְמֶקֶדָא דְאֶמְרִיָּה
 סִיחֹן: ל וּמְלִכּוֹ פִּסְקַת
 מִחֲשֹׁבוֹן עַדָּא שׁוֹלְמָן
 מְדִיבֹן וְעַדִּיאָו עַד נֹפֶח
 דְּמִיָּה עַד מִדְּבָא:
 ל* וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶע
 אֶמְרִיָּה: ל* וַיִּשְׁלַח
 מֹשֶׁה לְאֵלֵיָּא יֵת יַעֲזָר
 וּבְכִשְׁוֹ פְּרָקְרָא וְתִרְיָה

ת"א וירס סכר חשבון. טס:
 סנקד על ר' סיוורש קרי

רשב"ם

של כואב נקראת ערו (ל) ונירם. ונשלך אותם ממקומם, ונחרם אותם, כמו כן נטה יאמר כננו יאמר מן ירה ניר, ונירם כמו ונרם, וכן יבדלני מן יבדלני להוציאנו כמו

בעל המורים
 המעלים. בנימסרא אלם הכהם המושלים בירם: (ל) אשכ עד מירבא. ריש קודס וכאלר אש כי כרסה גלס ויסל רלש טלס: (לג) וירס. לחיב וירס, טלח הולכרו להוריסס אלס כרמו תפלטס:

רש"י

מואב, שקללו את מואב ב סימטרו בירו. כמוש. טס אלהו מואב: נתן. הנותן את בניו של מואב פלטים. וכיס ופלטים מחבר וחת כנחות בשבית ונו': (ל) ונירם אבד. מלכות שלהם: אבד חשבון עד דיבון. מלכות ועול שהיה למואב כהשבון אבד מטס וכן עד דיבון ס מרנוס טל סר עד כלומר סר כיר מדיבון. ליר לשון מלכות ועול וממשתל איש כיר (מלכיס א יא) למטן היות כיר לודד עבדי: ונשים. שי"ן דגושה לשון שממה כיר יאמרו המושלים וכיס אוחס: עד נפח. השימוס עד נפח: (לג) וישלח נעשה כראשוים כנחותים אנו ככה תפלוט של משה דעת וקנים מבעלי הרוככות

שפתי חכמים

סרטי טל עיניס הוּא וסך הוּא סמוך ומכח זס חלכח לדמוק ולפסע עכ מנ' עיר לל חלחוק לפסע עכ מנ' עיר כי יוחכ ככין לפרס שסעיר סרטי הוּא ס: וך אף שסוח טלח כמנכס מלכרסו מנ' עיר מפני ספסוט סנוסוט טליו עכ"ל: פ' סמקלר זס רכוק פס חכנס ומכונן כלומר סנכניס סעיר לסיוחן א"כ הוּא כסכרס ססופס ללמסר כיר סיוחן: ס רש"י עכרס עד ל' סר כלופר סר כיר מדיבון דליכל לפרס אבד חשבון. סד דיבון סוּל כמסמטו סמלר כל אוחי סוּב סמסכטן עד דיבון דלס כן סכר וירס סמטרו עגכות כלכס כלמי קכרר לל לפניו ולל לסחיו אכל לפי מה ססירס רש"י ל' הוּא לללו כחיב וירס סמסכטן אכר וירס סכדיכין ס: פ' מדכסיב וילכדו כנוסיס וילכדו ל'

משה לרגל את יעזר. המרגלים לכדוה ע אמרו לא דרשת חז"ל ע"פ ע"כ יאמרו המושלים

מואב אבדת טס כמות עס סמוכדין לפ"ז כיוס: וסיינו בני עמוֹן וכמו סכפכר יסחח למכר בני עמוֹן סלל אפ סכר וירשך כרמו אלכיר: (כט) נתן בניו פלטים. כלומר ככניס חקסיניס ספלטו מן סכרס וככנות סליון דרכס להלחס סכב וסיניס להוליר כשניס לפי טלח סיס יכול לפיילס מיר: נתן. כמו כרדי נתן ריחו: (ל) וירס אבד חשבון. כלומר כיר וירס טלסס אכר חשבון וכל סלכין כר דיבון טלח יירסו עס ירושו: כיר. לשון יכס

ביום בימים, ולא להפקיד עלינו אלהים בדבני חנם, כי פעם מעט יהיה הילך הרע המעולם כיהים ויקרסם עוד יותר כחכוכ ויבוק עד שיתחילו לנזות, והפעם טלח להכיר בימים סוּל סגדל סרלשין, וכל זמן סכיר סרס כל ככס סגדל סרלשין לל יכול כדוס אופין אפ סכרס לנזות, כי לל רלס אופס ולל חמד אופס, אכל אס הילך היט סכר סגדל סר אשון וסחח עיני סכרס להסחכל כ"פיה, אכ אס סכרס סחח לו סחח ככר כפס, סוּל וירס ונלמדו לוס ארך להכריב סכרס הוּא ועלעוסיס אוחי סכר דגול לכנס כחיב לכו, וזס סמכר סכרס לפסח סחלס ריבון, הילך עומד אכל סכרס ככלכ כעומד אכל ספסח ממחיין ומכיס ככליון עייס אכל לל זמן ספסח סכוס עירס טס סכין, כן כוּל סילר סרס, וסס ריה עינן עואכ סומר סגובל יכיס סיסכ סמיוחן מלן סממרי לל ויכיל לנזות להכבון, אפי סיסס כל עיריט עואכ סמכר סמיוחן ללכ כס, אכל מלך מואב אכ עס כן, ולל סכר אפ סגובל, ומכפ כככר כס סיוחן כי סגובל סחוס כל לסחטין וככסס,

פירוש לתורת אלהים

ויי פאר וויקס עד ביו דעם ארם וואס הייקס נופח אשך וואס איז ביי מירבא: (א) חשב און די ישראל האבין זיך באנעצט אין דעם לאנד פון אמורי: (ב) וישלח אונ משה האם געשיקט מלבי קען ואלאיים שפעוהן די שפאטס יעזר וילכדו האבין די סרגלים אלצין באצוואונגען אלע דערפער רש"י שרייבט ויא האבין גיאנגט מיר וועלן גיט סאן וואי וואי דיא ערשטע סרגלים זען סיר פאר וויקערין זיך אן ר

מואב אבדת דוא האקט פארלארין עם דאם פאלק וואס דינט צו דער ע"ג וואס הייקט כמוש נתן ער האט גיגעבין בניו וייגע ויהן פליסס זאלין אנמלוסין פון דער שווערד ובנתיו אונ ויגע סעקסער זאלין ויין שפית אין דער שביה למה אמרי צו דעם אנה פון אמורי וואס ער הייקט סיוחן: (ל) ונירם אונ די קלוקה פון מואב אבד אפי פארלורין גינארין פון חשבון עד עם איי גינארין אפ גיטארין די מלוקה פון דיבון ונשים אונ די מושלים זאגין מיר האבין

ית אמוראה די תמן :
 לג ואתפניאו וסליקו
 לאורה מתנן ונפק עוג
 ס ל פ א ד ס ת ג נ
 לקדמותהון הוא וכל
 עמיה לאנחא קרבא
 לאדרעי : לי ואמר יי
 למשה לא תדחל מניה
 ארי בידך מסרית יתיה
 ותכל עמיהונית ארעיה
 ותעביד ליה פקא די
 עבדתא לסיחון מלכא
 דאמוראה די ית יב
 פחשבון : לה וקחו יתיה
 ת"א ויאמר ס' כל עשה כל מילא .
 דגס 60 :

הַאֲמַרְי אֲשֶׁר־שָׁם : לִי וַיִּפְנֹו וַיַּעֲלוּ
 דֶרֶךְ הַבְּשָׁן וַיֵּצֵא עֹוג מִקֶּדְ הַבְּשָׁן
 לְקִרְאָתָם הוּא וְכִדְ עֲמֹו מִלְחָמָה
 אֲדַרְעִי : ספמיר לד ויאמר יהוה אל-
 משה אר-תירא אתו פי בידך
 נתתי אתו ואת-כל-עמו ואת-ארצו
 ועשית לו כאשר עשית לסיחון מלך
הַאֲמַרְי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בַּחֲשֹׁבוֹן :
 וַיִּכּוּ אֹתוֹ וְאֶת־בְּנָיו וְאֶת־כָּרְעֵמוֹ

שפתי חכמים

רביס ולא כפיס וילכוד לי ימור דכסמון דכתיב ויכס לי ימור
 אלא סמנניס לכוז דא כדומי: מ' דל"ז מס כחמה עוג מסיון
 דגני מיוחן לא סמך מ' אל מירא אומי . וס' מ' וסלס לא נכסיון
 רק לפס שיהנא אכרס יואל חס שכה כמו שפס"ז כס' ל
 לך כס' ויכס ספניס וגו' וי"ל מ' מ' כיון שזכור ללס כלס על
 ידו שניל טס סיס משה יכס שגא חסמוד לו אומי זכור ס' ס' ס'
 שחכסיון לנעס כדלמירין כזכור סקכנות סס'קדי כלס ס' ס'
 וילס מענו כוס ס' על פי שחכסיון לנעס סולל וסקריכס
 לכיוד סקכ"ה :

רשוי

להלס: (לך) אל תירא אותו . (מה סא) שטיה
 משה ירא להלס עמו שגא חסמוד לו פ זכורו סל אכרס
 שגאמר (בראשית יד) ויכס ספניס הוא עוג שפלס מן
 הרפאיס סהכו כדלעומר וחרבו נעשחרו כרניס
 שגאמר (דברים ג) רק עוג מלך הכסן נשאר מיתר
 הרפאיס: (לה) ויכו אותו . משה הרנו כדליתא ככרכות
 (דף סא) כהרואה עקר עורא כר חלתא פרסי וכו' :

חבלת פרשת חקת

דעת זקנים בעלי התוספות

יוכס , כמו ולעסן גימס יור לוד עכני: (לך) ויאמר ס' אל משה
 אל תירא אותו . פס"ז לך הולך לומר אל מירא אומי מס שלס
 הולך לנעס כסיוחן נסי ססיס יא סן יעמוד לו זכור מס סכניד
 ל"א' ס עכסה לוס . וס' מ' וסלס כזכור לנעס סיס כדי סיסכ
 אכרסס וינק ס' ס' ס' י"ל כיון דכלס כלס ע"ל סיס לו
 לירא , כמו שמליני כפרק חלק קכנות ססקיב כלק
 ישראל . ויסו סיס ל"ג ד' דעוג קכר סליס על סכלס מן
 פלס מן סככול דכשלס טוג מלינו סמך וכמו כדליתא כס' נח
 רמו . וסומר ככר כ' ויסל כר יוסק שטוג נולך קודס סככול
 מני נח וככר סיסס מעוככס מעלון כני סלסיס

דרשת חז"ל ע"כ ויאמרו המושלים

מקריב סיוחן , והשכון סיהס לו כקלסס כסס פיר סיוחן פד
 שכלס: ער מולך [ער סיס סס פיר סמלוכ סל מולכ] ,
 ועמסס "סדכרסי" דיימין לזס מלחמח סילך סס מלחמס
 סיוחן , פ"כ סכמכיו מו"ל דכני מוסריכס על ספסוק סוס :

זכס וילסס מענו כוס וס"ג שלס נכסיון אלא לנעס לקלל אס
 סככול דכעככס כרס עסיק דעוג וסימון חסי סוי וס"כ סיסן
 ועמסס "סדכרסי" דיימין לזס מלחמח סילך סס מלחמס
 וס"ג סכמכיו מו"ל דכני מוסריכס על ספסוק סוס :

ליקוטים על התורה

(לד) ויאמר ה' אל תירא אותו וגו' . או הקב"ה האם גי'אנס
 צו משה דו ואלקס גי'ס מורא האבין פאר עוג איז
 אצי'יכין או משה האם מורא געהאמס פאר עוג . פאר גואס
 נויל עוג איז גי'רעכעס גי'ווארין פון מבל אונ ער האם אן
 גי'וואנס צוא גי'רעכעסן או לוח איז נעפאנגען גי'ווארין אונ
 אכר'הס האם מל'קמח געהאלקין מיס ד'י מל'כיס אונ דורך דיא
 מל'קמח איז געהי'ליגט גי'ווארין דער גא'פען פון גא'ס אויף דער
 וועלס , או משה האם דאס אלץ גי'ועהה האם ער גי'ווא'ס
 סאכר איז ויין זכות גרויס אונ ער וועס איהם גי'ס קעגען מר'נגן
 ד'ריבער האם גא'ס גי'וואנס צו משה דו ואלקס מאר איהם קיין
 מורא האבין ער איז אין ד'יין האנד פגענס איהם מר'נגן ;
 (לה) ויכרו אותו ואת בניו וגו' . דיא גכרא וואנס אין ד'י סכ'ק
 כר'כט ווי עג האם גי'ועהה ד'י פחנה פון ד'י ידיון
 איז דרייא סילי דיא ליינג אונ דרייא סילי די כרייס האם ער
 אויסג'רעיסען אכא'ר גואס איז גרויס דרייא סילי אונ כרייס
 דרייא סילי אונ גואס איז גי'עלינגס אויף ויין קאס אונ האס
 איהם גי'סראגן צו די פחנה ידיון ער זאל דעם בא'רג ווארסין

תפלה פון משה וועט דאס אונז בייא שמיין מיר
 זאלין מיט זיי מל'קמה האלמי'ן אונ מיר זאלין זיי
 ביי קומען ; (לו) ויפני אונ זיי האבין זיה גי'קעמ'רשילי
 אונ זיי זעגען אויף גי'באנגען אויף דעם וועג פון קשן
 ויצא אונ עוג דער סל'ה פון קשן איז ארויס גי'באנגען
 אנטקעגען זיי הא ער וכל עמי גאר ויין פאלק מל'קמה
 צוא האלמי'ן צוא דעם אר'ט וואס הייסט א'ר'עי ;
 (לז) ויאמר אונ גא'ס האם גי'וואנס צו משה אלתירא אותו
 ואלקס ריה גי'ס פארקמען פאר אים כ'י'ידך ווארום
 איך וועל איהם קעבין אין ד'יין האנד ויתא אונ גאר
 זיין פאלק ויתא א'ר'צו אונ זיין לאנד ועשיה לי אונ דוא
 ואלקס מל'ק צו איהם אזוי וויא דוא האקס גי'מאן
 צו סיוחן דער סל'ה פון אמורי אשר יושב וואס ער
 איז גי'ועקען אין חשבון ; (לח) ויכרו אונ זייא האבין

עַד-בְּרֵתִי הַשְּׂאִיר-לוֹ שְׂרִיד וַיִּירָשׁוּ
 אֶת-אַרְצוֹ : כִּב * וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וַיַּחֲנוּ בְּעַרְבֹת מוֹאָב מֵעַבְר לַיַּרְדֵּן
 יִרְחוֹ : ס ס ס

וַיַּחֲנוּ בְּעַרְבֵי יַם הַיַּבֵּשׁ
 עַד דְּלֹא אֲשַׁתְּאֵר לֵיהּ
 מִשְׁוִיב וַיִּרְיֵהוּ יַת
 אַרְעֵיהּ : * וַנִּמְלֹו בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וַשְׂרוּ בְּמִישְׁרֵיא
 דְּמוֹאָב מֵעַבְרָא
 לַיַּרְדֵּנָא דִּירְחוֹ : ס ס ס

פ"ו. למדבר סימן, ימול סימן, טז סימן: ומסמין וספח הגלעדי בשופטים כסמיון א: רשב"ם

לחציאנו: וגשים, ונפעלו, כן גזרים. ואלו היה מפורש כתרבות היה לו לנקר ונירם וי"ץ חטף: (א) מעבר לירדן ירחו. כלומר כנגד ירדן וכנגד ירחו. לא למטה

ליקוטין על התורה

איהו דיא מנהגה ונעלין אלע געברנת ונעלין מיט איין קאהל, אין נעם האם גאם אריין געשקס אין דעם בארג גרויסע ויערים און האבין געשווינד געמאכט אלאך אין בארג און דער בארג איז אראם געפאלן איהו ויגע אקסלין האם עד ניוואלס אראם געפען דעם בארג פון ויין האלדו זענען איהם ארויס געוואקסן צוויי גרויסע ציין פון סול ביו סוף אין בארג, האם ער גיט געקענט אראם געמען דעם בארג פון האלדו איז ער שוואך גיווארן האם איהם משה געברנת, משה איז גיווען הויך צעהן איילן און ער האם געהאלטן אהאק וואס איז גיווען לאנג צעהן איילן און ער האם אשפונג גיטאון אין דער הייך צעהן איילן איז גיווען צווא זאמען דרייסיג איילן הויך האם ער איז געהאקט דא קעגיל פון עג, איז ער געפאלן און געברנת גיווארן:

פירוש לתורת אלהים

גישלאנען אזוי איהם יאת בני אונ ויגע ויהן ויהן כל עמו און גאר ויין פאלק עד ביו בלת השאר לו שריד וי האבין פון אים גיט איהער גילאזט קיין איהער בלייבונג גירשו את ארצו אונ ויא האבין גירשת ויין לאנד: (א) ויסע בני ישראל האבין די קינדער ישראל גיצויגען בחט אונ האבין גירחט אין ערבות מואב מעבר לירדן ירחו פון דער ווייט וועם פון ירדן וואס דער ירדן גייט פייא ירחו:

פון עג, איז ער געפאלן און געברנת גיווארן:

הפמרת חקת שופטים יא

* וַיִּפְתַּח הַגִּלְעָדִי הַיְהוָה גִּבּוֹר חֵיל וְהוּא בֶן-אִשָּׁה
 זוֹנָה וַיִּזְכֹּר גִּלְעָד אֶת-יִפְתָּח : וַיִּתְּלַד אֶשְׁת-גִּלְעָד
 לוֹ בָנִים, וַיִּגְדְּלוּ בְנֵי-הָאִשָּׁה וַיַּגְרִשׁוּ אֶת-יִפְתָּח
 וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֹא-תִתְחַל בְּבֵית-אֲבוֹנוּ כִּי בֶן-אִשָּׁה
 אַחֲרַת אֲתָה : וַיִּבְרַח יִפְתָּח מִפְּנֵי אֲחָיו וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ
 מוֹאָב וַיִּתְּלַקְמוּ אֶל-יִפְתָּח אַנְשֵׁים רַיָּקִים וַיִּצְאוּ עִמּוֹ :
 י וַיְהִי מִיָּמִים וַיִּלְחַמוּ בְּנֵי-עַמּוּן עִם-יִשְׂרָאֵל : הַיְהוָה
 כֹּאשֶׁר-נִלְחַמוּ בְּנֵי-עַמּוּן עִם-יִשְׂרָאֵל וַיִּלְכְּזוּ זָהָבִי

סיפורי יפתח

ויפתח הגלעדי היה גבור חילוני. דער געבן פון יפתח איז אזוי גיווען, אין דאס מורדן שפטים אדין או אשה וועם ירשען פערלער אין ארץ ישראל, און ויא דארף געמען אפאן, סוד דער אפאן ויין פון דעם זעלבנען שפט וואס דאס ווייב איז און ויא פאר גיט געמען אפאן פון איין אנדער שפט, ינדער שפט זאל בלייבען בייא ויין צו פוילונג, ווארום אז א אשה פון שפט ראובן געמט אפאן פון שפט שפען, און ויא האם פערלער גיבערן דאך דא

פירוש עברי מייסע

וייא האבין צו איהם גיאנאם דו זאלסטם גיט גרשען אין אונער פאטערס הויז ווארום דא בייט אונזן פון אנאנדער ווייב: (ג) ויברח אונ יפתח איז אנאנד לאפען גיווארן פאר ויגע גרידער גישב און האם זיך באנעצט אין דעם לאנד וואס מען האם גיווען טוב ויהלשי און האבין זיך צונויף געקליבען צווא יפתח פערע מענטשין און ויגענען ארויס גיאנאנען מיט איהם: (ד) ויהי אונ עם אין גיווען אין עסליגע צייטען האבין דא קינדער פון עמון מלקחה גע- האלקמען מיט די ישראל יתי אונ עם איז גיווען אז

(א) ויפתח הגלעדי און איינער האם גיבייסין יפתח און ער איז גיווען פון דער שפאט גלעד היה גבור חיל ער איז גיווען אשטארקער העלד ויהא גו אשה ויהא אונ ער איז גיווען אויזן פון אשה וזנה פלומו ויין פאטער האם איהם גיבארין פון אזוי אויטיב וואס ער האם ויא גינומען אן גירושין און אן כתובה וילד גלעד האם גיבארין דעם יפתח: (ב) ויתלד אונ דאס דעקבע ווייב ויגע האם גיבארין קינדער צו גלעד קינדל און דא קינדער פון דעם רעכפען ווייב זענען דעוואקסן גיווארין האבין ווייא פאר מריבען דעם יפתח ויאזוי לו אונ

גלעד לקחת את יפתח מארץ טוב : ויאמרו ליפתח
 לכה והייתה לנו לקצין ונלחמה בבני עמון :
 ויאמר יפתח לוקני גלעד הלא אתם שנאתם
 אותי ותגרשוני מבית אבי ומדוע באתם אלי עתה
 כאשר צר לכם : ויאמרו וקני גלעד אל יפתח
 לכן עתה שבנו אליך והלכת עמנו ונלחמת בבני
 עמון והיית לנו לראש לכל ישובי גלעד : ויאמר
 יפתח אל וקני גלעד אם משיבים אתם אותי להלחם
 בבני עמון ונתן יהוה אותם לפני אנכי אהיה לכם
 לראש : ויאמרו וקני גלעד אל יפתח יהוה
 יהיה שמע בינותינו אם לא כדברך כן נעשה :
 ויניח יפתח עסוקני גלעד וישמו העם אותו
 עליהם לראש ולקצין וידבר יפתח את כל דבריו
 לפני יהוה במצפה : וישלח יפתח מלאכים אל-
 מלך בני עמון לאמר מה לי וקר כי באת אלי
 להלחם בארצי : ויאמר מלך בני עמון אל מלאכי
 יפתח כי לקח ישראל את ארצי בעלותו ממצרים
 מארנו ועד הניב ועד הירדן ועתה השיבה אתה
 בשלום : ויוסף עוד יפתח וישלח מלאכים אל מלך

פעלדער צום סאן פון שכם שפען,
 ויערם דאך דיא נחלה פון דעם
 שכם רובן פארקלענערט און דיא
 נחלה פון דעם שכם שפען פאר-
 גרעסערט, און די אשה וואס האט
 גענומען זאפאן פון איין אנדער
 שכם האט פון נא גערופן ונה.
 ביא יפתח איז איך אזוי גייען
 דער פאטער פון יפתח האט
 גענומען אויב פון איין אנדער
 שכם וואס נא האט גיהאט אירישה
 פעלדער פון איהר שכם און נא
 האט גיבארטן דעם יפתח, און
 זיין מופת האט פון גירופן ונה.
 גאנצם האט דער פאטער פון
 יפתח גענומען נאך אויב פון
 דעם ונלביען שכם, און דיא
 אנדערע ווייב האט איך געהאט
 קינדער האבן די קינדער פון דיא
 אנדערע ווייב גיזאנט צוא יפתח
 איהר דאס צו זיין מופט און צוא
 איהר ורושה, ווארט מיט דעם
 דין היקטו ביא אוינער פאטער
 וויא אזוי, און פון אוינער
 פאטערס פארקעגן וועסטו גוט
 גישן, און דריבער האבן וויא
 דעם יפתח פארקריבען פון ויער
 פאטערס היין וובש :

(זו סמלתי טייך קען לסמוך ל)
 נדרר יפתח נדר וגו'. דער סדרש
 זאנב פיר פגעשין האבין

פירוש ע"ט

מיר פרגע איך איך אונז אהר נועם איהר מיר
 נא סאכען פאר איין ראש פלומר פאטער נארט
 איהר מיר : (א) ויאמר האבין די וקני גלעד גיזאנט
 צו יפתח : ויהי שמע נאט זאל ויין דער הערער
 צווישען אונו פלומר נאט זאל ויין דער עדות אויב
 מיר וועלין גוט מאהן אזוי וויא ביינע בייך יפתח.
 (יא) ונה יפתח און יפתח איז גינאנגען מיט די וקני
 גלעד וישמו און דאס פאלך האבין איהם גיטאהן
 איבער וויא פאר איין עלצטען און פאר אהאר :
 (יב) גירד יפתח את כל דבריו האט יפתח גירעט אלע
 זיינע בייך פאר נאט אין דער שטאט מצפה פלומר
 ער האט דארטין איבער גירעט מיט ויזא אלע
 תנאים וואס ויזא האבין צווישין ויך גיהאט :
 (יג) וישלח יפתח מלאכים אל מלך בני עמון און יפתח המ
 געשיקט שלוחים צום מלך פון בני עמון מען זאל
 אזוי זאגן פה לי ונה וואס האקטו צו מיר אז די
 ביקט געקומען צו מיר ס'לחקה האלפין אין סיין
 לאנד : (יד) ויאמר מלך האט דער מלך פון דיא בני
 עמון געשאלח מלאכים צו דיא שלוחים פון יפתח כי ווייל
 דיא ישאל האבין אונעק גענומען מיין לאנד
 ווען ויזא וועגען ארויס גענאנגען פון מצרים פון

די בני עמון האבין מלחמה געהאלטען מיט דיא
 ישראל וליי וועגען גינאנגען די עלצטע פון גלעד
 צו געמען יפתח פון דעם לאנד טוב : (ה) ויאמר און
 די עלצטע פון גלעד האבין גיזאנט צו יפתח גיי
 און דאס וועסט זיין צו אונו אהאר ונלחמה און מיר
 וועלין מלחמה האלטען מיט דיא בני עמון ויאמר
 און יפתח האט גיזאנט צו די עלצטע פון גלעד
 הלא פאר וואר אפס שונאם איהר האט דאך מיר
 פיינט גיהאט ותגרשוני און איהר האט מיר פאר
 טריבען פון מיין פאטערס הויז ויפדע און ווארום
 ענטט איר היינט צו מיר גיבן אן איך איז ענג :
 (ו) ויאמרו און די עלצטע פון גלעד האבין גיזאנט
 צו יפתח לכו ררום עמה שבני האבין מיר ויך אצונד
 צו דיר ווידער גקערט און טוהען דיר כבוד אן
 והלכת עמנו און אז די וועסט גיין מיט אונז, און די
 וועסט מלחמה האלטען מיט דיא בני עמון ויהי
 וועסטו ויין צו אונז איין עלצטער איבער אלע
 פענמטשין פון גלעד : (ז) ויאמר יפתח און יפתח האט
 גיזאנט צו דיא וקני גלעד פלומר ער האט ויזא
 גיפדענט אים אונט אויב איהר וואס מיר
 ווידער גקענען מלחמה צו האלטען מיט דיא בני
 עמון ונה : און נאט וועט ויזא געבין צוא

בני עמון : ^ט ויאמר לו כה אמר יפתח לא--לקח
 ישראל את--ארץ מואב ואת--ארץ בני עמון :
^י כי פעלותם ממצרים ילך ישראל במדבר עד--
 ים-סוף ויבא קדשה : ^{יא} וישלח ישראל מלאכים ו
 אל-מלך אדום לאמר אעברה-נא בארצה ולא
 שמע מלך אדום וגם אל-מלך מואב שלח ולא
 אבה וישב ישראל בקדש : ^{יב} וילך במדבר ויסב
 את-ארץ אדום ואת-ארץ מואב ויבא ממזרח
 שמש לארץ מואב ויחנן בעבר ארנון ולא-באו
 בגבול מואב כי ארנון גבול מואב : ^{יג} וישלח
 ישראל מלאכים אל-סחון מלך-האמרי מן-השבון
 ויאמר לו ישראל נעברה-נא בארצה עד-מקומי :
^{יד} ולא-האמין סחון את-ישראל עבר בגבול ויאסף
 סחון את--כל-עמו ויחננו ביהצה וילחם עס--
 ישראל : ^{טו} ויתן יהוה אלהי-ישראל את-סחון
 ואת-כל-עמו ביד ישראל ויפוס ויירש ישראל
 את כל--ארץ האמרי וישב הארץ ההיא :
 ככ ויירשו את כל-גבול האמרי מארנון ועד-היבק

גים גום געמין , צו דריי סענסן
 האם הקב"ה גענעקערט גוט און
 האם גיטאון ווי זיי האבן גיוואלט
 נאר דעם סענסן האם הקב"ה גיט
 גום גענעקערט, אלעז דער קעניש
 פון אקדש האם גיזאגט אין זיין
 תפלה דיא גערה וואס איך וועל צו
 איר זאגן וי זאל מיר געבן אביסל
 וועקער צום סענסן און ווי גוט
 וואס צו מיר סענסן און זייע
 קעמלען וועל איך איר געבן סענסן
 קען דיא גערה וועס זיין דאס ווייב
 פון זיך, אלעז האם דאך גע-
 דארפט מירא האבן סענסן איז
 די גערה גיט פון אקדש'ס מישקה
 נאר זייען פון דיא זאקער, וועס
 ער דאך האבן פאלש געסען
 און אקדש'ען געניארט פון דעס-
 וועגן האם איהם הקב"ה געשיקט
 רבקה'ן ער זאל האבן גיטאון
 דער צווייטער איז גלב, גלב האם
 גיזאגט דער מענטש וואס וועט אין
 געסען דיא שפאס קרית ספר וועל
 איך איהם געבן זיין סאקער פאר
 אויב, האם ער דאך געדארפט
 מירא האבן סאקער וועס קענען
 אכענען אדער אכטור וואס האם
 גייערס די וועקער און ער וועס
 איין געסען די שפאס קרית ספר,
 וועס איהם גלב געבן זיין סאקער

פירוש עברי מיימש

סחון שפס צו מירח זייט פון מואב און זיי האבן
 גערוהט אויף גענער זייט פון ארנון ולא באו און זיי
 זענען גיט גיקוקען צו ארנון דעם גרענעץ פון
 מואב ווארום ארנון איז דער גרענעץ פון מואב :
 (ים) וישלח ישראל און דיא יודין האבן געשיקט
 שלוחים צו סחון דער מלך פון אמורי און פון
 חשבון ויאמר לו אונ דאס איהם אזוי ווארט איהם
 קעט דיר מיר זאלין דורך גיין ביין לאנד ער קומט
 ביי מיין ארט פלוסר ביי קענען : (ס) ולא האמין סחון
 און סחון האם גיט גיטרויעט דיא ישראל
 זאלין גיין דורך זיין גרענעץ, האם סחון
 איין געזאמלעט נאר זיין פאלק און זיי האבן
 גערוהט אין דעם ארט וואס קען האם גערופן
 יהץ און סחון האם מלחמה גיטאלטין מיט דיא
 ישראל : (כא) ויהוה האם גאט גיגעבן סחון מיט
 נאר זיין פאלק אין דיא הענד פון די ישראל גיט
 און דאס פאלק ישראל האם זיי געשלאגן און
 ישראל האם גירשט נאר דאס לאנד פון אמורי
 וואס ער איז גיזעסין אין דעם דאוניגען לאנד :
 (כב) וירשו און דיא ישראל האבן גירשט דאס
 גאנצע לאנד פון אמורי פון דער שפאס ארנון
 ביי ובוק און פון דער קדור ביי דעם ירדן :

ארנון ביי דיא שפאס ובוק און ביי דעם ירדן
 ופתח און אצונד גיב מיר דיא שפעט בשלום
 וועל איך מיט דיר גיין מלחמה האלטיין : (יד) וישלח
 עד אונ ופתח האם גיטערט און האם נאך גישיקט
 שלוחים צום מלך פון בני עמון : (טו) ויאמר לו אונ קט
 צו איהם דורך דיא שלוחים אזויא גיזאגט אזויא
 האם ופתח גיזאגט לא לקח דיא ישראל האבן גיט
 גענוקען דס לאנד פון מואב און גיט דס לאנד פון
 עמון : (ס) כי ווארום אז דיא ישראל זענען אויף
 געזאנגען פון מצרים זענען זייא געזאנגען ביי
 דעם ים סוף ויבא גבשה און זענען גיקוקט אין דיא
 שפאס קדש : (יז) וישלח האבן די ישראל געשיקט
 שלוחים צום מלך אדום אזוי צו זאגן אעברה איה
 קעט דיר איך וועל גיין דורך ביין לאנד ביי אין
 ארץ ישראל ולא שמע אונ דער מלך אדום האם
 זייא גיט גיזאגט ולא שמע אונ האם גיט געלאזט
 גיין דיא יודין דורך זיין לאנד וגם אונ צום מלך
 מואב האבן דיא ישראל אויף געשיקט ער זאל
 זיי לאזן גיין דורך זיין לאנד האם ער זיי אויף
 גיט גיזאגט לאזן וישב זענען דיא ישראל גיזעסין
 אין קדש : (יח) ויהוה זענען דיא יודין געזאנגען אין
 דער מדבר ויבא און האם ארום גערינגילט דאס
 לאנד אדום און דאס לאנד מואב און איין גיקוקען

ועתה

פאר אַרױיב געױנס ניס, װאָס װעט
 זײַן מיט דעם נדר, פֿון דעקסױנען
 האָט אײַהם הקבֿיה געשקט זײַן
 בױדער ענגיאַל אונ ער האָט אײַן
 געטעסן די שטאַט קרײַט ספר אונ
 האָט געטעסן זײַן בױדער קלביס
 פֿאַכסר פֿאַר אַרױיב, דער דרױסער
 אײַן גױנען דער פֿלך שאַול, ער האָט
 גױנאָט װער עס װעט הױנגן גלײַט
 װעל אײַך אײַהם געבן מײַן פֿאַכסר
 פֿאַר אַרױיב, װאָס װאָלט גױנען אַז
 אָנבנני שײַנר, אָנבנב אָדער אָמבנר
 װאָס האָבן גױהערט דאָס רײד פֿון
 שאַול אונ ער װאָלט גױהערט גלײַט
 װאָלט אײַהם אײַך שאַול געגעבן זײַן
 פֿאַכסר פֿאַר אַרױיב, געױנס ניס,
 װאָס װאָלט גױנען מיט זײַן נדר,
 פֿון דעקסױנען האָט אײַהם הקבֿיה
 געשקט גױדן ער האָט געװען דעם
 גלײַט אונ האָט געטעסן די פֿאַכסר
 פֿון שאַול פֿאַר אַרױיב, דר פֿערטער
 אײַן יפתח, ער האָט גױסאָהן אָנדר
 דער ערשטער װאָס װעט אױסגיין
 פֿון זײַן שטוב אײַהם אָנשקענן זען
 ער װעט קעסן צוריק פֿון דאָס
 מלחמה װעט ער אײַהם פֿקרײַב זײַן
 פֿאַר אָקצן עולה, האָט אײַם הקבֿיה
 געשקט זײַן פֿאַכסר זאל זײַן דאָס
 ערשטע, און װײַל יפתח אײַן גױנען
 אַצט האָרן אונ האָט ניס געװאָסט
 דעם דאָס און פֿען קען פֿערן זײַן
 אָנדר, בױדער האָט ער פֿאַרלאָרן
 זײַן פֿאַכסר, אַפֿילו דער מענטש
 אײַן אַצדיק אױב ער קען ניס לערנן

וּמִן הַמִּדְבָּר וְעַד-הַיַּרְדֵּן: כִּי וַעֲתָה יְהוָה | אֱלֹהֵי
 יִשְׂרָאֵל הוֹרִישׁ אֶת-הָאֲמֹרִי מִפְּנֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְאַתָּה
 תִּירֶשְׁנֵנוּ: כִּי הֲלֹא אַתָּה אֲשֶׁר יוֹרִישָׁה כְּמוֹשׁ אֱלֹהֵיךָ
 אֹרְתוֹ תִירֶשׁ וְאַתָּה כָּל-אֲשֶׁר הוֹרִישׁ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
 מִפְּנֵינוּ אֹתוֹ יִרֶשׁ: כִּי וַעֲתָה הַטּוֹב טוֹב אַתָּה מִבְּלֶק
 בְּיַצְפּוֹר מִלֶּךְ מוֹאָב הַרֵב רַב עַם-יִשְׂרָאֵל אֲכַנְלַחֶם
 נַלְחֶם בָּם: כִּי בַשַּׁבָּת יִשְׂרָאֵל בַּחֲשׂוֹן וּבְבִנוּתֶיהָ
 וּבַעֲרֵעוֹר וּבְבִנוּתֶיהָ וּבְכָל-הָעָרִים אֲשֶׁר עַל-יַדֵּי אַרְנוֹן
 שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וּמְדוּעַ לֹא-הִצַּלְתֶּם בַּעַת הַהִיא:
 כִּיזַאנְכִי לֹא-חֲטָאתִי לָךְ וְאַתָּה עָשָׂה אֵתִי רָעָה
 לְהַלְחֶם בִּי יִשְׁפֹּט יְהוָה הַשֹּׁפֵט הַיּוֹם בֵּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וּבֵין בְּנֵי עַמּוֹן: כִּי וְלֹא שָׁמַע מֶלֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן אֲרִי-
 דְבַרִי יַפְתָּח אֲשֶׁר שָׁלַח אֵלָיו: כִּי וַתְּהִי עַל-יַפְתָּח
 רוּחַ יְהוָה וַיַּעֲבֹר אֶת-הַגִּלְעָד וְאֶת-מִנְשָׁה וַיַּעֲבֹר
 אֶת-מִצְפֵּה גִלְעָד וּמִמִּצְפֵּה גִלְעָד עָבַר בְּנֵי עַמּוֹן:
 לִי יִיבֹר יַפְתָּח נָדָר לַיהוָה וַיֹּאמֶר אֲכַנְתָּן תַּתֵּן אֶת־
 בְּנֵי עַמּוֹן בְּיָדִי: לִי וְהָיָה הַיּוֹצֵא אֲשֶׁר יֵצֵא מִדֹּלְתִי
 בֵּיתִי לְקִרְאֹתִי בַשּׁוּבִי בְּשָׁלוֹם מִבְּנֵי עַמּוֹן וְהָיָה
 לַיהוָה וְהָעֲלִיתִיהוּ עוֹלָה: לִי וַיַּעֲבֹר יַפְתָּח אֶל-בְּנֵי
 עַמּוֹן לְהַלְחֶם בָּם וַיִּתְּנֶם יְהוָה בְּיָדוֹ: לִי וַיָּכֶם מֵעַרְוֹעַר

פירוש עברי מיימשה

שְׁמֵרַיִמִּין כּוֹס מִיר יִשְׁפּוֹט יְיָ הַשֹּׁפֵט גָּאֵם װאָס ער
 אײַן אַרױכטער זאל רױכטען הײַנט צױווישן דאָס
 יִשְׂרָאֵל אונ צױווישן דאָס בְּנֵי עַמּוֹן: (כח) וְלֹא שָׁמַע
 דער מֶלֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן האָט ניס גױהערט דאָס רײד
 פֿון יפתח װאָס ער האָט געשקט צו אײַהם:
 (כט) וַתְּהִי עַל יַפְתָּח אײַן עַם אײַן גױנאָרײַן אױף יפתח
 אײַן רוּחַ גְּבוּרָה פֿון גאָט וַיַּעֲבֹד אונ ער אײַן גױנאָר
 קען דורך דאָס שטאַט גלעד אונ מִנְשָׁה אונ ער
 אײַן גענאָגען דאָס שטאַט מִצְפֵּה פֿון גלעד אונ
 פֿון דאָרט אײַן ער דורך גענאָגען צו דאָס בְּנֵי
 עַמּוֹן: (ל) וַיִּבֹר הָאֵם יַפְתָּח אָנדר גױסאָהן צו גאָט
 אונ האָט אױז גױנאָט אַז דאָס װעקט געבן דאָס
 בְּנֵי עַמּוֹן און סײַנע הענט: (לא) וְהָיָה אונ עַם
 װעט זײַן הַיּוֹצֵא דער אױס גױסער װאָס װעט אױס
 גױן פֿון דער מִיר פֿון מײַן הױז אָנשקענן מִיר אַז
 אײַך װעל מִיך אױס קערן בשלום פֿון דאָס בְּנֵי
 עַמּוֹן זאל דאָס זײַן צו גאָט אונ אײַך װעל דאָס
 אױף בְּרִיבִּנְעֵן פֿאַר אַ עוֹלָה: (לב) וַיַּעֲבֹר אונ יפתח
 אײַן גענאָגען צו דאָס בְּנֵי עַמּוֹן ער זאל מלחמה

(כג) וַעֲתָה אונ אָנדר דער גאָט פֿון דאָס יִשְׂרָאֵל
 האָט פֿאַר טרױבען דעם אָמֹרִי פֿאַר זײַן פֿאַלֶּק
 יִשְׂרָאֵל אונ דאָס װילקט הײַנט דאָס לאַנד יִרְשָׁנוּ:
 (כד) הֲלֹא פֿאַר װאָר אַתָּה אֲשֶׁר יוֹרִישָׁה װאָס בײַן גאָט
 כְּמוֹשׁ האָט דױך גױמאָכט יִרְשָׁנוּ דאָס זאָקסו
 יִרְשָׁנוּ וְאַתָּה כָּל אֲשֶׁר הוֹרִישׁ יְיָ אֱלֹהֵינוּ אונ װאָס אױנער
 גאָט װעט מאַכן יִרְשָׁנוּ פֿאַר אונ דאָס װעלן
 מִיר יִרְשָׁנוּ: (כה) וַעֲתָה אונ אָנדר בִּיסטו דען
 קעסער פֿון בְּלֶק דער ווהן פֿון צפֿור װאָס ער אײַן
 גױנען דער מֶלֶךְ פֿון מוֹאָב האָט ער זײַך דען
 גױקריגט מיט דאָס יִשְׂרָאֵל האָט ער דען מיט זײַא
 מלחמה גױהאלטן: (כו) בַּשַּׁבָּת יִשְׂרָאֵל אַז דאָס יִשְׂרָאֵל
 גענען געטען אײַן דער שטאַט חֲשׂוֹן אונ אײַן
 אײַהרע דערפֿער אונ אײַן דער שטאַט ערעור אונ
 אײַן אײַרע דערפֿער אונ אײַן אַלע שטעט װאָס אײַן
 כײַ דער שטאַט אַרְנוֹן זענן זײַן דאָרמײַן געזעסן דרײַ
 הױנדערט יאָהר אונ װאָרום האָט אײַהר אײַן דער
 וַעֲלִיבִיעַר צײַט ניס געטעט דאָס לאַנד: (כז) וְאֲנִכִי
 אונ אײַך יַפְתָּח האָב צו דיר ניס גױנדיגט אונ דאָס
 מֶלֶךְ עַמּוֹן פֿרוּם מיט מִיר שְׁלַעֲכֵן װאָס דו װילקט

אלהיהם עם חפזו: למאור. להכניס אורה: הסריגות. מחילה קמין שזכה מסורגת שעושים בחלומות של אורות: והרפפות. מחילה מסורגת שעושים בחלומות של בני הקין שיושבים סס להתקרה: מצטרפים כמלא מקדח. ואזיר שנין הסריגים אע"פ שאין במקום אחד כמלא מקדח. מצטרפין בין כולם לכמלא מקדח: להביא את המומאה ולהוציא את המומאה. לכו אפלונתא דב"ש וכו' קמי אלא

לשעוריה דרישא קמי וכו' מלא מקדח ומלא אגרוף ופוחח טפח לחתוך כל השעורים הללו בין להביא את הסומאה לבית ובין להוציא את הסומאה מן הבית ור"ש פליג וסבר בין להביא בין להוציא (ב) כולן שזורן בפתוח טפח ולית ליה שיעור מלא מקדח ומלא אגרוף ויביט חלון העשוי למחור כנגד החלון והתבטל אזיר של הלון: שעורה בפותח טפח. כחלון העשוי לתשיש: נהן את התקרה באמצע החלון. שגמאל החלון הניז למעלה מן התקרה ומזיל למטה: חלון התחתון בפותח טפח. כדון חלון העשוי לתשיש דהא אין כחן אזיר: והעליון מלא מקדח. דלמעלה מן התקרה הוא לאזיר: ג החור שברלת. בלמעלה דלתת: כגון ששיר סמון לאסוקוס: או מלמעלה: שיר הגניפה. מנה: ולא מירקה. לא גמרה: או שפתחתו הרוח. כלומר או שמירק את הסגירה אלא שכתה הרוח ופתחו: שעורו מלא אגרוף. דכיון דנפתח ממילא הוי כמורכוז מים או שלים וכך סיפח לא פליג ר"ט שמוס דהור שבלמע טפה הארס שמתכוין ולא מפני שרף לחור אלא קלרים היו הדפין שנטשה מתן הדלת ועלתה דעתמו להניח הנכב בלמע יומר מלהניח למטה או למעלה ודמי לעשה בנתכוין אבל כשהניחו מלמע או מלמעלה אין זה

כל האזיר אדם שנין: (ב) וכלס דל"ג חלל להוציא אלא ס"ג וכו' וסמון: [ג] התקרה. פ"ו תקרה ביתא אפי' כנה חולס לל' ס"ט: (ג) וקשה דלמא יעשה משולס, ובר"ש כ' שמוס חור כדנת להדנין בו את הכר וכו' וסמון שמוס חמור קמט ול' כ"ט להשטיט קנה של

שברלת שעורו מלא אגרוף דברי ר"ע. ור"ט אומר בפותח טפח. שירי בה החרש מלמטן או מלמעלן הגניפה ולא מירקה או שפתחתו הרוח שעורו מלא כלל, ואין הלכה כר"ט. ב חלון העשוי לאזיר. להכניס בו אזיר העולם ויביט חלון העשוי למחור ומשום דכתי למתני כנה בית חמור: בנה בית חמור לה. כנגד החלון והתבטל אזיר של הלון: שעורה בפותח טפח. כחלון העשוי לתשיש: נהן את התקרה באמצע החלון. שגמאל החלון הניז למעלה מן התקרה ומזיל למטה: חלון התחתון בפותח טפח. כדון חלון העשוי לתשיש דהא אין כחן אזיר: והעליון מלא מקדח. דלמעלה מן התקרה הוא לאזיר: ג החור שברלת. בלמעלה דלתת: כגון ששיר סמון לאסוקוס: או מלמעלה: שיר הגניפה. מנה: ולא מירקה. לא גמרה: או שפתחתו הרוח. כלומר או שמירק את הסגירה אלא שכתה הרוח ופתחו: שעורו מלא אגרוף. דכיון דנפתח ממילא הוי כמורכוז מים או שלים וכך סיפח לא פליג ר"ט שמוס דהור שבלמע טפה הארס שמתכוין ולא מפני שרף לחור אלא קלרים היו הדפין שנטשה מתן הדלת ועלתה דעתמו להניח הנכב בלמע יומר מלהניח למטה או למעלה ודמי לעשה בנתכוין אבל כשהניחו מלמע או מלמעלה אין זה

שיעורו כמלא מקדח אויב דער פענקטער איז גרויס ווי די לאך וואס מען קען מאכין מיט אענגער, קען דורך גיין די שומאך פון איין שטוב אין די אנדערע שטוב דורך דעם פענקטער הסריגות די איינערען קראמין וואס אין פענקטער והפפות אונ די פאר פלאקטענע פענקטער וואס זענען גימאכט דיא דופט זאל אריין גיין אין שטוב אום זוכער, אפילו זענער לאך באזונדער איז נים גרויס ווי די לאך פון אענגער, פון דעקסנוועגן מצטרפית כמלא מקדח דעקענען זיך צו זאמען אלע לעקער, אויב אלע צו זאמען זענען גרויס וואס זענען לעקער, גייט דורך דיא שומאך דורך דעם פענקטער פון איין שטוב אין די אנדערע שטוב כדברי בית שמאי אזוי זאמען בית שמאי בית הלל זאגן די שומאך בסיס אפי' כמלא מקדח עם מו זיין אויף איין ארש איין לאך גרויס וויא אענגער, גיט מען זאל צוא זאמען דעקענען פון עטליכע לעקער להביא את הסומאה ולהוציא את הסומאה די אלע פענקטער וואס מען האט גירעכניט וקלא מקדח גדול, אונ רוס אעצעים, אונ קלא אגרוף, אונ פותח טפח איז אריין צו גריינגען די שומאך אין שטוב אונ ארויס צו זיהען די שומאך פון שטוב, נכי שמעון זאגט להביא את הסומאה ולעזוב את הסומאה אריין צו גריינגען די שומאך אין שטוב אונ ארויס צו זיהען די שומאך פון שטוב בפתח טפח איז אלץ דער שיעור אויב דער פענקטער איז גרויס אפסח (עין ברע"ב ובתי"ס): ב חלון העשוי לאזיר אפענקטער וואס איז גימאכט גיזוארין אריין צו גריינגען דעם

פרישען לופט אין שטוב שיעור מלא מקדח דארף דער פענקטער זיין גרויס ווי די לאך פון אענגער, קען דאס גריינגען די שומאך פון איין ארש אין אנדערען ארש נדה בית יוצא לה אויב ער האט גימאכט א שטוב אויסווייגן ביי דעם פענקטער, קען שווייגן אריין קומען דער לופט אין שטוב שיעור בפותח טפח דארף דער פענקטער זיין גרויס ווי אפסח נחו את התקרה באמצע החלון אויב מען האט גירעכין דעם געלעק פון די שטוב וואס מען האט גימאכט אין מיטען דעם פענקטער, איז אהאלקער פענקטער אינקער דעם געלעק אונ אהאלקער פענקטער איבער דעם געלעק המתמין בפתח טפח דער אונערשטער האלקער פענקטער דארף זיין גרויס וויא אפסח והעליון אונ דער אייגערשטער האלקער פענקטער מלא מקדח דארף זיין גרויס וויא אענגער פויערם אויס: ג החור שברלת אויב אין די מיר איז דא אלאך שיעור מלא אגרוף דארף די לאך זיין גרויס ווי אפסח ודאס איז ווי אקאפ פון אגרויסן קענטשודגרי רבי עקיבא איז זאגט רבי עקיבא רבי טרפון זאגט בפתח טפח די לאך דארף זיין גרויס ווי אפסח שיר בה התיר אויב דער מייסקער וואס האט גימאכט דיא מיר האט גילאזיא אזיא וויא אפענקטער אין די מיר, דהיינו די ברעקער זענען גינען קרען אין געבליי בען אלאך מלמטן אונטען בייא די שוועל או שוועלן אדער הויבין בייא דעם געלעק וואס איבער דיא שוועל תנפה אדער ער האט צו גימאכט די מיר ולא מירקה אונ ער האט גיט נוס צו גימאכט איז גער

כעושה דיהם אלה מחמת שהסורים קררים ולא נתמלא
הקנק: ד' העושה מקום. ענק נקב מפולס (ג) ככותל
ל' גיה שס קנה של אורגים: ולאספתו. מרכז בלשון יון
קירין אספתו ויש לאורגים כלי תכנית מרוב: שעורו בכל
שרוא. להניח את העומאה
לגד האחר: לזון את עיניו.
להסתכל מעט לשרות הרבים
או להגיד: ולתשמיש.
להניע שס חלניו (ד):
ה' אלו ממעטין את
המפח. חלון שיעורו
כפוחה טפח וכה אחד מכל
הני דהשיב הכה אזה מונה בו
וממעט את האור המבטא
הולץ חלון העומאה עורבה
לגד אחר: ע"רובע עצמות. אסיש כבית רובע עצמות

גדו להניחו: [ג] כ"ט. כשיעור השמים שרולס למפוח
בו. מכה"ת: (ד) חון מ"ק: ע"ד הסוכרים למפוח, ס"ט:
[ד] ס"י. ט"ו. פ"ל כח כמו פ"ל יד מפ"ד: ע"ד (א) וס' כן
להדיר נמי פחות מעלס כשעור' ושמא סדר סניא נמחשט
כהדו שכן וכללה. ועכ"ל"ס כחכ' להמפטיין דלס לית כחלס
כשיעור למפוח כלסו מלפטיס:

אנרוף: ד' העושה מקום לקנה ולאספתו ולר
שעורו [ג] כל שהוא כדברי ב"ש. בה"א בפותח
מפח. ולזון את עיניו ולדבר עם חבירו ולתשמיש
בפותח מפח: ה' אלו ממעטין את המפח פחות
מכיות בשר ממעט [ד] ע"ר רובע עצמות, ופחות
מעצם כשעורה ממעט ע"י כיות בשר. פחות
מכיות מן המת פחות מכיות מן הנבלה פחות
מבערשה מן השרץ פחות ככביצה אוכלים.
התבואה שבחלון וככיי שיש בה ממש. ונבלת
העוף המהור [ה] שלא חשב עליה ונבלת העוף
מגשטו. מוס': [ס] שלם כ"ו.

המטמא צולת: פחות מכיות מהמת מונח בחלון ממעט ודוקא פחות מכיות דללו כיות הוא עלמו מטמא כהאל
ודוקא ע"י רובע עצמות אבל חי איכא בבית כיות כשר מן המת אין פחות מכיות זה ממעט לדרכה כשר מלטרף עם
כשר ויהיטו טעמא נמי דדוקא כשר ממעט ע"י עצמות ולא עצמות ע"י עצמות דעצמות אעלמות מלטרפי: פחות מצעם
כשעורה. אבל עלם כשעורה לא ממעט מאוס דממטא כמגע וכמטא: פחות מכיות מן המת. השתא הדר הניח
אע"פ דהנא ליה רישא ללשמתין דממעטי ע"א כל המטמאין כהאל כנון רבועית דס ומלא תרודו רקב וכל חותן כשחיון
כפ"כ (ה): פחות מכיות מן הנבלה וכו'. כל הני דהשיב מכלאן וליךך ממעטי כין ע"י עצמות כין ע"י כשר ופוחו
מכיות אוכלים שאין אוכל פחות מכיות ממטא אחרים ולא מקבל קומתא מן התורה (ו) הלךך ממעטת וחולץ כפי
העומאה: והתבואה. שהשיטה רחוק (ז) ה' כותל ונתפסטו. ענפיה וסכרו את החלון דמחוכר לקרקע יאז: וככיי
שיש בה ממש. קורי עכביש נקראים כיות חלי טעמתי נקראים חלי טעמתי כמות קורה חקקה ופעמים שהוא חל מלך
והוא ככיי שאין בו ממש ופעמים שהוא כפין אריגת כנד והוא ככיי שיש בו ממש: ונבלת עוף מהור שלא הישב

ג' קענען דורך גיין על ידי רובע עצמות אויב דיא
מוקאיה אין ונייל אין שמוב ליגט אפעקטיל קב
ביינער פון אמת וואס וייא וענען קסטא אלץ
וואס אין שמוב איז דא ופחות מצעם כשעורה אונ אויב
אביינדערל קלענער וייא אנערשם ליגט אין דעם
פענקסער וואס איז גרויס אטפח סמטס מאכט דער
ביינדערל קלענער דעם פענקסער די מוקאיה נאל
גים קענען דורך גיין על ידי כיות כשר אויב דיא
מוקאיה אין ונייל אין שמוב ליגט פלייש פון אמת
גרויס וייא א איילבירט וואס ויא איז קסטא אלץ
וואס אין שמוב כפיות מן המת אויב אין פענקסער
סער ליגט אשמיקעל פלייש פון אמת קלענער ווי
א איילבירט אונ אין שמוב ליגט אקוואטיריל בלוט
פון אמת אדער אלעפיל פארפלינג פון אמת.
פאר שפעלט דאס דיא מוקאיה נאל גים קענען
דורך גיין. אונ אויב עם ליגט אין פענקסער פחות
מפחות מן הנבלה אשמיקיל פלייש פון אגבלה קלענער
וויא איילבירט. אדער עם ליגט פחות מבערשה
מן השרץ אשמיקיל פלייש פון אשרץ קלענער וייא
א ארבעס. אדער עם ליגט פחות מביצה אוכלים סוכיג
ווארד וויינער. וויא פאר גרויס אדער המבויג
שנחלו בתבואה וואס איז פאר וייעט גיווארין וייט
פון די וואנט אונ וייא וענען ארויף גיוואקסין פון
וייא פאר שפעלען דעם פענקסער וככיי שיש בה
ממש אדער שפנינועבאכץ וואס איז גראב גיוועבט
פאר שפעלען דעם פענקסער ונבלת העוף מהור שלא

קליבען אביקעל האפין או שפתייהו תיחא אדער דער
ווינט האט אביקעל גינעפונט דיא מיר שיעור פלא
אריף דארף דיא לאך זיין גרויס ווי אפויקט וואס
אין וייא אקאפ פון אנרויסען קענטשט: ד' השיטה
קום לקנה אויב קען האט גימאכט אלאך אין דיא
וואנט ער נאל דורך די לאך געבין דעם וועבער
האלץ צו זיין חבר ויאספתי אונ ער נאל געבין צו
זיין חבר דעם האלץ וואס איז גימאכט אזוי וייא
אשווערד וואס דאס דארף קען אויך צום נועקען
ילך אדער ער נאל געבין זיין חבר אליקט דורך די
לאך שיעור קל שתיא אויב דיא לאך איז אונ גרויס
אז ער קען דארט ניצען וואס ער דארף. אזוי שוין
דורך גיין אמוקאיה דורך אידר דברי בית שמיא אזוי
אנין בית שמיא. בית הלל ואנין כפית פסח דיא
לאך דארף זיין גרויס וייא אטפח לזון את עיני אויב
די לאך איז גימאכט קען נאל דורך אידר קוקען
אין גאס וליבר עם חברו אדער צו רעדן מיט זיין
חבר דורך אידר וליפטיש אדער צום בניצען אריין
צו לייגן עפעס אין די לאך כפית פסח דארף די
לאך זיין גרויס אטפח: ה' אלו ממעטין את הפסח אויב
אייגע פון די ואנין וואס דאס איז נייערבינט. ליגט
אין אפענקסער וואס איז גרויס וייא אטפח מאכט
זייא ווייניגער דעם טפח אז דיא מוקאיה נאל גים
קענען דורך גיין פחות מפחות כשר אויב פלייש פון
אמת וואס איז קלענער וייא איילבירט ליגט אין
אפענקסער וואס איז גרויס ווי אטפח סמטס מאכט
די פלייש קלענער דעם פענקסער די מוקאיה נאל

עליה. שכלת עוף טהור אינה מטמאה עד שיחשוב עליה לאחילה וזו הטמאה טומאת אכולים כבבילה ואינה לריכה בכשר: נבלת עוף טמא מטמאה עליה ולא הכשירה. לנבלת שוף טמא לריכה מהשנה ולריכה הכשר כלומר שיכא עליה מים או אחד משנה משקין ואם חסר מהשנה או הכשר טהורה וממעתה וחוללת כשתי הטומאה: ו' ולא תבואה שבחלון. שהשריפה בחלון ממש משום דדעתו לפנותה שיאז מקלקלת את הכותל

וכל דבר שדעתו לפנותו אינו ממשט בחלון ולעיל חיירי שהשריפה רחוק מן הכותל להשתחף אינו דעתו לפנותה: השתיו והערב המנוגעים. דשתי וערב מטמא כשתיים ודבר טמא אינו מטמא: ולא לבנה מבית הפרס. הלבנה העשוי מעפר בית הפרס ר"מ סבר שהיא טמאה כמו שעפר בית הפרס קמח הלכך אינה ממעטת

המטא שחשב עליה ולא הכשירה או הכשירה ולא חשב עליה: ו' אלו שאינן מומעטין אין העצם ממעט ע"י עצמות ולא בשר ע"י בשר ולא כותל מן [ו] המת ולא כותל מן הנבלה ולא בערשה כו' שבהלינות ולא כביצה [ו] אובלים ולא תבואה העוף הטהור שחשב עליה ולא נבלת העוף הטמא שחשב עליה והכשיר' ולא השתי והערב המנוגע' ולא לבנה מבית הפרס דברי ר"מ והכ"א הלבנה ממעטת מפני שעפרה טהור. זה הכלל הטהור ממעט והמטא אינו ממעט:

דעוקאים: [ו] העם. קשה ספיקא דכללו טומאה שבתיה איסור גופיה מביא הטומאה לנים שכללו וז"ל כגון שהמים זונה כ"ח וטומיה ללך טהור שהטומאה נכנסו וכו"ח גופיה לא מטמא ליה ואינו מעעט וסד"ח להכתיב ימטס כו' וטמיו"ט: [ז] אובלים. קשה אמרי לא הני כרישט כדרי ממשקין כרישט שלח הכוכב וכו' וכו' וכו' אינו ממעטין אובלין שהוכשרו כמו דתי ככלכל עוף טמא שהכשירה וטמא דבר שטוב הוא וככלכל עוף טמא אלטרין לאשטעטין דלא טיי ככלכל עוף טהור דלא כפי' הכשר, פטר'ס: (ח) כל' ועי"כ חזר לכו"ס כמו גוש: וטעור הגוש כפיכה גדולה של

בחלון ורצק סברי לא טמאוי אלא גוש ככרייתו הכלל מביא הפרס ולא העפר אפי' לאחר שנכלו (ח) והלכה כהכמים סקליס שהיו כחומס המרוטין:

קשב עליה אונ אנפייגעקער עוף וואס קען האט איהר גי'קענט עסקין אונ ער האט גיט גי'טראכט קען זאל עסקין די נבלה, אונ די נבלה ליגט אין דעם פענקסער, אדער ונבלת העוף המטא שחשב עליה אנפייגעקער עוף וואס קען האט איר גיט גי'קענט עסקין אונ ער האט גי'טראכט קען זאל דיא נבלה עסקין ולא הכשירה נאר זיא איז גיט אנגי'קריים גי'טרארין צו קמא ווערין, קען האט אויף איהר גיט ארויף גי'טראסין וואקער אונ גיט אנדערעך מושקאה לא הכשירה אדער זיא איז אנגי'קריים גי'טרארין טמא צו ווערין קען האט אויף איהר ארויף גי'טראסין וואקער אדער אנדערעך מושקאה, נאר ולא הישב עליה ער האט גיט גי'טראכט קען זאל די נבלה עסקין, די אלע זאכין אויב זיי ליגען אין פענקסער וואס ער איז גרויס אטמא, מאכין זיי איהם קלענער די מוירקאה וואס ליגט אין שטוב וועלעךעך מושקאה עם איז זאל גיט קענען דורך גיין: ו' אל שאין פסקין אונ די זאכין מאכין גיט ווייניגער דעם פענקסער איז הגעם ספעט על די העצמות אויב אין פענקסער ליגט אריין פון אמת און אין שטוב ליגען בייגער פון אמת. ווערמ גיט דער פענקסער ווייניגער דורך דעם גיין ולא ביש על די דש' אונ אויב אין פענקסער ליגט פלייש פון אמת און אין שטוב ליגט פלייש פון אמת ווערמ גיט דער פענקסער ווייניגער דורך דיא פלייש ולא נזית מן חסת אונ אויב אין פענקסער ליגט פלייש פון אמת גרויס וויא אזיליקירט ולא נזית מן הנבלה אונ אויב אין פענקסער ליגט אשמי' קול פלייש פון אנבלה גרויס וויא אזיליקירט ולא בערשה און שרץ אונ אויב אין פענקסער ליגט אשמי'קול פון אשרץ גרויס וויא אדערקע ולא כביצה אובלים אונ אויב אין פענקסער ליגט עס גי'טרארין גרויס ווי זאציי ולא תבואה שבהלינות אונ אויב תבואה

איז איינגי'טרארצילט גי'טרארין אין פענקסער וואס קען וועט זייא פון דארט אויס רייסין ווייל זייא מאכין קאלע די וואנט) ולא כפי' שאין בה פסח אדער דער פענקסער איז פארצויגין מיט שפי'וועכאכץ נאכץ דין וואס עם וועט זיך איבער רייסין ולא נבלת העוף הטהור שחשב עליה אונ אויב אין פענקסער ליגט אשמי'קער עוף ונאעלעכער וואס קען האט איהם גי'קענט עסקין אונ ער האט גי'טראכט קען זאל די נבלה עסקין ולא נבלת העוף המטא שחשב עליה והכשירה אונ אויב אין פענקסער וואס קען האט איהם גיט גי'קענט עוף ונאעלעכער וואס קען האט גי'טראכט קען זאל עסקין אונ ער האט גי'טראכט קען זאל עסקין די נבלה וואקער אדער אנדערעך מושקאה ולא השתי הערב הסתענים אונ אויב אין פענקסער ליגט דיא פערדים פון וועבונג דיא לאנגע פערדים אדער דיא קורצע פערדים, אונ אויף די פערדים איז דא אנגע ולא לבנה מבית הפרס אונ אויב אין פענקסער ליגט אציגיל וואס ער איז גי'טראכט פון ערד פון אוי אפעלר וואס אין איהר איז צו אקערט גי'טרארין אקער די אלע זאכין מאכין גיט ווייניגער דעם פענקסער דברי רבי מאיר אויז זאגט רבי מאיר הקמים אפרים אונ דיא הקמים זאגין תלבה ספעט דער ציגיל מאכט זא ווייניגער ספי' שפחה טהור ווייל די ערד איז טהור ית תליל דאם איז דער קלל הטהור ספעט די זאף וואס איז טהור אונ עם ליגט אין פענקסער מאכט עם ווייניגער דעם פענקסער די מושקאה זאל גיט קענען אריין קוקען אין דיא אנדערעך שטוב המטא איז ספעט אונ וואס עם איז קמא אונ עם ליגט אין פענקסער מאכט עם גיט ווייניגער דעם פענקסער:

קשב עליה אונ אנפייגעקער עוף וואס קען האט איהר גי'קענט עסקין אונ ער האט גיט גי'טראכט קען זאל עסקין די נבלה, אונ די נבלה ליגט אין דעם פענקסער, אדער ונבלת העוף המטא שחשב עליה אנפייגעקער עוף וואס קען האט איר גיט גי'קענט עסקין אונ ער האט גי'טראכט קען זאל דיא נבלה עסקין ולא הכשירה נאר זיא איז גיט אנגי'קריים גי'טרארין צו קמא ווערין, קען האט אויף איהר גיט ארויף גי'טראסין וואקער אונ גיט אנדערעך מושקאה לא הכשירה אדער זיא איז אנגי'קריים גי'טרארין טמא צו ווערין קען האט אויף איהר ארויף גי'טראסין וואקער אדער אנדערעך מושקאה, נאר ולא הישב עליה ער האט גיט גי'טראכט קען זאל די נבלה עסקין, די אלע זאכין אויב זיי ליגען אין פענקסער וואס ער איז גרויס אטמא, מאכין זיי איהם קלענער די מוירקאה וואס ליגט אין שטוב וועלעךעך מושקאה עם איז זאל גיט קענען דורך גיין: ו' אל שאין פסקין אונ די זאכין מאכין גיט ווייניגער דעם פענקסער איז הגעם ספעט על די העצמות אויב אין פענקסער ליגט אריין פון אמת און אין שטוב ליגען בייגער פון אמת. ווערמ גיט דער פענקסער ווייניגער דורך דעם גיין ולא ביש על די דש' אונ אויב אין פענקסער ליגט פלייש פון אמת און אין שטוב ליגט פלייש פון אמת ווערמ גיט דער פענקסער ווייניגער דורך דיא פלייש ולא נזית מן חסת אונ אויב אין פענקסער ליגט פלייש פון אמת גרויס וויא אזיליקירט ולא נזית מן הנבלה אונ אויב אין פענקסער ליגט אשמי' קול פלייש פון אנבלה גרויס וויא אזיליקירט ולא בערשה און שרץ אונ אויב אין פענקסער ליגט אשמי'קול פון אשרץ גרויס וויא אדערקע ולא כביצה אובלים אונ אויב אין פענקסער ליגט עס גי'טרארין גרויס ווי זאציי ולא תבואה שבהלינות אונ אויב תבואה

ומצא כס דמות יונה : וא"מ
 ודלמא לרבנן ואלא כ"מ
 יו"ל דה"כ ס"ל לר' יוחנן
 לבימר לבנן מלא כה דיוס
 יונס כו' : א"י י"ל דלא מבעיא
 ליה חלל לנ"ע דבכדי קל
 טוטהו ולך דעמי וואדס
 דמטי כהמה נמי קרוי ולך לו
 לא חבל לבנן שפוט' לא דשרי
 דלא מיקריי ולך חלל אדס דעמי
 חשה וימיתי דמיל' יוחנן
 לבנן וכ"ל לר' מאיר :

בעא מניה רב אדא בר אהבה מאבוי לר"מ דאמר
 בהמה במעי אשה ולך מעליא הוא אדס
 במעי בהמה מאי למאי נפקא מיניה לאשתריוי
 באבילה והפשוט ליה מהא דר"י דא"ר יוחנן
 השוחט את הבהמה ומצא בה דמות יונה אמרה
 באבילה. הכי השתא התם לא פרוטת איבא ולא
 פרסה איבא הכא נהי דפרסות ליבא פרסה מיהא
 איבא :

אדס במעי בהמה. שחטה
 ומלא כה דמות חלס
 מהו ו"ל אמרינן כי היכי
 דלזיל ר' מאיר כתר חמייה
 ה"כ ויל כתר חמייה ושרי
 גאבילה : עוף און לו
 פרסה. חבל אדס נהי
 דפרסות ליבא חלון פרסותיו
 סדוקות חלון לו שני עקבים
 כמו לכהמה : פרסה מיהו איבא. וכתיב כל מפרסת
 פרסה ככהמה תחבלי דלס נמלא חוך משי כהמה קלוט כ"ו
 חלל יבא לאויר העולם אע"ג דליון לו חלל פרסה חוכלו ואפי'
 לר"ש דלמר קלוט בן פרה חסור מודה הוא דלס נשחטה אמו ונמלא במעיה דמותה וככי מפרס כפרק כהמה המקשה :

דלמר כסודר אפי' לבנן וכ"ל לר' מאיר :

קאר מען יא גיט עסין. או מען גיפניט אפענקש
 אין דיא ביהקה קאר מען דאך איהם גיוויס גיט
 עסין. זאנט דיא גקרא הכי השמא עם איז גיט
 גלייף איינס צו דאס אנדערע דהם לא פרסה איבא
 ולא פרסה איבא דיא טאהב וואס מען האט געפונען
 אין דיא ביהקה איז גיט גלייף צו דיא ביהקה.
 ווארום זיא האט גיט גישפאלטענע קלאהען אונ
 האט גיט נאנצע קלאהען דהא אפער דא דעם
 קענטש וואס מען האט געפונען אין דיא ביהקה
 נהי דפרסות ליבא אמת ער האט גיט גישפאלטענע
 קלאהען פרסה טויה איבא אפער קלאהען ואפארעשר
 ווען האט ער, און אין דיא חדרה שפויט בל
 ספרסת פרסה כהמה תאכלו. איב מען וועט
 געפונען אין אפהקה אפילו אנעלכע וואס האט
 נאנצע קלאהען זאל מען אויך מענין עסין. קען
 דאך זיין אז מען האט געפונען אין אפהקה אזוי
 וויא אקידע זאל מען איהם אויך מענין עסין :

בעא מניה רב אדא בר אהבה מאבוי לר' מאיר דאמר
 האט גיפונענט פון אבוי לרבי מאיר דאמר בהמה
 במעי אשה ולך מעליא הוא גאך רבי מאיר וואס ער
 זאגט אויב אאשה האט גיבארין אקאלב. היינט
 ער אקידע. גענין אלע דינים אדס במעי בהמה מאי
 אויב מען האט געשאקמין אפהקה אונ מען האט
 געפונען אקידע ואפענקש אין דיא ביהקה וויא
 איז דער דין. פרענט דיא גקרא למאי נפקא מיניה
 וועלכע דינים דארפין מיר פון דעם וויסען.
 ענפערט דיא גקרא לאשתריוי באבילה מען דאך
 וויסען אויב מען קען דאס קידע עסין. פרענט די
 גקרא ופשוט ליה מהא דרבי יוחנן קענען מיר
 דאך וויסען פון דעם דין וואס רבי יוחנן האט
 גיזאגט דאס רבי יוחנן ווארום רבי יוחנן האט
 גיזאגט השוחט את הבהמה ומצא בה דמות יונה אמרה
 באבילה איינער האט גישאקמין אפהקה אונ ער
 האט געפונען אין דיא ביהקה אזוי ווי אפאהב

זוהר ויקהל דף רג ע"א

כד עלל שכתה אלעריכו ר' חנין עמל קדישא לאסחאה גרמייהו ממשושא דחול. מאי טעמא. בנין דכחול רוחא חרשא
 חולא ושקיעא וברא כל עמא. וכד בעי רב נס לנפקא מן הכחול רוחא ולא עלאל כרווחא חרשא קדישא עלאה כעי
 לאסחאה גרמיה למשרי עליה הכחול רוחא עלאה קדישא. ת"ח רזח עלאה דמלה כל חינון שית יומין (קיימא מלה דכלא)
 אחתהדן כרוז דחד נקודה קדישא וכלהו יומין אחתהדן כיה. ואית יומין אחרינן דקיימין לכר כספרא אחרא. ואית
 יומין אחרינן דקיימין לנו מענולא קדישא ואחתהדן כנקודה קדישא. וישראל קדישא וכל חינון דמתפקסין כנקודה כל
 יומא דשכתה אחתהדן כל חינון שית יומין כחינון שית יומין דלגזא דאחתהדן כהיאל נקודה אחתהדן כהלי בנין לנטרא
 לון. וכל חינון שית יומין (ד"ח בחינון) שית יומין דלגזא) דשכתה כיהא נקודה עומרא חייה. כיון דעאל שכתה כדון
 סלקא כיהא נקודה ואחתהדן לטילא וכלכו עמירין כנוה :

הלכה פסוקה יוסף לחק מוסר

הרכיב"ם הלכות שבת פ"ק ט.
 (א) החלבון את הצמר או את הפשתן או את השני וכן כל כיוצא בהם טפה שרדכן להתלבן חיוב.
 (א) החלבון את הצמר או את הפשתן או את השני וכן כל כיוצא
 בהן טפה שרדכן להתלבן חיוב או איינער האט
 געוואשן אום שבת וואר אדער פלאקס אדער
 רויטע קאדים. אדער אנדערע זאכן וואס איז
 דער שטייגער מען זאל זייא וואשן אינער חיוב
 אקרבן אדער קרת אדער בית דין הרגנן איהם
 תכפה

פרום אסור לאסר לגלות. בשבת 61 דבר אדם מלאכיו שמתו
 או שהן בלתי כדו שלא יאסרו וסבור בשבת לזכר דברים בעלים
 דכתיב מלא סוף ודבר דבר. וכן מילנו בינושגמי אמרי דר'
 ישמעאל סוף קא משמע מובא אמר לה סתוקי דמילי אסירי.
 וטעם דכ' אמר' זכוקה סתוקי מלאכיו שבת מלא מפי סתקס
 סתוקי ורגיל ונעמד לדבר:

הצטא לסתוקי עמי לא יבקר וסח"כ יסוף מפי מלא סוף
 מפי סח"כ וסח"כ מנכר יתוסף. ולא יסוף מפי יומן להמליכו
 מלא סח"כ כן סוף מפי סוף סתקס:

וכמה שיעורו כדי לסיים ממנו חוט א' אורכו כמלוא
 רוחב הסוף כפול שהוא אורך ד' ספחים: (ב) הסתבס
 בגדים הרי הוא תולדות מלבן וחייב. והמוחט את הצד
 עד שיוציא המים ה"ו מכתב וחייב. שהסחיפה מנכר
 כיבוס היא כמו שההנהגה מצריה הבשלה. ואין סחיפה
 בשער וה"ה לעור שאין חייבין על סחיפתו:

סוף ולא יסוף מפי יומן כמלא:

ובמה שיעורו ווי נרוים זאל זיין דאס שמיקעל נואל
 אדער דאס שמיקעל פלאקס נואס, ער נואשט, ער
 זאל אויף דעם חייב זיין כדי לטות ספני ופי אחד
 אורכו כמלא רוחב הסוף כפול מען זאל קענען פון דעם
 בקיור וואל אדער פון דעם בקיור פלאקס אויס-
 שפינגען אשטיקיל פארים נואס, ער זאל זיין לאנג
 ווי נויטיג עס איז פון גראבין פינגער ביו צום ערש-
 טין פינגער, דאס איז סאפיל נויטיג ווי עס איז פון
 איין פינגער צום אנדערן שווא אורף ארבעה ספחים
 דאס איז לאנג פיר ספחים: (ג) הסתבס בגדים או ער
 נואשט קליידער אום שבת דבר הוא תולדות מלבן חייב
 איז דאס גלייך וויא מען מאכט נויים נואל אדער
 פלאקס אום שבת אום מען איז חייב התוספת את הכני
 עד שיצא המים שבו דבר זה מכתב וחייב או ער קענען שטש
 אויס אום שבת אהאקע קלייד עס זאל ארויס די
 נואסער פון אינגויניג, דאס הייסט אויך ניוואשין
 אונ ער איז חייב שסחיפה מצריה כבוס הוא נוארום דאס
 אויסקענעמישין דיא נואסער פון אנענוואשענע זאך
 דאס הייסט אויך ניוואשין כמו שהנהגה מצריה הבישול
 אזוי ווי אויסקענע דאס גיקעקץ נואס קאכט זיך
 אין טאפ גיהער צום קאכין ואין סחיפה בשער או מען
 קענען שטש אויס די נואסער פון די האר אום שבת
 איז מען גיט חייב, נוארום דיא נואסער איז גיט
 איינגיוואפט אין די האר גאר צווישען די האר אויס
 דרום לשט שאין חייבין על סחיפיה או מען קענען שטש
 נואסער פון אפעל אום שבת איז מען אויך גיט חייב
 אויף דעם אויסקענעמישין, ווייל די נואסער איז גיט
 איינגעוואפט אין די פעל:

יש ויזעו פים זענען ווי מארארשטייגנע זיילין
 (אונ ווי עס שטייט נויטער אין דיא פסוקים) דאס
 קאר מען גיט זען ביי אאשה, דאס הייסט אעררה
 ובל שררה לכמות אמיר לאשה לגלות אונ אלע ארבער
 פון דעם מענטש ווס איז דערשטייגער מען זאל זי
 בארעקן קאר גיט אאשה זייא אויפדעקן בשבת
 אל יביר אדם סאורתיו שמתו או שבת בצער שבת קאר גיט
 אקענטש שבעמסין פון זינגע נומע פריינד נואס
 זענען גישטארבין אדער פון זייער צער נואס זייא
 האפין כדי שלא יפסד ער זאל זיך גיט מצער זיין
 אום שבת ואמר בשבת לזכר דברים במלים מען קאר
 גיט גריידין אום שבת לזינגע רייד דכתיב מצדו חפצה
 דבר דבר נוארום עס שטייט אין פסוק דוא זאלקט
 גיט נזקען צו זעפינגע שבת זינגע גישעפטין אונ
 גיט צו ריידן פראקסער רייד וכו' מצינו בירושלמי אונ
 אזוי זעפינגע מיר אין וירושלמי אפי' דר' ישמעאל הית
 קא משמעו שבת דיא אומער פון רבי ישמעאל האט
 אקאדל גינגען צו פיר אום שבת אפי' לה שאפי' דמילי
 אפי' האט רבי ישמעאל גינגען צו די מוסר שנוייג
 ריידן אום שבת קאר מען גיט ואמר רבי אמי ברוח
 התירו שאלת שלום בשבת נאך האט רבי אמי גינגען
 מיט גרויס שווערקיטיג איז אנגעקומען ביו מען
 האט געקענט מהיר זיין אייגער זאל געבין שלום
 דעם אנדערן אום שבת אלא ספני שהתה סרוד ורגיל
 ולמר לזכר נאר ווייל די מולר איז באשעפטניג אונ
 נעוואהנט צו ריידן, דריבער האט מען מהיר גיווען
 צוא געבין שלום אום שבת הצטא לטות מים דער
 מענטש נואס איז דארשטיג צוא טרינגען נואסער
 לא יביר ואמר כדי ישפוך מים זאל ער גיט זאגן די ברכה
 אונ נאכדעם אפגיסקען אביסיל נואסער פון די בלי
 ער אפגיסקען אביסיל נואסער פון די בלי נאכדעם
 פון דרום להמליכו אונ ער זאל גיט טרינגען נואסער
 טרינגען שטא אספנים הוא ולא ישפוך מים ויסות בצטא
 אונ ער נועם זיך מיואסין צוא טרינגען פון דיא
 אביסיל פון די נואסער נועם ער זיך שעמען פאר דעם רבי,
 ווארום דער רבי נועם זיך רבי נועם זיך און ער
 מיואסט זיך פון אים צו טרינגען דריבער נועם ער
 דארשט אלא אם כן שפך מים נאר דער רבי אליו זאל
 נועם ער געבין די בלי נואסער צו זיין פליקער ער זאל
 טרינגען:

אלא שופך מים ואמר בך מברך וישתה נאר פריער זאל
 נועם ער זאגן די ברכה אונ נועם טרינגען ולא ישפך
 פון די בלי אונ די אייבעריגע געבין זיין פליקער צו
 טרינגען שטא אספנים הוא ולא ישפוך מים ואיידעלע נאסער
 אונ ער נועם זיך מיואסין צוא טרינגען פון דיא
 אביסיל פון די נואסער נועם ער זיך שעמען פאר דעם רבי,
 ווארום דער רבי נועם זיך רבי נועם זיך און ער
 מיואסט זיך פון אים צו טרינגען דריבער נועם ער
 דארשט אלא אם כן שפך מים נאר דער רבי אליו זאל
 נועם ער געבין די בלי נואסער צו זיין פליקער ער זאל
 טרינגען:

אלא שופך מים ואמר בך מברך וישתה נאר פריער זאל
 נועם ער זאגן די ברכה אונ נועם טרינגען ולא ישפך
 פון די בלי אונ די אייבעריגע געבין זיין פליקער צו
 טרינגען שטא אספנים הוא ולא ישפוך מים ואיידעלע נאסער
 אונ ער נועם זיך מיואסין צוא טרינגען פון דיא
 אביסיל פון די נואסער נועם ער זיך שעמען פאר דעם רבי,
 ווארום דער רבי נועם זיך רבי נועם זיך און ער
 מיואסט זיך פון אים צו טרינגען דריבער נועם ער
 דארשט אלא אם כן שפך מים נאר דער רבי אליו זאל
 נועם ער געבין די בלי נואסער צו זיין פליקער ער זאל
 טרינגען:

אור צדיקים

(עא) יוהר שלא לשלב אצבעות ימין באצבעות שמאל כי מורה גוד
לרעה ח"ו :

(עב) לא יוציא מסו דבר שהוא נגד השטן וראה מה אירע לח"ח פלימו
עיין במס' קידושין :

(עג) לא יוכיר אדם שם לילית וסמאל בניתו. בסרס בלילה ואפי' בלשון
לע"ז כגון טיבל או דייאביל בלשון פוליש :

(עד) יוהר אדם מאוד שלא ירוק מידו שום דבר בחמתו כי הוא תקרובות
לע"ז ולס"מ. לשון הזוהר שאומרים הקליפות דא קורבנא דאקריב
לן פלניא דין וכו' :

(עה) לא יקלל אדם את עצמו, כי יש הרבה מלאכי חבלה שעונין אמן על
קללה זו ומעלין אוהה למעלה לנחש העליון כמ"ש העתידים עורר
לויתן ועיין בזהר פ' פנחס :

(עו) לא יפחיד לקטן לומר כלב קחהו או חתול קחהו. כי הקליפות נקראים
כלב וחתול כל שמייהו לרע :

(עז) לא יקרא לחבירו בשם שטן כי הוא נעשה ח"ו מרכבה לשטן :

(עח) אוי למי שעושה מצוה בשביל שיכבדוהו בני אדם :

(עט) אין לך דבר שעומד בסני התשובה אלא החנוסה שאינם גוערים
לרשעים וסבורים שהותר הרצועה ח"ו :

(ס) לא יקלל בשם ח"ו אסילו בלשון לע"ז :

(סא) לא יפתח אדם פיו לשטן :

(סב) ירהיק מן השקר וידביק באמת כי מאריכין לו ימיו ושנותיו :

(סג) כל השומע מחבירו מוכיר ש"ש לבטלה ראוי לנדוהו ויתירהו כי אם
לא כן הוא עצמו בנדוי :

(סד) לא יושיט אדם את ידו לוקנו לישבע כי שבועה חמורה היא כאילו

נשבע ב"ג תיקוני דדיקנא עילאה, ולא ישבע במלת אמת שהוא

חותמו של הקב"ה, ולא בחיי אביו ואמו כי עבירה גדולה היא, וכן אחרי

מותם לא ישבע, ולא ישבע בזה הלשון כה אזכה לחיי עוה"ב שאעשה כך

וכך, ולא ישבע בחיי נפשו כי הנפש חלק אלוה ונשבע בשמו :

(סה) לא ישליך אדם חשבון ישן מחשבותיו כי כמה פעמים מתכרר ע"י

חשבון ישן כמה דברים וכן ראוי לכתוב כל דבר חשבון קטן או

גדול למען לא יחשוד בכשרים, שמעתי מגדולי הדור שראו לחמיו של הגאון

מוהר"ר אברהם שעטטיל ד"ל שהיה מלוה על משכנות ולפעמים היו מחזירין

לו המעות אחר יום אחד מ"מ היה כותב הלואה ומוחק שלא ישכח אח"כ

זמן הפרעון ויחזור ההלואה ויבא לידי קטטה ומריבה עם חבירו :

(סו) לא יצא מבושם לשוק ולא במנעלים מטולאים ולא יגהק בסני חבירו :

(סז) לא יקטט עצמו במלבושים נאים אלא בשבת וי"ט שאו גם השכינה

מושטת מלבושי חול מהגלוח ולבושת כגדי מלכות ומסעם זה ראוי

להתרחק מכל זענונים בחול :

בשורה טובה

חק לישראל אין בעזונדערע פרשיות

מיר האָבען געדרוקט דעם באַרימטען

חק לישראל

מיט אלע מפרשים אויף עברי מייטש, תנ"ך, משניות, גמרא, מוסר, הלכה, אלעס איבערזעצט אויף אַ לייכטע אידישע שפראך, מיט שיינע לייכטיגע און קלאַרען דרוק

צום באַקומען אַ יעדער פרשה אין אַ באַזונדערן באַנד, מיט ווייכע דעקלעך, שטאַרק געבונדען, צו ערמעגליכען מיט זיך צו פירען אויפן וועג צו דער אַרבעט אַזוי, כדי צו קענען מקיים זיין בשבתך וביתך ובלכתך בדרך צו באַקומען פאַר אַ שטוינענד ביליגען פּרייז 75 סענט אַ ספר

אויך וועט זיין צו באַקומען איה"ש
אויף גאַנץ תורה אין צען פּראַכטפולע דע לוקס בענדער פאַר אַ ביליגען פּרייז ביי

EMUNAH PUBLISHING COMPANY

171 TAYLOR ST., BROOKLYN, N. Y. 11211

Tel. 388 - 8812

מכתב המלצה מהגה"צ אב"ד משארמאש שליט"א

מלפנים זאת בישראל בדורות הקודמים וכימי אבותינו זי"ע, אשר כל אור"א בין ת"ח בין איש המוני השתלחו להשלים חוקם בכל יום ויום בסי' חק לישראל חק ולא יעבור, וכן נהגו הצדיקים הקדושים מדור דור כידוע, ומקור חוצבו ממקום קדוש עליון, יסודו ותקנו איש האלקי קודש הקדשים מין רבינו הארז"ל, ללמוד בכל יום ויום בסדר הזה תורה נביאים וכתובים, משנה, תלמוד, זוה"ק, כמבואר בשער המצות פ' ואתחנן (דף מ"ו) עיי"ש. ואחריו קם הגה"ק איש האלקים מרן החיד"א זללה"ה, והוסיף מילואים לסדר הנ"ל, ללמוד בכל יום עיניו מוסר ודינים מלוקטים מארבעה חלקי השו"ע והרמב"ם ז"ל כדי לצאת גם ידי חובת לימוד הלכה, ע"ד אמרם ז"ל כל השונה הלכות בכל יום כו', ועיין בשו"ע (סי' רל"ח) דאם לא השלים חק הקבוע לו ביום, ישלימו בלילה מיד. ועיין בפתחי תשובה (י"ד סי' רמ"ו) בשם משנת חכמים ודעתו נוטה דאם לא השלים בלילה מחוייב להשלים אף ליומא אחרת, וצריך ללמוד דבר זה קודם שאר לימודו עיי"ש. בעוה"ד בסיבת החורבן והגלות שאירע לעם ישראל בימינו אלה הרבה ממנהגי ישראל הטובים והישירים גדלחו ונטשטשו, ולמיעוט מצאותם כמעט שנשכחו מלב ההמון, וככה אירע גם בלימוד החק לישראל, שהי חק קבוע לכל בר ישראל מגדול ועד קטן להשלים חקו מידי יום ביומו כל ימי חייהם עד עולם, ועכשיו בעוה"ד נתמעטו לומדי' ועוסקי' וכמעט לא נמצאו, מי יתן איפוא להחזיר עטרה ליושנה שיקבעו כאור"א שיעור קבוע ללמוד בכל יום ויום כפי הסדר שיסדה רבינו הארז"ל עפי' הסוד, וגם לקבוע שיעורין ברבים כמנהג אבותינו חק בדור הקדום.

ע"כ באו ונחזיק טיבותא לגברא דמרא סיעא הרה"ח מוה"ר שלי' יודא גראַסס נ"י, אשר טוב עשה בעמיו והדפיס ספר חק לישראל בדפוס גאה ומשובח, באותיות מאירות עינים, גם חילק כל פרשה בכרך לבדנה, למען להקל ללומדי' להוליכם בחיקם בשבתך וביתך ובלכתך בדרך באלה מסעי, והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו, ולא ימוש ספר התורה הזה מפיו, ועי"ז יהי באפשרות גם להטרודים על המחיי' ועל הכלכלה להשלים חקם בסי' החק לישראל מידי יום ביומו. ואקו' בעזר השם שיתרבה גבולנו בתלמידים ויתרחב גבול הקדושה להגדיל תורה ולהאדירה. ומתאמרא משמי' דההקד"צ משינאווע זללה"ה, אשר לימוד החק לישראל מסוגל לפרנסה בנקל ובהרחבה, ונרמו במאמר ז"ל (ביצה ס"ו ע"א) דהאי חק לישנא דמוזנא הוא, עכדה"ק ודפת"ה. ובזכות התוה"ק יוסיף הקב"ה ויגאלנו גאולת עולם במהרה דין אכיה"ה.

הכ"ד הכותב לכבוד התוה"ק ולומדי'

נפתלי חירצקא העניו

אבדק"ק שארמאש יצ"ה ברוקלין, נ. י.